فتاوی یعقوبیہ

تألیف

ذو الجد الفاخر والعلم الذاخر والفہم الباہر
شیخ الحدیث والتفسیر

مفتی عبد الرزاق کدنوی عفی عنہ

مہتمم مدرسہ محمدیہ نور روڈ چوک خروٹ آباد کوئٹہ

ناشر

قاری بسم اللہ نوری کاریزی

مکتبہ حقانیہ
کانسی روڈ کوئٹہ

فتاوٰی

یعقوبیہ

جلد (۱۱)

تألیف :

ذو المجد الفاخر و العلم الذاخر و الفہم الباہر

قاری بسم اللہ لوی کاریزی

مکتبہ حقانیہ

کانسی روڈ۔ کوئٹہ

تقریظ

شیخ الحدیث والتفسیر فصیح اللسان حضرت مولانا نظر محمد صاحب الافغانی ادام اللہ برکاتہ الجاری بانی و مدیر جامعہ ام القراء چمن ۔

الحمدللہ العلی العظیم وصلوات اللہ البر الرحیم علی صاحب الخلق العظیم محمد و علی آلہ و صحبہ و کل من اھتدیٰ بھدیہ المستقیم اما بعد: فیقول الفقیر الی اللہ نظر محمد الافغانی انما طالعت نماز ج من الفتاوی الیعقوبیة لاخینا فی اللہ الشیخ الفقیہہ المفتي النبیہ الشیخ عبدالرازق زید مجدہ المدیر باالمدرسة المحمدیة فی کویتہ و علی الاسف انی لم آستوعب المطالعة لتزاھم آشغالی و تفاقم ھمومی و مع ذلک حین قلبت الحدقة فی نبذات من تلک الفتاویٰ و نماز ج منھا عثرت علی تفوقہ و عموم و قوفہہ فی آنحا العلوم من درایة الحدیث وروایة و من ناحیة الفقہ الحنفی دقا وجلا و سن ناحیة الحوادث والنوازل فی العصر الحاظر و ما الیہ ذلک من رد البدع والمنکرات واصلاح الصدور المعتقدات مع الترجمة السھلة الوجیزة الی لغتنا الا فغانیة السلمانیة فجزی اللہ تعالیٰ المؤلف خیر الجزاء و تقبل جھودہ و مساعیہ فی تلک الفتاویٰ و فی المصنفات اللتی صنفھا قبلھا ووفقہ لتا لیفات آخر کما یحب ویرضی و علی العلماء والائمة ان یطالعوھا و یستفیدوا منھاخذما نظرت ودع شیئا سمعت بہ ۔ فی طلعة الشمس ما یغنیک عن زحل ۔

حضرت مولانا نظر محمد صاحب الافغانی

تقریظ

شیخ القرآن والحدیث حضرت مولانا حمد الله صاحب استاذ و بانی مدرسه عشره مبشره بائی پاس آخری استاپ الله دی دشیخ صاحب په عمر کښې برکت واچوي .

الحمد الله الذی خلق السموات والارض وجعل الظلمت والنور و فضل العلم علی الجهل فقال قل هل یستوی الذین یعلمون والذین لا یعلمون انما یتذکر اولوالاباب وصلوات ربي و سلامه علی محمد عبده و رسوله القائل من یرد الله به خیر یفقهه فی الدین و علی آله واصحابه القاده السادة و علی من تبعهم باحسان الی یوم الدین .

اما بعد: کله چې ما عاجزه بنده فتاوی یعقوبیه چې پر ۱۲ جلدو مشتمله ده چې د ذوالمجد الفاخر والعلم الذاخر جامع المنقول والمعقول محسود الاقرآن المفتي الاعظم جناب مولانا عبدالرازق کدنوی حفظه الله تألیف وو وکتل نو می په اخلاص دا وویل چې صادق هغه قائل ښې ویلی دي کم ترک الاول للاخر ځکه چې ډیری داسې جدیده مسائل پکښې سته چې متقدمینو نه دي بیان کړي خو په دې مذکور کتاب کې سره د تحقیق او معتبرو حوالو سره بیان شوی دي .

تقریظ

شیخ القرآن والحدیث مناظر اسلام فصیح اللسان حضرت مولانا منظور احمد مینکل صاحب شیخ الحدیث مدرسة صدیقیة کراچی پاکستان .

الحمد للہ رب العالمین والصلوٰۃ والسلام علیٰ اشرف الانبیاء محمد المصطفیٰ وعلیٰ آلہ واصحابہ نجوم الہدیٰ وفقہاء ملۃ الی یوم الجزی۔ امابعد:

اسلام ایک کامل مکمل دین ہے جس میں ہر شعبہ زندگی کے حوالے سے رہنمائی موجود ہے قرآن مقدس جو ہدی للمتقین ہے بغیر کسی تغیر وتبدیل کے پوری آب وتاب کے ساتھ محفوظ ہے دوسری طرف رحمت عالم ﷺ کے فرامین مبارکہ بھی محفوظ ہیں جنہیں امت کے خوش نصیب طبقے محدثین عظام نے فرب مبلغ اوعیٰ من سامع کے تحت بعد والوں کو منتقل کیا۔ فقہا کرام نے خداداد بصیرت کی بنیاد پر قرآن وسنت میں غوطہ زن ہو کر فقہ کی صورت میں جو عظیم ذخیرہ ملت کے سامنے پیش کیا وہ رہتی دنیا تک عملی میدان میں رہنمائی فراہم کرتا رہے گا لیکن پھر بھی النصوص محدودۃ والحوادث محدودۃ کے پیش نظر نوازل اور پیش آمدہ مسائل کا صحیح حل تلاش کرنا ہر دور کے فقہاء کی ذمہ داری ہوتی ہے جنہیں وہ بہتر طریقے سے نباہ رہے ہیں موجودہ دور میں مرکز رشد وہدایت دارالعلوم دیوبند کی طرف منسوب اہل علم اکابر نے دین کے تمام شعبوں کی خوب آبیاری کی صرف فقہ وافتاء کے باب میں جو عظیم ذخیرہ عربی او اردو زبان میں مدون کیا اسے دیکھ کر عقلیں دنگ رہ جاتی ہیں ضرورت اس بات کی ہے کہ دیگر زبانوں میں اس طرح کی تالیفات اور تراجم کا اہتمام کیا جائے پیش نظر مسودہ فتاوی یعقوبیہ اسی سلسلے کی ایک کڑی ہے جس کو حضرت مولانا مفتی عبدالرازق الکدنوی صاحب نے پشتو زبان میں مرتب کیا ہے فقہا مسائل میں بالخصوص آراء کے اختلاف بدیہی الامر حقیقت ہے اس وجہ سے اہل علم کے خلاف کی گنجائش موجود ہے۔ مؤلف اس قابل قدر محنت پر قابل داد اور کتاب قابل دید ہے۔ خوشبو آن است کہ خود بیوید نہ آنکہ عطار بگوید

اللہ تعالیٰ اسے مؤلف کے لئے ذخیرہ آخرت اور امت کے لئے باعث ہدایت اور رہنمائی بنائیں آمین

﴿حضرت مولانا ڈاکٹر منظور احمد مینگل صاحب﴾ ﴿حفظہ اللہ﴾

رئیس جامعہ صدیقیہ گلشن معمار کراچی

دمطالبو فهرست

فتاوی

یعقوبیه

جلد (١١)

تألیف :

ذو المجد الفاخر والعلم الذاخر والفهم الباهر

قاری بسم اللہ لوی کاریزی

مکتبہ حقانیہ
کانسی روڈ۔ کوئٹہ

دكتاب لنډه پيژند ګلوي

دكتاب نوم: اضحيه
مؤلف: مفتي عبدُالرّازق كدنوي
كمپوزر: راز محمّد راز،مركز كتابت كوټه
دخپرېدو كال: ۲۰۲۰ عيسوي
صفحات: (   )

کتاب الدعاوی

سوال: ......

دیوه سړي او ښځي واده سره سوي دي په نکاح صحیح سره وروسته بیا اختلاف سره جوړ سو اوس د ښځي مېړه دعوه د نکاح کوي د دغي دعوې طریقه کار به څه ډول وي؟

جواب:

......دا سړی به داسي وایي چي زه دعوه کوم پر دغه حاضره ښځه چي دا زما منکوحه ده او دا زما د پاره حلاله ده او ما په دې دخول کړیدی په نکاح صحیحه سره ادې ماته خپل ځان په نکاح راکړیدی په حضور د شاهدانو کي په عوض د مهر کي چي هغه معلوم دی.

"ادعی علی هذه الحاضرة أنها منكوحتي و حلالي و مدخول بها مني بنكاح صحيح زوجت نفسها مني الخ۔" ۔(موجبات الاحكام و واقعات الايام ص۱۱۰)

سوال: ......

که چیري دیو سړي د ښځي سره نکاح سوې وه یعني کوزده یې سوې وه واده یې نه وو سوی بیا یې اختلاف سره راغلی نو طریقه د دعوې به یې څه ډول وي؟

جواب:

...... نوره طريقه داغسي ده لكه چي په اول سوال كي چي ذكر سوله صرف دا يو لفظ به پكښې نه وايي چي مدخول بها ده.

"فان لم يكن الزوج دخل بها فلا يتعرض للدخول موجبات الاحكام" ـ(موجبات الاحكام ص۱۱۰)

سوال:......

كه چيري ديوه سړي او د ښځي نكاح سره سوې وه خو ليكن ښځه وكيل وركړيوه خپله يې عقد نه وو كړى بيا يې د دعوې طريقه څه رقم كيږي؟

جواب:

...... د دعوې طريقه نوره دغسي ده لكه چي په سوال اول كي چي ذكر سوله صرف د دغه عباراتو پر ځاى چي (زوجت نفسها منى) به داسي عبارت وليكي چي زوجها منى وكيلها فلان .(موجبات الاحكام ص۱۱۰).

سوال:......

كه چيري ديو سړي او د ښځي د نكاح عقد وسواو ښځه كوچنۍ وه پلار په نكاح وركړه او بيا اختلاف د مېړه او د ښځي سره جوړ سو، مېړه به دعوه په څه طريقه باندي كوي؟

جواب:

...... مېړه به يې داسي وايي چي دغه ښځه ماته د دې پلار په نكاح راكړه په حال د كوچني والي كي په ولايت د پلار والي چي كله يې پلار زه كفو وكڼلم د دې لپاره په معلوم مهر سره.

"و ان كان العقد جرى فى حال صغرها قال زوجها منى ابوها فلان فى حال صغرها بولاية الابوة حال نفاذ تصرفاته فى الوجوه كلها لما رأنى كفواً

لها علی صداق کذا الخ" ۔(موجبات الاحکام ص١١١)

سوال:......

کـه چيـري ديـو سړي او د ښځې نکا ح په کوچني والي سره سوې وه يعني دواړه کـوچنـي وو پـلـرو يـې نـکـا ح سره کړې وه او بيـا يې اختلاف سره راغلی او س به يې د دعوې طريقه څه ډول کيږي؟

جواب:

...... د دعـوې طـريقه يې دا ده چي مېړه به يې ووايي چي دغه ښځه د دې پـلار مـاتـه پـه نـکـا ح را کړې ده په کوچني والي چي د پلار نوم يې فلا ن دی په نـفـاذ د ټـولـو تـصرفاتو کي په حضور د شاهدانو کي او زما پلار د دغه ذکر سوې ښـځـه ځيـني قبوله کړه زما دپاره په مجلس د نکا ح کي په ولايت د پلار والي سره .

"و ان کان العقد جری بین أبويهما حال صغرهما قال زوجها منی أبوها فلان فی حال صغرها حال نفاذ تصرفاته فی الوجوه كلها بحضرة الشهود المرضيين تزويجاً صحيحاً و قَبِل والدی التزويج الموصوف حال صغری فی مجلس التزويج الخ" ۔(موجبات الاحکام ص١١١)

سوال:......

ديـو سړي سره ښځه ورسره ده بل سړي دعوه پر وکړه چي دغه ښځه زما ده مـا نـکـا ح ورسره کړې وه دغه ښځه زما څخه تللې ده د دعوې طريقه به يې څه رقم کيږي؟

جواب:

...... د دعـوې طـريقه يې دا ده چي دغه دعوه.کونکی سړی به داسي وايي چي

دغه حاضره ښځه زما ښځه ده ما ته په صحیح نکاح حلاله وه دا زما له حکم څخه نافرمانه سوې ده او دغه سړي له ما څخه منع کړې ده ناحقه منعه کړې ده او زه د دواړو څخه جواب غواړم .

”و ان کانت المرأة فی ید رجل تقر له بالنکاح قال ادعی علی هذه الحاضرة أنها امرأتی و حلالی بنکاح صحیح و أنها خرجت عن طاعتی والانقیاد لی فی احکام النکاح بغیر حق و أن هذا الحاضر یمنعها من ذلك بغیر حق الخ“ ۔(موجبات الاحکام ص١١١)

دعوه د پاره د اثبات د خلوت:

سوال :......

که ښځې پر یو سړي دعوه وکړه چي دغه سړي له ما سره نکاح وکړه او زه هم ورباندي راضي وم په دغه مقدار مهر باندي په حضور د شاهدانو کي، او ده بیا ما ته طلاق بائن راکړی او س د دعوې طریقه به په څه انداز باندي وي؟

جواب :

...... دغه ښځه به داسي وایي چي دغه حاضر سړي ما سره نکاح وکړله په صحیح نکاح سره او زه هم ورباندي راضي وم په معلوم مقدار د مهر باندي په حضور د شاهدانو کي او ده له ما سره خلوت وکړی په خلوت صحیحه سره او هیڅ مانع هم نه وو نو زه له ده څخه د مهر مطالبه کوم او جواب غواړم .

”ادعی علی هذا الحاضر أنه تزوجنی بتزویج فلان ولی برضائی او کما تقدم علی مهر کذا بشهادة عدول حضوره و انه خلا بی خلوة صحیحة لا ثالث

معنا و لا مانع شرعاً و طبعاً“ ۔(موجبات الاحکام ص۱۱۱)

د میت په ترکه کې د مهر دعوه:

سوال:......

یو سړی مړ سو یو زوی یې وارث پاته سو اوس ښځې دعوه پر وکړه چې دا مړی زما مېړه دی او له ما سره یې نکاح کړې وه په معلوم مهر او هغه مهر لږ رقم لا پاته وو چې دی مړ سو اوس زه له دغه زویه څخه زه خپل باقي مهر غواړم د دعوې صورت به یې څه ډول وي؟

جواب:

...... د دعوې صورت یې دا دی چې دغه ښځه به پر دغه حاضر زوی دعوه وکړي چې زما پر مېړه زما باقي مانده مهر سته او د مړي څخه صرف زه او دی پاته سولو نو زما باقي حق دی له دغه ترکې څخه راکړي .

”ادعی علی هذا الحاضر أننی کنت زوجة والده فلان بن فلان و حلالته بنکاح صحیح و أن لی علیه من بقیة الصداق الذی تزوجنی علیه کذا و کذا دیناراً الخ“ ۔(موجبات الاحکام ص۱۱۲)

دپاره د اثبات د مهر مثل دعوه:

سوال:......

یوې ښځې پر سړي دعوه وکړه چې دغه سړي له ما سره نکاح وکړله او مهر یې نه دی را معلوم کړی اوس دغه ښځه د خپل مهر دپاره به څه ډول دعوه کوي ؟

جواب:

...... دغه ښځه به داسي وایي چې زه پر دغه حاضر سړي دعوه لرم چې ده له

ما سره نکاح کړې ده زما په خوښه سره په حضور د عادلو شاهدانو کې او ده زما مهر نه دی معلوم کړی او زما مهر مثل پر ده واجب دی او زما مهر مثل دغوني دی .

" ادعى على هذا الحاضر أنه كان تزوجني برضائي بشهادة شهود عدول نكاحاً صحيحاً و لم يسم لي مهراً فواجب لي مهرمثل نسائي و أن مهر مثلي كذا و كذا دينار الخ" ۔(موجبات الاحكام ص١١٢)

دعوه دپاره د اثبات د مُتعَه

سوال :......

يوې ښځې پر سړي دعوه کوله چې دغه سړي له ما سره نکاح وکړه او بيا يې تر دخول دمخه طلاق راکړ د دعوې طريقه به يې څه وي ؟

جواب :

...... د دعوې طريقه يې دا ده چې دا ښځه به ووايي چې دغه حاضر سړي له ما سره نکاح وکړه نکاح صحيحه او زما دپاره يې مهر نه دی معلوم کړی او تر دخول دمخه يې ماته طلاق راکړ او زما متعه پر ده واجبه ده چې هغه قميص دی او پړونی دی او چادري ده .

" ادعى على هذا الحاضر أنه تزوجني تزويجاً صحيحاً و لم يسم لي مهراً ثم طلقني قبل الدخول بي و قد وجب لي عليه المتعة ثلاثة اثواب ردع و خمار و ملحفة الخ" ۔(موجبات الاحكام ص١١٣)

دعوه د حرمت غليظه :

سوال :......

که چيرې يوې ښځې پر سړي باندې دعوه وکړه چې دغه سړي ما ته درې

طلاقـه راكـړي دي او سـره لـه دې چي بيا مي هم لـه ځان څخه نه جلا كوي د دعوې طريقه پـه شريعت كي بيان كړئ ؟

جواب :

...... دا ښځـه بـه داسي ووايي چي زه ددغـه حاضر سړي پـه نكا ح كي وم او ده پـه ما دخول كړی دی پـه نكا ح صحيحه سره او زما پر ده باندي معلوم مهر دی او ده زه پر ځان حرامه كړم پـه درې طلاقـه سره .

”ادعـی علـی هـذا الـحاضر أنـی كـنت منكوحة ومدخولا بی منه بنكاح صحيح و ان لـی عليـه مـن الـصداق كـذا و كذا دينارا ديناً لازماً و حقاً واجباً بسبب هذا النكاح و أنه حرمنی علی نفسه الخ“ ۔(موجبات الاحكام ص۱۱۳)

دعوه پر مېړه چي دا عنين دی دپاره د تفريق:

سوال :......

يوې ښځي پر خپل مېړه دعوه وكړه چي زما مېړه عنين دی يعني ذكر لري خو د جماع قابل نه دی د دعوې طريقه يې بيان كړئ؟

جواب :

...... ښځه به داسي تعبير له خپلي مدعی څخه وكړي چي دغه حاضر سړی زمـا مېړه دی او زه د ده ښځـه يـمـه پـه نكا ح صحيحه سره او د ملاقات پـه وخت كـي دا سـړی عـنين وو د جماع كولو قابل نه وو او زه پېغلـه او باكره يم پـر خپـل حـال بـانـدي سـالـمـه يم او ما دغه دعوه و قاضي ته پېش كړه او قـاضي يو كال وخت وركړي او د هغه بعد كي هم دا سړي عنين دی اوس زه د خپلي دعوې جواب غواړم .

” ادعـی علی هذا الحاضر أنی زوجته و حلاله بنكاح صحيح و أنی وجدته

عنيناً لا يصل اليَّ و أني بكر على حالي و أني رفعت أمري إلى القاضي و أمهله القاضي سنة بعد ما ثبت عنده الأمر كما ادعيت بطريق ثبوته الخ "۔(موجبات الاحكام ص١١٤)

دعوه دپاره د ثبوت د نسب د اولاد:

سوال:.......

يوې ښځې پر خپل مېړه دعوه وكړه چې دغه زوى زما له دغه مېړه څخه دى د ثبوت د نسب دپاره، ددعوې طريقه څه ډول جوړيږي؟

جواب:

...... ښځه به په دعوه كې داسې الفاظ ووايي چې زه پر دغه حاضر سړي دعوه كوم چې د دغه هلك چې زما په غېږ كې دى او اشاره به ورته وكړي ددغه حاضر سړي زوى دى او دغه هلك د ده څخه د نكاح په حالت كې زما څخه پيدا سوى دى .

"ادعى على هذا الحاضر أن هذا الصبي الذي في حجري و تشير اليه ابن هذا الحاضر ولدته على فراشه حال قيام النكاح بيننا فواجب على هذا الحاضر ادراء النفقة عليه والكسوة و أطالبه بذلك و أسأل مسألته" ۔(موجبات الاحكام ص١١٤)

دعوه دپاره د رق (يعني د مريتوب)

سوال:.......

يو سړي پر بل سړي دعوه وكړه چې دغه سړى زما مريي دى او يا يو سړي پر يو ښځه دعوه وكړه چې دغه ښځه زما مينځه ده، د دعوې طريقه يې پر څه ډول جوړيږي ؟

جواب:
......سړی به داسي ووايي چي دغه حاضره ښځه زما مینځه ده او پر دې واجب دي چي زما د امر تابعداري وکړي او هم دا راز به د نر په باره کي ووايي چي دغه سړی زما مريیی دی او زما د امر تابعداري پر ده واجب ده .
"ادعى على هذا الحاضر أنه مملوكى أو ان هذه الحاضرة جاريتى و مملوكتى و أنه او أنها تمتنع عن طاعتى فواجب عليه طاعتى والمقام معنى" ـ(موجبات الاحكام ص١١٤)

دعوه دپاره د اثبات د عتق (یعني آزادېدل):

سوال: ......
یو سړي پر بل سړي باندي دعوه وکړه چي زه د ده غلام وم بیا یې آزاد کړم دغه د آزادېدلو د دعوې طریقه به پر څه ډول وي ؟
جواب:
......دغه آزاد سوی غلام به په دعوه کي داسي لفظونه وایي چي زه پر دغه حاضر سړي دعوه لرم چي زه د ده مريیی وم او بیا ده زه آزاد کړم خاص دپاره د الله او اوس زه آزاد یم او سره د آزادېدلو دغه سړی ما مريیی بولي او د مريیي کار را څخه اخلي .
"ادعى على هذا الحاضر أنى كنت مملوكه و أنه اعتقنى عتقاً باتاً جائزاً لوجه الله و أنى الآن حر بهذا السبب و ان هذا الحاضر يستعبدنى و يسترقنى بغير حق فواجب عليه قصر يديه عنى و أسأل مسألته " ـ(موجبات الاحكام ص١١٥)
سوال: ......

يو سړي پر بل سړي دعوه وكړه چي زه په اصل كي حر وم دغه سړى زما څخه د غلام كار اخلي، دعوه يې څه ډول وي؟

جواب:

......دا سړى چي حر الأصل دى داسي به ووايي چي زه دعوه لرم پر دغه حاضر سړي باندي چي زه حر الأصل يم او زما مور او پلار حر او آزاد خلك دي نه زما پر مور او پلار او نه پر ما مرييتوب راغلى دى هيڅ كله .

"ادعى على هذا الحاضر أني حر الأصل حر الابوين لم يجر عليهما و لا عليَّ رق قط و أن هذا الحاضر يستعبدني و يسترقني بغير حق فواجب قصر يده عني " ـ(موجبات الاحكام ص١١٥)

دعوه دپاره د اثبات د قسم:

سوال:......

يو سړي قسم اخيستى وو چي هره ښځه كه ما په نكاح كړه هغه به پر ما طلاقه وي بيا يې د يوې ښځي سره نكاح وكړه اوس يې د دعوې څه طريقه ده؟

جواب:

......د دعوې طريقه يې دا ده چي دا ښځه به ووايي چي زه دعوه لرم پر دغه حاضر سړي چي ده قسم اخيستى وو د نكاح كولو د هري ښځي څخه نو د قسم بعد كي يې له ما سره نكاح وكړه او زه پر ده طلاقه يمه او پر حرامه يمه او سره د قسمه واقع كېدو داسړى ما نه ايله كوي .

"ادعى على هذا الحاضر أنه قد كان حلف بطلاق كل امرأة يتزوجها ثم تزوجني بعد هذه اليمين ووقع الطلاق فصرتُ محرمة عليه بهذا السبب و أنه

یمسکنی حراماً و لا یقصر یده عنی الخ“ ۔(موجبات الاحکام ص۱۱٦)

دعوه دپاره د اثبات د حد قذف:

سوال:......

یو سړي پر بل سړي د زنا تهمت ولګوی د دعوې طریقه به یې پر څه رقم کیږي؟

جواب:

......د دعوې طریقه یې دا ده چې دا سړی چې تهمت پر لګېدلی دی په خپله دعوه کې به ووایي چې زه پر دغه حاضر سړي دعوه لرم چې ده پر ما د زنا تهمت لګولی دی او صریح یې و ماته وویل چې اې زانی نو پر ده واجب سو حد قذف چې اتیا (۸۰) دُرې دي .

”ادعی علی هذا الحاضر أنه قذفنی بالزناء فقال لی صریحاً یا زانی و وجب علیه حد القذف ثمانون جلدةً الخ“ ۔(موجبات الاحکام ص۱۱٦)

دعوه دپاره د اثبات د تعزیر:

سوال:......

یو سړی پر بل سړي دعوه کوي چې دغه سړي و ما ته ښکنځل وکړل د دعوې ثابتولو به یې څه طریقه وي؟

جواب:...... دغه دعوې والا سړی به داسي دعوه وکړي چې زه پر دغه حاضر سړي دعوه لرم چې ده و ما ته ښکنځل کړي دي داسي ښکنځل چې هغه ښکنځل تعزیر واجبه وي او د هغو ښکنځلو تعین به وکړي او طلب د جواب به وکړي .

”ادعی علی هذا الحاضر أنه شتمنی شتمة توجب التعزیر فقال لی کذا و

یعین الشتمة و وجب علیه التعزیر فی الشرع زجراً له عن مثله و اطالبه بالجواب عن ذلك“ ۔(موجبات الاحکام ص١١٦)

دعوه دپاره د اثبات د ملکیت د ځمکي:

سوال: ......

یو سړی پر بل سړي دعوه د ځمکي وکړي چي دغه ځمکه زما ده او س دی پر قابض دی د دعوې طریقه به یې څه ډول کیږي چي دی دعوه دائروي ؟

جواب: ......د دغي دعوې د دائرولو دپاره داسي طریقه پکار ده چي دا سړی به داسي وایي چي زه دعوه لرم پر دغه حاضر سړي باندي چي ټوله ځمکه چي په فلان علاقه کي ده او د هغې علاقي په فلان طرف کي ده چي د هغه طرف نه فلان دی او او به یې د فلان نهر څخه دي او دومره مقدار ده او ټول حدود به یې معلوم یاد کړي او حقوق به یې ټول یادوي او بیا به ووایي چي واجب دی پر دغه حاضر لاس اخیستل زما د ملکي څخه .

”ادعی علی هذا الحاضر أن جمیع الارض التی موضعها فی قریة کذا ، فی ناحیة گذا منها ۔ تدعی بکذا ۔ و شربها من نهر کذا۔ من عمل کذا ۔ من قری المدینة کذا ۔ المحدودة بحدود کذا۔ بحدودها کلها ۔ و حقوقها و مرافقها ، ملکی و حقی ۔ و هی فی ید الحاضر بغیر حق فواجب علی هذا الحاضر قصر یده عنه“ ۔(موجبات الاحکام ص١١٨)

فائده: . د ځمکو مسئله ډېره پېښیږي باید مفتیان او علماء کرام دغه مسئله په غور سره ځیني واوري او بیا فتویٰ ورکړي .

دعوه دپاره د اثبات د پور:

سوال: ......

یو سړی پر بل سړي دعوه کوي چي زما پر تا باندي پیسې روپۍ پور دي نو د دعوې طریقه یې څه ډول جوړیږي؟

جواب:

...... دا سړی به داسي دعوه وکړي چي زما پر دغه حاضر سړي باندي دغونـدي روپۍ دیارونه او یا درهمونه پور دي او د دینار یا درهم صفت او وزن به هم ذکر کړي نو پر ده واجبه ده چي دا پور را ادا کړي زه مطالبه لرم .

"ادعی علی هذا الحاضر أن لی علیه و فیذمته کذا و کذا دیناراً او درهماً و یذکر الصفة والوزن ثم یقول دیناً لازمة و حقاً واجباً فواجب علیه انقاذه و اطالبه بالجواب" ۔(موجبات الاحکام ص۱۱۹)

د دعوې دپاره اثبات وکالت:

سوال: ......

یو سړی پر بل سړي د کفالت دعوه کوي چي دغه سړي زما د پوروړي ذمه وار وو د دعوې طریقه به یې پر څه طرز او طریقه وي؟

جواب:

......د دعوې طریقه یې دا ده چي دغه دعوه کونکی به ووایي چي دغه سړی زما د پوروړي ذمه وار جوړ سو تر معلومه وخته پوري وېل که چیري ستا پوروړی پر هغه وخت پور نه کړي وصول زه یې ذمه وار یم او روپۍ به زه و تا ته درکوم نو اوس هغه وخت تېر سو زه له ده څخه د هغه مال ادا کول غواړم .

"ادعی علی هذا الحاضر أنه کفیل لی بنفس فلان بن فلان وکلنی انه متی لم یسلمه إلی یوم کذا فهو کفیل بالمال الذی لی علیه و هو الف درهم

قرض او دین بسبب کذا الخ" ۔(موجبات الاحکام ص ۱۲۰)

دعوه دپاره د اثبات د کفالت :

سوال : ......

یو سړی دعوه کوي چي زه د فلان سړي وکیل یم د وکالت د اثبات لپاره، د دعوې طریقه څه ده؟

جواب :

......د اثبات د وکالت لپاره د دعوې طریقه دا ده چي وکیل به داسي وایي چي زه د فلان بن فلان سړي وکیل یم په ټولو دعوو او جګړو کي او زه وکیل یم په تمامو دلائلو کي د هغه د طرفه او زه د ده وکیل یم په خلاصولو د قضیو کي او زه وکیل یم د ده د تمامو روپو د قبلولو او د شاهدانو د ثابتولو .

"ادعی علی هذا الحاضر انی وکیل من قبل فلان بن فلان وکلنی بالدعاوی والخصومات و اقامت الحج والبینات و تنجیز القضایا و السجلات والبیاعات والاشریة و قبض الاثمان و الحقوق الخ" ۔(موجبات الاحکام ص۱۲۰)

دعوه دپاره د اثبات د امانت یا عارية:

سوال : ......

یو سړی پر بل سړي دعوه کوي چي دغه سړی زما امانت عارية یعني په خواست یې یو شی وړی وو او اوس یې هلاک کړی دی د دعوې طریقه به یې څنګه وي؟

جواب :

...... د دعوې طریقه یې دا ده چې دعوې والا به ووایي چې زه دعوه کوم پر دغه حاضر سړي باندې چې ما و ده ته امانت یښې وو یو شی د هغه شي نوم او مقدار به ذکر کړي او یا ما و ده ته یو شی اعارةً ورکړي وو او دٔ قبض کړي وو پر طریقه د امانت او یا پر طریقه د عاریة نو پر ده واجب دی چې زما او د خپل امانت په مابین کي یو ځای والی او تخلیه راولي او پر ده واجب دي چې زما عاریه و ما ته رد کړي .

"ادعی علی هذا الحاضر انی اودعت عنده کذا او تقول انی اعرته کذا و أنه قبضه علی سبیل الودیعة او تقول علی سبیل العاریة فواجب علیه التخلیة بینی و بین الودیعة وفی العاریة تقول فواجب علیه ردها اِلیَّ الخ" ۔(موجبات الاحکام ص۱۲۲)

دعوه دپاره د رجوع کولو په هبه کي:

سوال :......

که چیری یو سړي د خپلي هبې د رجوع دعوه کوي طریقهٔ کار به یې پر څه ډول باندي وي ؟

جواب :......

دا سړی به په خپله دعوه کي داسي الفاظ ذکر کړي چې زه دعوه لرم پر دغه حاضر سړي باندي چې ما و ده ته یو شی هبه کړی وو ده هغه شي نوم او مقدار به معلوم کړي په هبه یې صحیحه سره او هغه هبه جلا او تقسیم سوې هبه ده او ده له ما څخه قبض کړې هم وه په قبض صحیح سره او زه اوس بیرته په خپله هبه کي رجوع کوم او دی له ما څخه هغه هبه سوی شی منعه کوي .

"ادعی علی هذا الحاضر انی کنت وهبت له کذا هبة صحیحة مفرزة محوزة مقسومة و أنه قبض ذلك منی فی مجلس العقد قبضاً صحیحاً و أنی الآن رجعت فی هبتی الخ " ۔(موجبات الاحکام ص۱۲۲)

دعوه دپاره د فسخې کولو د اجارې:

سوال:......

یو سړي یو چا ته سرای دیوه کال په کرایه ورکړی بیا یو عذر ور پېښ سو نو د اجارې د فسخه کولو طریقه به یې پر څه ډول باندي کیږي ؟

جواب:

......دغه د سرای مالک به په خپله دعوه کي داسي ووایي چي زه دعوه کوم پر دغه حاضر سړي باندي چي ده له ما څخه دغه سرای دیوه کال دپاره په دغوندي مقدار پیسو په کرایه واخیستی سره د دغو شرائطو، وروسته پر ما باندي یو داسي پور باندي سو چي د هغه پور په عوض کي زه بندي هم سوم او زما دغه پور په بل شي نه ادا کیږي بغیر له دغه سرای د خرڅولو نو زه مطالبه لرم چي دغه اجاره دي فسخه سي دپاره د دې عذر .

"ادعی علی هذا الحاضر أنه استاجر منی داراً و یحددها مدة کذا بکذا درهم و أنه استأجر ها منی بهذا الشرائط و تقابضا و انه لحقنی دین قادح بینة قامت علی بمجلس القضاء و حبست به وأنه لا وفاء لهذا الدین الا من ثمن هذه الدار التی اجرتها منه الخ" ۔(موجبات الاحکام ص۱۲۳)

دعوه دپاره د اثبات د مفلس والي:

سوال:......

چي پر یو سړي باندي د بل پور باندي وي او دی خپل مفلسوالی ثابتوي د

اثبـات د دعـوې بـه يـې څـنـګـه طريقه وي تاسي يې بيان کړئ الله (ج) دي ثواب درکړي؟

جواب:

......د اثبـات د مفلسوالي دپاره د دعوې الفاظ داسي دي چي مفلس به ووايي چي زه پر دغه حاضر سړي دعوه لرم چي ده له ما څخه مطالبه د پور کړې ده او دعـوه د لزوم د ورکولو د پور يې کړې ده چي خامخا به زما پور را ادا کوي او د بـنـدي کـولـو دعـوه يې را باندي کړې ده نو زه پر ده دعوه کوم لرم په دفع کـولـو د دعـوې کـي چـي دی پـه دغـه دعـوه پر باطله باندي دی ولي چي زه فـقـيـر يـم او د يوې ورځي معاش نه لرم او نه کپړې لرم او دی په دې هم خبر دی نو پر ده واجب ده چي دی دي د دغي دعوې څخه ځان منعه کړي.

"ادعـی عـلـی هـذا الحاضر فی دفع دعواه قبلی بوجه المطالبة عليَّ بكذا ولزومـی الخروج عنه إليه و استدامة الحبس عليَّ فادعى عليه فی دفع دعواه هـذه أنـه مبطل فی هذه الدعوی لأنی فقير معدم لا أملك قوت يوم و لا ثياب و هو فی علم من ذلك الخ" ۔(موجبات الاحكام ص١٢٤)

دعوه دپاره د اثبات د غصب:

سوال:......

يـو سـړي پـر بـل سړي دعوه وکړه چي دغه سړی له ما څخه يو شی په زوره وړی دی د دعوې طريقه چي يې بيان سي ډېر ثواب به مو وي؟

جواب:

...... طـريقه د دعوې يې په دا ډول ده چي مغصوب عنه به داسي ووايي چي زه دعـوه لرم پر دغه حاضر سړي چي ده له ما څخه دا شی په زوره يوړی چي د

هغـه شي پيمـانـه وزن او صـفـت به بيان کړي که چيرې هغه شي هلاک سوى وو د هغه قيمت به بيان کړي نو پر دا غاصب واجب دى چي دا شي يا قيمت و ما ته د ده وي .

"ادعى عـلـى هـذا الـحاضر أنهٗ غصب منى كذا يبين كيله و وزنه و صفته او صيغته ان لم يكـن مكيلا و لا موزونا و قيمته ان كان هالكاً قهراً او قسراً و غلبةً فواجب عليه رد عينه ان كان قائماً الخ" ـ(موجبات الاحكام ص۱۲۵)

دعوه دپاره د اثبات د شفعي:

سوال:......

يـو سړى پر بل سړي د شفعي دعوه کوي چي دغه سړي زما د سراى بغل ته سراى اخيستى دى او يا يې زما د باغ پـر بغل باغ اخيستى دى د دعوې طريقه به يې پر څه رقم وي ؟

جواب:

......دا سړى بـه داسـي ووايـي پـه خپلـه دعوه کي چي زه دعوه لرم پر دغـه حاضر سړي چي ده سراى يا باغ اخيستى دى زما د همسايه څخه چي هغه فلان بن فلان نوميږي په فلاني ځاى کي دى څلور سره حدود به يې بيان کړي پـه دغـونـدي پيسـو بـانـدي او زه د ده شـفـيـع يم دا شفعه مي د سراى د همسايتـوب لـه وجهـي ده او زمـا د سراى حدود دغوندي دي او چي زه خبر سوم دستي مي د شفعي مطالبه وکړه .

"ادعى عـلـى هـذا الـحـاضر أنـه اشترى من فلان بن فلان جميع الدار او الـكـرم الـذى هـو مـلـك فلان بموضع كذا و يحده بحدوده الاربعة بحدوده و حقوقه بـكـذا درهـمـاً و أنـه باعها منه بهذا الثمن و تقابضا و انى شفيعها شفعة

جوار الدار الخ“ ۔(موجبات الاحکام و واقعات الایام ص۱۲۵)

دعوه دپاره د اثبات د مزارعة يعني کښت کول:

سوال:......

يو سړي پر بل سړي د مځکي دعوه کوي چي دُ دغه ځمکه و ما ته را کړې وه د فصل د کرلو دپاره د دعوې صورت به يې څه ډول جوړيږي ؟

جواب:

...... ددې دعوې طريقه يې دا ده چي دعوې والا به داسي ووايي چي زه پر دغه حاضر سړي دعوه کوم چي ما د ده څخه ټوله هغه ځمکه چي په فلانی علاقه کي ده اجاره کړې ده د دريو کالو دپاره چي زه به فصل پر کرم او ما دغه وعده ورسره کړې ده چي کوم فصل را شين سو هغه به زموږ سره نيمى وي نو زه د ده محترم څخه مطالبه لرم چي دا ځمکه دي را ايله کړي .

” ادعى على هذا الحاضر انى أُجرت منه جميع الارض التى بقرية كذا من عمل كذا بحدود ها مزارعة ثلاثة سنين على أن أزرعها ببذرى و بقرى و اعوانى ما بدأ لى من الزراع من غلة الشتاء و الصيف الخ“ ۔(موجبات الاحكام ص۱۲٦)

دعوه دپاره د اثبات د ګروي:

سوال:......

يو سړی پر بل سړي د ګروي دعوه کوي چي زما يو شی د ده سره د مال په عوض کي ګرو دې طريقه د دعوې به يې پر څه ډول کيږي؟

جواب:

...... طريقه د دعوې داسي کيږي چي زه پر دغه سړي دعوه لرم چي ما ورته

یو شی په ګروي کي ایښی دی د هغه شي صفت به بیان کړي او وزن او پیمانه به یې بیان کړي او بیا به ووایي چي د دغه ګرو د دغوندي پیسو په عوض کي د ما څخه ګرو کړې او اوس ما هغه پیسې ورکړي نو دی دي هم زما شی و ما ته رد کړي .

"ادعی غلی هذا الحاضر أنی رهنت عنده کذا و یبین صفته و قدره او وزنه او کیله و صفته بکذا و کذا دیناراً دهناً صحیحا مفرراً مقسوماً و أيء ارتهنه منی بهذا المال الخ" ـ(موجبات الاحکام و واقعات الایام ص۱۲۷)

دعوه دپاره د قود اخیستلو یعني قصاص اخیستل:

سوال:......

یو سړي پر یو چا باندي دعوه وکړه چي ده زما پلار وژلی دی د دغي دعوې د کولو طریقه به پر څه ډول وي؟

جواب:

...... دا قصاص اخیستونکی سړی به داسي ووایي چي زه پر دغه حاضر سړي دعوه لرم چي ده زما پلار قتل کړی دی په قصد سره بغیر حق او ده زما پلار زخمي کی او زما پلار په هغه ساعت کي مړ سو او یا صاحب الفراش سو او وروسته د دغه زخم څخه مړ سو او د دې مړي د وارثانو څخه بل څوک نه دی پاته سوی بغیر د ما څخه او زه مطالبه د خپل قصاص اخیستلو کوم .

" ادعی علی هذا الحاضر أنه قتل أبی فلاناً عمداً بغیر حق بالمحدد و جأه به و جرحه و هلك من ذلك الضر ساعتئذٍ او لم یزل صاحب فراش من ذلك حتی هلك و أي هذا المقتول لم یترك من الورثة سوای و أن لی حق استیفاء

القصاص في الشرع۔' ۔(موجبات الاحكام و واقعات الايام ص۱۲۷)

دعوه دپاره د ثبوت د ديت:

سوال:......

يـو سړى پر بل سړي دعوه كوي چې زما پر دغه سړي د ديت حق جوړيږي نو د دعوې طريقه به يې پر څه رقم كيږي؟

جواب:

...... دا مـدعـي د ديـت بـه پـه خـپله دعـوه كي داسي ووايي چې زه دعوه لرم پر دغـه حـاضـر سـړي باندي چې ده زما پلار قتل كړى دى په قتل خطا سره په داسـي طـرقـه چې دغه سړي په يو تېره غشي سره چې د اوسپني څخه جوړ وو واريې وكړى پر ښكـار بـانـدي او هـغـه غـسـيى خطا سو زما پر پلار ولګېدى زما پلار زخمي سو او بيا دستي مړ سو.

" ادعى على هذا الحاضر أنه قتل أبي خطاءً فانه كان رمى بسهم ذى نصلٍ من الـحديد إلى صيدٍ قد رأه فأصاب ذلك السهم أبي فجرحه فمات من ذلك ساعتئذٍ الخ" ۔(موجبات الاحكام ص۱۲۷)

دعوه دپاره د اثبات د وصيت په دريمه حصه:

سوال:......

يـو سړي پر بل سړي دعوه وكړه چې د دغه سړي پلار و ما ته وصيت كړى دى د دريمي حصې د مال د دعوې بيان به يې پر څه طريقه باندي وي؟؟

جواب:

...... د دعـوې طـريـقـه يـې دا ده چـې زه پـر دغه حاضر سړي دعوه لرم چې د ده پـلار چې فلان بن فـلان دى هغه و ده ته وصيت وكړى زما په حق كي چې

زمـا د ټـول مـال دریـمـه حصه به بیا و ده ته ور کوي دا وصیت یې په صحت کـي او ښـه پـه هـوش کـي وو چـي و کړی او ما دغـه وصیت لـه ده څخه قبول کـړی یـعـنـي لـه مـرګـه وروسـتـه پـه قـبـلـیـدلو صـحـیـحو سره او اوس د دغه حـاضـر پـه لاس کـي د موصـی دغـونـدي مال دی نو پر ده واجب دی چي د دې مال دریمه حصه و ماته را تسلیم کړي او زه دغه سوال لرم .

”ادعـی علی هذا الحاضر ان والده فلان بن فلان اوصی إلی هذا الحاضر و أن فـلان بـن فـلان الـمـوصـی اوصی لی بثلث جمیع ماله وصیة صحیحة فی حیاتـه و صـحـتـه و ثبات عقله و قبلت ذلك منه بعد موته قبولاً صحیحاً و فی ید هـذا الحاضر کذا و کذا فواجب علیه تسلیم ثلث ذالك إلیَّ الخ “ ۔(موجبات الاحـکام وواقعات الایام ص۱۲۸) للشیخ قاسم بن قطلوبغا الحنفی ، المتوفی سنه ۸۷۹ھ۔

. . . .

سوال:......

کـه زیـد دعـوه د مـحـدود شـي و کـړه او مـعـلوم یې نه کړی چي انګور دي او مـځـکـه ده او شـاهـدان هـم دغـه رقـم شاهدي پر اداء کړي معلوم یې نه کړي اوس ددې څه حکم دئ؟

جواب:

...... دا دعوه نه صحیح کیږي .

”لـو ادعـی مـحـدودا و لم یبین انه کرم او رض و الشهود شهدوا کذلك عن شـمـس الائمة السرخسیؒ انه لا یصح و قال شمس المرغینانیؒ ان بین البلد و المحلة صح “(سراجیه کتاب الدعوی ص ۴۸۴)

سوال:......

كه زيد په ځين كي ناست وي عمرو يې شاته ناست وي او س دوى دواړه دعوه سره وكړي زيد ووايي دا زما دئ عمرو ووايي زما دئ اوس دا موټر سائيكل د چا كيږي د دې څه حكم دئ؟

جواب:

...... دا موټر سائيكل د زيد كيږي .

"ولو كان أحدهما فى سرج الآخر رديفا فادعياها فهى لصاحب السرج"(فتوى السراجية كتاب الدعوى ص ٤٨٥)۔

سوال:......

:كه زيد او عمرو دعوه د ملک مبهم سره وكړي او شاهدان هم سره ودروي او مدعىٰ د دريم سړي په لاس كي وي زيد او عمرو دواړو تاريخ نه وي ليكلى يا دواړو ليكلى وي يا يوه ليكلى وي هغه بل نه وي ليكلى اوس دا ملک د زيد دى كه د عمرو او كه تاريخ دواړو ليكلى، ديوه دا مخته وي تر هغه بل، دلته ملک د چا بلل كيږي؟

جواب:

...... په اول صورت كي د دواړو سره نيمايى دى او په دا دويم صورت كي د هغه چا بلل كيږي چه د چا تاريخ مخته وي .

"اثنان ادعيا ملكاً مبهما و اقاما البينة والمدعى فى يد ثالث و لم يورخا او ارخا تاريخا او ارخ أحدهما دون الآخر فهو بينهما ، و ان ارخا و تاريخ أحدهما اسبق يقضى لاسبقهما۔"(فتوى السراجية كتاب الدعوى ص ٤٨٥)

سوال:......

د ښـځـو شـاهـدي د نـرو سـره پـه حدود كي او پـه قصاص كي جائز ده كه نه، ددې څه حكم دئ؟

جواب:

هو كـه د ښـځـو شـاهـدي پـه حدودو او پـه قصاص كي د نرو سره صحيح ده.

"و تجـوز شهادة النساء مع الرجال في جميع الاحكام في الحدود و القصاص في قول أبي حنيفة و صاحبيه" (النتف في الفتوى كتاب الدعوى ص ٤٨٣)

سوال:......

كـه زيد دعوه وكړي په عمرو باندي د سرای چي هغه سرای د عمرو پـه لاس كي وي او شـاهـدان هـم پر ودروي چي دا سرای د زيد دی اوس دا سرای د چا بلل كيږي او ددې څه حكم دئ؟

جواب:

......دا سرای د زيد دئ.

"وإذا ادعى رجل على رجل بدار في يده او متاع او شيئ من الحيوان و المكيل او الموزون او غير ذلك و اقام البينة انه له فانه يقضى له بذلك" (النتف في الفتوى كتاب الدعوى ص: ٤٨٤)۔

سوال:......

كـه زيد دابـه خـلاصـه كـړي د مـوږي څـخه يا دروازه د قفس خلاصه كړي مرغـه والـوزي يـا مريـبى خلاص كړي د قيد څخه هغه مريـبى وتبنتي يا د سـرای دروازه خـلاصـه كـړي د هـغـه سـرای څـخه غلا وسي او نور دغه رقم

شیان په دا کارو کې پر زید ضمان سته که نه، د دې څه حکم دئ؟
جواب:
......په دې ټولو کې پر زید ضمان نسته په نزد د امام صاحب او د یارانو .
"ولو ان رجلا حلّ دابة من و ثاقها او فتح قفصا فطار منه طيرا و حلّ عبدا من قيده فهرب او فتح باب دار فسرق متاعها و نحو ذلك فانه لا ضمان فى ذلك كله ، على الذى فعل فى قول أبى حنيفة و صاحبيه و الشافعى" (النتف فى الفتوى كتاب الدعوى ص: ٤٨٦)۔
سوال:......
که یو سړی عاجزه وي د دعوې د یاد ویلو نه وي اوس چې دا سړی پر ورقه باندې دعوه ولیکې د دا سړي دعوه اورېدل کیږي که نه، ددې څه حکم دئ؟
جواب:
...... وو که د دې سړي دعوی اورېدل کیږي .
"ولو كان المدعى عاجزا عن الدعوى عن ظهر القلب يكتب دعواه فى صحيفة و يدعىٰ منها فتسمع دعواه" (بحر الرائق ج ۷ كتاب الدعوى ص ۳۲۷)

سوال:......
که مدعی وکیل و دروي خپل پر ځای چې دعوه ورته وکړي او په مدعی پوري عذر هم نه وي او مدعی علیه د مدعی ویل هم نه مني مدعی علیه وایي چې مدعی به پخپله دعوه کوي اوس دلته د مدعی د وکیل دعوه صحیح کیږي که نه، د دې څه حکم دئ؟
جواب:

......د مدعی وکیل نه صحیح کیږي تر هغه وخته پوري چي د مدعی علیه نه وي خوښه .

"ومنها کونها بلسان المدعی فلا تصح بلسان وکیله الا برضا خصمه عند الامام إذا لم یکن به عذر" ـ(بحر الرائق کتاب الدعوی ص ۳۲۷) ـ

سوال:......

که زید و عمرو ته ښکنځل وکړي اوس به عمرو و زید ته ښکنځل کوي او که به یې نه کوي ، د دې څه حکم دئ؟

جواب:

......چي زید څومره ښکنځل ورته کړي دي عمرو دي هم هغومره اندازه ښکنځل ورته وکړي او که یې معاف کړي داخو ډېره بهتره ده .

"و اما إذا شتمه فله ان یقول له مثله و الاولیٰ ترکه" ـ(بحر الرائق کتاب الدعوی ج۷ ص ۳۲۸) ـ

سوال:......

که یو سړی دعوه وکړي پر بل سړي چي دغه سرای چي ستا په لاس کي دئ دا ما اجاره کړی دی د فلان څخه په فلانکي تاریخ کي مخته تر دې چي تا اجاره کړی دی د فلانکي څخه، آیا دريږي دا مستاجره خصم په حق د اثبات د اجارې کي، پر ده باندي دپاره ددې چي واورېدل سي دا دعوه پر ده باندي، د دې څه حکم دئ؟

جواب:......

دا دعوه پر دوه قسمه ده اول صورت: که یې چیري دعوه وکړه پر ده باندي فعلاً و یې ویله چي ما اجاره کړی دی دا سرای د پلانکي څخه او ما قبض

کړی دی د ده شخـه او تـا اخیستـی دی بېله حقه او غـصب کړی دي دئ زما شـخه بیا یې دعـوه اورېدل کیږي . دویم صورت یې که یې چیري وویله ما اجـاره کـړی دی د پـلانـکـي شـخـه مختـه تر دې چي تا اجاره کړی د پلانکي شخه او ده تسلیم کړی دی و تا ته و ما ته یې نه دی تسـلیم کړی .

"رجـل ادعـی علی آخر انی استاجرت هذه الدار التی فی یدك من فلان بتـاريـخ كـذا قبل ان تستاجر هذه الدار انـت مـنـه هـل ینتصب هذا المستاجر خـصـمـا فـی حـق اثبات الاجارة علیه حتی تسمع هذه الدعوی علیه فهذا علی الـوجهین ان ادعی علیه فعل و قال انا استاجرت هذه الدار من فلان و قبضته و انـت اخذت بغیر حق و غصبت منی تسمع دعواه و ینتصب خصما و اما إذا قال انـا استـاجـرت من فلان قبل ان تستاجر انت منه و قد سلم إليك لا إلی لا تسمع لأن الـمستاجر لا ینتصب خصما لا فی اثبات الملك المطلق و لا فی ولاية اثبات الاجـارة عـلیـه الا إذا ادعـی الفعل" (فتاوی ولوجیة ، کتـاب الدعوی ج ٤ ص ١٦٤)۔

سوال:......

که دوه نفره دعـوه وکړي پر دابه باندي یو ووایي زما ده دا دابه او دا بل ووایي دا دابه زما ده او دواړه په ځین کي ناست وي، د دې څه حکم دئ؟

جواب:

......دوی دواړه ته فیصله په نصف سره کیږي:

"رجلان ادعیا دابة کل وأحد منهما انها ملکه و هما راکبان علیها فی سرج وأحد قضی بها لهما لأنهما استویا فی الید"(الفتوی الولوالجیة کتاب الدعوی ج ٤ ص ١٦٧)

سوال:......

کـه یـو سړی چرګـه غـصب کړي او چرګه دوې هګۍ وکړي بیا دا سړی پر یـوه هګۍ چرګه کښېنوي او هغه بله هګۍ دا سړي په خپله وشربله او د دا هګیو څخه چیچان را ووتله، د دې څه حکم دئ؟

جواب:

......هغـه چـرګي چي ایسـتلی ده چرګه او هغه چیچی د مغصوب منه دي او هـغـه بـل چیـچی د غاصب دی او پر غاصب باندي مغصوب منه لره هګۍ ستـه .

"ولـو غـصـب دجـاجـة فبـاضت بیضتین فحصنت الدجاجة علی أحدهما و حضن الغاصب الاخریٰ فخرج منها فرخ کانت الدجاجة والفرخ الذی حضنته الـدجـاجة الـمـغـصـوب مـنــه و الـفـرخ الذی حضنـه الغاصب لـه و علیـه بیضـه "(ولولوالیجه کتاب الدعوی ج٤ص١٧٦) ۔

سوال:......

کـه یو سړی د لسو قفیزو غنمو د پور دعوه په یو چا وکړي او سبب یې ذکر نه کړي د دې سړي دعوه اوریدل کیږي که نه، د دې څه حکم دئ؟

جواب:

...... ددې سړي دعوه نسی اوریدل کېدی .

"و إذا ادعـی عـلیـه عشـرة اقـفـزة حـنـطة دینا علیه و لم یذکر بای سبب ، لاتسمع و لا بـد مـن بیـان السبب لأنهـا إذا کانت بسبب السلم فانما یکون له حـق الـمـطـالبة فی الموضوع الذی عیناه" ۔(بحر الرائق کتاب الدعوی ج۷: ص ٣٤٤)

سوال:......
که شاهدانو شاهدي ادا کړه په سرای سره او په بناء د سرای سره بیا وروسته مقضی له اقرار وکړي په بناء سره مقضی علیه لره اوس دلته د شاهدانو شاهدي ردیږي که نه، د دې څه حکم دئ؟

جواب:
......هو! د شاهدانو شاهدي باطلیږي او سرای په مقضی علیه باندي ردیږي.

"ولو کان الشهود شهدوا بالدار ببنائها ثم اقر المقضی له بالبناء للمقضی علیه بطلت الشهادة وردت الدار علی المقضی علیه"۔(خلاصة الفتوی، کتاب الدعوی ج٤ص٨٨)

سوال:......
که خلیفه مړ سي د لره امیران وي او عاملان وي اوس به دا سره بدلوي که نه، د دې څه حکم دئ؟

جواب:
......دا ټول به خپل پر ځای وي.

"مات الخلیفة وله امراء وعمال فالکل علی ولایته" (الاشباه والنظائر، کتاب الدعوی ص١٩٨)۔

سوال:......
که مدعی شاهدان ودروي پر ځمکه باندي چي په هغه ځمکه کي درختي وي او دوی په درختو بحث سره و نکړي وروته ذوالید شاهدان ودروي پر کرلو د درختو باندي اوس شاهدي د مدعی د شاهدانو په حق د ځمکي کي

باطليږي كه نه، د دې څه حكم دئ؟

جواب:

......يا د مدعي د شاهدانو شاهدي په حق د محٔكه كي نه باطليږي .

"اقام المدعى البينة على دعوى ارضٍ فيها اشجارٌ و لم يتعرض للاشجار ثم اقام ذواليد البينة انه غرس الاشجار لم تبطل شهادته شهود المدعى فى حق الأصل" (سراجيه كتاب الدعوى ص ٤٨٨)۔

سوال:......

كه زيد او عمرو دعوه سره وكړي د نكاح كولو ديو ښځي او ښځه اقرار وكړي دپاره د زيد، زيد او عمرو شاهدان ودروي اوس دلته ښځه د زيد ده كه د عمرو ده، د دې څه حكم دئ؟

جواب:

......په دې صورت كي ښځه نه د عمرو ده او نه د زيد ده .

"ادعا نكاح امرأة فاقرت لأحدهما ثم اقاما البينة لم يقض لأحدهما"(سراجيه كتاب الدعوى ص ٤٨٦) ۔

سوال:......

كه زيد دعوه وكړي په عمرو باندي ديو شي چي هغه شى د عمرو په لاس كي وي زيد لره شاهدان نه وي بيا به عمرو ته قسم وركول كيږي كه عمرو قسم واخيستى، د دې څه حكم دئ او كه يې قسم وانه خيستى بيا يې څه حكم دئ؟

جواب:

......كه عمرو قسم واخيستى بيا عمرو بري دئ يعني شى د عمرو دى او كه

يې قسم وانه خيست بيا نو شى د زيد دئ .

"فان لم يكن له بينة فعلى الآخر اليمين فان حلف برئ و ان أبى اليمين قضى به للمدعى"(االنتف فى الفتوى كتاب الدعوى ص:٤٨٤)

سوال :......

كه يو سړي د زق خوله ور خلاصه كړه د زق څخه غوړي توى سوه يا يو شى را ځړېدى د هغه شي غوټه يې ور خلاصه كړه هغه شى را ولوېدى او هغه شى خراب سو او د دې ضمان پر دا سړي سته كه نه؟

جواب :

......په دا شيانو كي ضمان سته د ټولو علماؤ په قول سره .

"و لو حل رأس زق فخرج ما فيه او كان شئ معلقا فحل علاقته فسقط و فسد فعليه ضمان فى قولهم جميعا" ۔(النتف فى الفتوى كتاب الدعوى ص ٤٨٦)

سوال :......

دعوه هر ځاى صحيح كيږي كه خپل شخصي ځاى غواړي؟

جواب :

......دعوه په مجلس د قضاء كي صحيح كيږي بل ځاى نه صحيح كيږي .

"و شرط صحتها مجلس فلا يصح فى غيره حتى لا يستحق على المدعى عليه جوابه و حكمها و جوب الجواب على المدعى عليه"(فتوى الملا على القارى ، كتاب الدعوى ص ۱۸۰ ، ج ۳)

سوال :......

كه يو وار مدعى ووايي چي زه شاهدان نه لرم بيا وروسته شاهدان ودروي اوس د ده دشاهدانو شاهدي قبليږي؟

جواب :

......هو ! د مدعي د دغو شاهدانو شاهدي قبليږي .

”و لو قال لا بينة لی علیه و لاشهادة ، ثم اقام المدعی البینة او شهد الشاهد قبلت فی الاصح“ ۔(فتوی الملا علی القاری کتاب الدعوی ج٤، ص١٨٦)

سوال :......

كـه زيـد د درختـو ښـاخـلـې د عـمـرو د سراى خالي گاه و نيسي بيا عمرو را ولاړ سي د زيد ښاخلې ور پرې كړي اوس دلته پر عمرو ضمان سته كه نه ؟

جواب :

......كـه چيـري عمرو لره ممكنه ده چي دا ښاخلې په رسى وتړي بيا ضمان پر سته كه چيري ممكنه نه وه بيا ضمان نستـه ورباندي ، كه چيري حاكم ته خبره پورته كړي او حاكم په پرېكولو سره حكم وكړي .

”اخـذت اغـصـان شـجـرة انسان هـواء دار آخـر فقطع رب الدار الاغصان فـانـكـانـت الاغـصـان بحالة يمكن لصاحبها ان يشدها بحبل و يفرغ هواء داره ضـمـن الـقـاطـع و ان لم يكن لا يضمن إذا قطع من موضع لو رفع إلى الحاكم أمر بالقطع من ذلك الموضع“ ۔(بحر الرائق ، كتاب الدعوی ج٧، ص ٣٢٨)

سوال :......

كـه دوه قـاضيـان وي په يوه بازار كي يو په يوه محله كي وي او دا بل په بله مـحـلـه كـي وي ، مـدعـي وايـي چـي دا زموږ د محلې و قاضي تـه ورځو او مـدعى عليه وايي چي زموږ دمحلې قاضي ته ورځو ، نو به كوم قاضي ته ورځي ؟

جواب :

......صحيح خبره دا ده چي ځای د مدعی علیه معتبر دی .

”و لو كان في البلدة قاضيان كل واحد منهما في محلة على حدة فوقعت الخصومة بين رجلين أحدهما من محلة و الآخر من محلة اخرى و المدعى يريد ان يخاصمه إلى محلته و الآخر يابیٰ ذلك اختلف فيها أبو يوسف و محد و الصحيح ان العبرة لمكان المدعى عليه“ ۔(بحر الرائق ، ج ۷ ، ص ۳۲۹)

سوال :......

کومه دعوه ده چي ذکر د قیمت پکښي شرط دئ؟

جواب :

......هغه دعوه د غلا ده د دې لپاره چي معلومه سي چي دا غلا د نصاب ده که نه .

”انما يشترط ذكر القيمة في الدعوى إذا كانت دعوى سرقة ليعلم انما نصاب او لا“ ۔(بحر الرائق ، كتاب الدعى ، ج ۷ ص ١٣٦)

سوال :......

قسم سړی په کوم شي سره اخیستلی سي ؟

جواب :

......قسم یو د الله جل جلاله په نامه سره اخیستلی سي .

”لما في الصحيحين من حديث ابن عمران النبي ﷺ ، قال من كان حالفا فليحلف بالله او ليصمت ، و في رواية أبي داؤد و غيره انه ﷺ قال ان الله نهاكم ان تحلفوا بآبابكم فمن حالفا فيحلف بالله او يسكت“ ۔(فتوى الملا على القارى ج ٤،كتاب الدعوى ص ١٨٦)

سوال:......
که دیو سړي چارپای وي او دی وابښه نه وراچوي د دې څه حکم دئ؟
جواب:
......په قول د امام مالک صاحب او د امام شافعي دا سړی مجبوره کیږي په وښو وراچولو سره، او په قول د امام صاحب او دیارانو دی نه مجبوره کیږي او ګنهګاره دی.

"ولو ان بهيمة لرجل لا يحلفها فانه يجبر على علفها فى قول مالك و الشافعى و الشيخ و لا يجبر عليه فى قول أبى حنيفة و صاحبيه و هو آثم"
۔(النتف فى الفتوى كتاب الدعوى ص:٤٨٧)

سوال:
......که دوه نفره شاهدي ادا کړي پر غلا د غوایي او د شاهدانو یې په رنګ کي سره اختلاف وي او س د دوی شاهدي قبلیږي که نه؟
جواب:...... هو! د دوی شاهدي قبلیږي.

"إذا شهدا على سرقة بقرة و اختلفا فى لونها قبل الشهادة خلافا لهما"
۔(بحر الرائق، کتاب الدعوی ج٧، ص ٣٣٤)

سوال:......
که مدعي د یوشي صفت وکړي چي دا رقم دی چي کله دا شی حاضر سي بیا په بعض شیانو کي مخالفت وي او س د مدعي دعوه اوربدل کیږي که نه؟
جواب:
......که یې هغه زړه دعوه پرېښوله د حاضر شي دعوه یې شروع کړه بیا یې

دعوه او ربدل کیږي .

"إذا وصف المدعی المدعیٰ فلما حضر خالف فی البعض و حاصله انه ان ترك الدعوى الاولى و ادعى الحاضر تسمع لأنها مبتدأ ة و الا فلا" ـ(بحر الرائق ، کتاب الدعوى ج ۷)

سوال:......

که یو سړی د سرای څخه را ووځي او سامان ورسره وي خلک یې ووینې شاهدي ادا کړي چې موږ دی ولیدی چې د دې سرای څخه را ووتی سرای والا ووایي چې دا سامان زما دی او هغه بل سړی چې د سرای څخه را وتلی وي هغه ووایي چې دا سامان زما دی، ددې څه حکم دئ؟

جواب:

......که چیري دا سړی چې د سرای څخه را وتلی دی خلکو پېژندی په دې سره چې دی دغه رقم سامان خرڅوي یعني سوداګر وو بیا دا سامان د دغه سړي دی او که چیري خلکو نه پېژندی دا را وتلی په سوداګري سره بیا نو سامان د کور والا دی .

"و كذلك رجل خرج من دار رجل و على عنقه متاع فرأه قوم فشهدوا انا رأينا هذا خرج من هذه الدار و هذا المتاع فی عنقه و قال صاحب الدار المتاع لی و الخارج یدعی لنفسه ذلك ان كان الحمال ممن یعرف ببيع مثل هذا المتاع بان كان بزازا او صاحب (خز) فهو للحمال و ان لا یعرف به فهو لصاحب البیت" ـ(الفتوى الولوالجيه ، كتاب الدعوى ج ٤ ص ١٨٠)

سوال:......

که یو سړی اقرار وکړي چې دا شی د دغه سړي دئ بیا دعوه وکړي چې دا

شـى مـا اخيسـتـى دى او تـاريـخ هـم بيان نه كړي اوس دده دعوه قبليږي که نه؟ ؟

جواب :

......هو! د ده دعوه قبليږي .

"إذا اقر انه له ثم ادعى شراء ه بلا تاريخ يقبل" ۔(الاشباه والنظائر ، كتاب الدعوى ص ۱۸۹)

سوال :......

قاضي به د يو چا تحفه قبلوي که به يې نه قبلوي ؟

جواب :

......قـاضـي بـه د چـا تـحـفـه نه قبلوي مګر د قريب محرم څخه به قبلوي او د هغـه چـا څـخـه بـه يـې قبلوي چي د هغه عادت جاري وي په تحفه ور کولو سـره، مخـتـه تر قضا، په شرط ددې سره چي زياتوب نه کوي او خصومة به نه وي دوى لره .

"لا يـقـبـل الـقـاضـى الهد ية الا من قريب محرم او ممن جرت عادته به قبل الـقـضاء بشرط ان لايزيد و لا خصومة لهما" ۔(الاشباه والنظائر ، كتاب الدعوى ص ۱۹۲)

سوال :......

کـه د يـو شاهد شاهدي رد کړل سي د وجهي د علته بيا هغه علت ليري سي اوس د دې شاهد شاهدي قبليږي که نه قبليږي ؟

جواب :

......د دې شـاهـد شـاهـدي نـه قبليږي بيله څلور و نفرو د مرييي او د کافر پر

مسلمان او د ړانده او د کوچني چې دوی شاهدي ادا کړي بيا رد کړل سي بيا وروسته مانع زائل سي بيا دا خلک شاهدي ادا کړي شاهدي يې قبليږي .

"الشاهد إذا اردت شهادته لعلّه ثم زالت العلة فشهد فی تلك الحادثة ثم تقبل الا اربعة العبد والكافر على المسلم و الاعمى و الصبى إذا شهدوا فردت ثم زال المانع فشهدوا تقبل " ۔(الاشباه النظائر كتاب الدعوى ص ۱۹۷)

سوال :......

که يو سړی اقرار وکړي په پور سره وروسته بيا دعوه وکړي د اداء کولو د پور اوس ددې سړي دعوه قبليږي که نه ؟؟

جواب :...... د دې سړي دعوه نه قبليږي .

"وعلى هذا لو اقر بالدين ثم ادعى ايفاء ه لم تقبل للتناقض " (الاشباه والنظائر ص ۱۹۰، كتاب الدعوى)۔

سوال :

......که زيد د موټر دعوه وکړي چې دا موټر يو کال کيږي چې زما څخه ورک سوی دی او شاهدان ودروي او موټر والا ووايي دا موټر پنځه کاله کيږي چې زما سره را سره دی او شاهدان پر دغه باندي ودروي د دې څه حکم دئ ؟

جواب :

......دا نسي دفع کېدلی .

"ادعى حماراً انه ملكه سرق منه منذ عام و اقام البينة ثم اقام المدعى عليه البينة انه في يده منذ خمس سنين لم يكن دفعاً" ۔(سراجيه ، كتاب الدعوى ص ٤٨٨)

سوال :......

کـه د مـدعـی عـلیـه په لاس کي مدعی به نه وي مدعي دعوه په کولی سي که نه د دې څه حکم دئ؟

جواب :

......که مدعی به د مدعی علیه په لاس کي نه وي د مدعي دعوه نه صحیح کیږي .

"و ذكر الـمـدعـی ان المدعی به فی يد المدعی علیه لأنه انما یصیر خصما بـكونه في يده فان لم يكن في يده فلا خصومة بينهما" ـ(بحر الرائق ج ۷ ص ۳٤۱)

سوال :......

کـه شـاهـدان شاهدي ادا کړي چي دا د پلانکي ملک دی او دا و نه وایي دا د ده پـه لاس کـي چي دی دا پـه نـاحقه سره دي اوس دلتـه د دوی شاهدي قبلیږي که نه، د دې څه حکم دئ ؟

جواب :

......صحیح خبره دا ده چي نه قبلیږي .

"شهـدوا انـه مـلـكـه ولـم يـقـولـوا فـی یده بغير حق يفتى بالقبول قال الصدر الاجل الـعـلـوانـی اختلف فیه المشائخ والصحیح انه لا یقبل لأنه لم يثبت انه فـی يـده بـغـير حق لا یمكنه المطالبة بالتسليم و به كان يفتى اكثر المشائخ" ـ(بحر الرائق ، کتاب الدعوی ج۷ ص۳٤۲)

سوال :......

دعوه د ملک په مځکه کي بغیر د صاحب الید څخه پر بل چا چي یې و کړي

دا اورېدل کیږي که نه ؟
جواب :
......دا دعوه نسي اورېدل کېدی .
"فالحاصل ان دعوی الملك فی العقار لا تسمع الاعلی صاحب الید و دعوی الید تقبل علی غیر صاحب إذا کان ذلك الغیر ینازعه فی الید فیجعل مدعیا للید مقصودا و مدعیا للملك تبعا لملك الید" ۔(بحر الرائق ، کتاب الدعوی ج۷ ص۳٤۳)
سوال :......
که یو سړي سرای خر ځ کړ په بیعه صحیحه سره او تسلیم یې کړ و هغه سړي ته سرای په پټه سره په حضور د ثقاتو سره بیا یې دغه سرای وقف کړ په ښکاره سره اوس دا وقف صحیح دئ که نه دئ ؟
جواب :
......دا وقف یې ظاهراً صحیح دئ که چیري مشتري دعوه په وکړه او شاهدان یې ودرول بیا د مشتري دعوه صحیح ده وقف باطلیږي .
"رجل باع داره من رجل بیعا صحیحا و سلمها إلیه فی السر بعصرة الثقات ثم وقفها فی العلانیة بمحضر من الشهود فان وقفه صحیح فی الظاهر و لو ان المشتری ادعی علیه الشراء بعد ایام و اقام البینة علی ذلك صحت دعواه و بطل الوقف" ۔(فتوی الولوالجیة کتاب الدعوی ، ج ٤ ص١٦٣)
سوال :......
که سرای د یو سړي په لار کي وي بل سړی دعوه په وکړي او شاهدان پر ودروي او په دا سرای کي بناء وي اوس به قاضي په سرای او په بناء سره

فيصله كوي مقضى له ته او كه به خالي په سراى سره فيصله كوي په بناء سره به يې نكوي د دې څه حكم دى ؟

جواب :

......قاضي به په سراى او په بناء په دواړو سره فيصله كوي مقضى له لره .

"إذا كانت دار فى يد رجل ادعاها رجل و اقام البينة انها له و فيها بناء يقضى القاضى له بالدار و ببناها تبعا للدار" (خلاصة الفتوى ، كتاب الدعوى ج٤ص ٨٨)۔

سوال :......

كه سړى ساكت سي جواب ورنكړي اوس دا سړى منكر بلل كيږي او كه به يې بندي كوي كه به بل چم په كوي ؟

جواب :

......بندي كوي به يې .

"فان سكت و لم يجب ينزله منكرا قال الامام السرخسى هذا قولهما اما عند أبى يوسف فيحبس إلى ان يجيب و فى روضة الفقهاء لو سكت عن الجواب لا يكون منكرا بلا خلاف و الفتوى على قول أبى يوسف فيما يتعلق بالقضاء كما فى القنية والبزازيه فلذا افتيت بان يحبس إلى ان يجيب" ۔ (بحر الرائق ، كتاب الدعوى ، ج ٧ ص ٣٤٦)

سوال :......

كه دوه نفره اختلاف سره وكړي په بدل د اجارې كي يا اختلاف سره وكړي په منفعة د اجارې كي ، اوس قسم و چا ته وركول كيږي ؟

جواب :...... و دواړو ته قسم وركول كيږي .

" ولو اختلفا في بدل الاجارة او المنفعة تحالفا" ۔(فتوى الملا على القارى ، كتاب الدعوى ج ٤ ص ١٩٢)

سوال :......

كه دوه نفره اختلاف سره وكړي په بدل د اجارې كي يا اختلاف سره وكړي په منفعة د اجارې كي ، مخته تر استفاء د منفعة ، قسم خو ب و دواو ته وركول كيږي اول به يې و چا ته وركوي ؟

جواب :......

كه چيري واقع وو اختلاف په بدل كي بيا به شروع په قسم سره مستاجر كوي ځكه دى منكر دئ د وجوب د اجر څخه او كه چيري اختلاف واقع وو په منفعت كي بيا به شروع په قسم سره مؤجر كوي ځكه دى منكر دى د وجوب منفعت څخه .

" وان وقع الاختلاف في البدل بدئ بيمين المستاجر لأنه منكر لوجوب الاجرة و ان وقع في المنفعة بدى بيمين المؤجر" ۔(فتوى الملا على القارى ، كتاب الدعوى ج ٤ ص ١٩٢)

سوال :......

كه زيد په واله كي اوبه روان كړي خپلي مځكي ته يا اور بل كړي هغه د زيد همسايه ته تاوان ورسوي اوس پر زيد ضمان سته كه نه ؟

جواب :...... پر زيد تاوان نسته په قول د امام أبى حنيفةؒ او په قول د يارانو د ده .

"ولو رجلا اجرى ماء في نهر إلى ارضه او ، اوقيد نارا في ارضه فاضر ذلك جاره و كذلك ما اشبه فلا شيئ عليه في قول أبى حنيفة و صاحبيه" ۔(النتف

في الفتوی ، كتاب الدعوی ص ٤٨٦)

سوال :......

کـه یـو سـرای د یـو سـړي پـه لاس کي وي بيا دوه نفره دعوه په وکړي هر يو شاهدان ودروي پـر دې بـانـدي چـي سـرای زمـا مـلک دئ ما و ده ته په اجاره ورکړی دی يو مياشت په لس درهمه سره او سکونت پکښي کړی وي هغه سړي چي اوس سرای في الحال د ده په لاس کي وي ددې څه حکم دئ ؟

جواب :

......دوی دواړه بـه سـرای ځينـي اخلي او دا سرای د دوی دواړو نيمايي دئ او هغه لس درهمه به هم سره نيمايي کوي .

”دار في يد رجل ادعاه رجلان و اقام كل واحد منهما البينة ان الدار ملكه اجره اياها شهرا بعشرة و قد سكنها الذی في يده فانهما ياخذان الدار و يكون بينهما“ ـ(فتوی الولوالجية ، كتاب الدعوی ج ٤ ص ١٦٧)

سوال :......

کـه يـو سـړی مړ سو لور او ورور يې پاته سوه لور يې وويله چي زما د پلار دپاره يـو شـی هـم نـه وو دا کـوم شيـا ن چي دي دا شيان زما پلار زما لپاره رانيـولي وو زما په پيسو زما پلار زما وکيل وو او ورور ددې مړي ووايي چي دا ټوله مال ملک د پلار د دې دی اوس د چا قول معتبر دئ ؟

جواب :

......دلته قول د ورور معتبر دئ سره د قسمه .

”رجل مات و ترك ابنة و اخا فقالت الابنة ليس لأبی شيئ و انما اشتراه كله لي بمالي و كان هو وكيلي في ذلك و الاخ يقول ان ذلك كله ملك الاب

و القول قول الاخ مع یمینه لانهما اتفقا ان المال کله فی ید الاب و المشتری هو فبعد ذلك البنت تدعی کونه وکیلا والاخ منکر فیکون القول قوله مع یمینه " ۔(فتوی ولوجیة ، کتاب الدعوی ج ٤ ص ١٨٧)

سوال :......

که ډېر خلک مشترک وي په واله کي یا په ځاه کي او نیمایي خلک هغه نور نیمایي خلک مجبوره کولی سي پر اصلاح د والې یا د ځاه او که یې نسي مجبوره کولی او که یې نیمایي خلک د والې اصلاح وکړي هغه نور چي د والې اصلاح یې نه ده کړې هغه د والې له منفعة څخه منعه کولی سي که نه د دې څه حکم دئ؟

جواب :

...... په مشترکه واله کي یا په مشترکه ځاه کي نیمایي خلک نور نیمایي نسي مجبوره کولی او که یې نیمایي خلک اصلاح وکړي هغه نور نیمایي خلک د منفعت د والې او د ځاه څخه نسي منعه کولی .

"وکذلك الشرکاء فی نهر او بئر فلا یجبر أحدهم علی الاصلاح فان اصلحه بعضهم فلیس له ان یمنع الاخیرین من المنفعة" ۔(النتف فی الفتوی ، کتاب الدعوی ص ٤٨٥)

سوال :......

که یو سړی دعوه د ساحې وکړي او حدود ذکر کړي او طول و عرض په ګزه سره ذکر نکړي اوس ددې سړي دعوه صحیح کیږي که نه صحیح کیږي ؟

جواب :

...... هو! ددې سړي دعوه صحیح کیږي .

"ولـو ادعـى سـاحة و ذكـر الـحـدود لـم يـذكـر طولها و عرضها بالزراع يصح الدعوى" ۔(خلاصة الفتوى ، كتاب الدعوى ج ٤ ص ٩٢)

سوال:......

كـه يـو سړی دعـوه د سرای وكړي چي هغـه سرای د بـل سړي په لاس كي وي قاضي ورته ووايي مدعي ته آيا ته د سرای حدود پېژني مدعي ورته ووايي يـا بيا مدعي دعوه د سرای وكړي او حدود يې بيان كړي اوس د مدعي دعوه اورېدل كيږي كه نه اورېدل كيږي؟

جواب:

...... د مدعي دعـوه نه اورېدل كيږي .

"رجل ادعى دارا فى يد رجل فقال له القاضى هل تعرف حدود الدار قال لاثم ادعاها و بين الحدود لا يسمع اما إذا قال لا اعرف اسامى صاحب الحدود يعني الجيران ثم ذكر فى المدة الثالثة يسمع و لا حاجة إلى التوفيق" ۔(خلاصة الفتوى ، كتاب الصلح ج ٤ ص ٩٣)

سوال:......

كـه شـاهـدان شـاهـدي ادا كـړي پـر شراء باندي او پر نغدوالي د پيسو او ذكر نـكړي الـقـبـض نـه تسـليـم نـه ملك د بائع نـه ملك د مشتري اوس دا دعوه اورېدل كيږي او شاهدان قبليږي كه نه؟

جواب:

......نه دا دعوه اورېدل كيږي او نه يې شاهدان قبليږي .

"و لـو شهـدوا عـلـى الشراء و نقد الثمن و لم يذكروا القبض و لا التسليم و لا ملك البائع و لا ملك المشترى لا يسمع الدعوى و لا يقبل الشهادة" ۔(خلاصة

الفتوى ، كتاب الدعوى ج ٤ ص ١٠١)

سوال :......

كـه يـو سړى دعـوه وكـړي پـه بـل سړي باندي د زر درهمه د پيسو د منځي چـي ده خـرڅه كړې ده پر دې بل سړي او ذكر نكړي تسليم د منځي او قبض د منځي اوس د ده دعوه اورېدل كيږي كه نه اورېدل كيږي؟

جواب :...... د ده دعوه نه اورېدل كيږي .

"رجل ادعى على اخر الف درهم ثمن جارية باعها منه و لم يذكر تسليم الجارية و لا قبضها و لا يسمع الدعوى" ۔(خلاصة الفتوى ، كتاب الدعوى ج ٤ ص ١٠٢)۔

سوال :......

كـه يـو سـړي دعـوه وكـړه پـه بل سړي باندي چې ما پر ده باندي سراى خرڅ كـړى دئ پـه لس دنانيره حمره وه سره او سراى مي ورتـه تسليم كړى دى او حدود يې ذكر نكړي اوس د ده دعوه اورېدل كيږي كه نه اورېدل كيږي ؟

جواب :...... ددې سړي دعـوه اورېدل كيږي .

"ولـو ادعـى على رجل انه باع دارا منه بعشرة دنانير حمر و سلم الدار و لم يذكر حدود الدار يسمع" ۔(خلاصة الفتوى ، كتاب الصلح ج ٤ ص ١٠٢)

سوال :......

اشاره د ګونګي ښنګه ده يعني قاضي استفاء پـه كولى سي كه يې نسي پـه كولى؟

جواب :

......د ګـونـګي پـه اشاره سره قاضي استفاء كولى سي بې له حدودو خالصه

وو الله لره .

”و اشارة الاخرس فیما لا یسقط بالشبهات و فیما یسقط کعبارة غیره حتی یستوفی القاضی باشارته و اشارته فی ذلك تکون کعبارته الا فی الحدود الخالصة لله تعالی“ ۔(الخانیة ، الجزء الثانی بهاش عالمگیریه کتاب الدعوی ص ۳٦۷)

سوال :……

که یو سړی و بل سړي ته ووایي چي زما پر تا زر ۱۰۰۰ درهمه باندي دي مدعی علیه ورته ووایي چي ته قسم واخله بیا زه روپۍ درکومه مدعی قسم واخیستی مدعی علیه روپۍ ورکړې اوس مدعی علیه لره سته چي خپلي روپۍ بیرته ځیني رارد کړي که نسته ؟

جواب

:…… هو ! مدعی علیه لره داسته چي خپلي روپۍ بیرته ځیني رارد کړي .

”رجل قال لرجل لی علیك الف درهم فقال المدعی علیه ان حلفت نها لك علی ، اذیتها إلیك فحلف فاداها إلیه هل له ان یستردها منه بعد ذلك ذکر فی المنتقی انه ان دفعها إلیه علی الشرط الذی شرطا کان له ان یستردها منه “ ۔(الخانیة، کتاب الدعوی بهاس عالمگیریة ج ۲ص ۳۷۱)

سوال :……

حاکم د وخت دوه کسان چوکیداران کړه پر یو بنار باندي، چي ددې بنار چوکیداري کوئ، دغه دوه کسان تولـه شپه د بنار پر شاوخوا باندي وګرځېدل بعضي پر بعضو باندي د بېري څخه د غلو ، سهار یو سړي دعوه وکړه، چي زما د سامان صندوق غلا سوی دی، چي په هغه صندوق کي د

ســرو زور کنبې او نقدي پیسې او جامې وې، اوس نه دیوال سری سوی دی، او نـه دروازه مـاته سوې ده او د صندوق د قلف کیلی د دې دعوه کوونکي د ښـځې سـره دي ،او ده الزام ولـګـوی پر دغـه دوو چوکیدارانو باندي، چې دا تـاسـو غـلا کـړي دي، حـاکـم دا دواړه چـوکیـداران را طلب کړه، او دواړه یې بـندیـان کړه او بیـا یې دواړه ووهل او بیـا یې دواړو ته زجر ورکړی، پر دغه بـانـدي، بیـا هـم دوی دواړه اقـرار و نـه کړ او نه سوه پر ثابتـه، نو اوس آیا پر چـو کیـدارانـو بـانـدي ضـمـان یعني تاوان سته او که نه، او دوی ته د خپلي چوکیداري مزدوري ورکول کیږي او که نه ؟

جواب :

......پر دغو چوکیدارانو باندي ضمان هم نسته، نعم لا یضمنان علی الوجه الـمـذکـور شـرعـاً و الله تـعـالـی اعـلـم، او بـل دغو چوکیدارانو ته به خپله د چـو کیـداري مـزدوري ورکـوي، په هغـه صورت کي د مزدوري حق هم لري چـي دیـوال سـوری وي او یـا دروازه مـاته سوې وي، او ضـمـان په دغـه دواړو صورتـو کـي نسـه پر چوکیدارانو باندي .

ځکه چي ده خپـل مال و چوکیدارانو ته نه دی سپارلی، خپله یې دوکان تـه قـلف ور اچـولـی دی او دروازه یې ور پسې بنده کړې ده . مګر که چیري قلف مات سوی او دروازه ماته سوې وه نو چوکیداران به راغواړي قسم به ورکوي، که پر ثابت سوه بیا ضمان باندي سته .

سوال :......

د یـوې ښـځي خاوند مړ سو، اوس صَرَف او فرشونه او داسي سامانونه پاته دي، پـه کـور کي د دوی دواړو ښځي دعوه وکړه چي دا زما ملک دی د پلاره

څـخه زما، او وارثانو يې دعوه وکړه چې دا ميراث دی ددې مړي، او وارثانو يـۍ پـر دې بـاندې شاهدان هم لري، چې دا ميراث دی، ددې مړي، آيا اوس دا ميراث کيږي؟

جواب:

......کـه چيـري دا پـاتـه وارثـانو شاهدان وو پر دې باندې چې دغه پاته مال يا سـامـان، دا مـلک ددې مـړي دی، نـو بيـا ميـراث کيـږي نو وارثان بـه يې پر شـرعـي طـريـقه تقسيم کړي، او که بيا چيري وارثانو شاهدان نه درلودل، نو بيا دعوه د ښځې صحيح کيږي سره د قسمه .

سوال:......

يـو سړي لره کور دی په بازار کې خرابه، په ميراث ور پاته سو د خپـل پلاره څـخـه، او دی پـر دې سرای باندې چوکيدار سو د حفاظت دپاره، بيا يې سفر وکړ و بل ښار ته او قصد يې ددې وو چې دا سرای خرڅ کړي، نو منع وکړه يـو شيـخ يـعـنـي سپيـنږيـري ددې کـلـي چې دا سرای به نه خرڅوې، پر دې سـرای بـانـدې زما سامانونه دي، ددې سامانو په بدل کې ما ستا د پلار څخه دا سـرای اخيستـی دی، نـو اوس آيـا دا سرای پـه تـاوان کې دغـه سـامـان د سپيـنـږيـري کيږي ؟ او که داغه سړی خپل تصرف په خرڅولو کې کولای سي؟

جواب:

......"لمالك الدار التصرف فيها ولا عبرة بتعلل شيخ القرية على الوجه المسطور والله اعلم بالصواب" . نـو سـرای د مالک دی د سپينږيري نه دی، ځکه چې دی ثبوت ددې نه لري، چې هغه يا شاهدان دي او داسې نور ثبوتونه . . .

سوال :......
درې ورونه دي چې دوی ته په میراث ورپاته سو یو سرای د خپل پلاره شخه، بیا یې واخیستی تقسیم یې کی، بیا یو سپینږیری د ښار خرڅ کی پر یو پر دي سړي باندې، په معلوم قیمت سره، او رانیونکي ته یې ور وسپاری، او پر دې بیع باندې شل (۲۰) کاله تېر سول، او رانیونکی پر دې اقرار کونکی هم دی چې دا سرای د دغه هلکان دی یعني ملک د دوی دی، نو آیا دې هلکانو ته ددعوې حق سته چې په دې سرای سره دعوه وکړي او د مشتري د لاس شخه یې وکاږي او که نه؟ او انتقال یې ثابت هم نه دی ددې سرای په نقل شرعي سره دې مشتري لره؟

جواب
:......إذا كان المدعى عليه معترفا و لم يثبت انتقالها عن ملكهم بناقل شرعي .

که چیري مدعی علیه اقرار کونکی وو په ملک سره دوی لره په دې سرای سره چې دا ملک ددوی دی، نو دا ددې هلکانو ملک دی، بیا ددیسړي ملک نه ثابتیږي .

سوال :......
یو سړي خپل نیم سرای خرڅ کی، او نیم یې بیرته د خرڅوونکي زوی د مشتري شخه رانیوی، بیا خرڅوونکی مړ سو، اوس یې یو زوی او بل وارث پاته سوله نو دوی قصد وکړ د تقسیم په خپل مابین کي، چې دا سرای تقسیم کړي په خپل مابین کي، نو زوی یې دعوه وکړه چې دا نیم سرای ما رانیولی دی د هغه چا شخه چې زما پلار پر خرڅ کړی وو په

حـالـت د جوړوالي كي، او زوى يې پر دې دعوه باندي شاهدان هم لري، نو د نيـم سـراى مـلک يې زوى لـره ثـابتيـږي او كــه نــه؟ نو منع وكړه وارثانو د مـعـارضې څـخـه چي تـقـسيـم بـه ن ه كيږي د دوى په مابين كي تقسيم د ميـراث، تر څو چي دا ذكر سوې دعوه ثابته نه سي، او ليـكـل سوې هم نه ده په خرڅولو او رانيولو باندي قباله، نو آيا د زوى حق كيږي او كه نه ؟

جواب :

......نـعـم حيـث مـاذكـر لا يقسم نصف المنزل بين الورثة و يختص به الابن الـمـشـتـري . و الـلـه تـعـالـى اعـلـم . دغـه نيم سراى د ده د زوى سو ، دا به نه تقسيموي په مابين كي د وارثانو، هغه نيم به تقسيم كړي په مابين كي د وارثانو په طريقه شرعي سره .

سوال :......

يـو سړى و بازار ته داخل سو ، او ددې سړي سره څه سامان دى په دې سامان كي خپـل تـصرف هم كوي، اخيـسـتـل هم ځيني كوي، او وركول هم ځيني كـوي و خلكو تـه تر داسي وخت پوري چي دى وفات سو ، د اولاد څخه، او پر ده پورونه هم باندي دي په دغـه ښار كي، او دى خپـل سكـه ورور هم لري پـه دغـه ښـار كـي، او پوروړو الزام ولكوى ددې پورو ، د ده يعني د دې مړي پر ورو باندي، چي دا پورونه موږ ستا څخه غواړو، او دامړى نه وصي لري او نـه شـريک لـري، نـو اوس آيـا دوى يـعـني پوروړو ته دا حق سته چي د ده د ورور څخه مطالبه د پورو وكړي او كه نه؟

جواب :

......"لا يثبت الـديـن فـى وجه الاخ المذكور ، حيث لم يكن وارثا و لا وصيا ، و

ليس لرب الدين مطالبته ، به بدون وجه شرعى، و الله تعالى اعلم" . نو له مذكوره عبار تو څخه دا ثابته سوه چې د مړي د وررور څخه د پورو مطالبه نه سي كولاى .

سوال :......

يو سړى مړ سو يو يې نابالغه زوى پاته سو او بل يې بالغ زوى پاته سو، او بل يې بالغه لور پاته سوه، و دردى يو سړى وصى ساتونكي پر بالغه زوى باندي په حفاظت سره، او د مړي او وصيّ په مابين كي معامله هم وه، يعني كاروبار يې هم كوى، ددې مړي بالغ زوى دعوه وكړه، چې زما پلار معلومي پيسې او معلوم دراهم پر ېيبني دي د وصي سره، وصي انكار وكى چې زما سره يې شى هم نسته، او نه دراهم، وصي يوازي دراهم مني، بيا يې وصي و قاضي ته پېش كى، او قاضي پر وصي باندي ثابته كړه چې، وصي وويل هو زما سره د مړي معلومي پيسې سته، قاضي حكم وكى وروته تر ثبوت، په دې پيسو سره، حاكم دعوه وكړه چې دي وصي رانيولى دى، په دې پيسو سره دراهم د دې مړي، اوس ددې وصي انكار معتبره دى او كه نه؟ وروته تر حكم، اوس به وصي امر كيږي په حصه سره ددې بالغ او كه نه؟ وروسته تر انكار دا وصي اقرار كوونكى وو په دې معلومو پيسو سره ؟

جواب

:......"دعوى الوصى ان الفول مشترى من الدراهم بعد الحكم عليه ، به زائدا عن الدراهم ، غير مسموعة و يؤمر بدفع نصيب لبالغ منه و من الدراهم ، و الله تعالى اعلم" . نو له مذكوره عباراتو څخه دا ثابته سوه چې د مړي بالغ

زوى تـه بـه خپـلـه حصـه د دراهمو څخه وركوي، او په دې سره به وصي امر كيږي، چې دى بالغ ته خپله حصه وركړه .

سوال :......

يـو سړى مـالک دى د يـو سـراى، او دا سـراى د خپـل پـلاره څخـه پـه ميراث وريـاتـه دى، يـعـنـي د خپـل پـلار او نيـكـه څخـه پـه ميراث ور پاتـه دى، پـه شـاهـدانـو سره د خـلـكـو، نـو دا سـړى ددې ښـاره څخـه يو څو ورځې پـه سفر ولاړى، او بيـا راغـلـى و دې ښـار تـه، كـه ګـوري دده پـه سـراى كې همسايه داخـل سـوى دى، او هـغـه د مـابـيـن ديوال چې دده او د همسايه پـه مابين كې پرده وو ، هغه ديوال يې نړولى دى، نو دې سړي مراجعه وكړه و قاضي تـه ، او خپـلـه دعـوه يې ثابتـه كړه پـه شاهدانو سره، قاضي و ده تـه يو ثبوت دده د سـراى هـم وركـى، نـو اوس بـه آيـا هـمسايه تـه پـه دې سره امر كيږي، چې دا سراى ور ايله كړه و دې دعوه كوونكي تـه او كـه نـه ؟

جواب :

......"إذا كـان الـمـلك فى الدار المذكورة ثابتا للمدعى ، بشهادة العدول يؤمر من استولى عليها تعدياً ، بردها له و الله تعالى اعلم" . نـو لـه مذكوره عبـاراتـو څـخـه دا ثـابـتـه سوه چې ور تـسـلـيـم دې كـړي دا سـراى و دعـوه كـوونـكـي تـه، ځـكـه چې دعـوه كـونكى خپـل ثبوت پيش كړى چې هغه شاهدان د خلكو وو نو ده خپله دعوه ثابتـه كړه پـه شاهدانو سره .

سوال :......

وارثـانـو پـه خپـل مـا بيـن كـي تـركـه د مړي سره تقسيم كړه، د شاهدانو پـه حـضـور كـي، او هر يوه تـه خپله حصه رسېدله، او ټوله پـه دې سره يعني پـه

تقسیم سره راضي هم وو، په خپل مابین کي، او تصدیق یې هم سره وکی بعضو پر بعضو نورو باندي، او پر دغه تقسیم یې شاهدان هم ودرول، پر خپلو ځانو باندي چي بیا به جګړه نه سره کوو، او خط یې هم سره ولیکی چي د مړي ترکه نور شی نه دي پاته، وروته بیا له دوی څخه یوه دعوه وکړه چي ددې مړي پوري پاته دی پر وارثانو باندي، نو آیا دده دعوه اورېدل کیږي او که نه؟ او دا د ده دعوه به مناقضه نه وي؟ هغه تقسیم لره چي دوی سره کړی دی، او پر هغه تقسیم باندي تصدیق هم سوی دی، د شاهدانو په مخ کي، نو اوس ده لره حق د رجوع سته پر وارثانو باندي، ددې پور په ثبوتِ شرعي سره او که نه؟

جواب:

......" إذا ادعی أحد الورثة دینا فی الترکة بعد قسمتها تصح دعواه، وتسمع و لا تناقض لتعلق الدین بالمعنی، والقسمة بالصورة و هذا إذا لم یثبت علی المدعی المذکور أنه صدق بان لاحق له قبل مورثه، والله تعالی اعلم" . نو له مذکوره عباراتو څخه دا ثابته سوه، چي دعوه یې صحیح کیږي، که چیري خپله دعوه په شرعي طریقه سره ثابته کړې وي، بیا حق لري او که یې چیري په شرعي طریقه سره ثابته نه کړه بیا حق نه لري .

سوال:......

یو کور شریک دی په مابین کي د درو خوندو، او پاته سوی دی په میراث کي د خپل پلار، یوې خور یې طلب وکی د خپلي حصې، او خپله حصه وصول کړه و خپل ځان ته، یوې خور یې دعوه وکړه چي ما د دې څخه د دې حصه رانیولې ده، پر دې دعوه باندي دي دې خط هم ښکاره، او قباله هم

لـري، د ثبوت لپـاره، نـو آيا د دعـوه بـه اوس قبولـه وي او كـه نـه ؟ پـه ثبوت شـرعـي سـره او شـاهـدن هـم مـره سـويدي، د كومـو چـي نوممان پـه قباله كـي ليـكـل سـوي دي، او بل دا چـي و قبالـې تـه پـه شريعت كـي اعـتـبار سـتـه او كـه نـه ؟

جواب :

......"لا يـقـضـى بـالـكـواغـذ والصكوك ، بدون اثبات المضمون ، فإذا لم تثبت الاخـت الـمـذكورة انتقال نصيب أختها إليها بوجه شرعى يكون البيت بينهن على ما كان بالارث و الله تعالى اعلم" . نو لـه مذكوره عباراتو څخـه دا ثابتـه سـوه چـي قضاء يعني حكم پر كاغذ او پر چيک باندي نـه كـول كيـږي، بې لـه ثبـوت شـرعـي څـخـه، كـه دغـه مذكوره خور انـتـقـال ثابت نـه كـړي د حصې د خپـلـي خـور و دې تـه، نـو سـراى بـه د دوى درو سـره پـه مـابـيـن كـي تقسيم كيږي پـه شرعي طريقه سره .

سوال :......

مـدعـى عـليـه قـسـم واخيستى، وروسـتـه بيـا مـدعـي شـاهدان پيش كـړه، نو اوس آيا د شاهدانو ، شاهدي قبليږي او كـه نـه؟

جواب : ......" تـسـمـع البينة و تقبل على ما هوالصواب ، كما صرح به فى شرح الـمـلـتـقـى ، والتنوير ، و غيرهما ، من الدعوى ، قال فى التنوير و تقبل البينة لو اقامها ، المدعى بعد يمين المدعى عليه عند العامة ، و هو الصحيح ـ"(فتاوى تنقيح الحامديه ج٢ ص٢١/٢٢) .

نـو لـه مذكوره عباراتو څخه ثابتـه سـوه، چـي قبليږي د شـاهدانو ، شاهدي پر هغـه طريقه باندي چـي حـق وي، يعني وروسـتـه تر قسم د مدعـى عـلـيـه .

سوال:......

یـوه ښـځـه مړه سوه، یـو یـې پـلار پـاتـه دی او بل يې مېړه پـاتـه دی او بل کـوچـنـی زوی پـاتـه سـو، پـلار یـې را ولاړ سـو د خپلي لور سره يې ددې سـامـان پـه قبـر کـې ورسره ېټ کی بې له اجازې د مېړه ددې، نو اوس آیا پر پلار باندي ضمان سته د مېړه او د کوچني زوی؟

جواب: ......"نـعـم والـمسئلة فـی الـغـیـریـه، ومـن الدعوی ـ "(فتاوی تنقیح الـحامدیه ج ۲ ص ۲۷) . نـو لـه مـذکـوره عبـاراتو څخه دا ثابته سوه چي پر پلار يې د خاوند او د کوچني زوی، یعني د دواړو ضمان ستـه .

سوال:......

زید یو اوښ لري، هغه يې و عمر ته په طریقه د امانت ورکړ یعني وعمر ته ، بیـا زیـد و عـمـر تـه وویـل چـي بـرأت ښکاره کړه ددې اوس څخه، دا برأت اوس غیرِ صحیح کیږي که نه ؟

جواب: ......"الابـراء عـن الاعیان لا یجوز، کما حدر الشریعة، من الصلح و مثله فـی الـقهستانی، والعلائی، والبزازیه، من الدعوی، و قد حققه الشرنبلالی فی رسالته، تنقیح الاحکام، والبیری فی حاشیته الاشباه، فی القول فی الدین، و فی لسان الحکام من الفصل السادس، فی الاقرار ما نصه، و فی المنبع الابراء ، عن الاعیان لا یصح ـ اهـ، و فتاوی تنقیح الحامدیه ج ۲ ص ۲۷" .

سوال:......

یـو سـړي و بـل سـړي ته یو شی په ګرو ورکی، او بیا يې بیرته په دغه شي کـي سـره دعـوه سـوه، نـو اوس پـر مرتهن باندي د ګرو سوي شي حاضرول شرط دي او که نه ؟

جواب: ......"قد وقع في هذه المسئلة اضطراب و اختلاف، جواب فما في جامع الفصولين يشترط، و في الخانية لا يشترط، و عبارتها لو رهن رجل عند انسان عينا و سلم ثم انتزعه من يده بغير اذنه و باعه و سلم، ثم جاء المرتهن و ادعى الرهن و أراد أن يستردّه من المشترى و اقام البينة على الرهن قبلت بينة و ان كان الراهن غائبا و يأخذ العين من يد المشترى و سلم، إلى المرتهن لما قلنا اهـ، و قد نص الشيخ قاسم، في التصحيح على أن قاضيخان من أهل الترجيع لكن في قاضيخان، في فصل دعوىٰ المنقول انه يشترط حضرته و كذلك في الخلاصة، و قد اضطراب العلامة الخير الرملي في فتاواه، و بالله توفيق، و فتاوى تنقيح الحامدية ج۲ ص ۲۸" .

نو له مذكوره عباراتو څخه دا ثابته سوه چي په غير منقولاتو شيانو كي د رهن يعني د گرو سوي شي حاضرول شرط نه دي، او په منقولاتو شيانو كي د گرو سوي شي حاضرول شرط دي، دغه هم صحيح او راجح قول دی .

سوال: ......

يو سړی دی، ده لره سرای دی، ددې سرای مالک دی پخپله دی، په دليلِ شرعي سره، او بل سړي بيا دا سرای خر څ كړي، داغسي په دليل شرعي سره، بيا وروسته در مرګ د مشتري، دا سرای بيا وارثانو ته ورسېد، ددې وروسته بيا يوې ښځي رانيوی، د بائع څخه، دغه سرای د وارثانو څخه د مشتري، په سند شرعي سره، اوس وارث خرڅوونكي انكار وكړ چي ما پر دې ښځي باندي دا سرای نه دی خر څ كړی، او سره له دې چي ده سرای خرڅوی، شاهدان هم موجود دي پر داغه بيع باندي، او د اول بائع قريبان

دعـوه کـوي چـي دا سرای د اول بائع په ملک کي پاته دی ، نو آيا د اول بائع د وارث دعوه قبوله ده او که نه؟

جواب : ......"إذا ثبت البيع فی الدار المذكورة من لمالك الاول فلا اعتبار لانكار اقاربه ذلك كما لا يعتبر انكار ، وارث المشترى البيع للمرأة المذكورة بعد ثبوت البيع منه لها، و الله تعالى اعلم" . نو له مذکوره عباراتو څخه دا ثابته سوه که چيري خرڅول د سرای ثابت سول، د اول مالک څخه، بيا د وارثانو انکار تـه اعتبار نستـه، بيا سرای د ښځي دی، نو د ښځي بيع صحيح سوه .

سوال : ......

يـو سړی مړ سو يوه يې خپله ښځه پاته سوه، او يو يې اکا پاته سو، اوس يو څه شی پاتـه دی، اکـا يې طلب د ميراث وکی د خپلي حصې، د ده د ښځي څخه، نو ښځي انکار وکی چي د مړي څخه هيڅ شی هم نه دی پاته سوی، تر دې وروستـه بيا ښځي و ده تـه يـو څه شی ورکي پر طريقه د صلحي، چي بيا دعوه را سره و نه کړي، خو بيا هم صلح را نه غلل، سړی يعني اکا يې دوهم واري بيا اخيستل وکړه، خو ښځي قسم واخيستی چي شی نه دی پرېښی، نو اکا يې شاهدانو ودرول پر دې دعوه باندي، چي څه شی ځيني پاته سوی دی، نو اوس آيا دده د شاهدانو شاهدي قبليږي او که نه؟

جواب : ......"تقبل البينة من المدعی بعد حلف المدعی عليه عند الامام ، و الله تعالى اعلم"" . نو له مذكوره عباراتو څخه دا ثابته سوه، چي د مدعى عليه د قسم وروستـه، د مدعى د شاهدانو شاهدي قبليږي په نزد د قاضي .

سوال : ......

دوه شريكان دي په يوه غوا سره، دا غوا د دوى دواړو شخه ور كه وه دوه كاله، بيا وروسته يې د يو سړي سره يې يو شريک پيدا كړه، او دعوه يې په وكړه چې دا غوا زما ده، او دا كيلكى زما د شريک دى، مدعي عليه انكار وكړ چې دا غوا او كيلكى دواړه زما دي، او مدعي هم تاريخ بيان كړى، او مدعى عليه هم تاريخ بيان كړى، خو د دوى دواړو تاريخ سره مخالف دى، او بيا هر يوه شاهدان ودرول، ددې وروسته يې بيا أهل خبروال را وغوښته ، د مدعي شاهدانو چې تاريخ بيان كړى هغه غلط سو، او د مدعى عليه شاهدانو چې تاريخ بيان كړى هغه د مدعى عليه د تاريخ سره موافق سو، او حاكم حكم وكړي په مقتضى د شاهدانو و مدعى عليه لره، چې دا غوا ستا سوه. اوس هغه دوهم شريک يې حق د دعوې لري او كه نه؟ چې د خپلي حصې غوښتنه وكړي او كه نه؟

جواب:......"كل واحد من شريكى الملك اجنبى فى نصيب صاحبه ، فلا يكون القضاء على أحدهما قضاء على الآخر حيث لم يكن وكيلا عنه فى الدعوى، والله تعالى اعلم".

نو له مذكوره عباراتو شخه دا ثابته سوه، چې دا دوهم شريک يې د خپلي حصې دعوه وكړي، نو د قاضي حكم ددوى دواړو پر حصه باندي نه سو نه دده شريک د طرفه شخه وكيل جوړيږي په دعوه كي، ده ته د خپلي دعوې حق سته، چې په خپلي حصې باندي دعوه وكړي.

او بل جواب په تاريخ مذكوره كي دا دى، په صورت محضر كي په شان كي د مړي، قول زموږ د امامانو عليهم الرحمة، چې د شرط صحت دا دى د دعوې دپاره، علم درلودل پر مدعى عليه باندي چې زموږ مدعى

علیه دغه سړی دی او دعوه پر یو شخص غیر معین باندې وړ د اعتبار د قبول نه ده، او نه یو وکیل معلوم وي، چې مخ ته په مسئله کې ذکر سول، چې اوس قاتل یو دی او که ډېر دي، چې مدعی ته داغه علم نه وي نو د مدعی دعوه نه قبلیږي، نه به د ده څخه طلب د شاهدانو کول کیږي، او نه پر مالک باندې د مځکې تاوان سته په مطلق ښکاره کېدو سره د مړي، د ده په مځکه کې، چې اقرباء دعوه وکړي د مځکې پر مالک باندې چې دا تا وژلی دی، یا تاریخ بیان کړي چې پر پلانکي تاریخ باندې ستا په مځکه کې زموږ مړی پیدا سو، داسې دعوه به قاضي د وخت نه قبلوي، او نه به د مدعی څخه طلب د شاهدانو کوي، که د مړي اقرباؤ دعوه وکړه پر بل چا باندې هغه منع وکړه د دعوې څخه د دوی، بیا یې دعوه قبلیږي . کما فی حاشیه الدر، والخیریه، والله تعالی اعلم .

سوال:......

یو سړی مړ سو دوه ورارګان یې ځیني پاته سوه او بل وارث نه لري، او د اکا څخه څه مال پاته سو په میراث کې، یو سرای دی او بل د خورما درختي دي، اوس په دوی دوو کې غوښتنه د تقسیم وکړه چې راسه تقسیم وکړو په میراث کې د اکا او د پلار، د دوی دواړو میراث به سره تقسیم کړو، په دې دوو ورنو کې یو دعوه وکړه چې دا درختي او مځکه ما د اکا، او د خپل پلار څخه رانیولي دي، په بیع باندې قابله یا استاپ ښکاره کې غیر ثابت وو د مضمون سره، او دا بل ورور یې انکار وکې ددې دعوې څخه، چې دا دعوه دې زه نه منم، نو اوس آیا د ده دعوه اعتبار د قبول لري او که نه؟ او اکا او پلار یې بل وار هم نه لري نو څه به کوي؟

جواب:......"**إذا لم يثبت الأخ انتقال ما ادعى الاختصاص به من تركة أبيه و عمه بناقل شرعي يكون جميع ما تركاه بينه و بين أخيه حيث لا وارث سواهما و الله تعالى اعلم**" . نو لـه مـذكوره عباراتو څخه دا ثابتـه سوه كه چيـري دا انتـقـال پـه شـرعـي طريقه سره ثابت نه كړي، نو بيا ټوله ميراث ددوی دوو په مابين كي په شرعي طريقه سره تقسيم كيږي .

سوال:......

يـوه ټـولـۍ د خلـكـو دعوه لري پر يو نابالغ هلک باندي ، او دا هلک شرعي وصي هم لري، نو اوس آيا د دوی دعوه قبليږي او كه نه؟

جواب:......"**سمع الدعوى على الوصى المذكور ، والله تعالى اعلم**" . نو له مـذكـوره عباراتـو څخه دا ثابتـه سوه چي دعوه يې پر وصي باندي صحيح كيږي .

سوال:......

يـو سړی دعـوه وكړي د اوبو پر بل سړي بغير د مځكي، دا دعوه به قاضي اوري كه نه؟

جواب:......دا دعـوه نـه اوريـدل كيـږي پـه قيـاس كـي اورېدل كيـږي پـه استـحسـان كـي قال عالمكيرية و إذا ادّعى شربا في يدى رجل بغير أرض لـم تسـمـع دعـواه قيـاسـا و تسـمـع استـحسانا كذا في محيطه السرخسي . (عالمكيرية ص ٥٢ ج ٥)

سوال:......

كه ديو سړي بياله د بل په مځكه كي تېره سوې وي اوس د مځكي مالک دا غـواړي چـي دا نهـر بـنـد كـړي دا د مځكي مالک داحق لري چي دا بياله بنده

کړي که يې نه لري؟

جواب :...... کـه اوبه د مخه تر جګړې بهېدې په دا وياله کي د مځکي مالک د بندېدو حق نه لري: ”قال عالمگيرية و إذا كان لرجل نهر فى أرض رجل أراد صاحـب الأرض أن يمنع صاحب النهر من اجراء الماء فيه فان كان الماء جارياً إلـى أرض صاحب النهر وقت الخصومة او علم أنه كان يجرى الماء إلى أرضه قبل ذلك فانه يقضى بالنهر لصاحب النهر الا أن يقيم صاحب الارض البينة أن ملـكه و ان لـم يـكن الماء جاريا وقت الخصومة و لاعلم جريانه إلى أرضه قبل ذلك فـانـه يقضى لصاحب الأرض الا أن يقيم صاحب النهر البينة ان النهر كان ملكه “(عالمگيريه ص٤٥٢ ج ٥)

سوال :......

کـه يـو سړي دعـوه وکـړه پـه نهر کي يا په کارېز کي د لسمي حصې او يوه شـاهد د لسـمي حصې شاهدي ادا کړه بل شاهد تر لسـمي کم شاهدي ادا کړه د دا سړي دعـوه صحيح ده که نه ده صحيح ، دا شاهدي صحيح ده که باطل؟

جواب :......دا دعوه نه صحيح کيږي دا شاهدي باطله ده :

”قال عـالـمگيرية و ان ادّعى عشر نهر او عشر قناة فشهد له أحدهما بالعشر و الآخـر باقل من ذلك فى قول أبى حنيفة رحمه الله تعالى الشهادة باطلة و ان شهـدا بـالا اقـراره لاختـلاف الشـاهـديـن لفظا و معنى و على قولهما تقبل على الاقـل استـحسـانـا و ان شهد أحدهما بالخمس بطلت الشهادة لأنه قد شهد له بـأكثـر مـمـا ادّعـى و إذا ادّعـى رجل أرضا على نهر بشربها منه و أقام شاهدين انهـا لـه و لـم يذكرا من الشرب شيئا فانى اقضى له بها و بحصته من الشرب و ان شهـدا لـه بـالشرب دون الارض لم يقض له من الارض بشيئ كذا فى المبسوط

عالمگیریة ج ٥ ص ٤٠٤"

سوال :.......

د یـو سړي دوه سرایونه دي د یوه سرای د چت او به د بل سرای پر را بهیږي دا یـو سرای یې پر یـو چا خر څ کـی په ټول حق سر د سرای بیا وروسته یې دابـل سرا هـم خر ځ کـی پر بـل سړي، اوس دا اول مشـتري اراده د بندولو د اوبو وکړه د خپل سرای څخه دا مشتري حق د بندولو لري که نه؟

جواب :.......

دا مشـتري اول حق د بندولو د اوبو لري:

"قال عالمگیریة داران لرجل مسیل ماء سطح أحدهما علی سطح الاخری فباع التـی علیها المسیل بکل حق هو لها ثم باع الدار الاخری من رجل آخر فأراد المشتری الاول أن یمنع الثانی عن اسالة الماء علی سطحه فله ذلك الا أن یـکـون اشتراط البائـع علیه وقتما باعه أن مسیل ماء التی لم أبع فی الدار التی بعت " ۔(فتاوی عالمگیریة ج٥ ص ٣٩٤)

سوال :.......

یـو سـړی خپـله مځکه اوبوي چي او به یې را ایله کړې په واله کي او بـه چي دده مـځـکـي تـه تیـري سـوې بـل سړي په بیاله کي خاوري اچولې وې او بـه ولاړې د بـل مـځـکـي تـه پـه هـغـه مـځکه کي پمبه کرلي وو هغه پمبه یې خراب سو دا تـاوان د پـمبه وو پر چا دئ ؟ د بیالې پر مالک دئ که د خاوري پر غورځونکي؟

جواب :.......دا تاو ن پر هغه چا دی چي خاوره یی په بیاله کي غورځولې وه :

"قـال عالمگیریة رجل سقی أرضه و ارسل الماء فی النهر حتی جاوز أرضه و

قد كان طرح رجل اسفل منه في النهر ترابا فمال الماء عن النهر حتى خربه فجاوز فغرق قطن رجل فالضمان على من أحدث في النهر يعنى ترابا و ليس على مرسل الماء شيئ ان كان له في النهر حق كذا في الخلاصة“ ۔(فتوى عالمگيريه ج ٥ ص ٣٩٨)

سوال :......

يو سړي دعوه وكړه پر بل سړي باندي، يعني د بل سړي پر نيم سراى باندي، او پر يوه ټوټه مځكه باندي چي دا زما مورثه ملك دى، نو مدعى غواړي چي مدعى عليه د مځكي او نيم سراى څخه لاس واخلي، او مدعى عليه هم اقرار وكړ چي هو ! دا پـه حقيقت كي مورثه دي، مگر مدعي عليه د مدعى حق ساقطوي په مځكه او سراى كي، مدعى عليه نيم سراى پر مدعي باندي خر څ كړى، په مناسب قيمت سره ،او پر دې مورثه باندي مدعي شاهدان پېش كړه د قاضي په مخ كي او دايې ثابته كړه چي دا مورثه ده د مدعي ، نو اوس حاكم حكم كولاى سي د مدعي لپاره او كه نه؟

جواب :......

”نعم يحكم بما ذكر حيث لا مانع ، و الله تعالى اعلم“ نو له مذكوره عبارته څخه دا ثابته سوه چي قاضي د ده لپاره حكم وكړ يعني د مدعي لپاره، دلته هيڅ مانع نسته .

سوال :......

يو سړى مځكه لري او دا مځكه د خپل پلار څخه په ميراث ور پاته سوې ده، نو د پلار تر مرگ وروسته يې پر دې مځكه باندي پنځلس كال نفع

واخیستله، او خراج هم ځیني ورکوي، او دا خراج پر ده باندي فرض سوی هم وو په کتاب کي د صراف، اوس یوه پردي سړي دعوه وکړه چي دا مځکه زما ده او دا یوه پَرَدی سړی په دغه ښار کي هم اوسېدی په دغه پنځلس کلو په موده کي، او هیڅ مانع هم نه وي، چي دی یې منع کړی وای د دعوې څخه، نو اوس چي ده دعوه وکړه نو د ده دعوه صحیح ده او که نه؟

جواب:......

”لا تسمع الدعوی بعد مضی خمس عشرة سنة ، الا فی الوقف والارث ، و وجود عذر شرعی فإذا کان المدعی حاضر اولم یدع فی تلك المدة مع تمکنه ، من الدعوی فیها لا تسمع دعواه الآن حیث کان المدعی علیه ، جامدا علی انهم صرحوا بان الحق فی أرض الزراعة الامیریة یسقط باهمالها و ترکها اختیاراً سفینا متوالیة علی فرض سبق تحقیقه والله تعالی اعلم“ .

نو له مذکوره عباراتو څخه دا ثابته سوه چي، مدعي دعوه نه ده صحیح ، او که چیري په دغه موده کي حاضر وو، او شرعي عذر یې هم نه درلودی ، او دا امکان یې هم وو چي دی حاضر سوی وای خو پر دغه هر څه باندي بیا هم دی حاضر نه سو نو اوس دا دعوه صحت نلري، او که بیا چیري شرعي عذر موجود وو، دی ددې شرعي عذر له کبله نه سو راتلای بیا یې دعوه صحت لري، چي دعوه وکړي .

سوال:......

یوه سړي د بل سړي پر معلومو پیسو باندي دعوه وکړه، چي دا زما پر تا باندي دي، یعني دا ما و تا ته په پور درکړې دي ، مدعی علیه انکار وکړي

لـه دې څـخـه، او مـدعـي پـر دې دعـوه بـاندي شاهدان هم نه لري ،چي پر دې سړي بـانـدي شاهد ور کړي ، مګر مدعي يو شاهد لري نو اوس آيا پر مدعـى عـلـيـه بـاندي حـکـم کـول کـيږي پـه يو څـه شي باندي ، چي دا و مدعي تـه ور کړي او که نه، او بل دا و مدعى عليه ته قسم ور کول کيږي او که نه؟

جواب : ...... ”**لا يـحـكـم عـلى المدين المنكر بعد حلفه اليمين الشرعية بشهادة الفرد ـ و الله تعالى اعلم**“ ، نـو لـه مذکوره عبارتـه څخـه دا ثابتـه سوه چي پر پـوروړي بـانـدي چي منکر هم وي حکم نه سي باندي کولای ، وروسـتـه تر قسـم ، او قسـم ور کـولای سي ، او تر قسم وروستـه بياحق نه لري ، او د يوه نفر شاهدي نه قبليږي .

سوال : ......

يو سړی مړ سو دوه نارينه اولادونه يې پاته سوه ، دواړه هم ځوانا ن دي ، خو دا يـو يې جوړ او روغ دی د خپل عيال نفقه هم برابروي ، او هغه بل يې شل دی نـه خپله نفقه برابرولای سي او نه خپل عيال ، وروسـتـه تر مرګه د پلار او اکـا ، هغـه روغ زوی يې دعـوه وکـړه چي دا درختي او مځکي ما دخپل پـلار او اکـا څـخـه رانيـولـي دي، او پر دا عـوه بـانـدي يې قباله يا استمپ او خطونه ښکاره ګړه ، او ثابتـه يې نه کړه په شرعي طريقه باندي، نو اوس آيا که دغه زوی چي دعوه يې کړې ده ، که په شرعي طريقه ثابتـه نه کړي نو دا تهولـه تـر کـه د ده کـيږي ، کـه د دوی دواړو پـه مابين کي سره تقسـيږي پـه شرعي طريقه سره، او اعـتبار و قبالي تـه يا استمپ تـه سـتـه او کـه نه؟

جواب : ......”**حـجـج الشرع ثلاث البينة ، والاقرار ، والنکول ، فلا يقضي القاضي بصك بدون اثبات مضمونه شرعا ـ**“**والله تعالى اعلم** . (فـتـاوى مهديه ج ۴ ص

۱۲)

نو له مذكوره عبارته څخه دا ثابته سوه، چې شرعي دليلونه داسي دي، اول شاهدان درول، او بيا اقرار كول، دريم انكار كول نو قاضي د وخت فيصله نه سي كولاى تر څو چې خپله دعوه په شرعي طريقه ثابته نه كړي، او كه چيري خپله دعوه يې نه كړه ثابته پر طريقه شرعي باندي، نو ټوله مورثه به د دوى دوارو ورونو په مابين كي په شرعي طريقه باندي وېشل كيږي .

سوال :......

يوه مسئله ډېره واقع كېدونكې ده په ښارو كي هغه مسئله داسي ده چې حق د مدعي وي په هغه سره، غلا، غصب، امانت، او قرض، ګرو، اجاره، خواست، يا دابه مشتركه، او يا غير مشتركه ، او دغه رقم سراى، په مثل ددې سراى، يا يې ژرنده يو چا ته په هبه سره وركړې وي، يا په بيع فاسدي سره، يا مهر، يا داسي نور شيان، ديو چا سره وي آيا په مطلقي موده د پنځلسو كلو په تېرېدو سره، د مالك د لاسه وزي، او د مدعي دعوه به نه اورېدل كيږي پر دې مدعى عليه باندي، د دغه مودې په تېرېدو سره، او نه به مدعي دعوه كوي، نو د مدعي پر ن ه دعوه كولو باندي دليل څه شى دى ، چې مدعي به دعوه نه كوي، كه بيا چيري د مدعي دعوه صحيح سي، نو آيا دا منع به همېشه وي كه به همېشه نه وي، او كه بيا چيري هم قاضي د مدعي دعوه قبوله كړه، نو څه حكم پر مرتب كيږي، كه بيا چيري دعوه د مدعي قبوله نه كړي نو آيا حق ددې مدعي ساقطيږي او كنه؟ كه ساقط نه سي نو بيا يې په منع كولو كي فائده څه شى ده نو اوس ټوله حقوق په

منع کي سره برابر دي او که نه؟ یعني د موده د دې پنځلسو کلو په تېرېدو کي، او که فرق سره لري؟ او بل دا چي خاوند د دغو شیانو غائب وي یعني نه وي، یا کوچنی وي، یا لېونی وي، هم به یې د خپل حق په غوښتو لو کي دعوه نه اورېدل کیږي ؟ او که به اورېدل کیږي، او دا مسئله په اصل مذهب کي موجوده ده او که نه؟

جواب : ......"لم يفهم مراد هذا السائل و لم يعلم سر تكرار الاسئلة ، بلا فائدة و المنقول فی کتب أئمتنا الاعلام ان الحق لا يسقط بطول المدة ، و ان القضاة ممنوعون من قبل ولی الأمر من سماع ما مضی علیه خمس عشر سنة ، من الدعاوی فی الحقوق كلها قطعا ، للتزوير ، و دفعا للتحسيل الاكل أموال الناس بالباطل ، و استثنیٰ من النهی عن سماع الدعوی، بعد هذه المدة الارث ، والوقف و أما إذا كان المدعی معذوراً عن الدعوی فی تلك المدة وغير متمكن منها فيها سمع دعواه لاستثناء العذر الشرعی أيضا، و لا وجود للمنع عن سماع ما مضی عليه ، تكل المدة من الدعاوی فی أصل المذهب و انما ذلك من النهی السلطانی عن السماع لما قلنا فهو تخصيص للقضاء لكونه يقبله كما صرح به العلماء و مع ذلك فالنهی كالأمر يبطل بموت صاحبه كما حققه ، فی رد المحتار ، ما لم يجدده من بعده من ولاة الامور و قد قیل بذلك " والله تعالى اعلم .

نو له مذکوره عباراتو څخه دا ثابته سوه، چي حق د اوږدې مودې په تېرېدو سره نه ساقطیږي، خو دا منع یې د اُولی الأمر د خوا څخه ده، یعني د مذهب د امامانو علیهم الرحمه څخه ده، دا په دې وجه باندي چي د خلکو مالونه په باطله طریقه سره و نه خوړل سي ، او که چیري یو سړی غائب

وي او شرعي عذور لري بيا هم د دعوې حق لري، او دعوه يې اوږدل کيږي ، او يا کوچنى وي لوى سي بيا هم حق د دعوې لري، او يا لېونى پرسد سي بيا هم حق د دعوې لري چي په خپل ملک باندي دعوه وکړي او د وخت قاضي به يې دعوه قبلوي ،او په دې مسئله کي شرعي عذرونه ځيني وتلي دي په کنبي داخل نه دي، هغه لکه چي سړی ليري وي په خبر نه وي يا کوچنى وي په هغه وخت کي دعوه نسي کولای، يا لېونى وي دعوه نسي کولای، او داسي نور شرعي عذرونه چي موجود وي نو دی نه سي کولای چي دعوه وکړي په خپل ملک سره، بيا هم حق د دعوې لري، او دا مسئله په اصل مذهب کي ده خو دا منع يې منع سلطاني ده، د مصلحت په خاطر سره، هغه وجه يې د منع په مسئله کي تېره سوه .

سوال:......

يو سړي پر يوه ټوټه مځکه باندي حاصلات اخيستل، تر پنځلسو کلو زياته موده تېره سوه، دغوندي زياته موده کې يې نفعي ځيني اخيستلې، يو بل سړي دعوه وکړه چي دا مځکه خو ما وقف کړې ده او ددې دعوه کوونکي سره يې قباله يا استمپ هم وو او د دعوه کونکي سره شاهدان هم نسته نو اوس آيا په مطلق قباله يا استمپ سره قاضي حکم کولای سي او که نه؟

جواب: ......"لا يحكم بمجرد صك لم يثبت مضمونة شرعا و الحجة ،البينة و الاقرار ، او النكول ـ" والله تعالى اعلم .

نو له مذکوره عبارت څخه دا ثابته سوه چي په مطلق قباله يا استمپ سره قاضي حکم نسي کولای، چي په شرعي طريقه يې ثابته نه کړي ،

چي هغه نو شاهدان پېش کول دي، يا اقرار دی او يا انکار کول دي .

سوال :......

يـو سـړي يـوه ټـوټـه مـځـکـه رانيوله او بيا يې پر دې مځکه باندي درختي کښېښـودې د مېوې، يو څه موده وروسته يې هغه نوره مځکه هم رانيوله ، نـو ټوله مځکه يې د بائع څخه رانيوله او په خپل ملک کي يې راوستله، يـعـنـي دېرش (۳۰) کـالـه يې تصرف د دې مځکي په خپله وکی، اوس بل سـړي دعوه وکړه چي دغه مځکه ما د خپلي انا څخه را نيولې هغې د خپل خـاونـده څخه رانيولې ده ، نو اوس آيا د دعوه کوونکي دعوه قبليږي او که نـه؟ او بـل دا د دعـوه کـوونـکـي د شـاهـدانـو شـاهـدي به قبليږي او که به نه قبليږي، او مدعی علیه پر مځکه باندي تصرف کړی دی او درختي يې پر ينبي دي او داسي نور؟

جواب :......"سـكوت المورث تلك المدة عن دعوى الملك بالشراء بدون عذر مع مشاهدة تصرف واضع اليد فيها مانع من سماع دعوى وارثه "و الله تعالى اعلم .

نـو لـه مذکوره عبارتـه څخه دا ثابتـه سوه چي د مدعي دعوه او شاهدان نه قبـلـيـږي ځکه پـه دومـره مـوده کـي د ده وارثـان هم دعوه کولای سوای پـه رانيـولـو رسـه او هـيـڅ عذر يې نه درلودی، او هغه سړی يعني مدعی عليه هـم ويـنـي چي هغه تصرف په کښي کوي او پر دغه سربېره بيا هم وارثان سـاکـت دي دعـو نه کوي نو ځکه د مدعي دعوه نه قبليږي، او نه د شاهدانو شاهدي قبليږي ،په دومره ډېره موده کي .

سوال :......

دیو سړي یوه تهوته مځکه په خپل ملک کي وه او بیا یې درختي پر کښیښودې او نیالګان یې پر کښیښول او دا مځکه یې په خپل ملک کي (۲۵) کاله وساتله او هیڅ دعوه کوونکی پیدا نه سو، بیا یې (۲۵) کاله زوی د دې مځکي تصرف کوي هم هیڅ دعوه کونکی پیدا نه سو چي دعوه په وکړي، ددې څخه وروسته بیا یو سړی ښکاره سو چي هغه هم عصره وو دده پلار او په هغه وخت کي یې دعوه نه کوله او س یې دعوه شروع کړه چي زه او ستا پلار په دې مځکه سره شریکان یو، نو آیا د ده دعوه قبلیږي او کنه؟

جواب:......

"لاتسمع الدعوی بعد مضی خمس عشرة، الا فی الوقف و الارث و وجود عذر شرعی" و الله تعالیٰ اعلم .

تو له مذکوره عبارت څخه دا ثابته سوه چي تر پنځلسو کالو مدې په تېرېدو سره بیا د مدعي دعوه نه قبلیږي مګر که یې چیري شرعي عذر درلودی، او بل په وقف کي او بل په میراث کي یې دعوه قبلیږي .

سوال:......

یو تاجر سړی مړ سو، ورثه یې کوچنیان او لویان پاته سول او ددې مړي ترکه پاته سوه یعني میراث یې پاته سو، او پر دې تاجر باندي د تهولیو تهولیو خلکو پورونه باندي دي، بعض خلک ددغه ښار دي او بعض خلک بیا غائب دي خو لنډه مسافه لاره لري، هر پوره وړی خپله دعوه ثابته وي او خپل حق یعني خپل پور اخلي او قبض کوي، بعض پوره وړي په شاهدانو سره ثابتوي او په قسم سره، او بعض یې شاهدانو سره په خط

بـنـدې چې دا خط د شاهدانو په مخ کې نوشته سوی دی، بعض يې په قسم سـره وروستـه تـر شـاهـدانـو ثابتوي، او بعض يې قسم نه اخلي د خپل حق دپاره، نـو اوس آيـا د شاهدانو شاهدي پر خط المتوفى باندې قبلیږي او که نه ؟ د تاجر مال د ده د وارثانو په لاس کې دی، که به حاضرېږي د قاضي او د وارثانو په مخ کې به قسم اخلي، څه به کوي؟

جواب:

"يـعمل بخط التاجر فيما عليه ومن شهدت له بينة يدين على ميت لا يقضى له بـه ، و لا يـدفع له ذلك الدين الا بعد حلفه اليمين على الصفة المعروفة على ما أفتـى بـه الـعلامة الرملي وغيره" والله تعالى اعلم .نو لـه مذکوره عبارت څـخـه دا ثابتـه سوه چې د تاجر په خط باندې عمل کولای سي ، چې په دغه خـط بـانـدې شـاهـدان شـاهدي ورکړي د مړي په مخ کې، او قاضي پر خط بـانـدې فـيـصـلـه نـه سـي کولای او نه دا پور ورکولای سي مګر نه که قسم واخـسـتـی بيا يې پور ورکولای سي .

سوال:

يـو سـړی مـالک سـو ديـوې مـځـکـې او پـه دې مـځـکـه کـې يـې درختـې کـښينـولـې مـيـوه داري، او بيـا يـې دغـه درختې خرڅې کړې پر يو شخص مـعـلـوم باندې ، او په معلوم قيمت باندې، او دا يې مشتري ته وويل چې په مـځـکـه کې حق نه لرې،يوازې درختې ستا دې ، مشتري درختې او مځکه دواړه پـه خپـل ملک کـې راوستـل تـصـرف يې پـه کـښې وکـی دوه کـالـه وروستـه بيا بـائـع دعـوه وکړه چې دا بيع تا له ما سره په زوره وکړه، نو که مـشـتـري لره شاهدان وي او شاهدان هم دا شاهدي ورکوي چې دا بيع ستا او

د مشتري په مابين كې په رضا سره سوې ده، او د بائع سره هم شاهدان وي هغه شاهدي وركوي چې دا بيع ستا او د مشتري په مابين كې په رضا سره نه ده سوې دا په زوره سوې ده، د مشتري شاهدانو د مخ شاهدي ادا كړه تر شاهدانو د بائع، او په شاهدانو كې يوه هم تاريخ بيان نه كړى، نه د مشتري شاهدانو او نه دبائع شاهدانو، نو اوس به د كوم يوه شاهدان په شاهدي كې مقدم وي؟

جواب:......

"بينة الاكراه أولى، من بينة الطوع ان أرخا واتحد تاريخها فان اختلفا اولم يؤرخا، فبينة الطوع أولى من بينة الاكراه على مااعتمده، مصنف تنوير الابصار" والله تعالى اعلم . نو په مذكوره عبارت څخه دا ثابته سوه چې د زور والا شاهدان په شاهدي كې مقدم دي كه چيري تاريخ بيان كړي يا سره موافق سوه په تاريخ كې، او كه بيا چيري سره مختلف سوه په تاريخ كې بيا د مشتري شاهدان په شاهدي كې مقدم دي، د مشتري د شاهدانو شاهدي به قبليږي .

سوال:......

يوه مځكه څلور حصې ده، د درو (۳) حصو لس كسه مالكان دي، يوه حصه يې د دې څلورو حصو څخه وقف كړه د الله تعالى د رضا دپاره او پر دې څلورمي حصې يې متولى هم وټاكى، او پر دغه درو حصو باندي دغه لس كسو پنځوس كاله تېر كړه، هغه څلورمه حصه يې هم د متولي څخه رانيوله، بيا يې وروسته متولى دعوه وكړه چې دا ټوله مځكه ما ته وقف سوې ده، نو اوس ددې متولى دپاره نه شاهدان سته او نه يو بل داسي

شرعي دليل لري، نو آيا د ده دعوه اعتبار لري او كنه يعني د ده دعوه قبليږي او كنه؟

جواب: ......"من المعلوم ان القاضى لا يحكم للمدعى بمجرد ، دعواه بدون برهان شرعى " والله تعالى اعلم . نو له مذكوره عبارت څخه دا ثابته سوه چي قاضي بې له دليله شرعي حكم نه سي كولاى، نو متولي به شاهدان پېش كوي چي هغه هم عادلان وي، چي هغه شاهدي وركړي چي شاهدي يې قبوله سوه بيا به قاضي حكم او فيصله كوي .

سوال: ......

يوه تولې ديو باغ مالكان دي پر طريقه د ميراث د خپل وارث څخه، په دې باغ كي تصرف وكى يو له دوى څخه په بيع سره په حصه خپل سره څني رانيوله خپله حصه او د دوى حصه، بې له اجازې د هغه نورو ورونو او پر دغه طريقه يې تصرف په كښي وكړى دروېشت (۲۳) كاله، او دلته بعض بعضي مستحقين موجود هم وو، په وخت كي د بيع، او بعضي ورونه يې غائب وو يعني نه وو موجود، نو اوس هغه غائب ورونه يې حاضر سول او دوى د هغو كلو څخه خبر وو په دې بيع سره خو د خپل حق دعوه يې نه كوله، نو اوس دوى اراده لري دخپل حق د غوښتلو، او دغه رنګه حاضرين ورونه يې هم دعوه د خپل حق د غوښتلو كوي نو آيا د حاضرينو ورونو يې دعوه صحيح كيږي او كه نه؟ او كوم وخت چي بيع كېدله دا حاضرينو ورونو ئې هم دعوه نه ده كړې او نه يې بائع ته اجازه كړې ده، نو اوس آيا د دوى سكوت ته اعتبار سته او كه نه؟ د دغې مودې را هيسي چي تېره سوې ده، او مشتري اقرار كوي دوى لره په حق سره په

درختو كي چي دا د دوى حق دى، نو آيا د مشتري دا اقرار قبليږي او كه نه؟
جواب: ......" حيث اعترف واضع اليد باصل الملك للمدعي يؤمر برفع يده عن المدعي به إذا لم يثبت الانتقال اليه بناقل شرعي " و الله تعالى اعلم .
نو له مذكوره عبارت څخه دا ثابته سوه چي مشتري اقرار وكوى دوى لره په اصل ملك سره او مشتري دي په دې سره امر سي چي دا خو و دوى ته ور تسليم كړه هغه نور چي پاته دي، پر هغه باندي به شرعي دليل پېشوي او كه شرعي دليل پېش نه كړي نه به يې ور كوي، او بيا يې دعوه نه ده صحيح .
سوال: ......
يو سړي په سراى كي زياته موده تصرف وكى، يعني (٣٠) كاله يې په دغه سراى كي تصرف وكى، او ده لره هيڅ دعوه كوونكي پيدا نه سو په دغه دېرش كاله موده كي، د دېرشو كلو وروسته يو سړي ښكاره سو دعوه يې شروع كړه په دې سراى باندي، چي دا سراى ما و دغه سراى والا ته په همسايتوب وركړى دى، نو آيا د ده دعوه موجب د دليل شرعي ده او كه نه؟ او او ده پخپل لاس سره دى په دې سراى كي داخل كړى دى، نو آيا اوس د ده دعوه قبليږي او كه نه قبليږي ؟ او بل د ده دليل شرعي به قاضي قبلوي او كه به يې نه قبلوي؟ او سره له دې چي دى په دغه موده كي حاضر هم وو، او هيڅ عذر شرعي يې نه درلودى چي دى يې د دعوې څخه منع كړى واى په دغه ذكر سوې موده كي .
جواب: ......"لا تسمع دعواه الملك والحال هذه حيث انكر ذواليد دعواه" و الله تعالى اعلم . (فتاوى المهديه ج۴ ص ٢٦)

نو له مذکوره عبارت څخه دا ثابته سوه چي د مدعي دعوه نه قبلیږي، ځکه چي سرای والا انکار کوي چي دا زما خپل ملک دی، زه په همسایتوب نه یم پکښې کي، نو قاضي به دعوه نه قبلوي .

سوال: ......

یو سړي دعوه وکړه پر بل شخص باندي چي ما ستا وږور ته معلومي پیسې ورکړي دي، او د دعوه کوونکي قصد دی د مطالبې د ده څخه یا د ده د وږور څخه د پیسو، نو ده انکار وکی چي تا زما وږور ته پیسې نه دي ورکړې، او دی یعني دعوه کوونکی شاهدان هم نه لري او نه حجت شرعي لري، نو آیا په مطلقي دعوه سره به د ده دعوه قبلیږي او کنه؟ او هغه وږور یې غائب دی، چي دغه دعوه کوونکی دعوه پر کوي؟

جواب: ......"نعم لا یجاب لذلك بدون کفالة شرعیة و المال ما ذکر" و الله تعالی اعلم . نو له مذکوره عبارت څخه دا ثابته سوه په مطلقي دعوه باندي د بل چا ملک نه ثابتیږي، هغه شرعي ضامن غواړي هغه ددوی دوو په مابین کي چي ضمانت کړي دی، چي هغه ضامن نه وي د مدعي دعوه نه قبلیږي .

محترمو لوستونکو! حوالې پاته شوې دي اکثره د فتاوی مهدیه ج ۴ څخه دي .

فصل فی الحیطان والمیزاب والطریق:

مسئله :. که وو سرای په مابین کي د دوو کسانو، و نړېدی د یوه څخه: "لم یرجع علی شریکه بشيئ ولو کان داراً بین الاثنین فانهدم عن أحدهما لم یرجع علیه شریکه بشیئ کذا البیر والحمام فصول عمادی"(مهدیه ص:٤٦٠ تر ٥٣٨ جلد ٥)

مسئله :. سرای د دوو کسانو شریک وو د لوړ چت اوبه پر کښته راتلې کښته والا اراده وکړه چې چت لوړ کړي یا پر چت بل چت جوړوي دا ورته جائز ده مګر هغه بل د خپلو اوبو تېرېدو پوښتنه کولای سي.

مسئله :. یو سړی غواړي چې په فضاء د خپل سرای کي په کوڅه بند کښي ځای جوړ کړي:"فللجیران ان یمنعه"

مسئله :. که سړی بلډنګ دومره لوړ کړي چې پر همسایه هوا او لمر بند سي: " جواب لا یمنع عن ذلك و ان بلغ عنان السماء و ان منع لضوء "

مسئله :. سړي سرای خپل نړاوی خو د همسایه سرای یې هم په ونړاوی:

الجواب: " لا یضمن لأنه غیر متعد ولو هدم حائط الرجل ملکاً له یضمن النقصان "(فتاوی امینة) . که سړي خپل سرای ونړوی او پرې یې بنوی او په دې همسایه ته ضرر رسېدی الجواب لیس لهم ذلک .

مسئله :. که په کلۍ غیر ایله یعني بنده کلۍ کي د پسو د ساتلو ځای جوړ کړي خو همسایه یې د بوی څخه په تکلیف وو، جواب: نه یې سي منع

کولای ولي دا یقین نه ده هره ور ځ صفایی کوای سي .
مسئله :. یو سړي خپل سرای کي د مېدېدو یو شی لکه ژرنده یا بل شی چي همسایه ته ضرر وي منع یې کولی سي: یمنع عن ذلک لاجل الضرر .
مسئله :. که یو سړي خپل سرای باغ کوی باغ یې ورشخه جوړوی .
جواب : همسایه یې نسي منع کولی . لیس لجاره ان یمنعه الا إذا کان أرض رخو یتعد ضرره إلی جداره له ان یمنعه .
مسئله :. دېوال مشترک وو د دوو کسانو : فبنی أحدهما علی الجدار یوه خبنته بې اجازې د هغه بل او هغه خبنته پر چت ده د هغه سړي چت یې ورخراب کړی . الجواب : فانه یضمنه فتاوی امینة و حمادیة .
مسئله :. دېوال د دوو شریکانو وو ونړېدی او د هغه د کور بنځي وې: لا یجبر و هو المختار والمأخوذ به حمادیة و فی البئر مشترک والدور و نحوه یجبر شریک علی العمارة و ان کان معسرًا وانفق الشریک یکون دیناً علیه (فتاوی حمادیة)
مسئله :. که سرای مشترک وي د دوو کسانو او سرای ونړېدی دا یو شریک طلب د جوړېدو وکړي نو نه مجبوره کېږي پر جوړېدو او که یوه شریک جوړ کړی: لا یکون متبرعاً بل یأخذ حصة منه او یأخذ اجرة الدار .
مسئله :. که سړي اراده وکړه چي وګرزوي خپل سرای ژرنده او ضرر یې همسایه ته رسېدی همسایه یې منع کولی سي .
مسئله :. تنور والا تنور جوړ کړی ده کپړو والا په دوکانو کي دود یې پر کپړو والا لګېدی منع یې کولی سي .
مسئله :. ژرنده حمام مشترک ونړېدی او یو شریک د جوړېدو شخه منع

وکړه جواب قاضي به يې مجبور کوي او که ټول ونړېدی صحرئ سوه نه مجبور کيږي او که يو د شريکانو جوړ کړی په اجازه د هغه بل بيا به تاوان ورکوي او که يې د هغه بل بې اجازې جوړ کړی بيا يې ضمان نسته دی متبرع دی . (فتاوی امنيه)

مسئله :. که د يو سړي چت وو او و چت ته د ختلو په وخت کي د هغه بل سړي کور معلومېدی . الجواب بندولای يې سي . (حمادية)

مسئله :. د يوه سړي سرای دی په بنده کوڅه کي: لها باب أراد ان يفتح لها باباً الصحيح انه ليس له ذلک وان أراد ان يفتح باباً اعلى من بابه له ذلک . يو سړی په کلي کي لاره درلود: او دروزاه يې هم درلوده اوس بله دروازه که خلاصوي کولای يې سي . (حب المفتين)

مسئله :. که سړي په سرای کي سوروی ورکړی او د همسايه کور ورڅخه معلوميدی سوری به بندوي . و هو مختار المتأخرين و عليه الفتوی (حمادية) ولذان يفتح باباً على جداره اسفل من الباب الاول او اعلى منه و به يفتی (خزانة)

مسئله :. إذا أراد ان يفتح باباً فی موضع ليس حق المرور ليس له ذالک .

مسئله :. که د سړي ناوه د بل سړي په سرای کي وه هغه منع کړي د اوبو څخه دده په سرای کي . جواب : نعم له ذلک و ليس له ان يقلع الميزاب (خلاصه)

مسئله :. که د سړي ناوه وه او ده اراده وکړه چي ناوه لوړه کړي يا کښته کړي . جواب : ليس له ذلک الا برضاء الخصم .

مسئله :. د يوه سړي سرای دی په کوڅه غير خلاصه کي دده يوه دروازه

دالته سته او بله هم پکښي خلاصوي . اختلفوا فی ذلک الصحيح انه ليس له ذالک معنی نه يې سي خلاصولای ، و لو أراد ان يفتح بابا آخر علی باب کان له ذلک و اختار شيخ الاسلام له ان يفتح باباً علی الجدار اسفل من الباب الاول و اعلی منه (فصول عمادی)

مسئله :. که سړی خپل په ځای کي کارېدل کول و افتتر منها حائط جاره لم يکن له منع .

مسئله :. که يې خپل کور د پسو ګنج کی او خلک يې د بوی څخه په تکليف وو . جواب : ليس لهم فی الحکم منعه (هنديه)

مسئله :. که يې چت د يوه سړي د سرای طرف ته او ده دالته قديمه ناوه درلوده . الجواب : فليس لصاحب الدار ان يمنعه و هذا استحسان و به جرت العادت و اما أصحابنا فقد اخذو بالقياس و قالوا ليس له ذالک الا ان يقيم البينة ان له حق السيلة (حمادية) و قال بعضهم ان کان الميزاب قديم يستحق اجراء الماء کيف ما کان وحد القديم ان لا يحفظ اقرانهم .

مسئله :. که يې اراده وکړه چي دروازه خلاصه کړي په هغه ځای کي چي دی د مرور حق نه لري، الجواب : ليس له ذلک .

مسئله :. خونه وه او په بغل کي مطبخ ووچي د کور والا نه وو او د ده په خونه کي ددغه مطبخ کړکی وه من القديم فلما خرب التنور و أرادو ان يبنی تنور آخر أراد صاحب البيت ان يسد الکوة لدفع أذی الدخان الجواب فله ذالک و ان کان جدار الذی فيه الکوة مشترکا فليس له ذلک و قال المشائخنا ان الدار ان کان مجاورة للدور فأراد صاحب الدار ان يبنی فيه تنور او . . . طحن او دق القصارين يمنع منه لأنه يتضرر به الجيران مر

فصول عمادی .

مسئله :. مشترک دېوال نـه مجبور کېږي يو يې پر جوړولو : و لا على قيمته لكن لو بنى أحدهما يمنع الاخر من جذوعه حتى يرد عليه قيمة البناء .

مسئله :. يو سړي ته همسايه اجازت د لرګي پر دېوال ورکړی بيا يې زېر خانه جوړه کړه تر سرای لاندي بيا يې سرای خرڅ کړی نو نوی رانيونکی لره ستــه چي لرګی او زېرخانه لري کړي : الا إذا شرط فى البيع ترك ذلك فح لا يكون له ذلك (حمادية) حل يې دا دی چي پروړه دي دود کړي بيا دي د سرای خولې ته وګوري لأنه متصرف فى ملك نفسه فليس للآخر ان يمنعه .

مسئله :. روا دي خاوند د دېوال لره لاره خلاصول په کوڅه کي : فى الشارع العام والخاص هو كان متصلا بجداره إذا لم يضر الناس بمروره المختار خزانة العلماء .

مسئله :. که يې خپل چت ته ختی خو همسايه کور معلومېدی نه دي خيـژي . والأصل ان من تصرف فى ملكه تصرفا يضر بجاره ضررا بينا يمنع منه .

مسئله :. يو سړي بنګله جوړه کړه او د هغې بنګلې څخه د همسايه زنانې معلومېدې او ده طاقت د ستر نه درلودی . الجواب : يأمروا بالسد بلا اختيار . بس سوروی دي د بنګلې ور بند کړي .

مسئله :. سړي سرای رانيوی د ده د سرای چت او د همسايه د سرای چت سره متصل وو برابر وو سره، همسايه اراده وکړي چي پرده جوړه کړي معنى و

همسايه ته د پردې امر و کړي . الجواب :لا يجبر علی ذلک لان الانسان لا يجبروا علی البناء فی ملکه يعني نه يې سي پر جوړولی که پرده غواړي خپله دي جوړ کړي . (فتاوی أبی ليث)

مسئله :. و ان المراد بالطريق فی الکتب الطريق فی الامضار دو ن المصفاوز و الصحاری لأنه لا يمکن العدول عنه فی الامصار غالباً دو ن الصحاری (کامليه ص ٢٥٨) د کامليه دغه مسئله دښار محٔکه کي ده نه په صحرايی ملکي کي .

و لا شک ان المناسب فی عصرنا الحاضر ان يقدر الطريق بقدر مرور السيارة (فقه الحنفی فی ثوبه الجديد ج ٥ ص ١٦٩)

مسئله :. إذا حدث أحد حفرة فی اتصال حائط جاره لوضع الاقذار فيها و کان امتصاص الماء موجبا للوهن الحائط و مضرابه فإذا کان ممکنا ازالة الضرر بتشديدها بالعکس و الا سمنت فيؤمر بازالة ضرره علی الوجه المذکور و إذا کان غير ممکن ازالة الضرر بذلک او امتنع عن ازالة الضرر علی ذلک الوجه فيؤمر برفع الحفرة وسدها . لکن إذا انهدم الحائط قبل ادعاء الجار ازالة الضرر و استحصال الحکم بذالک فلا ضمان علی صاحب الحفرة لا ن صاحب الحفرة قد حفر حفرة فی ملک فهو متسبب غير متعدا ما إذا تقدم الجار علی الوجه المبين فی المادة و طلب ازالة امتصاص الماء و انهدم الحائط بعد ذلک فيلزم الضمان . (رد المحتار، درر الحکام ج ٣ ص ٢١٣)

مسئله :. يو سړی وو په سرای کي يې درخته وه ځر ځ يې کړی او چي دوی درختي ته ورخيژي د هغه بل کور ښځي معلوميږي . الجواب: قاضي

دي منع كړي د ختو څخه، الجئها القاضی حتی یمنعه عن ذلک قال صدر الشهید فی واقعاته المختار ان المشتري يخبرهم و قت الارتقاء مرة او مرتين حتی يُسيّروا انفسهم، او هم دغه حکم دی چي څوک و خپل بام ته خيژي همسايه ته به خبر دوه واره ورکوي ورنه ختونکی مسئول او مجرم دی.

مسئله :. که چيري سړی سرای خرڅ کړي په يو کوڅه کي چي بنده وه او وه د وخت لار ددغه سرای په بنده ګلۍ کي او اراده وکړه مشتري ان يفتح باباً فی تلک السکة و منعه الجيران عن ذلک ينظر ان اقر أهل تلک السکة بذلک الباب فله ان يفتحه و يمر فيه لأنه قائم مقام البا ع ء و کان للبائع ان يفتح ذلک الباب و کذلک من قام مقامه و ان جحد أهل تلک السکة فالقول لهم مع ايمانهم إذا لم يکن للمشتری بينة و ان حلف واحد بعد واحد فان حلف الاول يسقط الايمان عن الباقيين . که خلګو قسم نه کوی له ان يفتح لانهم اقروا به (حمادية)

مسئله :. يو سرای په بنده کوڅه کي وو په مابين د خلګو کی او ټولو اتفاق وکړی چي خپله لار په بله ګلۍ کي خلاصه کړي دا هر يو کولی سي نور يې منع نه سي کوای . (حمادية)

مسئله :. که د يوه سړي ناوه وه د بل سړي په سرای کي او به د هغه په سرای کي تويي دلې هغه حق لري چي منع يې کړي: حتی يقم البينة ان له حق المسيل الماء فی و ليس لصاحب الدار أيضا ان يقطع الميزاب و هذا لان وضع الميزاب فی الأصل محتمل يحتمل ان يکون بحق بان شرط فی القسمة لهذا الرجل حتی تسيل الماء فی دار هذا الرجل و يحتمل ان

يـكـو ن بـغيـر حـق فبالشک لا يثبت لصاحب الميزاب حق تسبيل الماء في دار هـذا الـرجـل ولا يثبتـه لـصـاحـب الـدار حـق قـطع المـيـزاب . (فتـاوى حمادية)

”و فـي خـلاصة رجـل فـي داره شجرة بلغ أغصانها و إذا ارتقى يطلع على عـورات الـجيـران رفـعـوا الأمر إلى القاضي حتى يمنعه من ذلك والمختار أن يـخبـرهـم وقـت ارتـقاء مرة اومرتين حتى يستروا انفسهم تاتارخانية في الثامن عشر مـن الـكـراهية رجل له حائط و وجه في دار رجل فأراد أن يطين حائط و لا سبيـل لـه إلـى ذلك الا بـدخـول دار جاره وصاحبه يمنعه من الدخول او انهـدم الـحائط و وقع الطين في دار جاره فأراد أن يدخل و يبلّ الطين فمنعه صـاحـب الـداراولـه مـجـرى ماء في دار جاره فأراد حفرة و اصلاحه و لايمكنه ذلك الا بـدخـول داره و هـو يـمـنـعـه يـقـال لصاحب الدار اما أن تتركه حتى يدخل و يصلح و اما أن تصلحه بماكل كذا روى عن محمد و به أخذ الفقيه ألو الليث خلاصة في اوائل الحبطان و كذا في البزازيه وقع لأحدهما في القسمة البناء والساحة بجنبيه لاخر فأراد صاحب الساحة أن يبنى بيتا في ساحة يستبها الريح والشمس على صاحب البناء له ذلك في ظاهر الرواية و ليس له أن يمنعه و بـه يفتـي قـال نـصيـروالصفار له المنع و على ذلك لو أراد أن يبنى حماما او تـنـورا او اصـطبـلا فـلـه ذلك مـن غير خلاف فيمن يحث عمارة تضرّ بجاره من مـنية الـمفتي في القسمة و لو فتح صاحب البناء في علو بنائه بابا او كوة لا يلى صـاحـب الـسـاحة مـنعه بل له أن يبنى ما يستر جهة بزازية في اوائل الحيطان و كـذا فـي الـخـلاصة و فـي التهـذيب و اما صاحب البناء لو فتح كوة في ساحة و نـحـوهـا لا يـمـنـع والـفـتـوى على أنه كانت الكوة للنظر والساحة موضع النساء

يمنع و كراهية التاتارخانية فى المتفرقات اتخذ داره خطيرة غنم فى سكة غير نافذة والجيران يتأذون بنتن السرقين و لا يأمنون فيه الرعاة ليس لهم فى الحكم منعه و عن أبى يوسف اتخذ داره حماما و تأذى الجيران من دخانه فلهم منعه منية المفتى فى القسمة دهليز مشترك بينهما بنى أحدهما فوق سطحه حجرة باذن شريكه ثم باع الآذن نصيبه من الدهليز ليس للمشترى أن يأمره برفع الحجرة عن سطحه والمسئلة بحالها مذكورة انه إذا استعار من آخر جدارا الوضع جذوعه عليه ووضعها ثم باعه المصير ليس لمشتريه أن يأمر المستعير برفع جذوعه لان المستعير و ان لم يثبت له حق لازم لكن المشترى لم يملك الجدار الا مشغولا بجذوع المستير فكان حقه فيه ناقصا فلا بتمكن من رفعه قال استاذنا هذا و ان كان حسنا لكن عثرت على مسئلة الاستشهاد فى الامالى و فى فتاوى أبى الليث على خلافه رجل أذن لجاره فى وضع الجذوع على حائط او حفر سرداب تحت داره ثم باع داره فللمشترى رفع الجذوع و السرداب الا إذا شرط فى البيع ترك ذلك فحينئذ لا يكون له ذلك ثم ذكر سائل من جنسه إلى أن قال أحدث بناء او غرفة فى سكة غير نافذة برضا أهلها فاشترى رجل من غير أهل السكة دارا منها فله أن يأمره برفع الغرفة و لو باع ضيعة فيها اغصان جاره ستدلية فللمشترى ان يأمر جاره بتفريغ الضيعة عن اغصان شجرته لان المشترى يقوم مقام البائع فيما كان للبائع ان يفعله و كذا لو مات صاحب الفيعة كان لوائره ان يأخذ الجار بتفريغ ضيعته عن الاغصان قال ما ذكره اوفق للاصول و اشبه بالصواب و ان كانت مسائل قسمة الكافى تشهد لصحة جواب قنية فى الحيطان فى آخر كاب الدعوى أراد هدم داره و فيه ضرر لأهل السكة مجراب المحلة المختار ان لهم المنع و ان

هدم مع هذا و انه يضر بالجيران ان كان قادرا على البناء قيل يجبر والاصح انه لا يبر بزازية في كاب الحيطان لهدار في محلة عامرة فأراد أن يحربها فله ذلك قياسا لا استحسانا و به أفتي و قال الفتوى اليوم على القياس لوهدم بيته و لم يبين و جيرانه يتضررون به فلهم جبره على البناء لوقادرا على البناء كذا و قال المختار أنه لا يجبر إذا المرء لا يجبر على بناء ملكه جامع الفصولين في الخامس والثلاثين رجل له دار و له عليها باب أراد ان يفتح بابا آخر اسفل من ذلك الباب و السكة غير نافذة له ذلك و ان أبى أهل السكة خلاصة في الفصل الاول من كتاب الحيطان رجل له دار في سكة ظهر هذه الدار في سكة أخرى غير نافذة أراد أن يجعل لداره بابا في هذه السكة اختلفوا و إذا رجل دار ظهرها في سكة غير نافذة أراد أن يجعل لداره بابا في هذه السكة اختلفوا و إذا رجل دار ظهرها في سكة غير نافذة مشتركة بينه و بين غيره أراد أن يفتح بابا ليس له ذلك هو المختار كذا في حيطان الخلاصة و هو يفيد انه ليس له ذلك و ان كان له حق المرور رجل له دار في سكة غير نافذة لها باب أراد ان يفتح لها بابا آخر اسفل من بابها اختلفوا فيه والصحيح انه ليس له ذلك و لو أراد ان يفتح له بابا آخر اعلى من بابه كان له ذلك من المحل المزبور و لو أراد ان يفتح بابا في موضوع ليس له حق المرور فيه قيل له ذلك و قيل لا و به يفتى من قسمة منية المفتي أحدث مستراحا في سكة غير نافذة برضا الجيران ثم قبل تمام العمارة متعوه و ليس لهم فيه ضرر بين فلهم المنع قنية في باب التصرفات والمحدثات من باب الكراهية (انقروية ج ٢ ص ٣٦٦)

ومن له حق المرورفي أرض غيره في معين فبنى صاحب الارض على ذلك المر بناء باذن صاحب الحق ليس له ان يخاصم بعد ذلك لان الحق

يبطل و يسقط بالرضا بخلاف ما إذا كان له رقبة الطريق فبنى صاحب الارض قاعدية قريبا من اوائل الدعوى الضرر لا يصير لازما بالرضا و الاذن " ددې مسائلو دپاره دی فتاویٰ قروبيه ص:۸۸ بيا تر ص۹۱۰ و كتل سي،

الفصل الرابع فى دعوى الطريق و مسيل الماء

" قال محمد رجل له باب من داره فى دار رجل فأراد أن يمرّ من ذلك الباب و منعه صاحب الدار عن المرور فى داره و قال ليس لك حق المرور فى دارى و ادعى صاحب الباب ان له حق المرور فالقول قول صاحب الدار و على الخارج البينة فان جاء بشهود شهدو انه كان يمر فيها من هذا الباب لم يستحق بذلك شيئا و هذا قول أبى حنيفة و محمد و ان شهدوا و ان له طريقا ثابتا فيها و سموا حدوده و بينو طوله و عرضه بالذرعان قبلت شهادتهم و قضى له بذلك و كذلك إذا لم يبينوا حدوده و لا طوله و لا عرضه تقبل شهادتهم و يقضى به بقدر عرض الباب الاعظم عرضا و إلى السماء طولا(۱)

و من المشايخ من قال المسئلة موقلة تأويلها انهم شهدواعلى اقرار المدعى عليه ان للمدعى طريقا ثابتا فى هذه الدار اما لو شهدوا البينات لا تقبل شهادتهم و لا صح ان هذه الشهادة مقبولة على كل حال فى اوائل ۔

الفصل الخامس عشر من دعوى التتارخانية و كذا فى المحيط و كذلك لو شهدوا أن أبامات وترك طريقا فى هذه الدار ميراثا له قبلت شهادة و كذلك على هذا إذا كان له باب مفتوح من داره على حائطه فى رقاقهم فلهم منعه الا أن تقوم له بين على ان له طريقا فيها على نحو ما ذكرنا فى الطريق من المحل المزبور۔ قال: يكى بر همسايه خود دعوى ميكند كه اندرين راه كـ ذرتو مراحق

گذرست وطول وعرض ان راه گذر بديد كرد وهمسايه منكر شد قاضى از مدعى گواه خواست مدعى گفت مرا بگواهى حقيقت حاجت نيست از انكه وى مقرست كه من مدتها اندرين راه گذر گذشته ام ولكن چيزى گويد كه بناحق گذشته چون مقرست مر صاحب يدى منقضيهٔ مر بروى واجبست كه مرا از گذشتن باز نداو دتا بينه بيارد بر غاصى من وبر ناحق گذشتن من چه فرمايد كه دعوى اين اقرار مسموع بود يانى اَجاب بود۔ (انقرويه ص ۸۹)

من اوائل دعوى القاعدية ملخصا قال المار فى ممر لا يكون صاحب يد بعد ما خرج من الممر بل يكون اصاحب اليد صاحب الرقبة فلو أقام المارّ بينة انه كان يمر قبل هذا فيه زمانا طويلا لا يقضى له باليد لان هذه شهادة على اليد المنقضية و انها لا تقبل عند أبى حنيفة و محمد و لكن لو اقر صاحب اليد بان المدعى كان يمر فيه و لكن بغير حق او اقام المدعى بينة على اقرار ذى اليد بذلك يقبل لأن الاقرار باليد المنقضية صحيح من اوسط دعوى القاعدية و عن أبى بكر الاسكاف فى رجل ادعى طريقا فى سكة غير نافذة و أهل السكة يجهدون فانهم يحلفون ولو حلف واحد منهم سقط اليمين عن الباقى و ان نكل يحلف الباقون ولو كان فيهم يتيم او وقف فلا يمين عليهم فى الخامس عشر من دعوى التتارخانية ۔

و إذا كان للرجل ميزاب فى دار رجل فأراد رب الدار أن يمنعه من ان يسيل فيه الماء فله منعه حتى يقيم البينة أن له حق مسيل الماء فيه و لى صاحب الدار أيضا ان يقطع الميزاب (۳) و ذكر فى كاب الشرب فى نهر فى أرض لرجل يسيل فيه المامو احتلفا فى ذلك فالقول لصاحب الماء الا أن كاب الشرب وضع المسئلة فيما إذا كان الماء جاريا وقت الخصمة و إذا كان

الماء جاريا وقت الخصومة لا شك أنه يكون القول قول صاحب الماء الا أن يقيم صاحب الارض بينة ان النهر ملكه و كذلك إذا لم يكن جاريا وقت الخصومة الا نه علم انه كان يجرى إلى أرض هذا الرجل قبل ذلك كان القول قول صاحب الماء و يقضى له بالنهر الا أن يقيم صاحب الارض بينة ان النهر ملكه حتى ان فى مسئلة النهر إذا لم يكن الماء جاريا إلى أرض هذا الرجل وقت الخصومة و لم يعلم بجريانه إلى أرض قبل النهر ملكه و فى مسئله الميزاب وضع المسئلة فيما إذا لم يكن الماء جاريا وقت الخصومة و لا يعلم جريانه قبل ذلك و إذا كان كذلك فصاحب الماء لا يكون صاحب يد فى هذه الحالة و لا يقبل قوله و هذا بلا خلاف بين المشائخ فيه فأما إذا كان الماء جاريا فى الميزاب وقت الخصومة فقد اختلف المشايخ فيه منهم من قال القول قول صاحب الميزاب كما في مسئلة النهر و منهم من قال لا يقبل قول صاحب الميزاب و ذكر الفقيه أبو الليث عن المتأخرين من أصحابنا (۱) أنهم استحسنوا فى الميزاب إذا كان نضوب سطح صاحب الميزاب إلى موضع الميزاب و علم أن النضوب قديم لم يحثه صاحب السطح و علم أن الميزاب قديم أن يجعل له حق مسيل الماء فان جاء صاحب الميزاب بينة فشهدوا أنهم ر أوه يسيل فيه الماء فليست هذه الشهادة بنئ (۲) و هذا القول أبى حنيفة و محمد فان شهدوا أن له مسيل ماء فى هذا الميزاب فان بينوا انه لماء المطر او لماء الوضوء او لماء الاغتسال فلا شك ان شهادة مقبولة و يكون له ما شهد وا له به (۳) ان شهدوا أنه لماء المطر فهو الماء الوضوء و الاغتسال و ليس له أن يسيل فيه ماء المطر و ان لم يبينوا شيئا (٤) و اختلفوا فيها بينهم أنه إذا قبلت هذه الشهادة مما ذا يثبت بعضهم قالوا يسيل الماء من المطر و منهم من قال

یثبت کلا الأمرین حق تسیل ما المطر و حق تسییل ماء الوضوء و الاغتسال جمیعا و منهم من قال یؤمر صاحب الدار بالبیان فان قال هو الماء الوضوء فهو لماء الوضوء لا غیر و ان قال لماء المطر فهو لماء المطر لا غیر و یقضی فیه بالنکول فی الخامس عشر من دعوه التتارخانیة و کذا فی المحیط ۔ قال مردی از ملك همشاه حق آب راهی دعوی کرد و طول و عرض و موضع وی بدید کرد و گفت از دیر سالها از نجا آب اوردم همسایه گفت آری ازنجا آب بردئه و لکن بنا حق (٥) هذا اقرار منه للمدعی بالید و دعوی منه علیه بالغصب فیطالبه بالبینة أن المدعی بالید و دعوی منه علیه بالغصب فیطالبه بالبینة أن المدعی غاصب فان اقام والاعومل باقراره من اوائل دعوی القاعدیة ۔ له مسیل فی قناة أراد صاحب القناة أن یجعله میزبا او کان میزابا فأراد أن یجعله قناة لیس له ذلك هذا إذا تفاوتا فی الضرر و کذا إذا أراد أحدهما ان یجعل میزابه أطول او عرض و أراد ان یسیل ۔ سطح لیس له ذلك و کذا إذا أراد أهل الدار ان یبنوا حائطا و سد والمیزاب والمسیل او أراد ان یعلوا المیزاب او تسفیله عن مکانه لم یملکوا و لو بنی أهل الدار بناء لیسیلوا علی الظهر میزابا لمهم ذلك له طریق فی مراد آخر أراد صاحب الدار ان یبنی بناء یقطع طریقه لا یملکه فان ترك قدر عرض الباب له و بنی وراء له ذلك دار لجارین سطح أحدهما اعلی و لاخر اسفل و مسیل الاول علی السفلی أراد مالك السفلی اعلاء ها او ان یبنی علیها له ذلك و لا یملك الا علی منعه بل بطالبه حتی یسیل ماؤه إلی طرف المیزاب و ان انهدم السفلی او هدمه المالك لم یملك الا علی تکلیفه بالعمارة و سالة الماء بل یعمره بماله و یمنعه من الانتفاع و یعطیه ما انفق فی الفصل الاول من حیطان البزازیة و

كذا في الخلاصة - و في نوادر هشام قال سألت محمدا عن رجل ادعى على رجل أن مجرى ماته في بستانه و لم يكن الماء جاريا يوم اختصما فشهد شاهدان أنه كان جاريا إلى بستان هذا أمس قال كان أبو يوسف بجيزهنه الشهادة و كان أبو حنيفة لا يجيز ها لم يشهدوا له بالملك او الحق و هو قول محمد و لو شهدوا على اقرار المدعى عليه بذلك جاز في قولهم في الخامس عشر من دعوى المحيط البرهاني- ذكر ابن سماعة في نوادره في الميزاب الذي كان يجرى فيه الماء في دار رجل إلى دار رجل لا تقبل الشهادة في هذا في قول أبي حنيفة حتى يشهدوا انه حق له و قال أبو يوسف إذا يشهدوا ان هذا مجرى مائه كان له أن يجرى فيه الماء و لا يشترط أن يشهدوا له بالملك او الحق و هذه المسئلة و مسئل مجرى الماء في البستان سواء و ان لم يكن لصاحب المجرى بينة في هذه المسائل يحلف صاحب الدار و صاحب البستان بالله ليس فيه حق و هذه القول أبي حنيفة و محد و على قول أبي يوسف يحلف انه ليس هذا مجرى مائه من المحل المزبور- "(فتاوى انقروية ج ۲ ص ۹۱)

سوال:

يو سړی ۱۰۰۰ روپی بل سړي ورکړې چي پلانی مړ کړه هغه يې مړ کړ، د هغه باډی ګاټ يعني د مړ باډی ګاټ بيا قاتل مړ کړی اوس کوم يو قاتل کوم شهيد سو؟

جواب: باسم ملهم الصدق و الصواب، محترمه په دې صورت کي مقتول اول خو شهيد شو ځکه چي قاتل ظلماً مړ کړی دوهم مقتول هم شهيد دی ځکه چي باډی ګاټ خو نه حق دقصاص لري او نه مامور ده له جانبه د

مـالک د قصاصه نو قاتل باڼدې ګاټ بلل کيږي پر ده باندي قصاص ده که په امـر د اميـر سـره وي د اکـراه صـورت نـه وو والدليـل عليـه ما قال و عندأبى حنيفة لا قصـاص عـلـى الآمـر الا إذا كـان مـكرهـا كمـا لا قصـاص علی الـمـأمـور إذا كـان الأمـر صـادرا مـمـن يملكـه لان الآمر او إذا ن شبهة تدرأ الـقـصـاص فـان كـان الأمر صـادرا ممن لا حق له فـيـه فعلى المأمور القصاص . (فقه اسلامي وادلته ج ٦ / ٢٤٣) (عقدالآلى فى الفقه الحنفى ص ٢)

سوال:

...... يو سړی بل سړی وژني او دی ځان بېله د هغه د وژلو نسي خلاصولی؟

جواب: ...... مړ دي کړي پروا نه لري . (فتاوى مهديه ج٥ ص٤٢٠)

سوال:

...... په يو کلي کي سړی مړ سو اوس قسامة پر چا دئ ؟

جواب: ...... يـكـتـفـى فـى ايـجـاب الـقسامة والديته على أهل القرية بكون الـدعـوى عـليـهـم او عـلـى معنى منهم او على بعض مبهم (مهدية ج ٥ ص ٤٢١) معنى ديت ياقسم پر کلي دی .

سوال

:...... كه يو سړی مړ سو او قريب يې نه وو ديت به يې څوک اخلي؟

جواب: ...... ديت به بادشاه دوخت اخلي . (مهديه ج ٥ ص ٤٢٤)

سوال

:......هـغـه مـځـكـه چـي مـالک يـې وي خـو بـل غـصب کړي وي اوس په دغه مځکه کي مړی پيدا سو ضمان يې پر چا دی؟

جواب: ...... پـر هيـچـا ضـمـان نـه سـتـه نـه پـر غـاصب نه پر مالک، و يکون

القتل فيها هدراً (مهدية ج ٥ ص ٤٢٧) .

سوال:

...... یو سړي دعوه وکړه پر بل د قتل عمد او شاهدان یې تېر کړه د مطلق قتل؟

جواب: ...... تقبل الشهادة و تجب الدية لا القصاص . (مهديه ج ٥ ص ٤٢٨)

سوال

: ...... د یو سړي په سرای کي مړی پیدا سو او بل پکښي پروت وو اوس ذوالید وایي دا سرای د زید دی او پر ده شاهدان تېر سوه چي سرای د ذوالید دی ؟

جواب: ...... لا تعقل العاقلة حتى يشهد الشهود ان الدار اللتى وجد فيها القتل لذى اليد . (مهدية ج ٥ ص ٤٣٠)

سوال: ......

مړی یې پید کړی په خپل سرا کي؟

جواب: ......

فالدية على عاقلة ورثة عند الامام و عندهما و زفر لا شيئ فيه و به يفتى . (مهدية ج ۴ ص ٤٣٠) مطلب الاقرار بالقتل المطلق يوجب الدية كاالشهادة به (مهدية ج ۴ ص ٤٣٠) : مطلب شرط القسامة و الدية تقدم الدعوى الصحيحة .

سوال:

...... یو سړي د بل سړي سره جنګ دی ښځه د یوه راغله چي ورڅخه خلا ص یې کړي د ښځي سره کوچنی زوی هم ورسره دی دې بل سړي یعني

جنكي ، ښځه پري وهله د هغې ځخه هلک ايله سو او بيا دا پر غوځاره سوه ضمان پر چا دی؟

جواب : ...... ضمان پر هغه پري وهونکي دی مطلقاً . (مهدية ج ٥ ص ٤٥٧)

سوال :

...... هغه مځکه چي دولتي وي مړی کي پيدا سو؟

جواب : ...... نسته ديت او قسامة پر کرونکي د کښت (مهدية ج٥ ص٤٥٩)

.

سوال :

...... يو سړی مړ سو په يوه کنده کي چي ده او يو بل سړي کندلې وه اوس ديت پر چا دی؟

جواب : ......قسِمت ديته على الحافرين و سقط ما اصابه (مهدية ج٥ ص ٤٤٨)

سوال :

...... يو سړی بل ووهی زخمي سو خو زخم يې بيرته جوړ سو چي اثر يې نه معلومېدی څه حکم يې دی؟

جواب : ...... دا مفوض و رايه ته د قاضي دی .مهدية ج ٥ ص ٤٥٦)

سوال :

...... کـه يـو سـړي بـل مړ کړی او د هغه و ارثان کوچني هم وو غټ هم وو اوس قصاص دی که ديت؟

جواب : ......للكبار القود قبل كبر الصغار إذا لم يكن الكبير اجنبياً عن الصغير (مهدية ج٥ ص ٤٢٥)

سوال:

...... ديـوه سړي كـبنتـه ځـاى دى د بـل لوړ ځـاى دى او پـه دواړو يې ونړوي اوس لـوړ چـت والا و كـبنـته چت والا ته وايي چي كبنـتـه ځاى جوړ كړه چي زه خپل چت جوړ كړم، آيا حق لري كه نه؟

جواب: ...... نـه، نـه يـې سي مـجبـور كـولاى پـه جوړېدو : لا يجبر صاحب السـفـل عـلـى بـنـاء مـلكه و ليس لصاحب العلو و لا لوكيله مطالبة بذلك القاضى ان يأذن لصاحب العلو عند امتناعه ببناء السفل، بيا به رجوع په قيـمت د كبنـتـه پر مالک د كبنتـه كوي ولي دا په اذن قاضي وو . (مهدية ج ٥ ص ٤٧٢) .

سوال:

...... دوه كسان دي په لبنتي شريک دي ديوه يوه حصه د ده دوې حصې دي او هـر يـو كـارېز لـري چي اوبـه و هغې خاصي مځكي ته ورسوي اوس دغه يـوې حـصې والا بل لبنـتى هم كاږي په مځكه د دوو حصو والا كولاى سي كه نه؟

جواب: ...... نـه، نـه يـې سـي كـبنـلاى بې لـه اجازې دمالک (مهدية ج ٥ ص ٤٧٣)

سوال:

......ديـو سـړي حمام دى داوبو لار يې دوخت درلوده اوس بل لبنـتى تېروي چي هغه د سړي مځكي ته تاوان رسوي جائز دى كه نه؟

جواب: ......نعم لا يسوغ ذلک لرب الحمام .

سوال:

...... یو دېوال مشترک دی په مابین د دوو کسانو ، کی یو راولاړ سو د هوا سورې يې کي جوړ کړی جائز دی که نه؟؟

جواب: ......که په سوري کـي ښځي د هغه کور معلومېدې نو دی سوروی نسي ورکولای او که ښځي نه معلومېدې او د شريک تاوان هم نه وو نو يې ورکولای سي . (مهدية ج ٥ ص ٤٧٣)

سوال:

...... مشترک دېوال دی يو سوری پـکښې دی نو يوه اراده وکړه چي پر دا مشترک دېوال دېوال ووهي چي د هغه بل شریک څخه هوا بنده کړي جائز ده که یا؟

جواب: ......اذ أراد أحدهما تعلية مريدًا بذلک منع الهواء والضوء من جاره ليس لأحد الشريكين البناء فوقه بدون اذن شريكه .جامع الفصولين

سوال:

......یو غټ ډم داوبو دی ديوه سړي كور تـه نژدې چي اوبه پکښې جمع کېدې هغه بند کړی لار يې ور څخه جوړه کړه د خلکو بيا يې بيرته پر دغه لار مسجد جوړ کړی او هيچا ته ضرر هم نه رسېدی ايا دا مسجد جوړولای سي که نه؟

جواب: ...... إذا بنی شخص فی الطريق المسلمين كمسجد و مكتب مما فيه قربة باذن الامام لا ينقض و ان كان يضر باالعامة لا يجوز احداثه كما فی الدرر .

سوال:

...... دوه سرايه دي په مابين کي يې دېوال مشترک دی و نړېدی اوس يوه

طلب وکړی د جوړېدو د ده سره، معنی دېوال په دواړو بیرته جوړ کړو هغه انکار وکړی چې زه یې نه در جوړوم اوس به دی مجبوره کوي پر جوړېدو ددیوال که نه؟

جواب: ......نه مجبور کیږي شریک، مګر په خو شیانو کي مجبور کیږی په جوړېدو دی هغه لکه وصي، او ناظر و ضرورة بعذر قسمة لکری نهر و مرمة قنات و بئر و دولاب و سفينة معيبة و حائط لا يقسم اساسه فان كان الحائط يحتمل القسمة و يبني كل واحد في نصيبه لم يجبر، سئل عن دعوة في طريق نافذ يعلم مضمونها من جوابها اجاب صرح ائمتنا بان الطريق النافذ ليس لأحد فيه ملك و يجوز الانتفاع به ما لم يضر بأحد (مهدية ج ٥ ص ٤٧٦)

سوال:

...... د روډ پر ځای حکومت امر وکړی د پراخېدو و سېدو ته د وکانونه یې ونړول و شا ته یې بیا د نورو خلکو ځمکه ده دوکانو والا وايي چې موږ ته به تاسو ځمکه راکوي ولي زموږ ځمکه په لار کي ولاړه آیا غوښتنه کولای سي که نه؟

جواب: ......ليس لمن اخذ عقاره في طريق عامة اخذ شئ من العقار المملوك لغيره بدل عقاره بدون رضا مالك خلاصه نسي اخيستی ځمکه په بدل د لاري کي د نورو ځمکه (مهدية ج ٥ ص ٤٧٦)

سوال:

...... یو سړی ده سرای لري یا خونه لري او شا د خوني یا سرای په یوه لار کي دي چې هغه لار خلاصه لار ده بنده نه ده اوس دغه سړی کولای سي چې و

دغـې لاري تـه دا خـونـه راسـوري کـړي او دوکان جوړ کړي يا سړای لاره را
ايله کړي که نه؟

جواب: ......للرجل المذكوور ان يتصرف فى ملكه بما لا يضر بغيره ضرراً بيناً و له فتح باب فى الطريق النافذ للمرور (مهدية ج ٥ ص٤٧٧)

سوال:

...... يو سړي اراده وکړه د جوړېدو ديوه ډم يا يوه بل داسي شي چي اوبه يې د همسايه د دېوال بغل ته تېرېدې او دېوال په خراب سو يعني د همسايه دېوال، هغه اوس دغه اوبه بندولی شي که نه ؟

جواب: ...... کـه يې ضرر ښکاره سو او خلکو وليدی بندولی يې سي که نه وو ضـرر ښکاره، نسي يې بندولی . لا يمنع الشخص من التصرف فى ملكه الا ان اضر بجاره ضرراً بيناً فان تحقق الضرر البن فيما ذكر منع و الا فلا .

سوال:

...... يو دېوال ديوه سړي خپل دېوال دی بل سړی يې په بغل کي بيت الخلاء جوړوي او يا تنور جوړوي . تضر بذلک الجار ضرراً بيناً الخ و شهدت به البينة الشرعية يؤمر الجار بازالة ذلک عن جاره ؟

جواب: ...... هو ! کـه ضـرر بيناً وو منع کولای يې سي که نه وو نه يې سي منـع کـولای لـکـه للمالک التصرف فى ملکه بسائر وجوه التصرفات الشرعية إذا لم يضر بجاره (مهدية ج ٥)کتاب الحيطان وما يضرر به الجبران دی په حوالی په باب الی ص ٥٢١)

سوال:

...... يو سړي ژرنده يا بل داسي شی چي ږغ كوي يا مځكي ته حركت وركوي او د همسايه تكليف هم وي د ژرندي چلېدو سره، نو همسايه ګان يې منع كوی سي كه نه؟

جواب: ...... كه يې ضرر رساوی ضرر ښكاره وو نو يې بندولی سي . للمالك التصرف فی ملكه بما شاء الا ان تصرر فلهم المنع من الطاحونة يعني ژرنده بندولی سي .

سوال: ...... يو سړي سرای رانيوی او سراې د بل سرای سره دېوال مبنتی وو. د وخت ځخه او اوس هم مشتري ږغ نه كوي د شپږو كلو ځخه اوس يې اراده وكړه دا خپل مبنتی دېوال د همسايه د دېوال ځخه جلا كړي معنی دواړه دېوالونه له سره مبنتي دي د ۲۵ كلو ځخه؟

جواب: ...... يبقى القديم على ماعليه كان فليس للمشتري المذكور تكليف جاره (فتاوی مهدية ج ۵ ص ۴۸۴)

سوال:

...... كه سړي په خپل سرای كي بيت الخلاء جوړه كړه خو اوبه او مرداري يې د همسايه و دېوال ته مبنتي او هغه ته يې ضرر رسوی دغه تشناب بندولی سي كه نه؟

جواب: ......نعم . بندولی يې سي . چي ضرر يې په شاهدانو ثابت سي (مهدية)

سوال:

...... يوه سړي تالاب جوړ كړی په خپل سرای كي خو اوبو يې زيم ايستی و هغه بل سرای ته او خلكو هم ورته وويل يعني پوهان په كار د دېوالونو

منع یې کوی سي که نه؟
جواب: ......نعم یمنع من احداث ذلک بحائط جاره (مهدية) هو منع کوی یې سي که یې ربنتیا ضرر وو .
سوال:
...... دیوه سړي سرای وو او د بل سړي هم سرای وو خو په مابین کي یې کوڅه وه یو خپل سرای ونړاوه او لوړ یې کی، کړکی یې د بل سرای په خوا ایله کړې او د هغه ښځي معلومېدې اوس یې بل همسایه دا کړکی بندوای سي که یا؟
جواب: ...... هو! بندوای یې سي که واقعتا ښځي معلومېدې او که نه معلومېدې لکه اوس خلک بنګله جوړه کړي خو کړکی یې لوړي وي کورونه نه معلومیږي صرف هوا او یا رڼا کوي بیا یې نه سي بندولی .
سوال:
...... یو سړي سرای واخیستی او اراده یې د نړېدو وکړه بعضي همسایه ګانو منع کړی د نړېدو څخه چي بېره یې وه پر خپلو ملکو او امر یې وقاضي ته ورسوی آیا رروا دي دده دپاره نړېده او نه لازمیږي پر ده ساتنه د همسایه، ولي چي دی تصرف پخپل ملک کي کوي او همسایه ورته ووایي چي دغه دېوال مه نړوه زه پیسې هم درکوم حکم څه دی؟
جواب: ...... قال فی سرة الفتاوی رجل هدم داره فهدم بذلک منزل جاره لا یضمن اهـ و للمالک التصرف فی ملکه الخ (مهدية ج ۵ ص ۲۸۷)
سوال:
...... یو سړي سرای درلودی و یې نړوی بل چت یې هم پر جوړ کړی او

کړکۍ يې ورکړه چې په هغې کې د کښته سرای ښځې معلومېدې دا جائز دي که نه؟

جواب: ...... که يې په کړکۍ کې ښځې معلومېږي حقيقتاً هم نو کړکۍ به بندوي او که يې کړکۍ لوړې ورکړې وي چې هوا يا رڼا راسي او و ښځو ته کتل هم نه سوای کېدای بيا يې نسی بندولی، ولې: للمالک التصرف فی ملکه ان لم يتضرر الناس، دلته ده ته هيڅ تاوان هم نشته . و الله اعلم و علمه اتم .

سوال:

...... يو سړی و د ده دېوال کوږ وو نړېدو ته قريب وو او همسايه ګانو شکايت وکړی او په خبر يې کړی او شاهدان يې هم پر ودرول ده فکر نه پکښې وواهی زمانه تېره سوه دېوال ونړېدی او د خلکو سرايونه يې ونړول آيا پر دغه سړي ضمان سته کنه؟

جواب: ...... نعم إذا مال حائط انسان و شهيد و عليه بينة ضمن ربه ما تلف به من نفس او مال .

خلاصه: که يې هر شي ته تاوان ورسوی دی يې ضامن دی که سړی مړ سي که تاوان چا ته ورسوي . والله اعلم .

سوال:

...... يو سړي يو خرابه سرای رانيوی بيا يې سوری ورکړی چې هوا ور ته راسي او ده څخه ليري يو همسايه سته چې د دې سرای څخه د هغه کور نه معلوميږي او هغه يې دا سوی بندوي آيا بندولی يې سي که نه؟

جواب: ...... نه يې سي بندولی ولې: للمالک التصرف فی ملکه ما لم

یتضرر الناس، نو دلته خو د همسایه کور لیري هم دی او ضرر یې هم نسته نو نه یې سي بندولی . (مهدیه ص ۴۲۱)

سوال:

...... سرای مشترک په مابین کي د وارثانو وو هغو تقسیم کړی هر یوه ته خپله حصه ورسېده خو د لاري دپاره یې یو دهلېز پرېښود چي دوی ټوله پر راوتل او یو بل سړي اراده وکړه چي لار یې په بله کلۍ کي وه چي هغه هم لار دې دهلېز ته را خلاصه کړي چي پکښي تېرېږي ، کولای سی که نه؟

جواب: ...... نه سي یې خلاصولی: لیس لمن لا حق له فی استطراق الدهلیز الخاص بالجماعة فتح باب من داره فیه بدون اذن مالکه و یمنع من ذلک .

سوال:

...... یو سړي سرای را نیوی او همسایه ورته وویل چي دا دېوال چي په مابین کي دی نه دی حق، ته حق نه لرې او د ده لرګي هم پر دېوال پراته وو او د مشتري هم پر دغه دېوال لرګي پراته وو او اول سړي ویل چي شاهدان لرم او مشتري ویل چي زه هم لرګي لرم پر دېوله او زما لرګي ډېر هم دي نو اوس دېوال د چا دی؟

جواب: ...... دېوال مشترک دی ډېر والی او لږ والی د لرګو ته ضرورت نسته دا که د قدیم شخه وو او که د یوه لرګي چار طرف پر پراته وو او د بل درې لرګي پراته دي نو بیا به دېوال د هغه چاوي چي ټول دېوال یې مصروف کړی وي .

الجواب: إذا كان لكل واحد من الرجلين المذكورين على الحائط

جذوع ثلاثة فاكثر فهو بيهما لاستوائها في أصل العلة و لاعبرة بالكثرة والقلة بعدان تبلغ ثلاثا لان الترجيح بالقوة لا بالكثرة الا إذا كان لأحدهما اتصال التربيع بالحائط او اقام البنية الخ (مهدية ج ٥ ص ۴۹۳)

سوال:

...... دینو سړي خونه ده داخله ده د سړي په زېر خانه کي او پر زېر خانه باندي چتونه دي او داخو په دې بل ځای کي ده . . . . او لوړ والا دغه خونه په خپل سرای کي داخلوی سي که نه؟

جواب: ...... إذا كان العلو المذكور موضوع بحق القرار من قديم و لم يحدث ما فيه ضرر لصاحب السفل لا يكون له ابطال حق صاحب العلو بدون وجه الشرعي (مهدية)

مسئله: نسته د کلۍ والا دپاره چي کلۍ په سر کي دروازه ولګوي او کلۍ بنده کړي: لأن هذه السكة و ان كان حقا لهم لكن العامة فيها نوع حق .

مسئله یوه لاره ده د تېرېدو ده عامو خلګو ده ډېر وخت موصول للجهتين إلى الطريق الاعظم لرجل من أهله دار حده الغربى إليه وحدها القبى للشارع اعظم لا يجوز سدها الخ .

مسئله: سكتة غير نافذ و ليس فيها باب لغيره أراد الرجل ان يسد رأس السكة ببابه هل له ذلك ام لا .

الجواب: ان كان رأ السكة متصلا بطريق عام لا يسدوا ذلك لأن مثل هذا الذقاق حق العامة فانه لو وقع الذحام في طريق عام لهم ان يدخلوها من قسمة القاعدية (مهديه ج ٥ ص ٥٢٦)

سوال:
......ځلور کونجه ګلی ده بنده بل سړی دروازه کي خلاصوی سي که نه؟
جواب:......ليس له ان يفتح باب بغير اذن اربابها .
سوال:
...... د يو سړي سرای وو او ګلی وه د ګلی اخير بند وو او په ګلی کي مطبخ تنور وو مالک د سرای تنور د ګلی سر ته راوړی جوړ يې کړ همسايه شکايت وکړی د ضرر آيا دا تنور بنديږي ؟
جواب:...... هو! که ضرر وو د دې بل سرای والا يې بندولی سي . للجار ان يتصرف فی ملکه بما شاء الا ان يتضرر الناس .
سوال:
...... يو سړي خپل زمنو ته تقسيم ورکړی په ژوند کي او هر يوه ته يې جلا سرای ورکړی خو د يوه زوی په حصه باندي بالاخانه هم جوړه کړه پلار مړ سو دا نور زمنو دعوه په وکړه چي دا خو پلار جوړ کړې ده موږ هم حق لرو په دا بالا خانه يا چت کي حق لري که نه؟
جواب:...... نه يې لري ولي دا د ده د پلار احسان دی چي ورسره کړی يې، دی نور حق نه لري (مهدية ج ٥ ص٥٣٥)
سوال:
...... يو سرای ده بل سرای يې پر بغل دی دېوال يې مشترک دی د يوه دېوال خښتي د بل په دېوال کي دي او چار طرفه سره ګډ دي اوس يو دعوه کوي چي دېوال زما دی دا بل حق نه لري او دا بل دعوه د شراکت کوي يو هم شاهد نه لري نو د کم يوه دعوه صحيح ده؟

جواب: ...... نعم لا یحکم لمدعی الاختصاص بتلک الحائط، بلکي دیوال مشترک دی (مهدية ج ۵ ص۵۲۸)

☆ ☆ ☆

الدفع ومسائله :

پوهـ سه چي خصومة وروسته زموږ له ذکره ردیږي پر هغه دفع، چي چاره نسته تا لره په پیژندني د هغه، دا یې مقدمه ده، له مخه تر تفصیل، قال فی جامع الفتاوی فی الصغری: ادعی بعد توجه الحق علیه الدفع، او وویل چي زما په ښار کي شاهدان سته، دري ورځي ورسته راځي) یا و مجلس دوهم ته: و لا یحکم الحال، کالمکاتب إذا عجز،او یا وواېي چي زما مال حاضر دی، او یا پټ دی امید لرم رایې وړم، لا یرد إلی الرق او ذکر کړی دی فضلی: برهن المطلوب علی الطالب، او حاکم به پوښتنه کوي د شاهدانو د عدالت څخه . ویلي دي أبی لیلی: یتأنی الحاکم ،او امر به نه کوي مدیو ن ته په ادا سره او معتل کوي به آمیر په ادا سره، تر داسي وخته پوري چي حال د شاهدانو ښکاره سي، دپاره د ساتني د قضا پر باطل . و عندنا یؤمر بالاداء، که چیري ښکاره نسي عدالت د شاهدانو، سترد من الدائن، عمل کول په اصل سره، چي بقا وروسته له ثبوته ده، و أئمة خوارزم، علی ما ذکر فی الصغری، کما قال ابن أبی لیلی، و قال فی الفتاوی: و به یفتی: و لو قال: لا دفع لی ثم یأتی بالدفع، تسمع . لکه چي یو څوک وواېي چي زما شاهدان نسته او بیا یې راولي . که چیري مدعی علیه وواېي چي دفع راوړم، لیس: نه دی تسلیم دپاره د دعویٰ او نه عدالت د شاهدانو دی، که چیري وروسته بی منکر سي او طعن فی

الشهـود تسـمـع . واوري كه دليل ووايو مدعي عليه پر مدعي چې مدعی اقـرار كـړی دی پـه بـطـلان د دعـوې او یا یې اقرار و کی چې دلیـل د ده كاذب دی، او يـا يـې اقـرار وکـی چـې د ده هیڅ شی نسته پر مدعی علیـه . تسمع او تـنـد فـع دي سـي، او كـه يـې چيـري وویل مدعی علیه چې فلان مدعـي ويلې دي چې زه پـه دروا غـو شاهدان راولم . لا تقبل .

الدفع الصحیح للدعویٰ الفاسدة:

الذی اتفقت الائمة علی فسادها صحیح فی الاصح، او چا ويلې دي چې دفـع هم فاسده ده ولې چې مبنیٰ علی فاسد و البناء علی الفاسد فاسد . لکه چـې صـحـيـح كيـږي دفع وروسته له دليله صحيح كيـږي له مخه تر دليله دغـه رنـګـه او دغـه رنګه صحيح کيږي له مخه تر دفع الدفع، و دفعه، كه څـه هـم ډيـر وي صـحـيـح ده فی المختار : او چا ويلي دي لا يسمع وروسته دري واره، بـأن ادعـیٰ الـمـلـک الـمـطـلـق فـقـال : اشتريت منک، فدفـع قـائلاً بـالاقـالة فـدفـع بـأ نک اقـررت ما اشرته منی، تسمع فی المختار، لو کان الشهـود عدولاً، الدفع من غير المدعی علیه لا یسمع او دفع د یوه له ورثـه وو څخه اوریدل کیـږي ،که څه هم دعوه وکي دغـه سړي دورثـه وو پر ځای د بـل پـه وجـه د ولاړي د بعضو پر ځای د ټولو . که چیري دعوه وکي مدعي پـه یـو چـا د ورثـه وو د سرای او دليل ووايي بل يو له ورثـه چې مدعي اقرار كـړی دی پـه بـطـلان د دعوې تسمع . کـ يو ووايي چې د دې وارث ما سوا نستـه بل څوک دده او مدعی علیـه دلیـل ووايي چې د مړي دوه زامن سته پـټ دی او یا ورور یا خور لا تقبل ما سوا له دې، که یې دلیـل ووايو پر اقرار د مدعي پـه هغـه سره بیا باطليږي دعویٰ او شهادة او حکم ټولـه (دفع دعوی

النکاح) الظهیریة : و لو ادعیٰ النکاح ، د هغه دفع دعوه د طلاق دی او یا دعویٰ د اقرار پر طلاق دی او یا دعویٰ د اقرار په حرمة د مصاهرة دی او یا د رضاع ده (صورته ادعیٰ علیٰ هذه الحضر انه کان ادعیٰ انی امرء تهولمتلو حته وحلاله ومدخول بی منه بالنکاح الصحیح زوجت نفسی منه حال کونی . هغې عاقله او بالغه او خالي ده له نکاح او عدة څخه له بل سړي سره په حضور د شاهدانو الاحرار البالغان العقلاء المسلمین په دغه مهر سره او حال دا دی چي دې له ما سره نکاح کړې وه په کولو د تولو تصرفاتو په مجلس د تزویج کي د هغو شاهدانو په حضور کي چي هغوی واورېدی التزویج او مهر په اورېدلو کافي او فهم شافي سره د هغه، ښځه وایي چي زه فی الحاله د دې منکوحه او زوجه یم، او هغه د مخه مېړه چي مي وو د هغه نکاح او فرمان داري څخه منعه یم او ده چي کومه دعوه د نکاح کړې ده له مخه هغه ساقطه ده ځکه ما خلع ورسره کړې ده په تولو تصروفاتو کي په دغه مجلس د قاضي کي په طلاق واحد سره په مهر معلوم باندي او په نفقه د عدې زما او پر هر حق چي په ما بین د مېړه او د ښځي کي وي . قبل الخلع علیٰ براتی کلواحد مناعن صاحبه من جمیع الدعاوي والخصومات وان هذه الخلعنی خلعا من نفسه حال یفاذ تصرفات فی الوجوه کلها بطلقة واحدة علیٰ بشرائط المذکورة فی مجلس الاختلاع هذا خلعا صحیحاً فانی له بشروط فاسده وو څخه وو وان هذه الحاضر فی دعویٰ هذه النکاح قبلی بعد ماجرت بینی وبینه هذه المخالعة مبطل غیر محق فواجب علیه الکف هذه الدعویٰ واطالبه بذالک .

و فی فتاوی رشید الدین : كه سړي دعوه وكړه په يوه ښځه د نكاح او ښځه منكره سوه او شاهدان يې را نه وستل چي دا ښځه د فلان الغائب سړي ده د مدعي دعوه به نه رديږي او نه به دی له خصومة څخه باسي، لكه هغه سړی چي دعوه وكړي د مرييي چي په لاس د بل سړي كي وي او ذواليد شاهدان ودروي چي دغه (عبد) چي زما په لاس كي ده د فلاني سړي دی له هغه څخه خو خصومت يعني دعوه نه رديږي نو دلته هم نه رديږي يعني قبليږي، او مدعی شاهدان ودرول چي دغه دده ښځه ده قاضي دي فيصله وكي په هغه سره د دې په اقرار د نكاح پر غائب شاهدان نه رديږي د مدعي نو آيا و دغي ښځي ته قسم وركول كيږي په معتبروالي د اقرار ددې په نكاح سره لغائب فلان علی قول من يری التحليف فی النكاح ذكر فی هذا الباب أيضا انه يصح اقرارها بالنكاح للغائب و لكن يبطل التكذيب، و يدفع عنها اليمين و هو اختيار الفقية أبی جعفر، او ويلي دي الامام الفضلی چي اقرار بالنكاح للغائب لا يصح و لا يندفع عنها اليمين .

دفع دعوىٰ التفريق:

چي طلب د دعوې وكړي ښځه د تفريق وروسته تر تېرېدو د مدې، بسبب العنة ، دفع ددغي دعوې په دعوی د اقرار سره د دې ښځي په وصول و دې ت او په دعوىٰ د اختيار ددې د ځای له ده سره .

دفع دعوىٰ الشركة:

كه يو سړی دعوه وكړي په بل باندي د شركت او دعوىٰ كوي چي رأس المال يې ور تسليم كړی ده، دفع يې دا ده چي هغه بل سړی دعوىٰ د

قسمت وکړي او تسليم د رأس المال سوی دی .

دفع دعویٰ الشراء:

که یو سړي دعوه وکړه چې د فلان سړي په لاس کې چې کوم سرای دی هغه ما له فلان بل سړي څخه رانیولی دی او هغه یې نن مالک دی او شاهدان ودرول پر هغه باندې دفعه د هغې دعوې دا ده چې مدعی علیه دعوه پر مدعی باندې وکړي چې ده رانیولی دی سرای له هغه سړي څخه چې مدعي یې دعوه کړې ده څو میاشتې دمخه او شاهدان ودروي پر هغه باندې نو دغه دفعه صحیح ده ځکه چې هره یوه له دوی دوو (یلتقیٰ الملک من شخص واحدٍ) نو په دې وخت کې به ترجیح صاحب الید بالید .

(دفع دعوی الملک المطلق):

که چیرې دعوه وکړه یو سړي چې دغه شی چې په لاس د یوه انسان کې ده زما ملک دی مطلقاً نو دفعه یې دا ده چې هغه بل سړی ووایي (یعني المدعی علیه چې ستا دعوه باطله ده ځکه تا دعوه وکړه په دغه شی (بالسبب) دغه دفعه صحیح ده او په دې سره دعوه دفعه کیږي . (موجبات الاحکام ص: ۱۸۵)

که چیرې یو سړي دعوه وکړه په یو دابه باندې چې هغه په لاس د بل چا کې وي چې دا زما ملک مطلق دی او یا دعوه وکړي (الملک فیها بالنتاج) او شاهدان ودروي پر هغه باندې ، نوو دفعه یې دا ده چې دعوه وکړي صاحب الید الملک بالنتاج) نو په دې وخت کې دفعه کیږي دعوه د مدعي ولې چې صاحب الید په دعویٰ د نتاج کې اولیٰ دی تر خارج .

که چیرې یو څوک دعوه وکړي په شی چې هغه په لاس د بل چا کې ده

او ده وویـل چـي دا زمـا مـلک دی او شـاهـدان یـې پر ودرول نو دفعه یې دا ده چـي مـدعـی عـلیـه دعوه وکړي چي دغه (العین) و ده ته په خواست ورکړه سـوی وو . او یـا پـه اجاره، یـا پـه گـروي او شاهدان ودروي نو پـه دې سره دعـوی د مـدعـی دفـعـه کیـږي (لأنـه أحال ما بیده الی غیره) او کـه چیري مـدعـي اراده ددفـعـي لـري نـو دعـوه دي وکـړي پر ده باندي د غصب او ودي دروي مـدعـی عـلیـه شـاهـدان بیـا ددعـوې دفع کیـږي او که چیري د مدعی عـلیـه شـاهـدان نـه وو (عـلـی الایـداع) او قـاضـي فیصله وکړه (یا العین للمدعی) بیا وروسته مدعی علیـه شاهدان پیدا کړل (وجد بنیـة الایداع لا تـقبـل) یعنې نه قبلیږي، والحاصل دا ده چې شاهدان د مدعی علیه (علی الایداع) قبـول دي لـه مـخه تر فیصلې د قاضي او نه دي قبـول وروسـتـه تر قضـاء .

دفع دعوی الصلح:

کـه یـو سړي پر بل سړي دعوه وکوله د مال هغه،منکر سو بیا یې صلح وکړه پـر یـو شـي . وروسـتـه مـدعـی عـلیـه شـاهدان ودرول علی القضاء والابـراء لا تـقبـل او نـه بـاطـلـوي صـلـح او کـه یې چیري مدعی علیـه قبل الصلح دعوه د قضاء او د ابراء وکړه او مدعی منکر سو پر هغه بیا یې صلح وکړه پـه یـو شي بیا ودرول مدعي علیه شاهدان علی القضاء والابراء بطل الصلح او په دې وخت کي دغه کیـږي دفع او مخرج .

دفع دعوی الرجوع فی الهبة:

کـه دعوه وکړه د رجوع په هبه کي، نو دفع یې دا ده چې شاهدان ودروي علی التعویض، او علی انه ذو رحم محرم من الواهب او علی ان الموهوب

ازداد زيادة متصلة . (موجوبات الاحكام ص: ١٨٧)

دفع دعوىٰ الميراث:

كه چيري يو څوک دعوه د ميراث وکړي پر بل چا بطريق العصوبة، فدفع هذه الدعوى دا ده چي مدعى عليه دعوه وکړي د اقرار د مدعي چي دى له ذو الارحام څخه دى بيا په دې وخت کي دفعه د دغي دعوې کيږي لكن دغه دفع صحيح كيږي هغه وخت چي قبل القضاء وي بالعصوبة او وروسته بيا نه صحيح كيږي .

التناقض تندفع به الخصومة . له هغو شيانو څخه چي دفع كيږي په هغه سره، خصومت بيان د تناقض دى هغه دا دى چي څنګه منع كوي صحت د دعوې له خپله ځانه، همدا ډول منعه كوي صحت د دعوىٰ لغيره څخه، وكيل په خصومت په عبدالعين مربى كي كه چيري ودروي مدعي عليه شاهدان په مجلس د قاضي كي چي وكيل (ساومه بهذا العبد باطليږي خصومت ، او خارجيږي له وكالته څخه هم داډول كه يې ودرول شاهدان (على الشراء، او الاستيهاب، او الاستيداع ، او الاستعارة ځكه دغه ټوله اقرار په ملک سره دى دپاره د صاحب اليد او تناقض لكه چي منعه كوي صحت د دعوى لنفسه خپله منعه كوي صحت د دعوىٰ لغيره . كه چيري دعوه وكړه البائع پر مشتري د پيسو د مرېيې چي مبيعه ده او وويل مدعى عليه چي ما نه دى را نيولى العبد له تا څخه هيڅ كله .او ودرول مدعى شاهدان پر شراء د عبد بيا وويل مدعى عليه چي ما در كړې دي پيسې مخ په مخ د شاهدانو كي لاتقبل . للتناقص كذا ذكر في الذخيرة: كه يو چا دعوه وكړه د مال مدعى عليه وويل على و جهه الدفع

چي دخو ابراء کړې وم زه له دغي دعوې او شاهدان يې ودرول دوم وار بيا مدعي دعوه وکړه چي مدعی عليه اقرار کړی وو و ما ته په مال سره وروسته زما ابراء دده څخه، آيا صحيح کيږي دفع الدفع ؟ که چيري ويلي وو مدعي عليه (ابراء لی عن هذه الدعویٰ) و قبلت الابراء او قال صدقته فی ذلک فحينئذ لا يصح منه دفع الدفع، يعني دعوی د اقرار او که يې نه وو ويلي چي قبل الابراء منه يصح منه، دفع الدفع ولي چي دی و نۀ وايي (قبل الابراء منه) روا دی چي دغه مال دي يوسي پره سي ځکه ده رد کړله ابراء، لان ابراء يرتد بالرد . ماسوا د هغه څخه چي ووايي قد قبلت الابراء، ځکه (لانه لا يزيد بالرد بعد القبول)

ذکر کړی دی ظهير الدين او ذکر سوی ده فی العمدة، که يو چا دعوه وکړه د مال او مدعی عليه وويل ستا پر ما هيڅ شی نسته، قط، او نه پر ما ستا شی وو قط، بيا شاهدان ودرول مدعي پر مال مدعی عليه دعوه وکړله د ورکړي او ابراء تسمع . او که يې چيري شاهدان ودرول ثابتيږي لامکان التوفيق، او که يې دعوه وکړله د زرو ۱۰۰۰ روپو او مدعی عليه وويل چي ما در کړي په سمرقند کي او طلب د شاهدانو وسو ده وويل چي زما شاهدان نسته وروسته يې بيا وويل چي ما په فلاني کلي کي در کړي او شاهدان يې ودرول (لا تقبل، لان التوفيق ممکن) دا مسئله دلالت کوي پر جواز د توفيق من غير دعوی التوفيق، او ذکر سوی دی په ملتقط کي که يې دعوه وکړه چي ما ورکړي دده پيسې په سمرقند کي باې يې شاهدان ودرول چي د ده پور يې په بخارىٰ کي ورکړی دی دا تناقض دی الا إذا وفق، ويلي دي صاحب الفصول والشيخ أبو بکر خواهر

زاده يشترط التوفيق ولكل من هذه الامور فصل حفل كافل بمسائلها فى الفتاویٰ (واما القضاء) ویلي دي صاحب البدائع و القضا هو الحكم بين الناس بالحق او په كافي كي يې ويلي دي القضا عبارة عن الاحكام لغة و الا الزام شريعة : و قال غيره الحكم انشاء الزام فى مسائل الاجتهاد المتقارب فيما يقع فيه النزاع بمصالح الدنيا، فقوله فى مسائل الاجتهاد يحترز به عن الحكم على خلاف الاجماع ، فانه لا يعتد به، و احترز بالمتقارب عما صحيب مدركه كما نص عليه فيما للقاضى نقضه ، و قوله فيما يقع فيه التنازع اشارة إلى ان شرط الحكم ان يكون حادثة فخرج ما ليس بحادثة و قوله بمصالح الدنيا احترز به عن مسائل الاجتهاد فى العبادات ففى المخاطبة، يقولوا حكمت و قضيت والزمت بكذا او نحوه، و فى صح عندى، ثبت عندى، ونحوه و ينبغى ان يبين انه بالاقرار او بالنية ،و إذا علم بحادثة فى البلدة التى انه هو فيها قاضى حال قضائه ثم رفع إليه تلك الحادثة و هو على قضائه ببلدة فانه يقضى بعلمه .ما سواى لحدود والقصاص و لكنه قال فى فتاوى حافظ الدين : دغه پر خپل أصل الرواية دی، او رجوع كړې ده عن هذا فى آخر عمره او نه دی ګرزېدلی حجت كه څه هم استفاد العلم حال الولاية ، ګرزولی ده په منزله د شاهد واحد ځكه احتمال د غلطيا لري فيصير مع احد كشاهدين ، او زموږ مشائخ على هذا لفساد احوال القضاء، فلا نفرد بحكم على حده حتى لا يطمع واحد منه انه و يفسد أمر العامة . واما فعله فيقيما اليه يكون حكما فليس له ان يتزوج اليتيمة التى لاولى لها غيره ولايزوجها من ابنه واما فيما ليس له فان اذن له من له الولاية فهو وكيل وفى

الفتاویٰ الطرطوسة بحث فی هذا و لیس بطائل قاضٍ و قال فی جامع الفتاوی عن أبی حنیفةؒ القضاء ثلاثة ١ . قاضی چي قبلیږي قول د ده مجملاً او مفصلاً هغه الفقیه الورع دی ٢ . قاضي چي قبلیږي قول د ده مفصلاً لا مجملاً هغه الورع غیر الفقیه .٣ . قاضي چي نه قبلیږي قول دده نه مفصلا ونه مجملاً هغه چي نه فقیه وي او نه ورع وي، و قال فی فتاوی حافظ الدین والذی علیه علماؤنا المتاخرین و ذکر نحوه، و قال و لا خفاء ان علم قضاة بلادنا لیس بشبهة فضلاً عن الحجة الا فی کتاب القاضی للضرورة فیه قال هذا فی السابع فی الشهادة علی الشهادة و حین علم هذا فلا بد من الاهتمام با لرکن الاعظم و هو المقضی به قال فی البدائع فی شرائط القضاء و منها ان یکون بحق قطعاً و اما ظاهراً فالحق ظاهراً فی مواضع الخلاف مما رجحوه و صححوه و اختاروه للفتوی . موجبات الاحکام شیخ قاسم بن قطلوبغا الحنفی متوفی ٨٧٩ من ض ١٨١ الی ١٩٢ پوری نقل شوی دی په بیان کي ددفعي که څه هم دا کتاب نایاب دی خو زما سره سته ما یې مطالعه کړې ده او دی دفتح القدیر دزماني دی .

سوال:

...... یو سړي ته په محکمه کي یعني د سیوط د ښار حکیم شرعي څخه ده دعوه کي د قاضي په مخ کي قسم ورکړه سو، و ملامت کړه سوي ته، په تاریخ ١٠ ربیع الاول سنه ١٣٠٢ د وجهي د اشتباه په حکم کي، وروسته تر دې چي قاضي یې طلب کوي دی ملامت کړه سو په حکم سره د حاکم، اوس قاضي طلب وکړ د فیصلې د دوارو، د وجهي څخه د درېدلو په حکم د حاکم، د دې حاکم، او وایې ستوئ و دې قاضي ته صورت د دې دعوې و

بل حاکم ته په تاریخ ۲۹ صفر سنه ۱۳۰۳ چي د مدعي په دې فیصله کي اشتباه ده، په طلب غوښتولو سره د جواب د مدعی علیه شخه، نو مدعی علیه غوښتنه کوي د دعوې چي ما ته شک دی په دې فیصله کي، نوس مدعي غواړي چي دعوه دفع سي ، نو وکیل د مدعي مذکورشل ورځي مده کیږي چي ده اقرار کړی دی په حضور کي د عادلانو ، او هغه شاهدان جوړ کړي دي پر خپل ځان باندي، په دغه دعوه موجوده کي، لاندي در تصرف ، (د ملک الحاج عمار ابن جلبی بن عبد العال) او ده ښکاره کړیو خط پر کاغذه باندي په خپل لاس کي، په هغه کاغذه کي دا تهولي خبري لیکل سوې، او دې عادلانو خپلي ګوتي پکښي لګولې دي په ضمانتو سره خپل، او اجازه ورکړه سوې ده له طرف شخه د ده، نو اقرار ددې مدعي مذکور دا وتلی دی د مجلس شرعي شخه آیا نو اوس مدعي طلب کولای سي، د مدعی علیه شخه د شرعي دلیل پر دې دعو ه باندي او که نه؟

او کوم وخت چي عادلان شاهدان حاضر کړه سو او هغو هم شاهدي ورکړه په دفع سره ددې دعوې چي اوس مدعي مذکور را پورته کړې ده وروسته تر فتوی، چي حاکم حکم کړی وو ده لره په دفعي سره د دعوې نو دی دي طلب وکړي د مدع علیه شخه دلیل شرعي نو دا صورت ددعوې سو د مدعي . صفحه ئې په آخر کي دتهول عبارت راغلی دی تر ۷۶۱ پوري .

نو اوس دفع دعوه شروو ع سوه د مدعی علیه .

صورت د دعوې چي فیصله وسوه چي دا پورته ذکر سوه، او سره ددغه فائدو، دا په تاریخ دیکشنببي ور ځ ۲۸ شهر جمادی الاولی سنه ۱۳۰۲ په حضور کي ددغه تهولو بالغانو او مکلفینو لکه شیخ حمادة بن محد بن

حـمزاوي، د کـلـي څـخـه (دتنده) دا ټوله حاضر وو زموږ سره يعني دا ټول بـالـغـان عـادلان لـکـه الـرشـيـد بـن عـثـمـان بـن عـسقلاني بن منصور بن سليـمـان بـن مـحـمـد الـمشهـور په بالبيلاوي سره، و علی بن أبی زيد بن شمـاتة) دا ټوله د ودکان د ښار او د کلي دتنده) دي دا مذکوره او المحققه چي ثـابت سو معرفت د دوی عيناً و اسماً او کلی د دی او نسب د دوی دا په شـاهـدي سره د شـاهـدانـو دا پـورتـه چي يې نومونـه ذکر سوه دعوه وکړه (عثـمـان) پـر طريقه د وکالت شرعي سره صفا د خيانته څخه او د درواغو څـخـه او پـه مـجلس شرعي سره د (علي) چي زوی دی (د زيد) او زيد بای زوی دی (د شحـاتـه) چي لوړ يې ذکر وسو په دعوه کي او په قبض کي او پـه هغه کي چي اوس به يې بيان راسي او دا کوم دي او تر مخه د (عثمان) او دا وکـالت چي دی د (عثمان) وکالت شرعي دی، د عثمان خپل ځان لره صفا په نزد د مجلس شرعي د طرفه څخه، دا وکالت (التوکيل المذکور) پـر مـحـمـود باندي، دا په محضر کي ددې مدعي په دې وينا سره (ابا زيد بن شحاته بن ناجی) دی وو مالک د يو سرای، او دا سرای وو په کلي کي د تنده واقع وو ، او دا مذکور سرای وو قائم په ستنو باندي د لښتي پر غاړه باندي ، بـنـد کـړ سـوی وو په حدودو يعني په څلورو سره حدود کي بند کړه سوی وو ، يـو يـې بـحـري طـرف دی او بعضي بحري حصې يې رسېدلې تر کوره پـوري (د مـالک عـلی بن شحاته بن منصور)او پاته حصه يې بيا رسېدلې ده تر کوره پوري (د ملک حسن بن فولی بن سکران) او د مغرب طرف يې بـعـضـي حـصـه يـې رسـېـدلې ده (تر کوره پوري) ملک علی بن أبی زيد) چـي هـغـه وکـيـل مـذکـور دی زمـا ، او زما او دده په مابين کي دېوال دی، او

پاته حصه يې رسېدلې ده تر كوره پوري (د ملک احمد بن جاد الله بن بدوي) او شرقي طرف يې بعضي حصه يې رسېدلې د تر كوره پوري (د ملک علي بن علي مشهوره په بنتيفة بن محمد) سره دى او بعضي حصه يې بيا رسېدلې ده تر كوره پوري (د ملک سيد بن يوسف العضاض بن يوسف) او پاته حصه يې رسېدلې ده تر مځكې پوري (د ملک علي بن أبي زيد) مذكور پوري، او زما او د ده په مابين كې دېوال دى او غربي طرف يې رسېدلې دى تر كوره پوري (د ملک علي بن أبي زيد) چې داهم زما وكيل دى او زما او د ده په مابين كې هم دېوال دى، او دا سراى دده په تصرف كې وو په شرعي طريقه سره يوازې د ده، بيا تر هغه وخت پوري چې دى مړ سو، د هغې مودې راهيسې اويا (۷۰) كاله كيږي، چې ده نكاح كړې ده په نكاح صحيح شرعي د مبروكة بنت شحاته بن منصور سره او مبروكه ښځه د ده اولادونه پيدا سوي دي، لكه عبد الله و حسن و قطومة و بدوية دغه څلور يې اولادونه دي او پرېښوى داغه مذكور سراى په ميراث و خپلو زامنو ته بې له شريكه شريک هم نه په كې لري، او زامن يې وارثان دي ده لره، او بل وارث هم نه لري ماسوا د خپل اولاده، بل وارث نه لري، او دا سراى نقل سو د ده زامنو ته د هغو په تصرف كې راغلى، او دا سراى په شرعي طريقه سره په ميراث ودې زامنو ته دده ورسېدى، او دې زامنو يې خپل لاسونه په ملكى سره پر دې سراى باندې كېښېښول د دتاريخ ښځه د وفات د خپل پلار، او ددې سراى دېوالونه يې ور ونړول، او په دې سراى كې يې تصرف وكى، او هغه ښره خاوره يې ځيني راويسته، او دغه مدعى عليه په دې ښار كې موجود هم وو، او پلار ددې مدعى عليه

مشـاهده هـم كـولـه ددې تـصروف په دې سراى كي، او سره ددې يا هم پلار ددې مـدعـي دعـوه نه په كول او په خپل تصرف كي يې نه راوستي، بيا تر دا اوسه پوري د دوى هپ تصرف كي داخل دى، او نه يې ددغه در مخه دعوه پـه كـړې ده، بيـا تر دغه اوس تاريخه پوري، بيا تر دغه وروستـه د سراى په دېـوالـو كي خـلـل راغـلـى، نو موكل يې قصد وړى د جوړولو ددې دېوالو، وروستـه تـر شـروع بـالـفـعـل په دې سراى كي، نو ويكل ته محمود، دغه مـدعـى عليه را پيش سو دعوه يې وكړه بې له حق او عـثمان يې منع كړى د معارضي څخه، او ورته وويل چي دا سراى زما په ملک كي دى، دا مذكوره سراى، يـو چـا پـوښتـنـه څېـني وكړه ددې سراى په هكله، نو ده يوه (ورقه خط وربنـكاره كي) په هغه ورقه كي سوال وو پر ده باندي اوجواب وو (د طرفـه څخه دشيخ احمد بن حسب النبى الدلجاوى) او پر هغه كاغذ باندي تـصديق هم وو، د شيخ على بن خليل السيوطى) او مضمون ددې كاغذ داسي ليـكـل سوى وو، چي دا سراى پـه ملكيت كي د مودې دى ۳۳ كاله مـودې راهيسي او يا تر دې زياته موده) او مدعي عليه هم ليدى چي پـه دې سراى كي تـصـرف كـوي، او د مشـاهـدې سره بيا هم دې ساكت وو، تر دې مـودې زيـات، او هيـڅ عذر يې هم نه درلودى، او مدعي بې له عذره ساكت وو، او دعـوه يـې هـم نه په كوله پهدې سراى باندي، نه يې ددې سراى په يو شـي بـانـدي دعـوه كـولـه، پـوښتـنـه څېـنـي وكړه (محمود مدعى عليـه) د عثـمـان مـدعـي څخه ددې دعوې چي عثمان يې كوي، ن و عـثمان جواب پـه انـكـاري كـلـي سره هغه ده چي يې دعوه كول، او دا انكار يې كلي انكار وو، او دعوه يې كـولـه ددې سراى محدود كړه سوې چي دا سراى زما ملک نه

دی، دا سرای ملک وو (د عمار بن جلبی بن العال) او هغه مړ سویدذی تر مخ د تاریخ ٦٠ سنه چي دده د نکاح کیږي، چي د نکاح کړې ده په نکاح صحیح او شرعي سره د عائشه بنت محمد بن یوسف، و دې ته په میراث پاته سوه یوه څلرمه حصه په میراث کي، په هغه کي یو دغه سرای مو کور دی چي دې ته په میراث سره ور پاته دی، او دا عائشه یې وارثه هم ده ددې سرای، او دا (عمار) لره شریک هم نه وو په دې سرای کي، او نه یې بل وارث درلودی بل وارث هم نه لري، ماسوا د دې (عائشې) بیا عائشه وفات سوه تر مخه د تاریخ ٥٠ سنه نو د عائشې څخه یو ورور د دې پاته سو چي هغه سلیمان نومیږي، او پلار ددوی دواړو (محمد بن یوسف بن سلیمان) نومیږي، او مور ددوی دواړو (مریم بنت عبد الله بن حسن) نومیږي، او پلار یې په میراث پرېښوی دا سرای مذکور، و سلیمان ته په میراث سره او سلیمان یې وارث هم وو دې سرای لره واثر، بې له شریکه بې له وارثه، ماسو د ددې سلیمان ځخه چي دی یې اصل وارث دی، بای سلیمان، وفات سو تر مخ د تاریخ ۴٥ سنه کي، او چي د ده نکاح سوې ده په نکاح صحیح او شرعي سره، د مبارة بنت علي بن حسن او ددې (مبارکة) څخه یې یو اولاد پیدا سویدی چي هغه (محمود) نومیږي، هغه زه مدعي یم په خپله، او احمد او عبد الحمید او فاطمه او پرېښې یې دی دا سرای دوی لره په میراث سره، دا مذکوره سرای، بې له شریکه شریک هم نه لري او نور وارثان هم نه لري، ماسوا له دغه درو اولادو څخه دغه یې وارثان دي یعني داعائشه بل وارث نه لري، دغه خپل اولاد یې وارثان دي، نو مدعي محمود وایي چي دا سرای موږ ته را ورسېدی په

ميراث سره د خپل مور څخه، نو دا مال سو موږ لره په ميراث سره، بيا دا
سراى په ملک کي راوستى مږ په طريقه د فرضي او شرعي سره، او بيا
موږ په دې سراى کي اوسېدلو زموږ خور (فاطمه) او ما همېشه په دې
سراى کي، بيا تر هغه وخت پوري په کښې اوسېدلو تر څو چي وفات
کېدل، او بيا يې اجازه وکړو (الي بن أبى زيد موکل) ته چي هغه دغه
مدعي دى او په دې سراى کي يې کښېښوى کښت په خيانت سره (دې
علي بن زيد) او اجازه وکړه ده لره، و خپل وکيل ته چي کښېږدي په دې
سراى کي سامان په خيانت سره، او علي بن أبى زيد موکل زيد بن شحاته
السقاء دا موکل د عثمان دى، او دا اقرار (عثمان) پر خپل ځان باندي په
خپله کوي، او ددې تاريخ تقريباً ۲۰ ورځي کيږي، او د دې تاريخ څخه شل
ورځي تېري سوې او دى خوښ هم وو او اختيارمن هم وو، په دې ټولو
اوصافو معتبر وو شرعاً. نو دا سراى مذکور دا ملک دى للحاج عمار بن
ج لبى بن عبد العال، په حضور ددغه هر يوه لکه حاتم بن ابراهيم چي
اجازه ورکړه سوې ده او د (تنده) د کلي دى، او داغه ټولو يې د ده تصديق
هم کړى دى، لکه هر يو حسن بن حمادة بن حامد و مصطفى بن احمد بن
اسماعيل و منصور بن عبد الخالق بن منصور او دغه ټولو دده تصديق
کړې دى، په مجلس کي ددوى اقرار ذکر سوى چي دا سراى خلاص دى زما
د دطرف څخه، او بيا يې هم (ورقه) ښکاره کړه او هغه ورقه مشتمله وه
په مهر سره، يعني په دستخط سره او په امضاء سره د عبد الرحمن بن عبد
الخالق او د ورقي مضمون پر دې دلالت کوي په هغه څه باندي چي ده
ويلي دي يعني مدعي.

جواب :......"الذى يقتضيه الحكم الشرعي حسبما يستفاد من كتب المذاهب ، انه لو ثبت بالوجه الشرعي اقرار موكل ، المدعى المذكور بالملك فى المتنازع فيه لمورث المدعى عليه من نحو عشرين يوما يكون مؤخذا به فى منع دعواه ، خاصة بالملك فيه لنفسه و غيره بتاريخ سابق عنه إذا لاقرار حجة قاضرة على المقر فيعامل بموجبه حيث لا مانع ففى تنقيح الحامدية ان من أقر بعين لغيره لا يملك ان يدعيها لنفسه ، ولا لغيره بوكالة او وصاية ، كذا فى الجامع الكبير من الفصل العاشرمن نور العين انتهى والله اعلم" (الفتاوى مهدية ج ۸ ص۴۳۵ و إلى صفحه ۴۳۷) نو له دمذكوره عباراتو څخه داثابته سوه كه يو څوک د عين يو شي دعوه د بل چا دپاره يا په وكالت سره يا په وصيت سره وكړي ، نو دا دعوه يې نه صحيح كيږي ، او كه يې داسي دعوه د خپل ځان دپاره وكړه بيا يې دعوه صحيح ده .

احكام الاضحيه

بيان د هغه حيوان چه په اضحيه كي صحت نلري

هغه حيوان چې ښكر (شاخ) دده په عين بيخ كي جدا سوي وي او مات سوي وي په اضحية كي نه دی صحيح ۲۰۵ ص ۵ جلد رد المحتار.

و فى البدائع ان بلغ الكسر المشاش لا يجزی والشاش روس العظام مثل الركبتين والمر فقين ص ۲۰۵، رد المحتار بيروتی طبع.

مسئله ثولا يعنی ليونی (ديوانه) په اضحية كي صحت لري په دې شرط كه ليونتيا له خوراک څخه نه وو منع كړی او خپل خوراک ئی كاوه او كه چيری ليونتيا له خوراک څخه منع كړی وو نو په اضحية كی صحت نلري ۲۹۸ ص۵ ج عالمكيری.

و تجوز الثولا و هی المجونة الا اذا كان ذلک يمنع الرعی والاعتلاف فلا تجوز ص ۲۹۸ ج ه عالمكيری

مسئله.

جربا مهزوله يعني پک پمن ډير ډنكر چې په هډكيی ماغزه

نلري په اضحیة کي صحت نلري ۲۰۵ص ۵ ج رد المحتار .
قال في الخانیة و تجوز بالثولا والجربا السمینتین فلو مهزو لتین لا تنقی لا یجوز اذا ذهب مخ عظمها ص ۲۰۵ ج ۵ رد المحتار طبع بیروتي .

مسئله

(عمیاء) رنده په دوارو سترکو (عوراء) رنده په یوه سترکه (عرجاء) گوډ چي قدرت د تګ و ځای ته د حلالیدلو نلري یوه پښه ئی له مځکی څخه پورته وي یعني لوړه وي .
(مریض) یعنی ناجوړه چی ناجوړی ئی ښکاره وي دغسی حیوانات په اضحیة کي صحت نلري ۲۹۷ ص۵ ج عالمکیری .

ولا تجوز العمیاء و هی الذاهبة العینین والعوراء و هي الذاهبة احدی العینین و الجعفاء ای المهزولة التی لا تنقي ای یبلغ عجفها الیٰ حد لا یکون في عظمها مخ والعرجاء التي لا تمشی الی المنسک ای المذبح ص ۵۱۹ ج۲ مجمع الانهر قوله والعرجاء ای التی لا یمکنها المشی برجلها العرجاء انما تمشی بثلاث قوائم حتی لو کانت تضع الرابعة علی الارض و تستعین بها جاز عنایة ص ۲۰۵ ج ۵ رد المحتار .

والمریضة البین مرض ها ص ۲۹۷ جلد ۵ عالمکیری .

حیوان چي تو له یو غوږ یا نیم غوږ ئی پرې او قطع سوي وي حیوان چی تو له دید یعنی لیدل د یوې سترکی یا نیم دید د یوې سترکی ئی نیستی وي پسه چی تو له لم یا نیم لم ئی پرې سویوی

غویی اوبنی بزه چي تولـه لـکـی یا نیمه لکی ئی پرې سویوی ذبح یعنی حلالیدل د دغسی حیواناتو په اضحیة کی صحت نلري شلبی پر کناره د زیلعی ٦ ص ج۴۲ص ۱۱ ج بنایه.

و اصل هذا ان الاذن والعین الواحدة او الالیة او ما اشبة ذالک اذا فات کله لا تجوز الا ضحیة و اذا فات بعضه ان کانت الفائت کثیرا لا تجوز الا ضحیة و انکا نت الفائت قلیلا تجوز تکلمو في حد الکثیر فالزیا دة علی النصف فی حد الکثرة بالاجماع شلبی علی هامش الزیعلی ص ٦ ج .

و اختلف اصحا بنا رحمهم الله تعالی في الفاصل بین القلیل والکثیر فعن ابي حنیفة رحمه الله تعالی اربع روایات روی محمد رحمه الله تعالیٰ عنه فی الاصل والجامع الصغیر ان المانع ذهاب اکثر من الثلث و عنه انه الثلث و عنه انه الربع ۳ و عنه یکون الذاهب اقل من الباقي او مثله اه بالمعنی (ای نقل بالمعنی نقل عن البدائع) والا ولی هی ظاهر الروایة و صحح ها فی الخانیة حیث قال والصحیح ان الثلث و مادونه قلیل و مازاد علیه کثیر و علیه الفتوی و مشی علیها فی مختصر الوقایة والاصلاح والرابعة هی قولهما قال فی الهدایة و قالا اذا بقی الاکثر من النصف اجزءه و هو اختیار ابی اللیث و قال ابو یوسف رحمه الله تعالی اخبرت بقولی ابا حنیفة رحمه الله تعالی فقال قولي هو قولک قیل هو رجوع من الی قول ابي یوسف رحمه الله تعالی و قیل معناه قولی قریب من قولک و في کون النصف مانعا روایتان عنهما اه و في البزازیة و ظاهر

مذهبهما ان النصف کثیرا و في غاية البيان وجه الرواية الرابعة و هی قولهما و اليها رجع الامام الاعظم رحمه الله تعالی ان الکثير من کل شی ء اکثر و فی النصف تعارض الجا نبان اي فقال بعدم الجواز احتياط بدائع و به ظهران ما فی المتن کالهداية والکنز والتقی (ملتقی الابحر) هو الرابعة و عليه الفتوی کما يذکره الشار ح عن المجتبیٰ (صاحب الدر المختار).

و کانهم اختا روها لان المتبادر من قول الامام السابق هو الرجوع عما هو ظاهر الرواية عنه الی قولهما والله تعالی اعلم ص ۲۰٦ ج ۵ رد المحتار.

ثم رجع و قال الکثير النصف و مازاد عليه کقولهما اه فقال (ای صاحب المسبوط رحمه الله تعالی) لما استوی المانع والمجوز يرجع الما نع احتياطا ص ٦۲ ج ۱۱ البانية

(مسئله)

حيوان چه د مخ يوه پښه يا د شا يوه پښه ئی پرې شوې وي نو په اضحية کی صحت نلري ملتقی الابحر ليکل سوی په مجمع الانهر کی ص ۵۱۹ . ج۲

ولا تجوز مقطوعة اليد او الرجل لنقصا نها ملتقي الابحر متن مجمع الانهر ص ۵۱۹ ج ۲ .

ودون العمياء الخ و مقطوع يدها او رجلها ص ٦۰ ج ٦ ص ٦۱ ج ٦ شر ح و قاية .

(مسئله)

حیوان چي په اصل خلقت کي (مورزاده) دواړه غوږونه یا یو غوږ نلري یا یو غوږ ئی پري سویوی اضحیة ئی صحت نلري ص ۴۷ ج ۱۱ بنایه بدائع ص ۷۵ ج ۵ لیکه ۱۰ .

مسئله

و لیکن که چیری د حیوان غوږونه کوچنی وه اضحیة ئی صحت لري ص ۴۷ ج ۱۱ بنا یه .

والسکاء و هی التی لا اذن لها خلقه هدایه اخر لانها فائتة العضو ین المقصودین اه و یستعمل ایضا في صغیر الا ذنین اه انکان المعنی الثانی تجوز کما ذکرنا فی ما مضی عن ابي یوسف رحمه الله تعالی انه قال السکاء ان کانت صغیرة فانها تجری ص ٦۷ ج ۱۱ البنا یة .

ولا تجوز مقطوعة احدی الاذنین بکما لها والتی لها اذن واحدة ص ۷۵ ج ۵ بدائع سطر ۱۰ .

(مسئله)

(هتماء) یعنی بې غاښو حیوان که چیری ده خوراک نسو کولای اضحیة ئی صحت نلري او که ده خوراک کولای سو اضحیة ئی صحت لري دغه خبره ښه ترا صحیح ده ص ۲۹۸ جلد ۵ عالمکیری (هندیة) شلبی پر هامش د زیلعی ص ٦ ج ٦ .

والهتماء لا تجوز وهي التی لا اسنان لها اي سواء اعتلف او لم تعتلف لان الاسنان بمنزلة الاذنین علی ما ذکرنا و في روایة تجوز اذا کانت تعتلف و هو الاصح لا نها حینئذ صارت بمنزلة الصحیة

كذا في منا سک الكر مان شلبی علي ها مش الزيلعی ص ٦ ج٦ ص ۲۹۸ ج ٥ عالمكيرى سطر ۹ . ۱۰ .

(مسئله)

(جدعا) یعنی حیوان چي پزه ئی پرې سویوی (حذاء) یعنی حیوان چي د غو لا نځی سرونه ئی پرې سویوی مصر مه یعی حیوان چی قدرت د تی ورکولو و خپل اولاد ته نلري جداء یعنی حیوان چي غولانځه ئی وچه سویوی ددغسي حیوانا تو اضحية کول صحت نلري ص ۲۹۸ . ج٥ عالمكيرى .

ولا تجوز الجدعاء و هی مقطوعة الانف كذا فی الظهيرية ولا تجوز الحذاء و هی المقطوعة ضرعها ولا المصرة و هی التی لا تستطيع ان ترضع فصليها ولا الجداء و فی التی يبس ضرعها كذا فی محيط السرخسی رحمه الله تعالی ص ۲۹۸ جلد ٥ عالمكيرى .

مسئله .

میږه بزه که مورزاده دیوه تی سر ئی نیښتی وو یا په سبب د آفت سر دیوه تي ئی نیستی وو اضحية ئی صحت نلري .

(بله خبره) غوا اوښه کو مورزاده (په اصل خلقت کی) سر دیوه تي نه وو یا په سبب د آفت سر دیوه تي ئی نیستی سوی وو اضحية ئی صحت لري او که په اصل خلقت کي (مورزاده) یا په سبب د آفت سر د دوو تیو ئی نیستی وو یعنی د غوا یا د اوښی د دوو تیو سرونه نیستی وه اضحية ئی صحت نلري ۲۹۸ ص٥ ج عالمكيرى ۳۲۱ ص ۴ ج خلاصه الفتاوی .

و فی الشاة والمعز اذا لم تکن لهما احدی حلمتیها خلقة او ذهبت بافة و بقیت واحدة لا تجوز و في البقر والابل ان ذهبت واحدة یجوز و ان ذهبت اثنان لا تجوز ص ۳۲۱ ج۶ خلاصة الفتاوی ص ۲۹۸ . ۲۹۹ ج ۵ عالمکیری .

(مسئله)

غویی چي ژبه نلري اضحیة ئی صحت نلري پسه چي ژبه نلري په بعضی کتابو کی راغلی دی په اضحیة کی صحت لري او په بعضی کتابو کی راغلی دی بې ژبی پسه په اضحیة کي صحت نلري ۲۹۸ ص ۵ عالمکیری .

پسه چي ژبه نلري احتیاط په دغه کی دی چي دغه بې ژبي پسه په اضحیة کی ذبح یعنی حلال نسی .

و فی الیتیمة کتبت الی ابی الحسن علی المرغیانی ولو کانت الشاة مقطوعة اللسان هل تجوز التضحیة بها فقال نعم انکان لا یخل بالاعتلاف و انکان یخل به لا تجوز التضحیة بها کذا فی التتار خانیه و قطع اللسان فی الثور یمنع ﴿التضحیة﴾ بها و فی الشاة اختلاف کذا فی القنیة و التی لا لسان لها فی الغنم تجوز و فی البقرة لا کذا فی الخلاصة و سئل عمرو بن الحافظ عن الا ضحیة اذا کان الذاهب من کل واحدة من الا ذنین السدس هل یجمع حتی یکون مانعا علی قول ابی حنیفة رحمه الله تعالی قیاسا علی النجاسات فی البدن ام لا یجمع کما فی الخروق فی الخفین قال لا یجمع وسئل ایضا عمن قطع بعض لسان الا ضحیة و هو اکثر من الثلث هل

تـجوز الا ضـحیة عـلـی قـول ابی حنیفة رحمه الله تعالی قال لا کذا فی التـتـار خانیـه ۲۹۸ ص۵ ج عـالمکیری .

جـلالـه هـغـه حیـوان دی چـي یوازی گندگی د انسان خوری بل شی نه خوری .

﴿مسئله﴾

حـلالیـدل د جـلالـه حیـوان پـه اضـحیه کی صحت نلري د مخه تر منع کیـدلو له خوړلو د گندگی ددې چاره داسي ده جلاله او ښ دی څلویښت شواروزه منع سي له خوړلو د دغسی گندگی لپاره ددې چي بد بو یی د غوښو ئی لیری سی او غوښی ئی صفا او پاکیزه سي .

جلاله غویی دي شل شواروزه منعه سي له خوړلو ددغی گندگی

جلاله پسه دي لس شواروزه منعه سي له خوړلو د دغی گندگی .

﴿یـوه خبـره سـتـه﴾ چـي پـه اضـحیة تـعـلـق نلري هغه خبره داده جلاله چـرگ دي دري شـواروزه مـنـع سي له دغی ندگی څخه جلاله چوغکه دي یـو شـوا روز مـنـعـه سـي لـه دغـی گندگی څخـه ۲۹۸ص۵ج هندیـه مشهوره پـه عـالمکیری .

﴿مسئله﴾

بـایـد د جـلالـه حیـوان غـوښی او شیدې و نه خوړل سی د مخه تر منعه کیـدلـو له خوړلو د گندگی بیاد جلاله حیوان بندي سي چي بد بویی د غـوښـو ئـی لیری سي او غوښی ئی صفا سي شبلی پر هامش د زیلعی ٦ص٦ج .

ولا تـجـوز الـجـلالة و هـی الـتـی تـاکل العذرة ولا تـاکل غیرها و

یـجئی منـه ریـح منتـن ولا یشرب لبنها و لا یو کل لحمها بل تحبس حتـي یـطـیـب و یـذهـب نتـنـهـا کرماني۱۲ شلبي علی هاش الزیلعی ص ٦ ج٦ قوله ولا تجوز الجلاة اي قبل الحبس ۱۲ص۲۰۷ ج٥ رد المحتار . .

﴿مسئله﴾

هغـه میږ او بزه چي یو تی ئی شیدې نکوی هغه غوا او اوښه چي دوه تـي ئـی شیـدې نـه کـوي دغـسـی حیـوانات په اضحیه کي صحت نلري دغسی حیوان مشطور نومیږی ۱۲ ص ۲۹۹ ج٥ عالمگیری .

والشـطـور لا تجزی و هی من الشاة ما انقطع اللبن من احدی ضرعیهـا و مـن الابل و البقر ما انقطع اللبن من ضر عیـهـمـا لا ن لکل و احد منهما اربع اضر ع کذا في التتـار خانیة ۱۲ ص ۲۹۹ ج٥عـالمگیری

﴿مسئله﴾

خـنثي یعنی نر ښځی حیوان په اضحیه کی صحت نلري له دې جهته غوښی د خنثی حیوان نه پخیږی ۲۰٦۱۲ ج ٥ رد الختار .

ولا بـا الـخـثـنـي لا ن لـحـمـها لا ینضبح ص ۲۰٦ ج ٥ رد المحتار بیروتي طبع ص ۲۹۹ ج٥ عالمگیری .

﴿مسئله﴾

کـه چیـری پسـه پـه اصـل خـلـقـت کي یعنی مورزاده لم نه درلوده امام محـمـد صـاحب ویلی دي چی دغه پسه په اضحیة کی صحت نلري ۱۲ ص ۲۹۷ ج ٥ عالمگیری .

و ان کانت الشـاة لها الیـة صغیرة خلقة بشبة الذنب تجوز و ان لـم تـکـن لهـا الیـة خلقة کذلک قال محمد رحمة الله تعالی لا تجوز کذا

في الخلا صة ص ۲۹۷ ج۵ عالمگیری

﴿ مئسله ﴾

کـه چیری پسـه کوچنی لم درلودی پـه مثال د لکی دغـه پسـه پـه اضحیة کی صحت لري ۱۲ ص ۳۲۱ ج۴ خلاصه الفتاوی .

﴿مسئله﴾

یـو پسـه چي مشتـرک وي پـه مـابیـن د دوو کسانو یو د دوی دوو دغـه شـریکی پسه پـه اضحیه کی حلال کړی صحت نلري ۱۲ ص ۲۱۱ ج۵ رد المختار

و کـذا الـمشتـرکـه در المختار یعني انها امانة الخ اي فلا تجزی ﴿فـي الا ضـحـیـه﴾ کالو دیعة و لا یخفی ان المراد شاة واحدة مشترکه ص ۲۱۱ ج۵رد المحتار .

﴿مسئله﴾

مثـلا مـالک د پسـه مـحـمد نومیړی او دغه پسه لپاره دا ضحیی نه وو بـل شـخـص مسمـی پـه کرم خان دغه پسه غصب کړی او لپاره د خپل ځان ئی اضحیه کړی نو دغه حلال سوی پسه نه د کرم خان پـه اضحیه کـی دریـړی او نـه د مـالک ﴿مـحـمـد﴾ پـه اضحیه کی دریړی کـه څه هم مـالک ﴿یـعـنـی مـحـمـد﴾ دغـه حلال سوی پسـه و خپـل کور تـه یوسي ﴿خپـل کـورتـه ئی نقل کړي﴾ او کـه څه هم لـه جهتـه د حلالیدو تاوان د نـقـصـا ن لـه کـرم خـان څـخـه واخلی مثـلا دغـه پسـه چي ژوندی وو ۱۰۰۰ کـلـداری ارزش ئـی درلـودی چي حلال سو ۸۰۰ کلداری ارزش ئی درلود ۲۰۰ کلداری ئی نقصان بـلل کیږی باید مالک او غاصب ﴿کرم خان﴾ هر

یو لپاره د خپل ځان جدا جدا پسه حلال کړي دي شرط که پر دوي باندی اضحیه واجبه وه او که مالک تول قیمت ددغه حلال سوي پسه د حال دژوند مثلا ﴿۱۰۰۰ کلداری﴾ له غاصب څخه واخیستلی بیا دغه حلال سوي پسه په اضحیه کی د غاصب صحیح بلل کیږی و لیکن گناهکاره دی ۲ ص۲۱۰ ج۵ رد المحتار .

قال فی البدائع ﴿ص ۲۷ ج۵﴾ غصب شاة فضحي بها عن نفسه لا تجزئه لعدم الملک ﴿للغاصب﴾ ولا عن صاحبها لعدم الاذن ثم ان اخذها صاحبها مذبوحة و ضمنه النقصان فکذلک لا تجوز عنهما و علی کل ان یضحی باخري و ان ضمنه قیمتها حیة تجزی عن الذابح لانه ملکه بالضمان من وقت الغصب بطریق الاستناد فصار ذابحا شاة هي ملکه فتجزیه و لکنه یا ثم لان ابتداء فعله وقع محظورا فیلزمه التوبه والاستغفار و هنا في غیره اي مسئله البدائع في غیر شاة الا ضحیة ص ۲۱۰ ج۵ رد الختار .

﴿مسئله﴾

پسه غویی اوښ په لاس کي د کرم خان امانت وو او کرم خان دغه امانت حیوان په خپله اضحیه کي ذبح کړي دغه اضحیه د کرم خان په هیڅ حال کي صحت نلري که مالک ﴿محمد﴾ دغه حلال سوي حیوان خپل کور ته یو سي ﴿خپل کور ته ئی نقل کړی﴾ او که مالک دغه حلال سوي حیوان و کرم خان ته پریږدی او تول قیمت د حال د ژوند ددغه حیوان ل کرم خان څخه واخلي ص ۲۱۰ ج۵ رد المحتار ص۷۷ ج۵ بدائع

ولو اودع رجل رجلا شاة فضحی بها المستودع عن نفسه یوم النحر فاختار صاحبها القیمة ورضی بها فاخذها فانها لا تجزی المستودع من اضحیة بخلاف الشاة المغصوبه و المستحقة و وجه الفرق ان سبب وجوب الضمان ههنا هو الذبح و الملک ثبت بعد تمام السبب و هو الذبح فکان الذبح ملک غیره فلا یجزیه بخلاف الغاصب فانه کان ضامنا قبل الذبح لوجود سبب وجوب الضمان و هو الغصب السابق فعند اختیار الضمان او ادائه یثبت الملک له من وقت السبب و هو الغصب فالذبح صادف ملک نفسه فجاز ص ۷۷ ج ۵ بدائع سطر .

﴿مسئله﴾

مثلا یو کس مسمی په محمد خپل پسه یا غویی یا اوښ کرم خان ته پر ډول د ودیعت ﴿امانت﴾ ورکړی او کرم خان په نیت د خپلي اضحی حلال کړی دغه اضحیه د کرم خان نه ده صحیح .

﴿بله مسئله﴾

مثلا محمد خپل اوښ یا غویی لپاره د بار یا لپاره د قلبه کشی ﴿یوی﴾ و کرم خان ته ورکړی او کرم خان په نیت د خپلی اضحیی حلال کړي دغه اضحیه د کرم خان نه ده صحیح .

﴿بله مسئله﴾

مثلا د کرم خان پور باندی وو پر محمد وروسته محمد خپل پسه یا خپل غویی یا خپل اوښ پر ډول د رهن یعنی د ګرو کرم خان ته ورکړی کرم خان دغه پسه یا غویی یا اوښ پخپل اضحیه کی حلال

کړی دغه اضحیه د کرم خان نه ده صحیح .

بله مسئله﴾

مثلا محمد و کالت و کرم خان ته ورکړی چې خریداری ددغه پسه لپاره زما وکه کرم خان هغه پسه لپاره زما وکه کرم خان هغه پسه لپاره د محمد خریداری کی وروسته دغه پسه کرم خان په خپله اضحیه کی حلال کړې دغه اضحیه د کرم خان نه ده صحیح .

﴿بله مسئله﴾

میړه پسه د خپلی ماینې بیله اجازې ددې پخپله اضحیه کی حلال کړی دغه اضحیه د میړه صحیح نسوه .

﴿بله مسئله﴾

ماینې پسه د خپل میړه بیله اجازې دده پخپل اضحیه کی حلال کړی دغه اضحیه ددې صحیح نه بلل کیږی بزازیه پر کناره د عالمکیری ص ٢٧٦ ج٦

و سنة لا يقع عن الاضحيه ﴿اى لا يقع عن الذابح﴾ المودع ضحي بشاة الوديعة عن نفسه و المستعير و المستبضع والمرتهن والوكيل بشراء شاة والوكيل بحفظ مال ضحى بشاة الموكل والزوج والزوجة ضحى بشاة صاحبه بلا اذنه لنفسه و يدخل الاضحيه فى ضمانه بالذبح بلا تقدم ملكه على المباشرة بزاريه علي هامش الفتاوى .

العالمكيرى ص ٢٦٧ ج٦

﴿مسئله﴾

مثلا عبد الله خپل پسه له جهته د بل کس په اضحیه کي دده حلال کی په نیت د اضحیی ددغه بل کس دغه اضحیه صحت نلري عبد الله که حلالیدل ددغه پسه په امر دده کړیوی او که بیله امر دده ئی حلال کړی وی ص ۳۰۲ ج۵ عالمګیری .

ذکر في فتاوي ابي الليث رحة الله تعالى اذا اضحيى بشاة نفسه عن غيره بامر ذلک الغير او بغير امره لا تجوز ﴿ای لا تقع هذه الشـــاة اضحية عن الغير﴾ ص۳۰۲ ج۵ عالمګیری شلبي على هامش الزيلعی ص ۹ ج٦ .

﴿مسئله﴾

مثلا محمد پسه معلوم کړی وو لپاره د خپلی اضحی وروسته کرم خان دغه پسه پیله صریح امر ﴿بیله ښکاره امر﴾ د مالک حلال کی په نیت د اضحی د مالک نو دغه حلال سوي پسه په اضحیه کی د مالک درېږی او پر حلال کونکی ﴿کریم خان﴾ باندي تاوان نسته دغه حلالیدل دغه اضحیه د مالک صحیح ده په هر حال کي د مالک پسه غوزار کړیوی لپاره د حلالیدلو او که ئی نه وي غوزار کړی دغه خبره مختاره ده ۱۲ ص ۳۰۲ ج۵ عالمګیری .

ولو ذبح اضحية غيره عن المالک بغير امره صريحا يقع عن المالک ولا لا ضمان علي الذابح استحسانا اطلق هنا و لم يقيد بما اذا اضجعها المالک للتضحية و قيد به في الاجناس و المختار هو الاول كذا في الغيا ثية ص ۳۰۲ ج۵ عالمګیری ص۲۱۰ ج۵ رد المحتار بیروتي طبع .

﴿مسئله﴾

مثلا محمد لپاره د اضحی خریداری د پسه وکړه او کرم خان بیله اجازې د مالک دغه پسه حلال کی په نیت دا ضحیی د خپل ځان اوس به وګورو که چیری مالک دغه پسه یعنی دغه حلال سوي پسه خپل کور ته نقل کړي او له کرم خان څخه ئی هیڅ تاوان نه واخیستی نو اضحیه له جهته د مالک صحیح بلل کیږی او که مالک له کرم خان څخه قیمت ددغه پسه د حال د ژوند واخیستی او دغه حلال سوي پسه ئی کرم خان ته پریښود نو د غه حلال سوي پسه اضحیه د مالک نسوه لکه له جهته د تاوان ورکولو د پسه د کرم خان اضحیه بلل کیږی ص ۲۱۰ ج۵ رد المحتار مع الدر المختار .

قلت و في او ائل القاعده الاولی ﴿ای مقدم القاعده الاولی ۲۸ص الاشباه﴾ عن الاشباه لو شراها بیته الاضحیة فذبحها ﴿عن نفسه﴾ غیره بلا اذنه فان اخذها مذبوحة و لم یضمنه اجزء ته و ان ضمنه لا تجزئه و هذا اذا ذبحها عن نفسه ﴿در مختار﴾ قوله اجزئه اي اجزء ت الشاري عن التضحیة لانه قد نواها فلا یضره ذبحها غیره علي مابینا ﴿زیلعی رد المحتار﴾ قوله و ان ضمنه اي ضمنه الشاري قیمتها ﴿حیة﴾ لا تجزی الشاري و تجوز عنه عن الذابح لانه ظهران الاراقة حصلت علي ملکه ﴿زیلعی ص ۱۰ ج۶ رد المحتار﴾ قوله و هذا اي و قوعها عن المالک ان لم یضمن الذابح و عدم و قوعها عنه بل عن الذابح ان ضمنه ص ۲۱۰ ج۵ رد المحتار بیروتي طبع ص ۱۰ ج۶ زیلعی .

﴿مسئله﴾

مثلا محمد او کرم خان هر یوه پسه لپاره دخپلی اضحی درلودي محمداو کرم خان غلط سوه او خطا وتل محمد پسه د کرم خان په نیت د اضحي د خپل ځان حلال کي او اکرم خان پسه د محمد په نیت د اضحی د خپل ځان حلال کي او کرم خان پسه د محمد په نیت د اضحي د خپل ځان حلال کي نو حلال سوي پسه په لاس د کرم خان اضحیه د محمد بلل کیږی په اضحیه کي د محمد دریږی او تاوان پر یوه باندي نسته محمد دي خپله اضحیه له کرم خان څخه واخلی او کرم خان دي خپله اضحیه له محمد څخه واخلی یو دی له هغه بل کس څخه تاوان نه اخلي ﴿یعنی دوي دوه دي یو له بله تاوان نه سره اخلی ﴿بله خبره﴾ محمد چي په خطا کي اضحیه د کرم ان حلال کړه او محمد غوښی د اضحی د کرم خان وخوړلې او دغه رنګه کرم خان ئي په خطا کی اضحیه د محمد حلاله کړه او کرم خان غوښی د اضحیی د محمد و خوړلې وروسته تر دغو خوړلو و دوي دوو ته حال معلومم سو چي ما د بل کس اضحیه حلاله کړیده او د بل کس د اضحی غوښی مي په خطا سره خوړلی دي نو محمد دي کرم خان ته بخشش وکړي او کرم خان دي و محمد ته بخشش وکړی او که چیری یو هغه بل ته بخشش و نکړی حکم ئی دادي .

محمد دي له کرم خان څخه تاوان د هغو غوښو واخلی چی کرم خان په خطا سره خوړلې وي او محمد چی دغه تاوان واخلی باید دغه روپی محمد خیرات کړی او کرم خان ی له محمد څخه تاوان د هغو

غـوښـو واخـلـی چی محمد په خطا کی خوړلی وي او كړ خان بايد دغه روپی خیرات کړی ۲۰۹ صج۵ رد المحتار .

و اذا غـلـط رجلان فـذبـح كـلـواحـد منهمـا اضحيـة الاخر اجزى عـنهمـا ولا ضـمـان عـليهـمـا و هذا استحسان ص ۴۴۹ ج۴ هداية حصه الشفع قـولـه فذبح كلواحد منهما اضحية الاخر اى عن نفسه فيكون كـلـواحد و كيلا عن الاخر دلالة اجمعوا على انها تقع عن المالك للاذن دلالة در مختار رد المحتار ص۲۱۰ ج۵ فيا خذ كلواحد منهما مسلو خة من صاحبه ولا يضمنه لانه وكيله فيما دلالة فانكا نا قد اكلا ثم علما ﴿بالخطاء﴾ فليحل كل واحد منهما صاحبه و يجز يهما لانه لو اطـمـعـه ﴿اى صاحبه﴾ فى الابتداء يجوز و ان ﴿وصيلة﴾ كان غنيا فكذا له ان يحلله في الا نتها و ان تشا حا فلكواحد منهما ان يضمن صاحبه قيمة لحمه ثم يتصدق بتلك القيمة لانها بدل عن اللحم ص ۴۴۹ ج۴ هداية قوله بدل عن اللحم فصار كمالو باعه لان التضحية لما وقعت عن صاحبه كان اللحم لـه و من اتلف لحم اضحية غيره فالحكم فيه ما ذكرنا هداية ص۲۱۰ ج۵

بيان د هغو حيوانا توچي په اضحيه کی صحت لري

جما يعنی حيوان چي په اصل خلقت کی ﴿مورزاده﴾ ښکر نلري نو په اضحيه کی صحيح دي يعنی بزه پسه غويی چي بې ښکره وي په اضحيه کی صحت لري عظما يعنی حيوان چي بعضی ښکر ئی پرې سويوی په سبب د ماتيدلو يا په بل سبب۲۰۵ص۵ج رد المحتار بيروتی طبع .

ویضحی بالجماء هی التی لا قرن لها خلقة و کذا العظماء التی ذهب بعض قرنها بالکسر او غیره فان بلغ الکسر الی المخ لم یجز قهستاني ص ۲۰۵ ج ۵ رد المحتار بیروتی .

﴿مجبوب﴾

یعنی نر حیوان چي ذکر او خائی دده پرې سویوی ۱۲ بنایه .

المجبوب ای مقطوع الذکر والخصیتین من الجب و هو القطع قال في الغایه والظاهر ان قطع الخصیتین لیس بشرط في المحبوب و لذا اقتصر الاسبیجابي علی قطع الذکر عن النهر ص ۲۴۰ ج۲ رد المحتار بیروتی باب النحر .

محبوب عاجز له جماع په اضحیه کی صحیح دی

حیوان چي یوازی ئی تو خ کیږی او نوره ښکاره مریضی نلري .

حیوان چي د ډیر عمر وي د لنګیدو څخه لویدلی وي

حیوان چي داغ سویوی حیوان چي روغ او جوړ وي و لیکن شیدی نکوی .

حیوان چي بچی لري دغه تول په اضحیه کی صحت لري هندیه .

و یجوز المجبوب العاجز عن الجامع والتی بها السعال والعاجزة عن الولادة لکبر سنها والتی بها کی والتی لا ینزل لها لبن من غیر علة والتی لها ولد ص ۲۹۷ ج۵ هندیه .

ثولا یعنی لیونی چي خوراک کولای سي هتما یعنی بې غاښو چي خوراک کولای سی جربا پک پمن چي چاغ وي دغه تول په اضحیه کی صحیح دی .

و اما الهتماء و هی التی لا اسنان لها فانکانت ترعی و تعتلف جازت والا فلا کذا فی البدائع و هو الصحیح کذا فی محیط السر خسی و تجوز الثولا و هی المجنونة الا اذا کان ذلک یمنع الرعی والا عتلاف فلا یجوز و تجوز الجرباء اذا کانت سمینة ص ۲۹۸ ج۵ عالمگیری .

﴿شرقاء﴾ یعني حیوان چي غوږ ئی د مخ د خوا پرې ﴿قطع﴾ سویوی و لیکن پوره نه وی پرې سویوی بلکه معلق وي یعنی پرې سوي تو ته ځړیږی دغه تو له په اضحیه کی صحت لري .

قال الکرماني و تجوز الشرقاء و هی مشقوقة الاذن طولا و کذا المقابله و هی التی شقت اذنا ها من قبل و جهها و هی متدلیة ﴿اي معلقة﴾ شلبی علي ها مش الزیلعی ص۵ ج٦ د خصی اضحیه کول بهتره وه تر اضحیه کولو د فحل ﴿مینده﴾ و لیکن دواړه صحت لري په اضحیه کولو کي

و یضحو بالجماع و الخصی ۱۲ کنز الدقائق ﴿عربی﴾ والخصی افضل من الفحل لانه اطیب لحما کذا فی المحیط ص ۲۹۹ ج۵ عالمگیری .

﴿عرجا﴾

کوډ چي یوه پښه ئی خوږ وي او خوږ پښه پر مځکه اېږدی او خوږ پښه کومکی وي په تګ کي اضحیه ئی صحت لري .

والعرجاء التی لا تمشي الی المنسک ﴿لا تجوز فی التضحیه﴾ در مختار حتی لو کانت تضع علی الارض و تستعین بها جاز عنایه ص ۲۰۵ ج۵ رد المحتار

هغه پسه چي وړې ئی په غچي یا په خر خول سکوستی ﴿پرې قطع﴾ وي اضحیه ئی صحیح ده ۲۰۷ ج۵رد المحتار .
ولا تجوز الحولا ما في عینهما عول والمجزوزة التی جز صو فها خانیة ص ۲۰۷ ج ۵ رد المحتار .

﴿مسئله﴾

اوو ﴿۷﴾ کسانو خریداری داوو پسو وکړه په دې شرط چي هر یوه لره ددوی جدا جدا پسه دی یعنی هر یوه خپل پسه معلوم نکړی چي دغه پسه زما دی دغه پسه د فلانی دی وروسته تر هغه هر یوه ددوی یو پسه په نیت دااضحی د خپل ځان حلال کړی نو اضحیه د هر یوه صحیح ده ۳۰٦ص۵ج عالمګیری .

و فی الاضاحی للزعفرانی اشتری سبعة نفر سبع شیاه بینهم و لم یسم للکواحد منهم شاة بعینهما فضحوا بها کذلک فالقیاس ان لا یجوز و فی الاستحسان یجوز فقوله اشتری سبعة نفر سبع شیاه بینهم یحتمل شراء کل شاة بعینهم و یحتمل شراء شیاه علی ان یکون لکواحد شاة ولا کن لا بعینهما فانکان المراد هو الثانی فما ذکر فی الجواب باتفاق الروایات لان کلواحد منهم یصیر مضحیا شاة کاملة ص ۳۰٦ ج۵ عالمګیری دوه پسونه مشترک وه په مابین د دوو کسانو یوه کس یو پسه لپاه د ځان اضحیه کی بل کس هغه بل پسه لپاره د خپل ځان اضحیه کی دغه اضحیه صحیح ده ۳۱٦ص۴ج خلاصة الفتاوی .

و فی الفتاوی شاتان بین اثنین صحیا یجوز ص ۳۱٦ ج٦ خلاصه الفتاوی ص ۳۰٦ ج٥ عالمگیری ص ۲۱۲ ج٥ رد المحتار بیروتی سطر ۱۴ .

پسه . غویی اوښ په اضحیه کی صحت لری باید اوزی ﴿بزه سیرلی﴾ دیوه کال وی باید غویی او غوا ددو ﴿۲﴾ کلو وي باید اوښ د پنځو کلو وي باید مړیی ﴿پسه﴾ چي لم لری تر شپږو میاشتو تیر شوی وي چي دیوه کال مړیی پسه سرو کړځی او یو شخص د لیرئ ورته کوری د دغه وریی ﴿بره﴾ او د پوره کال د پسونو فرق پر دغه شخص باندی نه کیږی ۵۷ ج زیلعی

و جاز الثنی من الکل ﴿الشاة والبقر والا بل ﴾ والجذع من الضان ﴿کنز﴾ وقالوا هذا اذا کان الجذع عظیما بحیثیت لو خلط بالثنیات ﴿بشیر لیان﴾ یشتبه علی الناظر من بعیداه والثنی من الضان والمعز ابن سنة والثنی من البقر ابن سنیتین والثنی من الابل ابن خمس سنین ص ۷ ج٦ زیلعی .

و انما یجزی فها ﴿فی الاضحیة﴾ الجذع من الضان و هو شرعا ما اتی علیه اکثر الحول عند الاکثر و هذا لو عظیم الجثة فلو صغیرا لم یجز مالم فی سنة الثانیه در المنتقي شرح المنتقی الابحر علي هامش مجمع الانهر ۵۱۹ ص ۲ ج کتاب الاضحیة .

﴿پښتو﴾ وری د مړیی پسه هغه دی چي شپږ میا شتی دده پوره سوی وی ص ۲۴۹ ج۱ در و غر ص ۴۴۷ ج۴ هدایه شریفه .

والجذع من الضان ما تمت له ستتة اشهر فی مذهب الفقهاء

رحمهم الله تعالی ص ۴۴۷ ج هداية ص۴ ٢٦ ج ١ درر و غرر وهو عند الفقها رحمهم الله تعالى الذى اتى عليه اكثر السنة ص ٧ ج٦ زيلعى ص٢٧٠ ج٢ شرح النقاية لملا علي قاري و هكذا في شرح الياس ص ٥٢ ج ١١ بنايه ص٧٠ ج٥ بدائع ١٧٧ ج٨ بحر الرائق ص٣٠۴ ج ٣ مرقات ملتان طبع قاضيخان علي ها مش عالمگيری ص ٣۴٨ ج٣ ستة اشهر و شئی من الشهر السابع قاضيخان على ها مش عالمگيری ص٣۴٨ ج٣ و هكذا نقل عن الخزانة فی رد المحتار بيروتی ص٣٠۴ ج٥ که وری مثلا داوو میاشتو دیوولسو میاشتو وي لیکن کوچنی وو په اضحیه کی نه دي صحیح

هغه وقت چي د مړیی یو کال پوره سي نو په اضحیه کي صحت لري که څه کوچني وي.

مړیی بزه په اضحیه کي دیوه کس صحت لري په اضحیه کی د دوو کسانو صحت نلري که څه هم دغه پسه ډیر غټ وي غویی او اوښ په اضحیه کی داوو د ښپږو د پنځو د درو او دوو صحت لري ۲۴۴ ص ۱ ج د درر و غرر ص ۳ ج ۴ زیلعی ص۴۴۲ ج ۴ هدایه .

﴿لنډه خبره﴾ غویی اوښ په اضحیه کي دیوه کس څخه تر اوو پوری صحت لري .

عربی لانه لما جاز عن سبعة فعمن دونهم اولی ص۴۴۲ ج۴هدایه .

پسه غویی اوښ نر ښځه خصی مینده دا ټوله په اضحیه کیی صحت لري جاموس ﴿کاومیښ﴾ په غوا کی داخل بلل کیږی بزه په پسه کی داخل بلل کیږی ص٢٩٧ ج٥ عالمگيری .

﴿مسئله﴾

اوه کسان شریکان وه په غوایی یا په اوښ کی لپاره د اضحی یو ددوی مړ سو او ورثه دده بالغان او حاضر و ددوی و هغو نورو شریکانو ته وویل په اضحیة کی دغه هغوی له طرفه ددغه مړی او دوی دغه غوی حلال کي په دغسی طریقه نو اضحیه د ټولو صحیح سوه ص۵۲۰ ج۲ مجمع الانهر ص۳۰۷ ج۵ رد المحتار ص۳۰۵ ج۵ عالمگیری .

﴿پښتو مسئله﴾

که فقیر خریداری د پسه په نیت دا اضحی وکړه او په اضحیه کی ئی حلال کړی وروسته تر هغه په ورځو کی د حلالیدلو د اضحی الله پاک دی غنی کړی الله پاک و ده ته ډیر مال ورکړی نو پر ده باندی بله اضحیه نسته دغه حکم خوښ د علماءؒ دی او په دغه حکم موږ نیول کوو ص ۱۷۸ ج۸ بحر الرائق .

و في الظهيرية اشترى شاة للاضحية و هو فقير فضحى بها ثم ايسر في ايام النحر قال بعضهم عليه غيرها و قال بعضهم ليس غيرها و به ناخذ و في العتابية و هو المختار ص۱۷۸ ج۸ البحر الرائق .

و لمتاخرون قالوا لاوبه ناخذ البزازية على هامش عالمگیری ص۳۷۷ ج۶ شرنبلالی على هامش الدرر و الغرر ص۲۶۶ ج۱ .

﴿پښتو مسئله﴾

فقیر چي په نیت دا ضحی خریداری د پسه مثلا وکړی دغه

اضحی کول نه نذر کیږی پر ده باندی مګر هغه وخت چي فقیر اضحیه کول د پسه مثلا پر ځان باندي نذر کړی نو په دغسی وخت کی اضحی واجبیږی پر ده باندی یعنی که فقیر په خوله نذر کیدل د اضحی و نکړه په خالص خریداری د پسه مثلا اضحیه کول نه نذر کیږی ص۷۳ ج۳ فتح القدیر کفایه والا په حواله د نهایة کتاب الحج لږ د مخه تر مسائل منشوره او دغه رنګه په عنایه کی پر کناره د فتح القدیر ص۷۳ ج۳ دغه رنګ په قاضیخات کی پر کنارهد عالمګیریص۳۴۷ ج۳

عربی و من ساق هدیا فعطب فانکان تطوعا فلیس علیه غیره لان القربة تعلقت بهذا المحل و قد فات ص۲۷۲ ج۱ هدایه یوسفی طبع قوله لان القربة الخ او رد علیه لم لا یکون کاضحیة الفقیر فانها تطوع علیه و اذا اشتراها للتضحیة یتعین علیه للواحد مالا یتعین علي الغنی حتی ان الغني اذا اشتري اضحیة فضلت فاشتری اخری ثم و جد الاولی فی آیم النحر کان له ان یضحي بایهما شاء ولو کان معسرا فالواجب علیه ان یضحی بهما اجیب بان ذلک فیما اذا اوجب الفقیر بلسانه في کل من الشا تین بعد ما اشترا ها للاضحیة اما لو لم یو جب عنه بلسانه فلا یجب علیه شي بمجرد الشراء ذکره في النهایة ﴿شرح الهدایة﴾ و استو ضحة بمسئلة من فتاوی قاضیخان ﴿علی ها مش عالمکیری ص۳۴۷ ج۳ لو اشتری الفقیر الا ضحیة فماتت او باعها لا تلزمه أخری و کذا لو ضلت و اعلم ان معنی الا یراد انهم ذکروا في غیر موضوع ﴿أي فی مواضع کثیرة﴾ مسئلة

اضحیة افقیر مطلقة ﴿خالیة﴾ عن الایجاب بلسانه فر دها الی التقیید به لازم و الا لم یکن له معنی لظهور عدم الوجوب بلا ایجاب من الشرع او العبدص۸۴ ج۳ فتح القدیر مع الکفایة و هکذا فی العنایة باب الهدی کتاب الحج

﴿عربی﴾

اذا اشتری الغنی اضحیة فضلت فاشتری اخری ثم وجد الاولی فی ایام النحر کان له ان یضحی بایتهما ثناء ولو کان معسرا فاشتری شاة و اوجبها بلسانه فضلت ثم اشتری اخری فاوجبها و جد الاولی قالوا علیه ان یضحی بهما قاضیخان علی ها مش عالمگیری ص۳۴۷ ج۳ .

﴿مسئله﴾

په شافی کی ذکر سویدی جمهور یعنی ډیرو علماء ﴿ر ح﴾ ویلی دی فقیر چې په نیت د اضحی خریداری د پسه وکړی او په خوله ئی نه وو نذر کړی نو اضحیه کول ددغه پسه نه دی لازم پر دغه فقیر باندی بزاریه پر کناره د عالمگیری ۳۷۷ص۳ ج

﴿ و با لشراء لها ﴿ای للا ضحیه﴾ لو المشتری غنیا لا یجب با تفاق الروایات فله بیعها و ان فقیرا ذکر فی الشافی انها تتعین بالنیة والمجهور لا الا ان یقول بلسانه علی ان اضحی بها ﴿ای بهذا الشاة مثلا﴾ و ذکر بکر ﴿ر ح﴾ فی الظاهر الروایة عنا یجب بالسراء بها ﴿ای لها ﴾ البزازیة علی ها مش عالمگیری ص۳۷۷ ج٦ .

﴿مسئله﴾

یوه شخص خریداری د پسه مثلا په نیت د اضحی وکړه ظاهر روایت ﴿مذهب﴾ دغسی دی چې دغه پسه اضحیه نه گرځی او اضحیه کول ددغه پسه نه لازمیږی پرده باندی مگر هغه وخت چې دغه پسه ده نذر کړیوی پر خپل ځان بیا په دغه صورت کې اضحیه کول ددغه پسه فقیر باندی لازمیږی .

﴿بله مسئله﴾

یوه کس خریداری د پسه بیله نیت د اضحی وکړه وروسته ده نیت د اضحیه کولو ددغه پسه وکړی حسن له امام اعظم رحمهم الله تعالی څخه روایت کړیدی چې دغه پسه اضحیه نه گرځی حلالیدل ئې نه دی لازم پر ده باندی تر داسی اندازې چې خرڅیدل ددغه پسه روا دی ده لره په دغه حکم موږ نیول او عمل کوو ﴿وبه نا خذ﴾ یعنی فتوی پر دغه راغلیده چې اضحیه کول ددغه پسه نه دی لازم .

﴿بله مسئله﴾

یوه شخص خریداری د پسه بیله نیت د اضحی وکړه وروسته ده نذر کیدل د اضحی ددغه پسه وکړه او داسی ئې وویل الله پاک لره پر ما باندی اضحیه کول ددغه پسه دی په موجوده کال کې یعنی په سږ کال په دغه وخت کې په دغه ویناسره اضحیه کول ددغه پسه لازم دی پر دغه نذر کونکي ۲۹۴ص۵ج عالمگیری قاصیخان پر کناره د عالمگیری ۳۴۴ص۳ج .

ولو اشتری شاة للاضحية ثم باعها و اشتری اخری فی ایام النحر فهذا علی وجوه ثلثة ﴿الاول﴾ اذا اشتری شاة ینوی بها الا

ضحية ﴿والثانی﴾ ان يشتری بغير نية الاضحية ثم نوی الاضحية ﴿والثالث﴾ ان يشتری بغير نية الاضحية ثم يوجب بلسانه ان يضحی بها فيقول لله علی ان اضحی بها عامنا هذا ﴿ففی الوجه الاول فی الظاهر الرواية لا تصيرا اضحية مالم يوجبها بلسانه الخ ﴿و اما الثانی﴾ اذا اشتری شاة بغير نية الاضحية ثم نوي الاضحية بعد الشراء لم يذكر هذا فی ظاهر الرواية روي الحسن عن ابي حنيفة رحمه الله تعالٰی انها لا تصير اضحية حتی لو باعها يجوز بيعها و به نا خذ فاما اذا اشتری شاة ثم او وجبها اضحية بلسانه و هو الوجه الثالث تصير اضحية فی قولهم ص۲۹۴ ج۵ عالمگيری نقل عن قاضيخان علی هامش عالمگيری ص۳۴۶ ج۳ .

﴿مسئله﴾

په خالص رانيولو د پسه بيله نذر کولو اضحيه کول ددغه پسه نه لازمېږی پر فقير باندی زعفرانی رحمه الله تعالی ددغی خبری روايت کړيدی له حنفی مشائخو رحمهم الله تعالی پخپله شرح کی دغه حکم ته اشاره کړيده او شمس الائمه سرخسی رحمه الله تعالی پخپله شرح کی دغه حکم ته اشاره کړيده او شمس الائمه حلوانی رحمه الله تعالی پخپله شرح کی دغه حکم ته ميل کړيدی او ده ويلی دي دغه خبره ظاهر روايت دي ص۱۷۵ ج۸ ص۱۴ ج۱۲ سرخسی رحمه الله تعالٰی .

ولا يخفی ان الاضحية تصير واجبة بالنذر فلو قال کلاما نفسيا لله علي ان اضحی بهذه الشاة ولم يذكر بلسانه شيئا فاشتری

شاة بينة الاضحية ان كان المشترى غنيا لا تصيره واجبة باتفاق الروايات فله ان يبعها و يشترى غيرها و ان كان فقيرا ذكر شيخ الاسلام خواهرزاده في ظاهر الرواية تصير واجبة بنفس الشراء و روي الزعفراني عن اصحابنا رحمهم الله تعالى لا تصير واجبة و اشار اليه شمس الائمة السرخسى رحمه الله تعالى فى شرحه ﴿اى مبسوط السرخسي﴾ و اليه مال شمس الائمة الحلوانى في شرحه و قال انه ظاهر الرواية ولو صرح بلسانه والمسئله بحالها تصير واجبة بشراء نية الاضحية ان كان المشترى فقيرا ص۱۷۵ ج۸ بحر الرائق .

و علي هذا قالو الموسر اذا ضلت اضحية فاشترى أخرى ثم وجد الاولى فله ان يضحى بايهما شاء و ان كان معسرا فاشترا و اوجبها فضلت ثم اشترى اخرى فاوجبها ثم وجد الاولي فعليه ان يضحى بهما ص۱٦ ج۱۲ مبسوط السرخسي رحمه الله تعالى حذا حل الاستشهاد لعدم كونها نذرا بنفس الشراء بنية الاضحية

﴿مسئله﴾

په خالص خريدارى د فقير په نيت اضحية كول حلاليدل ددغه پسه په اضحية كى نه لازميږى پر دغه فقير باندى ص۲۸ حموى شرح الاشباه والنظائر

﴿عربى﴾ و هل تتعين الاضحية بالنية قالوا ان كان فقيرا و قد اشتراها بنتها تعينت فليس له بيعها ﴿الاشباه﴾ قوله تعينت بشرط ان يلتفظ الفقير بلسانه و اما لم يتلفظ فلا تتعين ص۲۸ حموى .

ولو اشتراها سليمة ثم تعيبت بعيب مانع ﴿للاضحية﴾ ان

كان غنيا عليه غيرها و ان كان فقيرا تجزيه هذه لان الوجوب علي الغنى بالشرع ابتداء لا بالشراء فلم تتعين به و علي الفقير بشرائة فلم تتعين به ولى الفقير بشرائة بنية الاضحية تعينت و عن هذا الاصل قالوا اذا ماتت المشتراة للتضحية على الموسر تجب مكانها اخرى ولا شى على الفقير ص۴۴٦ ج۴ هداية زيلعى ولو ضلت او سر قت فا شترى ﴿للتضحية﴾ اخرى ثم ظهرت الاولى فى ايام النحر على الموسر ذبح احد اهما و على الفقير ذبحهما ص۲۴٦ ج۱ هدايه يوسفى طبع .

و فى الينا بيع ان على الفقير ايضا ذبح احد اهما ثم حكى الفرق الذى فى الهداية و لبدائع بانه قول بعضهم و هكذا جرم كثير من علما ئنا رحمهم الله تعالى بعدم وجوب الاضحية على الفقير بالشراء و مال اليه صاحب الفتح ﴿اي فتح القدير﴾ ايضا وغيره من الشرا ح الهداية فى مسئلة عطب الهدى فى الطريق ص۱۹۷ غنية الناسک بغية المناسک .

﴿مسئله﴾

فقير چي په نيت د اضحى خريدارى د پسه وكړى او دغه پسه حلال كړى نو دغه ته خوراک د غوښو د خپلى اضحى روا دى په عنايه او فتح القدير ص۸۳ ج۳ باب الهدى كى په عالمكيريص۲۹۴ كى او په قاضيخان كى پر كناره د عالمكيرى ص۳۳٦ ج۳ ذكر شويدى چي په په خالص خريدارى د فقير په نيت د اضحى حلاليدل ددغه رانيول سوي پسه نه نذر كيږى دغه خبره ظاهر روايت او قول د جمهور علماء

رحمهم الله تعالی علیهم ﴿د ډیرو علماء﴾ دي او زعفرانی شمس الائمه سر خسي رحمه الله تعالی ویلي دی او شمس الائمه حلوانی رحمه الله تعالی ویلي دی نه نذر کیدل ددغسی رانیول سوی پسه پر فقیر باندي ظاهر روایت دي ص۱۷۵ ج۸ بحر الرائق بزازیه پر کناره د عالمکیری ص۳۷۷ ج٦ص۲۹۴ ج۵ عالمکیری ص۱۹۷ غنیه الناسک ص١٦ ج٦ جزء۱۲ مبسوط السر خسي رحمه الله تغالی ص ۲۸ حموی شرح الا شباه و النظاهر په ډیرو معتبرو کتابونو کی راغلیدی ښه کار دي چي مالک د اضحی خوراک وکړی له غوښو څخه د خپلی اضحی په رد المحتار کی ذکر سویدی چي له مسئلي څخه د ډیرو کتابو داسی ښکاره کیږی چي فقیر په نیت د اضحی خریداری د پسه وکړی نو ده ته خوراک ددغو غوښو روا دی

﴿بله خبره﴾

له قاضی بدیع الدین څخه پوښتنه د فقیر وسوه چي په نیت د اضحی ده خریداری د پسه کړی وه آیا خوراک ددغو غوښو روا دي ده لره که نه قاضی بدیع الدین صاحب رحمه الله تعالی وویل نعم ﴿هو﴾ روا دي خوراک ددغو غوښو اضحیه کونکي فقیر لره ص۲۰۸ ج۵ رد المحتار بیروتی طبع ۲۰ لیکه .

و یا کل من لحم الاضحیة و یو کل غنیا و ید خر ﴿در مختار﴾ ثم ظاهر کلامه ان الواجبة علي الفقیر بالشراء له الاکل منها ص۲۰۸ ج۵ رد المحتار .

و یستحب له ان یا کل من اضحیة لقوله تعالی عز شانه فکلوا

منها و اطعموا البائس الفقير ص۸۰ ج۵ بدائع .

و ياكل من لحم الاضحية و يو كل غينيا و يد خر كنز الدقائق .

و يا كل ﴿استحبابا﴾ من لحم اضحية و يطعم من شاء من غنى و فقير ص ۵۲۱ ج۲ ص ۵۴۱ ج۲ متن مجمع الانهر ص ۴۴۷ ج۴ هدايه كتاب الاضحية .

﴿عربی﴾ و فی التتار خانية سئل القاضی بديع الدين عن الفقير اذا اشترى شاة لها ﴿اي للاضحية﴾ هل يحل له الا كل قال نعمص ۲۰۸ ج۵ رد المحتار بيروتی طبع سطر ۲۲ .

﴿مسئله﴾

پـه ۲۸۸ ص ۱۷ جزء د اعلاء السنن کی پـه ښکاره راغلیدی فقیر چي پـه نیت د اضحی خریداری د پسه وکړی وروسته دغه پسه حلال کړی نو ده ته خوراک ددغو غوښو روا دی مصنف د اعلاء السنن ویلی دی گفتار او ویل د قاضي بدیع الدین رحمه الله تعالی موافق دی د هغو احادیثو نبوی سره ﷺ چی په هغو احادیثو کی غنی او فقیر نه دي ذکر شوی دغه احادیث مطلق دی له دغو احادیثو څخه داسی ښکاره کیږی چي غنی او فقیر ته خوراک د غوښو د خپلی اضحی روا دی ۲۸۸ ص ۱۷ جزء اعلا السنن .

قلت والا وفق باطلاق الروايت ما قاله القاضی بديع الدين رحمه الله تعالی لان رسول الله صلی الله عليه و صحبه وسلم قال اذا اضحى احد كم فليا كل من اضحيه رواه احمد عن ابی هريرة رحمه الله تعالی عنهما و رجاله رجال الصحيح وروى الطبرانی عن ابن عباس

رضی الله تعالی عنهما قال قال رسول الله صلی الله علیه و علی و صحبه و سلم لیا کل رجل من الاضحیة و سنده حسن کما مرو فیة الامر بالاکل من الا ضحیة من غیر فرق بین الموسر والمعسر ﴿ای بین الغنی والفقیر﴾ و کان ظاهر حال الصحابة رضی الله تعالی عنهم فی زمنه علیه الصلاة والسلام الاعسار والفقیر فلو لم یجز للمعسر الاکل من الا ضحیة لبینه النبی علیه الصلاة والسلام وکون شراء الفقیر بمنزلة النذر انما هو فی حق ایجاب المعین لا في سائر احکامه ﴿من عدم الاکل﴾ والله اعلم ص۲۸۸جزء۱۷ اعلاء السنن .

﴿مسئله﴾

که یوه شخص په امر د مړی اضحیه وکړه دغه شخص دی خوراک له دغو غوښو څخه نکوی دغه غوښی دی خیرات کړی او که یوه شخص بیله امر څخه د مړی اضحیه وکړه نو دغه شخص ته خوراک او خیراتیدل ددغو غوښو روا دی صدر شهید ویلی دی دغه خبره مختار یعنی خوښه سویده ثواب و مړی ته رسیږی او دغه غوښی مالک د پسه دی بزازیه پر کناره د عالمکیری ۲۸۱ص٦ ج .

ولو اوصی ان یحضی عنه فی عام من ثلث ماله جاز باتفاق الروایت و یصنع به کما یصنع باضحیة من الاکل والتصدق و قال الصدر المختار انه ان ضحی بامر المیت لا یا کل منها و ان بغیر امره یا کل بزازیه ص۲۸۱ ج٦ عالمکیری و اجاز نصیر بن یحی و محمد بن سلمة و محمد بن مقاتل و ابو مطیع فیمن یضحي عن المیت ﴿بغیر

امره﴾ انه يصنع به مثل ما يصنع باضحية بنفسه من التصدق والا كل والا للميت والملک ﴿فى اللحم﴾ للذابح البزازيه على ها مش عالمكيرى ص٢٨٠ ج٦ ص٢٠٧ ج٥رد المحتار بيروتى طبع

﴿ مسئله﴾

له جهته د كوچنى زوى او لور اضحيه كول ددوى لپاره نه دى واجب ددوى پر پلار باندى يعنى پلار دى خپله اضحيه حلاله كړى په دې شرط كه لپاره او له جهته د كوچنى ولد اضحيه حلاله كړى دغه خبره ظاهر روايت ﴿مذهب دى﴾ .

﴿بله خبره﴾

كه چيرى كوچنى ولد خپل شخصى مال درلود دى پلار لره اختيار نسته چي ددغه كوچنى له مال څخه اضحيه وكړى لپار دده كه چيرى پلار غنى وو خپله اضحيه دى وكړى نيكه او وصى ديتيم هم اختيار نلري چي ديتيم له مال څخه اضحيه وكړى لپاره ديتيم لنده خبره ديتيم او د بل كوچنى په مال كى اضحيه نسته بايد ددوى لپاره كوچنى په مال څخه ددوى اضحيه بيروتى ١٢ ص١٢ جزء لوى مبسوط ٢٦٨ص٢ج شرح نقايه شرح نبلالى پر كناره د درر و غرر٢٦٧ ص١ ج ملتقى الابحر ٥١٦ص ٢ ج .

و انما تجب ﴿التضحية﴾ على حر مسلم مقيم موسر عن نفسه لا عن طفله ﴿مطلقا على الظاهر و قيل تجب عنه ايضا كالفطرة و قيل يضحى عنه ابوه او وصيه من ماله ان كان له مال ص ٥١٦ ج٢ مجمع الانهر والدر المنتقى شرح ملتقى الابحر .

و قیل لا صحه فی الکافی قال و لیس للاب ان یضحیٰ من طفله و رجعه ابن الشحنة قلت و هو المعتمد لا فی متن مواهب الرحمن من انه اصح ما یفتی به و علله فی البرهان بانه ان کان المقصود الاتلا فالاب لا یملکه فی مال ولده کالعتق او التصدق فما ل الصبي لا یحتمل صدقه التطوع و عزاه للمبسوط فلیحفظ در مختار قوله قلت وهو المعتمد اختاره فی المتقی ﴿ملتقی الابحر﴾ حدیث قدمه و عبر عن الاول بقیل ورجحه الطر سوسي بان القواعد تشهد له و لا نها عبادة و لیس لقول بوجوبها ﴿الاضحیة﴾ اولی من القول بوجوب الزکاة ص ٢٠١ ج٥ رد المحتار بیروتی .

لنفسه لا طفله بل یضحی عنه ابوه من ماله الهدایة الاصح انه یضحی من ماله اقوله ماله فی الهدایة الاصح انه یضحی من ماله اقول واصح ما یفتی به من التصحیحین عدم الوجوب قال في مواهب الرحمن لا تجب عن طفله الفقیر فی الظاهر الروایة ولا عن طفله الغنی من ماله فی اصح ما یفتی به شر نبلالی والد ررو الغرر ص ٦٢٧ ج١ .

لا یجب عن طفله الغنی من ماله فی اصح ما یفتی به کما فی شر ح الوافی ﴿ای کافی النقی﴾ ص٢٦٨ ج٢ شر ح النقایة و شر ح الیاس .

الاصح ان لا یجب ذلک ﴿ای الاضحیة من مال الصغیر﴾ ولیس له ﴿ای للاب والوصی﴾ ان یفعله فی ماله ص١٢ جزء ١٢ جلد ٦ مبسوط السر خسی رحمة الله تعالی .

﴿پو ښتنه﴾

یوه شخص د مخه د اختر تر ورځی لپاره د اضحی خریداری د پسه وکړه یا د غوايي یا د اوښ او دغه حیوان ئی د اختر په ورځ ذبح ﴿حلال﴾ کړی ایا دغه اضحیه ﴿اختری﴾ دده صحت لری که نه .

﴿جواب﴾

په الهی توفیق داسی دی بلی هو دغه اختری دغه اضحیه صحت لری او لپاره ددغه حکم دلایل ستـه لومړی دلیل رسول الله صلی الله علیه و علی اله وصحبه و بارک و سلم ویلی دی هر شخص چې مثلا پسه یا غویی لری او ده اراده د حلالیدلو ددغه حیوان کړیوی او میاشت د لوی اختر رانوی سی میاشت د لوی اختر داخله سی نو باید چې هیڅکله هیڅ شی د خپلو ویښتانو او خپلو نوکانو پرې او قطع نکړی تر څو چې دغه پسه یا دغه غویی په اضحیه کی ذبح کوی په ورځ د لوی اختر ۱۰۲ص۲ج مسلم شریف۴۹ص۵ج بذل المجهود .
خلاصه داده په دغه حدیث شریف کی ذکر سوه چې یو کس د مخه تر میاشتی د لوی اختر مالک سویوی د یوه حیوان لپاره د اضحی نو میاشت د لوی اختر چې شروع سی دی خپل ویښتان او خپل نوکان نه پریکوی .

﴿بله خبره﴾

نه پریکیدل د ویښتانو او د نوکانو مستحب او ښه کار دی په حق کی د اراده کونکی د اضحی او نه پریکول ددغو شیانو د مخه تر حلالیدلو د اضحی واجب نه دی ۵٦٥ص۱ج رد المحتار بیروتی .

سوهم دلیل رسول الله تعالی دی خلاصه د ویلو ئی داده لوی اختریان حلال کړی لـه د یجهتـه ستاسو دغه اختریان پر پل صراط باندی ورونکی او د سپر تیا شیان دی یعنی اضحیه کونکی به په قیامت کی پر خپله اضحیه سپور وی او پر پل صراط به دغه کس په آسانی سره تیر کړی ١٠ص٦ ج١٢ جزء مبسوط الامام السرخسی رحمه الله تعالی ددې تشریح داسی ده په حدیث شریف کی ذکر دی لوی اختریان حلال کړی لوی اختری دوه قسمه دی ١قسم د لوی پسه خریداری لپاره د اختری وکړی٢ قسم څو میاشتی د مخه تر لوی اختر کوچنی پسه مثلا رانیسی بیا ئی لوی کړی په سبب د تربیت دغه دوه قسمه چي ذکر سوه حلالیدل د دواړو قسمو په اختری کی صحیح دی حقیر .

﴿بله خبره﴾

ابو امامه زوی د سهل ویلی دی مسلمانانو خپلی اضحی چاغولی ددې ترجمه داسی ده مسلمان به اضحیه رانیول بیا به ئی په سبب د ښه خوراکی شیانو دغه اضحیه چاغوله دغه اضحیه به ئی څو میاشتی ښه وساتله ښه به چاغه سوه وروسته به ئی په اضحیه ﴿اختری﴾ کی ذبح کړه ابو امامه زوی د سهل ویلی دی مونږ په مدینه منوره کی چاغی اضحی ذبح کولی ٨٣٢ص٢ ج بخاري شریف .

قال رسول الله ﷺ کان له ذبح ﴿ای حیوان یرید ذبحه﴾ فاذا اهل هلال ذی الحجة فلا یا خذ ن من شعره ولا اظفاره شیئا حتی یضحی ص١٦٠ ج٢ مسلم شریف ص٦٩ ج٥ بذل المجهود شرح ابی داؤد .

قـال رسـول الله ﷺ عظموا ضحايا كم فانها على الصراط مطايا كم ص١٠ ج٦ جزء مبسوط الامام السر خسی رحمه الله تعالى .

وقـال يـحيى بن سعيد سمعت ابا امامة بن سهل قال كنا نسمن الاضحية بالمدينة و كان المسلمون يسمون ﴿الاضحية﴾ ص٨٣٢ بخاري شريف باب ضحية النبي صلى الله عليه وسلم بكبشين اقرنين كتاب الاضاحي .

عن عباد العوام اخبرني يحيى بن سعيد وهو الانصاری و لفظه كان المسلمون يشترى احدهم الاضحية فيسمنها و يذبحها ص١٠ ج ١٠ فتح الباري شرح صحيح البخاری .

څلورم دليل جلاله هغه حيوان دی چي يوازی د انسان اودس مات ﴿د انسان مرداری خوری بل شی نه خوری يوازی ګندګی د انسان خوری .

﴿مسئله﴾

حلاليدل د جلاله حيوان په اضحيه کی صحت نلري جلاله په اختری کی صحت نلري په اختری کی نه دريږی که چيری يو کس د لوی اختر تر ورځی د مخه مالک سوی وو د جلاله اوبښ يا د جلاله غوايی يا د جلاله پسه نو چاره ئی داسی ده جلاله اوبښ دی څلويښت ورځی او شپې يعنی څلويښت شواروزه منعه سی له خوړلو څخه د دغی ذکر سوی مرداری لپاره ددې چي غوښې ئی له بد بوی څخه پاکی سی او صفا سی او جلاله غويی دی شل شل شواروزه منعه سی له خوړلو څخه د ذکر سوی مراد او جلاله پسه دی منعه سی ١٠

شواروزه له خوړلو څخه د ذکر سوی مرداری ﴿لس شواروزه﴾ لپاره ددې چې غوښې ئې صفا سي .

جلاله چرګ دی درې شواروزه منعه سی له خوړلو د ذکر سوی مرداری و لیکن چرګ او چوغکه په اضحیه کی صحت نلري ۲۹۸ص٥ ج عالمکیری نقل ئی له قاضیخان څخه کړیدی ۲۰۷ص٥ج رد المحتار بیروتی .

ولا تجوز الجلالة و هی التی تاکل العذرة ﴿ای غائط الانسان﴾ ولا تاکل غیرها فانکانت الجلالة ابلا تمسک اربعین یوما حتی یطیب لحمها والبقر یمسک عشرین یوما والغنم عشرة ایام والد جاجة ثلثة ایام والعصفور یوما قاضیخان علی هامش عالمکیری ص۳۵۲ ج۳ و هکذا فی الجلد الخامس من العالمکیری ص ۲۹۸ ج٥

ولا الجلالة التی تاکل العذرة ولا تاکل غیرها ﴿در مختار﴾ قوله ولا الجلالة ای لا تجوز التضحیة بالجلالة قبل الحبس قوله ولا تاکل غیرها افاد انها اذا کانت تخلط ﴿العذرة و غیرها من النباتات والحبوب﴾ تجزی ص۲۰۷ ج٥ رد المحتار بیروتی طبع ﴿عربی﴾ فائده قال نوح افندی الروث للفرس والبغل والحمار والخثی بکسر فسکون للبقر والقیل والبعر للال والغنم والخرء للطیور والنجو للکلب والعذرة للانسان ص۱٦۷ ج۱ رد المختار بیروتی طبع .

کندکی د آس د غاطری او د خره روث نومیږی کندکی د غوایی او د پیل خثی نومیږی کندکی د اوښ او د پسه بعر نومیږی کندکی د

مرغانو خرء نومیړی کندکی کندکی د سپی ﴿سگ﴾ نجو نومیړی کندکی د انسان عذره نومیړی .

﴿یوه خبره ستـه﴾

کـه چیری پسه یا غویی یا اوښ کندکی د انسان او اوښه خاشې غلـه لکه اوربشی او جواری تـوله خوړل په دغسی حالت کی دغه درې حیوانات په اضحیه کی صحت لري چې په نیّت د اضحی حلال سی او ځلوېښت شوا روزه شل شواروزه او لس شواروزه بندی کیدل ددوی نه دی لازم ۲۰۷ ص۵ رد المحتار .

قـولـه ولا تـاكـل غيـرهـا افـاد انهـا اذا كـانت تخلط تجزى ص ۲۰۷ ج۵رد المحتار بيروتی

پـنـځـم دلیـل ﴿پښتـو مسئـلـه﴾ کـه چیـری یو کـس لپـاره د اضحـی خـریداری دداسـی غـوایی یاد داسی میړی وکړه چې شیدې ئی درلودې وس بـه کـورو که چیری وخت د حلالیدلو ذدغی اضحی نژدې وو درې رځو تـه د لوی اختـر ﴿ایام النحر﴾ نو غـولانځه ددغی غـوا او غـولانځه ددغـی میړی ﴿یـعنی میږ﴾ دی په یخو اوبو پریمنځی شیدې به ئی لږ سـی او کـه وخـت د حـلالیـدلـو ئـی لیـری وو اختـر ددرو ورځـو ﴿آیام الـنحر﴾ څخـه نـو پریول د غولانځی په پنځو اوبو سره چند انی فائده نـکوی شیـدې دی ئـی ولـوشـی او دغــه شیدې دی خیرات کړی کفایـه لاندی تر فتح القدیر ۴۳۸ ص۸ ج۲۰۹ ص۵ ج رد المحتار بیروتی چاپ .

و یـکـره ان یـحـلـب لبـنها فیتقع به کما في الصوف ص ۴۴۸ ج۴ هدايه كتاب الاضحيه .

پـس تـر حـلالیدلو د اضحیه او روایبنت لری که چیری د پوست څـخه د اضحیـه داسی شي جوړ سی چي په کور کی استعمـا لیږی دا هم روا دی لـکـه بـنـی غـلبیـل ژی مشـکوله پوستین سلواغـه موزه دستر خـان شـی د هـورایـد لـو بـی بـی عـائشـې ﴿رضـی الله تـعـالی عنهمـا﴾ د خپـلـی قـربـانـی لـه پـوستـه څخـه ژی جوړ کـړیدی ۲۰۱ص۱ج هندیه۲۰ص۵ج الاختیار ۵۲۲ص۲۰ج مجمع الانهر .

﴿مسئله﴾

پـس تـر حـلالیـدلو د اضـحیـه نفع پر اضحیـه او پر پوست دده روا ده چي نفع پر واخلي .

قـولـه ویکره ان یحلب لبنها فینقفع به کما فی الصوف ای کما یـکـره لـه الا نتـفـا ع بـصـوفـهـا و هـذا لان الـلـبـن یتولد من عـینهـا و قد جـعـلهـا لـلـقـربـة فـلا یـصرف شیئا منها الی منفعة نفسه قبل ان یبلغ مـحـلهـا و لـکـنـه یـنـضـح ضر عها بالماء البارد حتی ینتقص اللبن فلا یتـاذی بـه الا ان هـذا انما ینفع اذا کان بقرب من آیام النحر و اما اذا کان بـالـبـعـد ﴿مـن ایام النحر﴾ فلا یفید هذا لانه لانه ینزل ثانیا و ثالثا بعد مـا یـنـتـقـص و لـکـن یـنـبـغـي أن یـحـلـبهـا ویـتـصـدق بـاللبن کذا فـی الـمبسـوط ﴿ص۱۵ج۱۲٦ مبسوط السر خسی رحمه الله تعالی﴾ کفایه تـحـت فتـح الـقـدیـر ص۴۲۸ج۸و هـکـذا فـی رد الـمـحـتـار بیـروتـی ص۲۰۹ج۵ .

و اذا اذبـحـهـا جـاز لـه ان یحلب لبنها و یجز صو فها و ینتقفع به لان الـقـربـة اقیمت بالذبح اذ لا نتـفـا ع بعد اقامة القربة مطلق ﴿جائز﴾

کالا کل ص ۳۰۱ جلد۵ عالمگیری ص۴۸۸ ج۴ هدایه ص۴۳۶ ج۸ قفامه .
و یتـلـدق بـجـلـدهـا او یـعـملـه الة کجـراب خف فـرو دلـو سـفـــرة ص ۲۷۱ ج۱ درر و غرر ص۱۳۲ ج۴ خلاصة ص ۵۲۱ ج۲ الدر المنتقی بنه کار دي چي اضحیه د مخه تر لسم ور ځ څو ورځی وتړی شرنبلالی پر هامشه د درر و غرر ص۲۶۹ ج .
و یستحب أن یر بط الاضحیة قبل آیام النحر بایام شرنبلالی علٰي ها مش درر و غرر ص ۲۶۹ ج۱ .

مسائل متفرقة

مسئله:۔ إذا مال فی دعوی النبوة هذا بنی و لم یقل وُیة علی فراشی فهذه الدعوة صحیحة و إذا اقام البینة سُمِعت بینتـه و قضی بنبوته کذا فی المحیط۔

مسئله:۔ زحل زدعی شیئا فی ید غیره و قال هو ملکی و قال صاحب الید احدث یده علیه بغیر حق قالوا لاتکون هذه دعوی الغصب علی ذی الید۔

مسئله:۔ إذا کفل بفلان او فلان فهو جائز و یدفع الکفیل ایها شاء و یبرأ و کذلك إذا کفل بنفس فلان او بما علیه او بنفس فلان آخر او بما علیه جائز۔

مسئله:۔ و فی الزاد و إذا مات الرجل و علیه دیون و لم یترك شیئا فکفل رجل عنه الغرماء لم یصح الکفالة عند أبی حنیفة و قالا یصح و به قال الشافعی و الصحیح قول أبی حینفة۔

مسئله:۔ و فی الینابیع و لو تکفل عن رجل بالف مؤجلة فمات الکفیل یوخذ من ترکته حالا و لا یرجع ورثة علی المکفول عنه الا بعد حلول الاجل۔

مسئله:۔ وان مات الاصیل حل الدین فی حقه فیکون مؤجلا فی حق الکفیل

حتی لو اختار المكفول له مبايعة الكفيل دون ورثة الاصيل ينتظر حتی يحل الاجل۔

مسئله۔ و فی السراجية الكفيل بالنفس إذا صالح فی رواية أبی سليمان و فی رواية أبی حفص يصح و عليه الفتوی ۔ والله اعلم بالصواب۔

مسئله ۔ فی الفتاوی الخلاصة ولو كان كفيلا بالمال فقضی الطالب علی ان يبريه من الكفالة بالنفس ان قضی بعضه علی ان يبريه به عليها جاز۔ (تتارخانيه ج ۱ ص ۲۲۸)

مسئله ۔ و إذا كان لرجل علی رجل الف درهم و بها كفيل فصالح الكفيل علی مائة درهم علی ان يبرأ الاصيل من الالف رجع الكفيل علی الاصيل بمادرهم علی ان وهب التسمائة للكفيل رجع الكفيل بالالف كما لو وهبه الكل كذا لو صالح علی عشرة دنانير كان للكفيل انيرجع بجميع الالف و كذا لو صاحل علی مكيله ۔(ج ۱ ص ۲۲۸)

مسئله ۔و كذا لو صالحه علی عشرة دنانير كان للكفيل ان يرجع بجميع الالف و كذا لو صالح علی مكيل او عروض (فتاوی تتارخانية ج ۱۰ ص ۲۲۷)

مسئله ۔ و لو كان فی ماله فضل علی الدين و قد كان الميت اوصی بثلث ماله فدفع الكفيل الكمفول به إلی الوارث او إلی الموصی له او إلی الغريم لا يبرأ ولم يذكر فی الكتاب إذا دفع الثلاثة جميعا قد قيل يبرأ بالدفع إليهم قال شمس الائمة السرخس و الا عندی انه لا يبرأ فان ادی الوارث الدين والوصية جاز ذلك الدفع إلی الورثة و برئ الكفيل۔ (فتاوی تتارخانية ج ۱۰ ص ۲۲۷)

مسئله ۔إذا كفل رجل بنفس رجل علی انه ان لم يواف به فی يوم كذا فالالف إلیّ للطالب عليه عملی ثم كفل آخر بنفس الكفيل علی انه ان لم

یـواف بـه فـی یـوم كـذا فـالـمـال الـذی كـفل بـه علی فوافی الكفيل الاول بـالـمـطـلـوب و دفـع إليـه فـی ذلك اليوم فالكفيلان جميعا يبرأن عن الكفالة۔
(فتاوى تتارخانية ج ١٠ ص ٢٢٨/ هنديه ج ٥ ص ١٢٣)

:**مسئله**۔ و ان وافـی الـكـفيل الثانی بالكفيل الاول فی ذلك اليوم و لم يواف الكفيل الاول بالمطلوب برئ الكفيل عن الثانی عن الكفالتين والكفيل الاول كفيل بالكفالتين۔

:**مسئله**۔ و إذا كـفـل رجـل بنفس رجل على انه ان لم يواف به فی يوم كذا فعليه ما عليه من المال و لم يواف به فی ذلك اليوم حتى صار كفيلا بالمال ثم ان الكفيل ادى المال إلى الطالب فانه لا يبرأ عن الكفالة بالنفس۔

:**مسئله**۔ إذا دفـع الـرجـل الف درهـم إلـى رجـل و قال نصفها عليك قرض ونـصفها معك مضاربة بالنصف فاخذها على ذلك فهو جائز و هذه المسئلة نص عـلـى ان قـرض الـمشاع جائز و لا يوجد لهذا روايه الا هنها (فتاوى تاتارخانية ج١٥ ص ٤٠٧

(١٦) :**مسئله**۔ و فـی الـذخيرة إذا قال لغيره بالفارسية ایں را بگیر وتصرف کن بطریق شرکت تاہر چہ سود شود نیمہ ترا بود و نیمہ مرا كـان مـضـاربة و ان نـص عـلـی الشركة۔(فتاوى تاتارخانية ج١٥ ص ٤٠٢)

:**مسئله**۔ و لـو قـال رب الـمـال على ان لی نصف الربع و لك ثلثه فللمضارب الثلـث والباقـی لـرب الـمـال و فی إلينابيع فالحاصل ان كل شیئ سكت عن ذكره فهو لرب المال۔(فتاوى تتارخانية ج١٥ص ٥٠٤)

:**مسئله**۔ و فـی الـفـتـاوی الـعـتـابية و لـو قـال خـذ هـذا مضاربة بالثلث فالثلث للمضارب ولو قال بالثلثين فالثلثان له(فتاوى تتارخانية ج١٥ ص ٤٠٤)

مسئله:۔ إذا شرط في المضاربة بعض الربع لغير المضارب ورب المال فهو على وجهوه (۱) أحدها ان ان يشترط ذلك لاجنبي و في هذا الوجه ان شرط عمل الاجنبي فالمضاربة جائزة و شرط جائزا و يصير رب المال دفعا المال مضاربة إلى رجلين و ان لم شرط عمل الاجنبي فالمضاربة جائزة و الشرط باطل و يجعل المشروط للاجنبي كالسكوت عنه فيكون لرب المال(فتاوى تتارخانية ج١٥ ص ٤٠٦)

مسئله:۔ والوجه الثاني ان شرط بعض الربع لعبد رب المال او لعبد المضارب فان شرط عمل العبد مع ذلك فالمضاربة جائزة و الشرط جائز أيضا على كل حال۔

مسئله:۔ إذا دفع الرجل إلى رجل الف درهم مضاربة بالنصف فاشترى المضارب بها عبدا يساوي الف درهم فاعتقه المضارب فعتقه باطل وان اعتقه رب المال عتقه و بطلت المضاربة و لا ضمان على رب المال۔(فتاوى تتارخانية ج١٥ ص ٤٦٤)

مسئله:۔ و ان اختار المضارب عتق نصيبه من العبدين كان و لا العبد الاول بينهما على اربعة اسهم و لا العبد الثاني بينهم نصفين(فتاوى تتارخانية ج١٥ ص ٤٧٠)

مسئله:۔ قال عمر إذا عمل المضارب بمال المضاربة فربع الفا فاقتسما الربع ومال المضاربة في يد المضارب على حاله فاخذ رب المال من الربع خمسمائة و المضارب خمسمائة ثم ضاع رأس المال في يد المضارب قبل او بعده فان قسمتها باطلة و الخمسمائة التي اخذها رب المال تحسب من رأس المال و يؤدي المضارب الخمسمائة التي اخذها إلى رب المال ان كان قائما

بعينه و ان هلكت في يده رد مثلها على رب المال حتى يقيم لرب المال رأس ماله والالف التي هلكت في يد المضارب هي ربع۔(فتاوی تتارخانية ج١٥ ص ٤٨٢)

مسئله:۔ و إذا قال الرجل لغيره كنت لك بنفس فلان و لم يكن المكفول له يدعى المكفول به شيئا فالكفالة جائزة۔(فتاوى تتارخانية ج١٥ ص ٢٢٩)

مسئله:۔ و إذا قال الطالب للكفيل بالنفس قد برئ إلى من صاحبي فهذا اقرار منه بالتسليم(فتاوى تتارخانية ج١٠ ص ٢٣٠)

مسئله:۔ و إذا كفل وصي الميت غريما للميت بنفسه من رجل فدفعه الكفيل إلى وارث الميت لا يبرأ إذا كان في التركة دين و اما إذا لم يكن في التركة دين يبرأ بالتسليم إلى وارث الميت استحسانا۔

مسئله:۔ و إذا كفل رجل لرجلين بنفس رجل و سلمه إلى أحدهما لا يبرأ عن كفالة الأخر و كذلك لو كانا وصيين فدفع الكفيل إلى أحدهما لا يبرأ عن كفالة الأخر إذا حصلت الكفالة يعقدهما و هذا الجواب عندهم جميعا۔ (فتاوى تتارخانية ج١٠ ص ٢٣٠) هنديه .

مسئله:۔ و إذا كفل بوجه رجل على انه ان لم يواف به غدا فعليه الالف التي له فالكفالة جائزة على ما شرط و لو كفل بيده او رجله او ما اشبه ذلك على انه ان لم يواف به فعليه الالف التي له عليه فلم يواف به لا يلزمه شيئ ۔ و الل اعلم بالصواب ۔ (فتاوى تتارخانية ج١٠ ص ٢٣٠)

مسئله:۔ و لو كفل بنفس رجل على انه ان لم يواف به غدا فقد احتال الطالب عليه بالالف التي له على المطلوب فلم يواف به في الغد فان المال على الكفيل۔(فتاوى تتارخانية ج١٠ ص ٢٣٠)

مسئله۔ و لو برهن رجل علی رجل ان له علی فلان الغائب الف درهم و ان هذا کفل عنه بأمره قضی القاضی بالمال علی لکفیل والمکفول عنه و یثبت أمره و یرجع الکفیل بما دعی علی الأمر و إذا ادعی علی الآمر و إذا ادعی الکفالة بغیر أمره قضی القاضی بالمال علی الکفیل دون الاصیل(فتاوی تتارخانیة ج۱۰ ص ۴۳۱)

مسئله۔ قال فی جامع الفتاوی ولو ادعی ان فلانا کفل به لا یقضی لأنه قضاء علی الغائب والدین علی الاصیل علی حاله(فتاوی تتارخانیة ج۱۰ ص ۲۳۱) (هندیه)

مسئله۔ قال محمدؒ فیمن قال لآخر ما جنی علیك فلان فهو علیَّ یصح و لو انکر الکفالة و قامت البینة علی الجنبیة فالکفالة یصح و یقضی علیه و یکون قضاء علی الجانی(فتاوی تتارخانیة ج۱۰ ص ۲۲۷) (هندیه)

مسئله۔ وفی الخانیة و ان کفل عن رجل بالجنایات اختلفوا فیه و الصحیح انها صحیح و یرجع المکفول عنه ان کان بأمره(فتاوی تتارخانیة ج۱۰ ص ۲۳۲)

مسئله۔ و لو کتب شهادته علی صك الشرأ و ختم علی ذلك الصك ثم ادعی الشاهد بعد ذلك ان الدار له یصح دعوٰه و لا یکون کتابة الشهادة علی الصك و ختمه تسلیما و اقرارا بان المبیع ملك البائع۔(فتاوی تتارخانیة ج۱۰ ص ۲۳۲)

مسئله۔ و لو ان رجلا قال ضمنتك ان ادفع إلیك من مالی کذا لم یلزم بهذا الضمان شیئ۔(فتاوی تتارخانیة ج۱۰ ص ۲۳۳)

مسئله۔ وان کان لامرأة علی زوجها الف درهم من صداقها فکفل به لها رجل عن الزوج ثم ماتت المرأة فورثها زوجها و اخوها فانه یبرأ الکفیل عن النصف و بقی کفیلا بنصف الاخ۔(فتاوی تتارخانیة ج۱۰ ص ۲۳۳)

مسئله۔ و قال فی الکافی کفیل بدین مؤجل مات و حل الاجل فطلولب وارثه بتعجیله وعجل وارثه لا یرجع علی الاصیل حتی یحل الاجل خلافا لزفر۔(فتاوی تتارخانیة ج۱۰ ص ۲۳۳)

مسئله۔ و قال فی الذخیرة الکفیل یا بنفس او بالمال إذا اخرج نفسه عن عهدة الکفالة بحضرة المکفول له و المکفول عنه لا یخرج و یبقی کفیلا کما کان والوکیل إذا اخرج نفسه عن الوکالة بین یدی الموکل یخرج عن الوکالة واشار فی کتاب الحیل إلی ان له ان یخرج من الکفالة و صورة ما ذکر ثمه إذا کان لرجل علی رجل مال مؤجل اومنجم ۔(فتاوی تتارخانیة ج۱۰ ص ۲۴۸)

مسئله۔ و قال فی السغناقی و من اشتری عبدا فضمن رجل بالعهدة اعلم ان ههنا ثلاث مسئلة (۱) ضمان العهدة (۲) وضمان الدرک (۳) و ضمان الخلاص فضمان العهدة باطل بالاتفاق و ضمان الدرک جائز بالاتفاق و اختلفوا فی ضمان الخلاص۔ (فتاوی تتارخانیة ج۱۰ ص ۲۴۲)

مسئله۔ قال فی جامع الفتاوی و لو ادعی عبدا فی ید رجل فضمن انسان بنفسه او برقبة ثم مات العبد او ابق فعلی الضمان قیمته عند زفر و عند أبی یوسف ان ضمن الرقبة فکذلك وان ضمن نفسه لا یضمن إذا هلك۔(فتاوی تتارخانیة ج۱۰ ص ۲۴۲)

مسئله۔ و لو قال إذا قدم فلان فلك علی الف درهم و هو یدعی علی فلان الفا جاز ضمانه بخلاف قوله علی الالف لم یجز و ان ادعی فلان علیه کذا و کذا لو قال قدم فأقر لك بالف فانا ضامن جاز۔(فتاوی تتارخانیة ج۱۰ ص ۲۴۳)

مسئله۔ قال و فی نوادر ابن سماعة أیضا إذا قال الرجل لغیره ان لم یعطك

فلان مالك فهو على فهذا جائز و إذا طالبه و لم يعط لزم الكفيل المال۔(فتاوی تتارخانية ج۱۰ ص ۲٤٤) (هنديه)

مسئله:۔ و ذكر في الجامع الصغير أيضا إذا كفل رجل بنفس رجل على انه ان لم يواف به غدا فالمال الذى للطالب عليه فمات المكفول بنفسه قبل مضى الغد ثم مضى الغد يصير كفيلا بالمال جوز الكفالة بالمال مع انه لم يقل عليه للطالب۔

مسئله:۔ و في الجامع الصغير إذا كان لرجل على رجل مائة درهم فكفل رجل بنفسه و شرط في الكفالة بالنفس انه ان لم يواف به غدا فعليه المائة مع انه لم يقل فعلى المائة لك ۔(فتاوی تتارخانية ج۱۰ ص ۲٤٤)

مسئله:۔ و في جامع الصغير رجل لزم رجلا و ادعى عليه مائة دينار فقال رجل للمدعى دعى فانى كفيل بنفسه فان لم اوافك به غدا فعلى مائة دينار فقال و جوز هذه الكفالة مع انه لم يقل فعلى مائة دينار لك(فتاوی تتارخانية ج۱۰ ص ۲٤٥)

مسئله:۔ رجل قال لغيره ادفع إلى فلان كل يوم درهما فانا ضامن لك فاعطاه فاجتمع عليه مال كثير فذلك لازم للضمان و هو بمنزلة قوله ما بايعت فلانا فانا به ضامن۔ (فتاوی تتارخانية ج۱۰ ص ۲٤٥) (

مسئله:۔ من عليه الزكاة إذا أراد ان يكون ميتا عن زكوة مالة لا يجوز فالحيلة فيه ان يتصدق بها على فقير من أهل الميت ثم هو يكفن به الميت فيكون له ثواب الصدقة و لأهل الميت ثواب التكفين و كذلك في جميع ابواب البر الذى لا يقع به التمليك كعمارة المساجد و بناء القناطر والرباطات لا يجوز صرف الزكاة إلى هذه الوجوه۔(فتاوی تتارخانية ج۱۰ ص ۳۱۹)

:مسئلہ۔ والحیلة ان یتصدق مقدار زکاته علی فقیر ثم یأمره بعد ذلک بالصرف إلی هذه الوجوه فیکون للمتصدق ثواب الصدقة و لذلک الفقیر ثواب بناء المساجد و القنطرة۔

:مسئلہ۔ و لو وکلوه ان یشتری لهم شیئا فاشتری لهم بنیة الزکاة شیئا لا یسقط عنه الزکاة و لکن ینبغی لهم ان یوکلوا رجلا اخر بالشراء ثم یأمرون من علیه الزکاة بان یدفع له ثمن ذلک الشیئ بنیة الزکاة۔(فتاوی تتارخانیة ج۱۰ ص ۳۱۹)

:مسئلہ۔ و ان کان القاضی فرض علیه النفقة لقرابته المحاوج فان أراد ان یدفع النفقة إلیهم بنیة الزکاة لا یجوز الا إذا ادی زیادة علی ما فرض لهم القاضی فحینئذ الزیادة تکون من الزکاة۔(فتاوی تتارخانیة ج۱۰ ص ۳۱۹)

:مسئلہ۔ و فی فتاوی أبی اللیث مواضع موات علی شط جیحون عمرها اقوام کان للسلطان ان یأخذ العشر من غلاتها و هذا الجواب انما یتقیم علی قول محمدؒ لأن الجیحون عنده عشری والمؤنة تدور مع الماء و لو اباح السلطان شیئا منذلک لرباط ثمة لا یجوز و لا یحل للمتولی ان یصرفه إلی رباط(فتاوی تتارخانیة ج۱۰ ص ۳۱۹) (هندیه)

:مسئلہ۔ و اما الحیلة فی ذلک ان السلطان یتصدق بذلک علی الفقراء ثم ان الفقراء یدفعون ذلک إلی المتولی ثم ان المتولی یصرف ذلک إلی الرباط(فتاوی تتارخانیة ج۱۰ ص ۳۲۰)

:مسئلہ۔ و فی السراجیة إذا التزم صوم شهرین متتابعین و صام رجب و شعبان فاذ شعبان نقص یوما فالحیلة ان یسافر فینوی الیوم الاول من شهر رمضان عما التزمه۔(فتاوی تتارخانیة ج۱۰ ص ۳۲۰)

مسئلہ:۔ و إذا أراد ان ينوى الفدية عن صوم ابيه او صلوته و هو فقير فانه يعطى منوين من الحنطة فقيرا ثم يستوهبه ثم يعطيه هكذا إلى ان يتم۔(فتاوى تتارخانية ج١٠ ص ٣٢٠)

مسئلہ:۔ و فى العيون و لو حلف لا يصوم هذا الشهر يعنى شهر رمضان بثلث تطليقات امرأته فأراد ان لا يحنث فالحيلة ان يسافر و يفطر ۔(فتاوى تتارخانية ج١٠ ص ٣٢٢)

مسئلہ:۔ و فى السراجية إذا حلف ان لا يتزوج باوش مثلا تزو أوشية خارج اوش لم يحنث ۔

مسئلہ:۔ الحيلة للأفاقى إذا أراد دخول مكة من غير احرام من الميقات ان لا يقصد دخول مكة و انما يقصد مكانا آخر و راء الميقات خارج الحرم نحو بستان بنى عامر او موضعا آخر بهذه الصفة لحاجة ثم وصل ذلك المكان يدخل مكة بغير احرام و عن أبى يوسفؒ إذا شرط الامامة بذلك المكان خمسة عشر يوما حتى لو نوى الاقامة اقل من خمسة عشر يوما لا يدخل بغير احرام۔(فتاوى تتارخانية ج١٠ ص٣٢٠) (هنديه)

مسئلہ:۔ من حلف امرأة ان لا تتزوج فزوجها فضولى من رجل فاخبرها و قبضت المهر لم تحنث۔(فتاوى تتارخانية ج١٠ ص ٣٢٦)

مسئلہ:۔ و فى جامع الفتاوى روى هشام فمن حلف لا يتزوج امرأة فأمر غيره فزوجها حنث و ان زوجها غيره فاجازه بالفعل لا يحنث و قال الفقيه من ابتلى بهذا ثم فعل شيئا من هذه الاشياء ارجو ان لا يخت لا يحنث لان كثيرا من الصحابة والتابعين لا يرون ما يكون به يمينا قبل النكاح طلاقا۔(فتاوى تتارخانية ج١٠ ص ٣٢٧) (هنديه)

مسئله۔ و فی الذخیرة رجل کتب إلی امأته کل امرأة لی غیرك وغیر فلانة فهی طالق ثم محی ذکر فلانة و بعث بالکتاب إلی امرأته لا تطلق فلانة و هذه حیلة جیدة(فتاوی تتارخانیة ج۱۰ ص ۳۲۷)

مسئله۔ الحیلة للمطلقة الثلاث إذا خافت ان یمسکها ان تقول للذی یرید التحلل قبل ان یتزوجها قل ان تزوجتك و جامعتك مرة فانت طالق ثلاثا او ان واحدة بائنة فإذا قال ذلك تزوجه المرأة نفسها منه فإذا جماعها مرة یقع علیها الطلاق و یحصل لها الخلاص۔

مسئله۔ وفی السراجیة إذا حلف ان لا یطلق فلانة فخلعها اجنبی و دفع بدل الخلع إلی الزوج لم یحنث و کذا لو تزوج رضیعة و أمر امرأته او امها فارضعتها۔(فتاوی تتارخانیة ج۱۰ ص ۳۳۰)

مسئله۔ إذا قال کل امرأة اتزوجها فهی طالق فتزوج امرأة ثم جعلا شافعی المذهب حکما و رضیا و ادعت المرأة وقالت ان هذا تزوجنی علی صداق کذا و قد کان حلف بطلاق کل امرأة یتزوجها فالأن إذا تزوجنی و طلقت قبل الدخول فالزمم علیه ان یدفع إلی نصف صداقی فمره بالدفع إلی فانه یماطل فی ذلك قال الزوج بلی حلفت و لکن هذه الیمین لم تکن صحیح لانها فی غیر الملك فقال الحاکم انی قد حکمت ببطلان هذه الیمین لانها مخالفة النص و هو قوله علیه الصلوة و السلام لا طلاق قبل النکاح فانه ترتفع الیمین فی حق هذه الا ان هذا مما یعرف و لا یفتی بالقلم کیلا یتجاسر العوام۔(فتاوی تتارخانیة ج۱۰ ص ۳۳۰)

مسئله۔ رجل قال لامرأته ان لم تطبخی قدرا نصفها حلال ونصها حرام فأنت طالق فالسبیل ان تجعل الخمر فی و تطبخ البیضة فیها۔(فتاوی

تتارخانية ج۱۰ ص ۳۳۱)
مسئله ـ قول المصنف و هو قوله عليه الصلوة والسلام الخ اخرجه الحاكم في مستدركه والدار قطني في -- إذا حلف بثلاث تطليقات ان لا يكلم فلانا فالسبيل ان يطلقها واحدة بائنة و يدعها حتى انقضيت عدتها ثم يكلم فلانا ثم يتزوجها۔ (فتاوى تتارخانية ج۱۰ ص ۳۳۱)
مسئله ـ إذا حلف ان لا يدخل دار فلان فالحيلة ان يحمل مرفوعاإذا انتهى إلى الباب۔ والله اعلم بالصواب (فتاوى تتارخانية ج۱۰ ص ۳۳۱)
سوال:...... كوم عقد دي چي نه نقل كيږي مګر پس د قبض ؟
جواب:...... پنځه دي ۱ . هبه۲ . رهن ۳ . اعارة۴ . ايداع ۵ . قرض .
سوال:
......آيا د قريبانو سره نكاح صحيح ده لكه دا كا لور يا نور داسي ؟
جواب:......هو ! جائز ده خو افضل د ليري خلكو سره نكاح بهتره ده . إِغْتَرِبُوْا و لَا تَضْوُءُ يعني تزوجوا الغرائب دون القرائب حتى لا تأتو باولاد ضاوين إلى ضعفاء نحفاء (النهاية لابن الاثير ۱۰٦/۳) و قد ذكر أيضا ابن قتيبة في غير الحديث .
سوال:
...... يوه ښځه پوهيږي چي مېږه مي زناوي كوي دا كواى سي چي داسي دوا په وخوري چي شهوت يې ختم سي؟
جواب:......"لا يجوز الا باذنه وهو المسئول عن اعماله امام الله تعالى" (فتاوى عصر لوهب زهيلى ص ۱۷۴) زما حقير نظر دا دى چي ور دي يې كړي ولي ددې خبيث اولاد هم خبيث وي لكه ابراهيم عليه السلام وايي:

ان تذرهم لا يلد الا فاجراً كفارا .

سوال:

...... هل يجوز تعليم المرأة؟

جواب: ......نعم يجوز و لا فرق بين الرجل والمرأة فى التعليم (وهبة الذحيلى)

سوال:

...... كله نظر و ښځي ته جائز دى ؟

جواب: ......للعلم و التعليم و استطباب والشهادة والمعاملة والخطبة ـ (فتاوى عصر ص۱۷۸)

محترموا د وهبة الذحيلي دعوه ده شافعي مسلک کوي خو پر هغه مذهب هم دده فتوى موافق نه وي او تصنيفونه د امام صاحب په مذهب کوي خو ديوه مذهب والا د بل په مذهب كي تصنيف كول مطابق د هغه د مذهب سره نه وي . مذهب يو وي دى بل څه وايي لکه يوه د هغه فتاوى عصر ما مکمله وکتله خو دى وايي دا د امام صاحب مذهب دى هغه يا خو وي نه يا نهايت ضعيف قول وي لکه په ده مسئله کي .استاد و ځوان يا مشتهاة شاگردي ته کښى کتلى استطباب معنى طبابت نسي ورته کتلاى مگر هغه د مرض ځاى ته او معاملات مال ته به کوري دى مال اخلى كه دا اخلي ها معرفت يې په قوم په لار په بنار نور داسي شيانو سته جي دى يې وپېژني د فتاوى عصر خپله رايه ده . مذهب ما درته ووايي . والله اعلم و علمه اتم .

سوال:

...... کـه حـرام سـو مـال د خلکو په ښارو کي سود خوري رشوت، کذب لکه په اوس زمانه کي نو دی به څه خوري؟

جواب: ......"جاز الاکل منه للضرورة هذا القول عزبن عبد السلام"

سوال:

......د پیر صورت په ذهن کي حاضر کېدل دا جائز دي که نه دي جائز؟

جواب: ......"أما رؤیة الشیخ بالذکر فهی بدعة و انکان یری ان الشیخ نافع و ضار فهذا اشراک" (فتاوی عصر لوهبة الذحیلی)

محترموا زه د چا نظر رانقل کړم خو مطلب مي دا نه وي چي پر چارد وکړم صرف د معلومات دپاره يې نقل کوم زه نه عالم يم نه أهل ترجيح يم صرف ناقل مطلق يم . والله اعلم.

سوال:

...... يو سړی وصيت وکړي چي زه مړ شم زما ستر کي يا پښتورګي يعني ګردې دا و يو بل مريض ته ورکړی آيا دا جواز لري که نه؟

جواب: ......محترموا زه مکې مکرمې ته ولاړم هلته يوه فتاویٰ وه د سعودي د علماؤ مسائل په کي جمع سوي وو ماهغه فتاوی وکتله چي اوس هم راسره موجوده ده او د بلي خوايې زموږ اکابرين علماء پاکستان هم کتابونه جوړ کړي دي ټول يې ناجائز بولي او ده بلي خوايې بيا داز هر علماء جائز بولي .ورسره وهبة الذحيلي: "هل يجوز التبرع بالاعضاء نعم يجوز بحسب قرار المجمع الفقهی لأن الحی افضل من الميت و هذا ما يفعل بعض الناس فی الوصية بالتبرع اما بکلية". يعني ګردې او قرة عين او بشيئ من جسده بعد موته (فتاوی عصر ص۱۹٤) . زه حقير فقير دا نظر لرم چي د

امـام صـاحـب څـخـه مشـهـوره واقعه ده چي ښځه مري په نس کي يې بچى
وي د ښځي نس دى ورڅيري كړي بيا دى بچى را وباسي دپاره ددې چي
ښځه هسي مري نو د بچي د خلاصېدو كوشش بايد وسي . دلته هم بعينه
مسئله ده او كه څوک وايي دا يې توهين دى د مړي نو د ښځي هم توهين
دى ولي بچى د مور په نس د مور جز بلل كيږي ولي چي د بچي خرڅېده د
مور پـه نـس كـي نـه دي جائز نو اوس دا بلوا عام گرزېدلى ده ټوله دنيا په
مبتلا ده كـه مسلمانان دي كه كفار دي او د عالم بالكل ده فتوى ضرورت
نـه وينـي لهذا كه موږ موافقت د مصري علماؤ سره وكړو اختلاف به ختم
سي او فتوى پر يو ضعيف قول عند الضرورة هم جائز ده . نور د پاكستان
علـماء او مفتيـان زما مقتدايان دي يو قول دى وايي : مداد العالم عند الله
افضل من دماء الشهداء (فتاوى عصر) ما ته هر عالم دومره قدر لري چي
نوم يې نه سم اخيستلاى نه مفسد علماء چي د قدرت او پيسو په خاطر
هيڅ نه پېژني كه پر مسلمانانو د مرگ حكم وي كه د مسلمانانو د ارتداد
حكم وي موږ وكتل په افغانستان كي دا ۴۰ كاله څه تېر سوه او نو ر به څه
وسي الله دي مسلمانان كامياب كړي .

سوال:

...... دلته بعضي دولتونه دي موټر چلول د ښځي جائز نه بولي؟

جواب: ......"لا دليل لهم على ذلك و هو غير صحيح حيث انه مثل ما كان المرأة تركب الدواب و لا ينكر ذالك النبى ﷺ فلها قيادة من غير حرج" (فتاوى عصر ص ۱۹۶)

حقير فقير وايي چي نعم فيه حرج، نه قياسيږي ښځي د زماني د نبي

علیه السلام او د اوس ښځي او اوس زمانه زموږ په علاقو افغانستان دا د فحاشو ښځو کار دی نه د ښځو پاکو نو تشبه د فاحشو سره حرام ده او بل هغه سواري چي د خره سواري هغه اوس هم زموږ علاقو کي ښځه پر دابو ځي او خلګ هم څه نه پر وایي خو بیا هم د هغو سره محرم هم ورسره وي بې له محرمه نه وي .نو ضرور به داغه ښځه چي لیري ځي محرم به هم ورسره وي او زحیلي دا شرط نه دی ویلی . او یا داسي سپین سرې بوډۍ وي او بل موټر یو ساعت یا دوه ساعته چمن ته ځان رسوي نو دا په یو ساعت کي چي حرامیتوب کوای سي او اوښ یا خر هغه په درې ورځي چمن ته ځان رسوي نو ضرور به محرم ورسره وي، او بل ښځي ته چي د موټر چلول ایله کړه نو لویه دروازه د فساد خلاصه سوه، ولي هغه چي موټر په دوه ساعته د سفر لاره پرېکوي او ښځه بې محرم سفر نسي کولای حرام دي حلال کړه او که وهبة الذحیلي وایي خالي دي بازار ته راځي دا خبره دده په عبارت کي نسته او که زحیلي وایي چي د محرم سره به ځي موټر به چلوي نو خو بیا د نص خلاف ده ولي رسول الله ﷺ او صحابه وو ازواجي مطهراتو ته تر شا ځای ور جوړوی نه تر مخ چي سړی د خپلي ښځي سره ځي ښځه مخته کړي او دی ورپسې سپور وي نو خلک به ورته د احمق نسبت وکړي .

لطیفه: یو وخت یوه ښځه پر خره سپره وه پر یوه کلي را تېرېدله یو بوډا سړی ناست وو، ورته یې وویل ما به نه درسره بوزې هغې وویل هو! نو ښځه مخته وڅکېده سړی پسي سپور سو پر یو کلي را تېرېدو چي و یې کتل ښځه مخته ده خلکو ورته وویل بابا ته مخته سه، بابا وویل: خو

خـره ددې ده نـو شـايد كېداى سي چې موټر د زحيلي نه دى . نو څكه ښځي تـه دمـخ سيټ اجـازه ورکـوي کـه نـه ښـځـه بـه شـا تـه وي کـه پر استېرينگ كښيني نو دسيټ دښځي شاته به سړى وي .

دا زما خپـل نـظر دى پر چاپېږ نه تحميـل كوم الله ته خو ما ته په قبر كي استراحت او آرامي راكړې او احسان راسره وكړې .

سوال:

...... څـه حـكـم دى ددې قـول د رسـول الله ﷺ انت و مالک لابیک، تـه او مال د پـلار ياست، آيا نو زوى د مال څخه فارغه دى اختري سرسايه او نور احكام ورباندي نستـه؟

جواب: ......"هذا سبيل الادب والاحترام لا على سبيل الالتزام اى على الولد كفالة والده من النفقة فكان ملك الولد ملك للوالد" او په لباب كي وايي چي: انت و مالک لابیک، دا صرف احتراماً دي ولي كه په مال كي تر ضرورت فوق تصرف كوي نو مال خو خرڅولى سي او زوى نه سي خرڅولاى نو دزوى مال دپلار نـه دى . نو زوى خو هم دپلار دى نو بايد پلار زوى هم خرڅ كړي يا خرڅېدل يې جائز سي او خرڅېدل يې نه دي جائز نو مال يې هم نه دى جائز . معنى دپلار نه دى صرف پلار د نفقې حق لري .

سوال:

...... ماتت وهى تلد، يعني ښځه پر اولاد مړه سي څه حكم يې دى يا د شهداؤ قسمونه څو دي؟

جواب: ......"النفساء شهيد والمحموم شهيد والمبطون شهيد وشهداء القصف الجوى هم شهداء الآخرة و هؤلاء يغسلون و يصلون عليهم و مداد العلماء خير

من دماء الشهداء" .

سوال:

...... یو سړي بل سړی مړ کړی او بیا یې قاضي ته رشوت ورکړی قاضي ایله کړ آیا بیا یې قتل جائز دی که نه؟

جواب: ......" الظلم لایعالج بالظلم فلا یحل القتل" (فتاوی عصر ص ۲۴۵) معنی مړک یې نه دی جائز . حقیر فقیر وایي چې دا قتل قضاءً نه دی جائز البته عند الله به جائز وي .

سوال:

...... هل یجوز المسح علی البوط العسکری؟

جواب: ......فی المذهب الحنفی : یجوز ذلك ، و مثله الجرموق المشدود علی ظهر القدم ، و یجوز المسح علی الزربول .

سوال:

...... هل من زکاة علی البترول؟

جواب: ......لا زکوة فیه لأنه مال عام للدولة ای تعود فائدته لکل الشعب ، و بعضهم قال :بوجوب الزکوة فیه

سوال:

......دفع رشوة من أجل أن یحج ایصح حجه؟

جواب: ......حجه صحیح لکنه ارتکب محرماً۔

سوال:

......ما تقول بمذهب السلفیة؟

جواب: ......نحن سلفیة ، نقدد السلف ، لیس کل مذهب السلفیة خطأ و انما

نـنتقدهم حال خطئهم، و من خطئهم أنهم يتهمون الاخرين بالكفر و يخالفون بعض الاحاديث مثل الدعاء بعد الصلاة و يعتبرونه بدعة و يعدون زيارة القبور شركاً و يعادى بعضهم المذاهب الاربعة۔

سوال:

...... ما حكم الحوالات المصرفية؟

جواب: ......جائزة و تتضمن عقدين والقبض الحكمين يحل محل القبض العرفى۔

سوال:

...... ماهى العقود التى لا تنقل فيها الملكية الا بعد القبض؟

جواب: ......'الملكية لا تنقل فى خمسة عقود الا بعد القبض هى: الهبة و الرهن والاعارة والايداع و القرض۔

سوال:

......هل يجوز زواج الاقارب؟

جواب: ......يجوز لكن الافضل الابتعاد عنه "اغتربوا لا تضووا"۔ معنی پہ پردي قوم کښې واده ده وکړ فتاویٰ عصر

سوال:

...... هل يجوز ضرب الزوجة؟

جواب: ......لا يجوز الا فى حال النشوز وان جاز حال النشوز فيكون رق بالكف على الكتف او بالسواك ۔ اما ضرب الوجه بالكرباج او الخيزران فلايجوز۔

سوال:

...... ما حكم من يسرق من مال الدولة او من المال العام؟

جواب :......تقطع يده فى المذهب المالكى اما فى المذهب الاخرى فقيه شبهة فلا تقطع يده ۔ والحرام لا يعالج بالحرام حيث لا يمكن اخذ المال العام والفوائد و دفعه كضريبة او قيمة كهرباء او بتزين مثلا۔ لكه دبجلى غلا يا نور حكومتي غلا۔

سوال :

......طفل الأنائب ما حكمه؟

جواب :......يجوز ان يكون بين الزوجين فقط مع الحيطة الشديدة ۔ اى توضع نطفة الرجل مع بويضة المرأة فى رحم زوجته فقط ، و لا يجوز زرع البيوضة الملقحة فى رحم الضرة او امرأة أخرى ۔ او اخذ المنى من رجل آخر۔

سوال :

...... هل يجوز وضع قلب حيوان للانسان؟

جواب :......يجوز عنه الغرورة ، لأن الضرورات تبيح المخطورات۔

سوال :

......شخص يدعى الولاية؟

جواب :......من ادعى الولاية والكرامة و صار يحدث الناس عنه ذلك فاعلم أنه فاسق ، لأن الولى الحقيقى لا يكشف سره و حين قال عمر رضى الله تعالى عنه السارية فى القادسية (يا سارة الجبل الجبل) أنكر ذلك ، فقال على رضى الله تعالى عنه دعوه۔

سوال :

...... ماالفرق بين اللطيم واليتيم؟

جواب :......اللطيم : من فقد أبوية ۔ واليتيم من فقد أباه فى حال الصغر۔

سوال :

...... ما حكم العاب الانترنيت؟

جواب :...... لا تجوز ان كان فيها صور محرمة و ان لم يكن فيها صور محرمة ان تكون لهواً مكروهاً(فتاوىٰ عصر لوهب الذهيلى ج:۱) .

سوال :

...... ما رأيك بمن يكفر الناس من المسلمين؟

جواب :...... هناك بعض الناس عندهم تكفير المسلم كشربة ماء فليس مجرد الخطأ بالاجتهاد موجباً للتكفير كمن كفر ابن تيمية اما أبو الحسن الاشعرى فيقول : لا تكفر أحداً من أهل القبلةو هذا مذهبى۔

سوال :

...... ما حكم الصعق الكهربا ئي للبعوض ؟ معنى مچر د بجلي په بلف سره سوځي . ؟

جواب :...... الاكثرون اليوم على انه حرام لأنه تعذيب بالنار و إذا أجيز فهو للضرورته . فقير وايي مچر مار دي راوړي تر بلف .بنه دى چي فلف يې سوى او مچر مار ئې په بوى وژني ·

سوال :

...... هل نرى الجن؟ ايا موږ پيرى ليدى سو؟

جواب :......'هناك نص قرآنى قاطع بعدم رؤية الجن ، قال الله تعالى :(إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ) ولكن قد تشكل الجن بصور مختلف اتزول بالإذا ن هذا كله من كتاب الذحيلى ان كان فيه خلاف مذهب فهو ضامن لأنه نقله للتشحيذ۔

سوال:......

كه د فقهي په كتابو كي فارسي عبارت په يوه مسئله كي موجود وي، آيا پر دې عبارتو باندي په دې مسئله كي اعتماد كول كيږي او كه نه؟ او فتوى ور باندي وركول كيږي؟

جواب:......

"قال ابن كمال باشا فى كتاب المهمات لا يعتمد على ما وقع فى كتبنا من العبارات الفارسية، ولا يفتى بها، لاحتمال أن يكون الكاتب قد صحفها و هو لا يعرف اللغة الفارسية أو يصحفها القارئ و هو لا يعرف اللغة الفارسة"(فتاوى تنقيح الحامدية ج۲ ص۲٦۸)

نو له مذكوره عباراتو څخه دا ثابته سوه چي د فقهي حنفي په كتابو كي چي كوم فارسي عبارتونه موجود وي نو پر هغو عباراتو باندي نه اعتماد كول كيږي او نه په يوه مسئله كي فتوا باندي وركولاى سي. ځكه هغه قاري په هغه لغت كي نه وي پوه سوى، بيا يې په فارسي نوشته كړى وي، قاري ياكاتب؟.

سوال:......

د ډوډۍ مچول څنكه دي آيا جواز لري او كه نه؟

جواب:......

"أما كون تقبل الخبز بدعة، فصحيح و لكن البدعة لا تنحصر فى الحرام بل تنقسم إلى الاحكام الخمسة، و لا شك انه لا يمكن الحكم على هذا بالتحريم لأنه لا دليل على تحريمه و لا بالكراهة الا المكروه ما ورد فيه نهى خاص و لم يرد فى ذلك نهى والذى يظهر أن هذا من البدع المباحة، فان

قصد بذلك كرامه لا جل الاحاديث الواردة فى اكرامه فحسن و دوسه مكروه كراهة شديدة بل مجرد القائه فى الأرض من غير دوس مكروه، لحديث ورد فى ذلك"(الفتاوىٰ تنقيح الحامدية / ج۲: / ص: ٣٦٩)

نو له مذکوره عباراتو څخه دا ثابته سوه که د يو چا څخه ډوډۍ شوه سي بيا يې را پورته کړي، بيا يې پر طريقه د تعظيم مچ کړي نو دا جائز ده څه پروا نه لري .

البته پکي ختل او غورځيدل نه دي جائز .

سوال:......

که يو شخص د يو پير سره بيعت وکړی، آيا پر دغه شخص باندي، دغه وعده لازمه ده چي د بل يو سره به بيعت نه کوي که يې کولای سي؟

جواب:......

"وفيه مسالة رجل من الصوفية أخذ العهد على رجل ثم اختار الرجل شيخا آخر، و اخذ عليه العهد فهل العهد الأول لازم أم الثانى ؟ الجواب لا يلزمه العهد الأول و لا الثانى" (الفتاوىٰ تنقيح الحامدية / ج: ٢ / ص: ٣٦٩)

نو له مذکوره عباراتو څخه دا ثابته سوه چي که چيري په صوفيه کرامو کي د يو شخص څخه وعده پر يو شيخ يا يو خليفه ځيني واخيستل سي، چي ته به ددې شيخ يا خليفه سره بيعت کوې نو شخص بيا بل شيخ مختار کړی د چا دپاره نو پر دغه باندي نه اوله وعده لازمه ده او نه ددې دويم شيخ وعده پر ده باندي لازمه ده .

سوال:......

د مړو پر قبرو باندي پوښونه اورول، او يا پردې باندي اورول، يا

لنکوټې باندي اچول ، بعضي علماء کرام وايي چي دا مکروه دي او بعضي وايي چي دا جائز دي، آیا دا جائز دي او که نه؟

جواب : ......

”وضع الستور والعمائم والثياب على قبور الصالحين والاولياء كرهه الفقهاء حتى قال : فى فتاوى الحجة و تكره الستور على القبور اهـ : و لكن نحن الآن نقول ان كان القصد بذلك التعظيم فى أعين العامة حتى لا تحتقروا صاحب هذا القبر الذى وضعت عليه الثياب والعمائم ثم و لجلب الخشوع والادب لقلوب الغافلين الزائرين لأن قلوبهم نافرة عند الحضور فى التأدب بين يد أولياء الله تعالى المدفونين فى تلك القبور كما ذكرنا من حضور ، روحانيتهم المباركة عند قبورهم فهو أمر جائز لا ينبغي نهى عنه لأن الاعمال بالنيات و لكل امرئ ما نوى انه و ان كان بدعة على خلاف ما كان عليه السلف ولكن هو من قبيل قول الفقهاء فى كتاب الحج : انه بعد طواف لو داع يرجع القهقرى حتى يخرج من المسجد لأن فى ذلك اجلال البيت ، حتى قال فى منهاج السالكين : و ما يفعله الناس من الرجوع القهقرى بعد الوداع فليس فيه سنة ، مروية و لا أثر محكى و قد فعله أصحابنا الخ : من كشف النور عن أصحاب القبور للشيخ عبد الغنى النابلسى نفعنا الله به آمين“(الفتاویٰ تنقيح الحامدية / ج: ۲ / ص: ۳۵۷)

نو له مذکوره عباراتو څخه دا ثابته سوه چي د اولياء پر قبرو باند پوښونه يا پردې يا لنکوټې دپاره د عاجزي د ادب د زړو د غافلينو د حضوره څخه د ادب په مخ کي د اوليا چي هغه پټ دي په دغه مقبره کي نو دا څه پروا نلري دا جائز دي تعظيماً او تأديباً دا روا دي . د دې دپاره چي

هغـه غـافله انسـانان دډ اوليـاؤ پـه حضـور کي ښه پـه ادب سره و درېږي او دډ قبـر و اکرام او تعظيم او ادب وکړي نو پـه دډ خاطر بيا پروا نلري جائز دي چـي دا مـذکـوره شيـان پر قبـرو بانـدي واچوي .خو حق خبره داده چي دا کار اوس دفسدقه کار دی نه دډ کوډ .

سوال :......

پـه وډونو کي دريډ يا ډول وهل جواز لري او که نه؟

جواب :......

"وسئل أبو يوسف رحمه الله عن الدف أتكرهه فى غير العرس لمثل المرأة فـى مـنزلها والـصبى قـال : لا أكـرهـه ، و اما الذى يجئ منه اللعب الفاحش والغناء فانى أكرهه الخ"(الفتاوىٰ تنقيح الحامدية / ج: ۲ / ص: ۳۵۹)

نـو لـه مـذکوره عباراتو ثـخه دا ثابتـه سوه چي که پـه واده کي وي او که بـغيـر واده وي چـي لهـو او لعب او غـناء نه وي پـکښي ثـه پروا نلري جائز دي .

سوال :......

پـه اسلام کي تاريخ چا وضع کړئ؟

جواب :......

"سبب وضع التاريخ اول الاسلام أن عمر بن الخطاب رضى الله تعالى عنه أتـى بصك مكتوب إلى شعبان فقال :أهو شعبان الماضى او شعبان القابل ثم أمر بـوضـع التـاريـخ واتـفـقـت الـصـحـابـة رضـى الله تعالى عنهم على ابتداء التـاريـخ من هجرة النبىﷺ إلى المدينة و جعلوا أهل السنة الحرم و يعتبر التـاريـخ بـالـليـالى لأن الليل عند العرب سابق على النهار لأنهم كانو أمنين لا

یحسنون المکتابة و لم یعرفوا حساب غیرهم من الامم فتمسکوا بظهور الهلال و انما یشهر باللیل فجعلوه ابتداء التاریخ و الاحسن ذکر الاقل ماضیا کان او باقیا من المصباح المنیر"(الفتاویٰ تنقیح الحامدیة / ج: ۲ / ص: ۳۷۱)

نو له مذکوره عباراتو څخه دا ثابته سوه چي د اسلامي تاریخ اول حضرت عمرؓ وضع کړی هغه تاریخ د هجري سنه دی .

سوال:......

آیا پر مفتي یا پر عالم باندي دا واجب دي چي یو څوک د ده څخه د یو مسئلې پوښتنه وکړي او دی به خامخا جواب ورکوي او که نه؟

جواب:......

"لا یجب علی الفقیه الاجابة علی کل ما یسئل عنه إلا إذا علم انه لا یجیبه غیره فیلزمه جواب لأن الفتوی والتعلیم فرض کفایة مبتغی من کتاب الکسب"(الفتاویٰ تنقیح الحامدیة / ج: ۲ / ص: ۳۷۰)

نو له مذکوره عباراتو څخه دا ثابته سوه چي پر مفتي یا عالم باندي دا واجب نه ده چي د ده څخه په یو مسئله کي پوښتنه وسي دی به نو خامخا جواب ورکوي . که بیا چیري په دې دا عالم یا مفتي پوهېدی چي بل څوک جواب نسي ورکولای او د ده هم ددې مسئلې جواب یاد وي، نو بیا پر ده باندي واجب دی چي ددې مسئلې جواب به ورکوي .

﴿۱﴾۔مسئله:

"أخرج سعید بن منصور فی سننه والدارمی والبیهقی عن ابن مسعودؓ قال: من افتی الناس فی کل ما یستفتونه فهو مجنون"(الفتاویٰ تنقیح الحامدیة / ج: ۲ / ص: ۳۷۰)

کـه هـر چـا يـعـنـي هـر عـالـم يا مفتي چي و خلکو ته په مسئلو کي يا په پښتنو کي جواب ورکوي هغه لېوني دی دا قول د عبد الله بن مسعودؓ دی .

﴿۲﴾ مسـئله :

”و أخرج البيهقي: عن ابن عباس رضى الله عنهما قال من افتى الناس فى كل ما يسألونه فهو مجنون “(آداب الفتيا للحافظ السيوطى)

د عبد الله ابن عباس رضی الله عنهما څخه هم داغسي قول ثابت دی لکه څنګه چي مخ ته ذکر سوی ، يعني هغه مفتي يا عالم چي د هر سوال جواب و خلکو ته ورکوي هغه لېوني دی .

﴿۳﴾ مسـئله :

”و فيه ايضاً فى باب من ترك الفتيا فى الطلاق اخرج الدارمى عن جعفر بن اياس قال قلت: لسعيد بن جبير مالك لا تقول فى الطلاق شيئاً قال : ما منه شيئ الا وقد سئل عنه و لكنى كرهت أن احل حراما أو أحرم حلالا اهـ “(الفتاوىٰ تنقيح الحامدية / ج: ۲ / ص: ۳۷۰)

دغـه رنګه سعيد بن جبيرؒ په طلاق کي جواب نه دی ورکړی ، چي داسي نه وي چي حلاله ښځه پر حرامه کړم او حرامه پر حلاله کړم ، نو ده فتوا نه ده ورکړې ، نو بايد علما او مفتيان احتياط وکړي په خپلو مسئلو کي ، داسي نه وي چي خلګ په فتنه کي واقع سي، بيا خاص کر ملا إمامان به ډېر احتياط کوي ، ځکه چي ډېر معلومات نلري په مسائلو کي نو اکثره وخت جنجال د دوی څخه پېښ سي . د دوی خو په مسئله سر نه وي خلاص سوی نو خلګ هم دوی اکثره وخت په تشويش کي اچوي ، ځکه دوی په فقه کي مهارت نلري بيا دغه د نن زماني

مولویان هم دغسي دي چي په اکثرو عباراتو د فقهي نه پوهیږي، نو د وی به هم ډېر احتیاط کوي، خپله به چا ته مسئله نه ورکوي که په هغې علاقې کي تر دوی غټ مفتي یا شیخ موجود وي .

باب القسامة:

سـوال:......

کـه مړی پیـدا سـو پـه کـلـي کـي چي اوسېدونکی په هغه کي دوه رقم خلک وو يو تجاران وو او بل خاوندان د خط چي باچا خط ورکړی وي بيا قسامة يا ديت پر چا دی؟

جواب:......

قسـامة او ديـت دواړه پـر أصـحـاب الـخـط دي پـه قـول د إمام صاحب او إمـام مـحـمـد صاحب . ابو يوسفؒ وايي چي مشتريان او أصحاب الخط دواړه سره برابر دي:

"وان وجـد الـقـتـيـل فـي مـحـلـة فيها أصحـاب الخطة و فيها من اشترى كانت القسامة والدية على أصحاب الخطة ما دام في المحلة واحدٌ من إلى آخره"(فتاوى قاضيخان / ج: ۳ / ص: ٤٥٣)

سـوال:......

کـه پــه مـحـلـه کي أصحاب الـخـطة نـه وه بـل تـجـاران او د کـلـي اوسېدونکي وو پر چا دی؟

جواب:......

که پـه مـحـلـه کي أصحاب الخطة نه وه بيا پر مشترين باندي قسامة سته:

"وان لـم يكن فيها أصحاب الخطة و فهيا سكان و مشترين كانت القسامة

على المشترين دون السكان و هو قول ابى يوسفؒ الاول ثم رجع و قال هى عليهم"(قاضيخان)

سـوال:......

كه يو سړى مړ پيدا سو په سراى كي چي هغه يوچا اخيستى وو او له أصحاب الخطة څخه نه وو بيا قسامت يا ديت يا دواړه پر چا دي؟

جواب:......

بيـا قسـامـت پـر خـاوند د سراى دى او ديت پر عـاقله دده دى نـه پـر أصحاب الخطة:

"أصحاب الخطة براء من ذيت و القسامة على الدار والديت على عاقلته "(قاضيخـان / ج: ۳ / ص: ٤٥۳ ـ فتاوى عالمگيريه ـ هنديه / ج: ۳ / ص: ٤٥۳ ـ در المختار / ج: ٥ / ص: ٢٤١)

سـوال:......

كه سراى د دوو كسانو سره شريك وي او د يوه حصه ډېره وه بيا پر چا دى؟

جواب:......

ديت پر عاقله د دې دوو دى په نيمايي سره:

"ديت على عواقلهمان نصفين "(قاضيخان)

سـوال:......

كه مړى په كلي كي پيدا سو قريب د مړي دعوه په يوه سړي معلوم وكړه آيا باطليږي قسامة او ديت له خلكو د كلي؟

جواب:......

يا نه باطليږي قسامت او ديت له خلکو د کلي . د إمام صاحب په قول کي ابراء بللي ده خو که يې شاهدان راوستل بيا په حجت سره ثابتيږي پر هغه سړي او که يې شاهدان د کلي وو بيا نه قبليږي شاهدي ددې نو به پر قول د إمامِ يوسفؒ قسم ورکول کيږي و شاهدانو ته . بالله ما قتلنا و ما علمنا ه قاتلاً .

سـوال: ......

که دعوه وکړه قريب د مړي په يو سړي چي د کلي نه وو آيا دعوه يې اوريدله کيږي که نه؟

جواب: ......

دعوه يې نه اوريدله کيږي دا د دوی ابراء ده د خلکو د محلې .

سـوال: ......

که د مړي قريب شاهدان د کلي له خلکو راوستل بيا يې په محله باندي دعوه قبليږي که نه؟

جواب: ......

نه قبليږي شهادت د دوی في قول ابی حنيفةؒ او قبليږي په قول د يارانو .

سـوال: ......

که آزاد سړی مړ پيدا سو په سرای د پلار يا د مور يا د ښځي کي، قسامت او ديت پر چا دی؟

جواب: ......

بيا قسامت او ديت پر عاقله د ده دي او له ميراث څخه هم نه محرومه

کيږي په کډ دي:

"ولو وجد الحر قتيلاً في دار ابيه او امه او المرأة في يد زوجها ففيه القسامة و الديت على العاقلة ولا يحرم عن الميراث"(قاضيخان على هامش هندية)

سوال:......

که مړی پيدا سو په لو واله کي بيا قسامت يا ديت يا دواړه پر چا دي؟

جواب:......

بيا شى نسته پر چا باندي:

"ولو وجد القتيل في نهرٍ عظيمٍ يجرى به الماء فلا شيئ فيه و ان كان صغير ...."

فرق:- په مابين د نهر عظيم او نهر صغير کي هغه دی چي بيان سوی دی په شفعه کي هر هغه واله چي مستحق د شفع وي هغه صغيره ده او که مستحق د شفعي نه وه کبيره ده . مثل نهر فرات ، والجيحون دغه عظيم بلل کيږي . (قاضيخان / ج: ۲ / ص: ۴۵۳)

سوال:......

که مړی په طرف د ولې کي بندوو بيا قسامت يا ديت يا دواړه پر چا دي؟

جواب:......

بيا قسامت يا ديت پر هغه چا دي چي مځکه يې نژدې وي يا هغه کلی چي آواز يې اورېدل کيږي:

"ولـو كـانـت القتيل محتبساً فى جانب من النهر كانت القسامة و الديت على اقرب الاراض والقرئ "(قاضيخان)

سـوال:......

که مړی پیدا سو په صحراء کي او هلته اباديِ هم نه وه او نزدې هم کلی نه وو بیا پر چا دي؟

جواب:......

یا پر مړي شی نسته که کلی ور نزدې وو آواز و کلي ته رسېدی بیا پر کلي دی:

"و اوجد القتيل فى فلاة فليس فيه شيئ هذا إذا لم يكن ذلك الموضع قريباً"(فتاوى قاضيخان ، هنديه)

سـوال:......

کـه کـوچني مړ کئ پلار په قصد سره بیا قسامت یا دیت یامیراث سته که نه؟

جواب:......

کـه کـوچـنـي پـلار پـه قـصـد سـره مـړ کئ قصاص نسته او دیت يې پر عـاقله دی په میراث شریک دی:

"صبيٌ قتل اباه عمداً لا يجب عليه القصاص و يجب الديت على عاقلته و يرث الصبى منه و كذلك المجنون"

سـوال:......

کـه مـړی پـیـدا سـو دیـو قـوم پـه کلي کي قسامت او دیت یا دواړه پر چا دي؟

جواب :......

د پیدا سوي مړي قسامت پر هغو خلکو دی د کلي او دیت پر عاقله د هغو خلکو دی او اختیار د مړي و قریبانو ته دی دپاره د قسم پنځوس نفر به خوښوي له سپین ږیرو څخه او که یې ځوانان خوښ کړل هم د دوی اختیار دی یعني قریبان د مړي او که پنځوس نفره نه پوره کېدل بیا دي مکرر کي قسم پر موجوده کسانو .

قسم به دا رقم اخلي : بالله ما قتلناه و لا علمناه له قاتلاً .

"قتيل وجد في محلة قومٍ كانت القسامة على أهل المحلة و الدية على عواقلهم و الولي يختار الحلف خمسين رجلاً من المشايخ الصلحاء و ان شاء اختار للقسامة الشبان و الاختيار له لا الإمام لأن الحق له فان لم يكن عددهم خمسين رجلاً كررت الايمان عليهم حتى يتم اليمين"

سوال :......

که خلکو منعه وکړه له قسمه بیا به څه په کوي مدعي یا إمام ؟

جواب :......

بیا به یې بندیانه وي تر څو قسم اخلي:

"و ان امتنعوا عن اليمين حبسوا حتى يحلفوا "(قاضيخان / ج: ۳ / ص: سابقه)

سوال :......

که مړی پیدا سو په مابین د دوو کلیو یا دوو کوڅو کي بیا پر چا دی؟

جواب :......

بیا یې قسامت او دیت پر هغه نږدې له کلیو یا کوڅو باندي دی:

"و ان وجد القتيل بين قريتين او سكنين كانت القسامة والدية على اقرب هما إذا كانت يبلغ صوت القريتين السكنين إلى الموضع الذى وجد القتيل فيه و ان لم يبلغ فلا شيئ على واحد من القريتين"(فتاوى قاضيخان على هامش هندية / ج: ۳ / ص: ٤٥٢)

سـوال:......

که مړی پیدا کئ په ملک د یو چا ک قسامت او دیت یې پر چا دی؟

جواب:......

قسامت او دیت یې پر عاقله د ده باندي دی قسامت پر خاوند د ملک دیت پر عاقله .

"و ان وجد القتيل فى مكان مملوك كانت القسامة على الملاك والدية على عواقلته"

سـوال:......

که پیدا سو په بیابان کي چي په لاس کي د مسلمانانو کي وو بیا قسامت او دیت یا دواړه پر چا دي؟

جواب:......

په داسي ځای کي چي مباح وي په لاس د مسلمانانو کي دیت یې پر بیت المال باندي دی:

"و ان وجد القتيل فى موضع مباح لأنه فى يد المسلمين كانت الدية فى بيت المال "(رد المحتار على در المختار / ج: ٤ / ص: ٤٤٩)

سـوال:......

که مړی پیدا سو په سرای کي چي د یوې ښځي په ملک کي وو بیا

قسامت او ديت يا دواړه پر چا دي؟

جواب:

د ښځي په سراى كي مړى پيدا سو قسامت پر دې دى پنځوس قسمه به كوي فى قول ابى حنيفةؒ و محمد، والدية پر عاقله ددې دى:

"و ان وجد القتيل فى دار أمرأة كانت القسامة عليها تحلف هي خمسين يميناً فى قول ابى حنيفةؒ و محمدؒ"(قاضى خان ـ على هامش ـ هندية ٤٥٣)

سوال:......

آيا پر صبى او يا لېوني او ښځه باندي قسامت او ديت سته؟

جواب:......

قسامت پر صبي، لېوني او ښځه باندي نسته.

"و لا قسامة على الصبى و مجنون و أمرأة"(رد المحتار / ج: ٥ / ص: ٤٤٥) قاضيخان وايي سته.

سوال:......

په هغه مړي چي اثر د زخم نه وي پيدا سوى، قسامت او ديت سته كه نه؟

جواب:......

نسته، ځكه په عرف كي دا وژل سوى نه بولي بلكي دا پخپله مړ دى:

"و لا قسامة و لا دية فى ميت لا اثر به لأنه ليس بقتيل عرفاً و هو فائت الحيات بسبب مباشرة الحى انه مات ـ ـ آنفه"(سابقه حواله)

سوال:......

کـه د مړي تـر خـولـه يا تر پوزي يا دبري يا ذکر وينه بهېده قـتيـل دى که مړى؟

جواب:......

دغـه مړى قـتيـل نـه دى ځـکـه پـه عـادت کي کلـه کلـه تر دې ځايو وينه راځي:

"او يسيل دم من فمه او انفه او دبره او ذکره لأن الدم يخرج منها عادة بلا فعل احد"(رد المحتار / ج: ٥ / ص: ٤٤٤)

سـوال:......

که د مړي تر غوږو يا تر سترګو وينه راغلې وه بيا قـتيـل دى که نه؟

جواب:......

بيا قـتيـل يعني وژل سوى بلل کيږي ځـکه دا عـادتي نـه دى:

"بـخلاف الاذن والعين فانه دلالة القتل ظاهراً لأنه لا يخرج منهما عادةً الا بفعل حادثٍ"(رد المحتار / ج: ٥ / ص: ٤٤٤)

سـوال:......

کـه مـړى نيـم پروت وي پـه اوږدوالـه يې پرې کړى وي يا تر نيـم کم وي قسامت يا ديت ستـه کـه نه؟

جواب:......

نستـه پـر نيـم مـړي قـسـامـت او ديـت يـا تر نيـم کم وي کـه څـه هم سر ورسره وي .

"و لا قسامة و لا دية فى نصف الميت شق طولاً او اقل و لو معه رأس"

سـوال:......

که د مړ پر غاړه مار پېچل سوی وو بيا قسامت يا ديت يا دواړه ستـه که نه؟

جواب :......

بيا نه قسامت ستـه نه ديت:

"او على رقبته حية ملتوية"(رد المحتار / ج: ٥ / ص: ٤٤٥)

سـوال :......

کـه سـقـطـه تـام الـخـلـقة پروت وو او اثر د ضرب پر وي بيا قتيل بلل کيږي که نه؟

جواب :......

بـلـل کيـږي ځکه تام الخلقة ژوندی پيدا کيږي نو پر أهل محله باندي واجب ده قسامت او ديت:

"وما تم خلقة ككبير وجبت القسامة والدية على أهل المحلة"(هداية ـ) وفـى الـظهـرية مـا يـخالفه ـ يعنى لا قسامة و لا دية في جنين ـ قال في الرد الـمحتار / ج: ٥ / ص: ٤٤٥ والاول المذكور فى الشروح والملتقى والوقاية الدرر و غيرها ـ

سـوال :......

کـه يـو سـړی مـړ پـر دابـه سپـور وو او سـائـق يـا قائد يا راکب وسره وو قسامت ستـه که نه؟

جواب :......قسامت يې پر ملکري باندي دی که قسم يې واخيست ديت يې پر عاقله باندي دی:

"قتيل علـى دابة معها سائق او قـائـد او راكب فديته على عاقلته اى

يجب القسامة فإذا حلف فالدية على عاقلته ثم من المشائخ من قال ان هذا اعم من ان يكون كما مالك فعليه القسامة والدية ـ قهستانى ـ و على الاول يعنى مشى المصنف حيث قال وان لم تكن ملكا لهم و حينئذ فالفرق بى الدائة والدار حيث تجيب الدية على ماكها دون سكانها ان الدار لا تنقطع ب.......عنها بخلاف الدابة فان التصروف فيها...“

سوال:......

كه له دابې سره درې سره وو يعني سرونكى او ثارونكى او راكب بيا پر چا دى؟

جواب:......

بيا پر ټولو باندي د مړي پور يا قسامت يا ديت ستـه:

”ولو اجتمع فيها سائق و قائد و راكب فالدية عليهم جمعيا اى على عواقلهم والقسامة عليهم و ان لم تكن ملكا لهم عملا بيدهم“(رد المحتار / ج: ٥ / ص: ــ)

سوال:......

كه مړي سره يو څوک نه وو دى پر دابه مړ وو بيا قسامت يا ديت پر چا دى؟

جواب:......

كه مړ په هر كلي كي پيدا سي پر دابه يا سره له دابې پر هغې محلې باندي واجب دى:

”و ان لم تكن معها احد فالدية والقسامة على أهل المحلة التى فيها القتيل على الدابة“

سـوال :......

که مړی په کښتۍ کي پیدا سو بیا قسامت او دیت پر چا کیږي ؟

جواب :.......

بیا پر چلونکي د کښتۍ او پر ملاز مینو د کښتۍ قسامت او دیت سته .

”و ان وجد فی الفلك فالقسامة والدية علی من فيها من الركاب و الملاحين اتفاقاً لأنه فی ايديهم كالدابة و كذا العملة حكمها لفلك“

سـوال :......

کـه مړی پـه محله کي په مسجد کي يا پر خاصه لار کي پيدا سو بيا پر چا دی؟

جواب :......بيـا د مسجد او لاري پر مالکانو قسامت او ديت لازم دی . افاده ابن کمال للبدائع .

”و فی مسجد محلة و شارع الخاص باهلها و قد حققه البدائع عليه اهلها“

سـوال :......

کـه مړی پيـد سـو په بازار کي چي هغه ديو چا په تصرف کي نه وو يا پر عامه لار يا په جبل کي يا جامع مسجد چي عام وو يا هرمکان چي د چا خاص نه وي بيا قسامت او ديت پر چا کيږي؟

جواب :......

بيا پر هيچا نسته نه ديت سته مګر بيت المال ديت سته:

”والسـوق غير مملوك والشارع والاعظم و السجن والجامع و كل مكان

مـكان يكون التصرف لعامة المسلمين لا قسامة و لا دية على احدٍ والدية على بيـت الـمـال "(در المحتار على هامش رد المحتار / ج: ٥ / ص: ٤٤٨، باب التحكيم)

دا مـذكـوره مسـئلـه دا سـي ده چي هغه ښار يا جامع و غيره شيان چي ذكـر سـول دا بـه لـه كلي څخه ازاد وي او په دې كي به د چا سراى هم نه وي نـه به يو څک مـتـصرف وي كه دا شيان وه بيا پر هغه باندي تاوان دى حُكه تقصير د دوى له خوا څخه دى .

سـوال :......

كـه مړ پـه داسـي بيابان كي پروت وو چي ديو چا مملوک وو يا وقف وو يا خېمې وې،پر چا دى؟

جواب :......بيـا مړى پر هغه خېمې يا كلي يا مكان باندي دى چي ور نزدې وي: رد المحتـار / ج: ۵/ ص: ۴۴۲:

"و لـو مـحتبسا بالشط وبال...... او مربوطاً او ملقى على الشط فعلى اقرب المواضع اليه ـ والحاصل القسامة لغةً بمعنى القسم و شرعاً اليمين بالله تـعـالـى بسبب مـخصوص و هو وجود القتيل فى المحلة او ما فى معناها كما هـو مـلك لاحدٍ او فـى يـد احـدٍ و عـدد مـخـصوص و هو خمسون يميناً على شـخـص مـخـصـوص و هو الرجل الحر البالغ العاقل و المملوك المطلق و لو أمرأـة و لـو يـد الـمـكـاتـب إذا وجـد الـقـتيـل فـى مـحـل مملوك على وجـه مـخـصـوص و كونها بعد الدعوى و الانكار و بعد طلبها و كون الميت من بنى ادم و وجود اثر القتل فيه و ان لا يعلم قاتله"(رد المحتار على الدر المختار / ج: ٥ / ص: ٤٤٢)

کتاب احیاء الموات

د موات شرعي تعریف:

سوال:......

محترم مفتي صاحب، السلام علیکم و رحمة الله و برکاته، و بعد، د مواته ځمکه د شریعت له نګاه څخه کومه ځمکه ده؟

جواب:......

ستاسي د سوال په جواب کي باید ووایو څي مواته ځمکه هغه ځمکه ده چي په دار الاسلام کي د چا ملک نه وي او نه وقف سوې ځمکه وي او نه امیریه ځمکه وي او د مرعی او محتطب (د بتو) ځمکه وي، او نه د یو قریې یا قصبې لپاره مقبره وي او د پایه څخه د آبادیو لیري پرته وي:

"لما فی در الحکام شرح مجلة الاحکام طبع مکتبة العربیة / ج: ۳ / ۲۷۷: الاراضی الموات هی الاراضی التی لیست ملکا لاحد فی دار الاسلام ولا هی وقف او ارض امیریة او مرعی او محتطب لقصبت او قریة او مقبرة لها، و تکون بعیدة عن اقصی العمران۔"

ولما فی شرح المجلة الاتاس طبع مکتبة حنفیة / ج: ٤ / ۲۰۲: هی ارض تعذر زرعها لانقطاع الماء عنها او بغلبته علیها غیر مملوکة بعیدة عن العأمر۔ اهـ

ولما فی الطحطاوی شرح در المختار طبع: مکتبه رشیدة: / ج: ٤ /

۲۱٤ : و الموات بفتح الميم و ضمها لغة ارض لا مالك لها۔

د احياء شرعي تعريف

سوال :......

محترم مفتي صاحب السلام عليكم ور رحمة الله و بركاته و بعد، د احياء شريعي تعريف څه دی او څه شي ته په شريعت كي احياء ويل كيږي ؟

جواب :......

بعون الملهم الصواب : حامداً و مصليا . محترم مستفتي صاحب ستاسو د سوال په جواب كي بايد وويل سي چي احيا په شريعت كي دمواتي مځكي د آبادي او كښت لپاره د صالح ګرځولو څخه عبارت ده وروسته تر هغه چي د كښي اخيستلو صلاحيت يې نه درلودی:

"لما فی مجلة الاحكام : ماده (۱۰۵۱) : الاحياء عبارة عن التعمير و جعل الاراضی صالحة للزراعة ۔"

ولما فی الطحطاوی علی الدر المختار طبع مكتبه رشيديه / ج: ٤/۲۱٤ : الاحياء جعل الارض صالحة لانماء الزرع بعد ان لم تكن كذلك۔

ولما فی البحر الرائق طبع ايم ايچ كمپنی / ج: ۸/۲۰۹: وعن شمس الاحياء يجعلها صالحة للزراعة۔

او ستا د سوال د دوهم جز په جواب كي بايد وويل سي : چي احياء په (۹) شيانو سره حاصليږي: (۱) د تخم كرل (۲) د باغ شنه كول (۳) بناء جوړول (۴) د مځكي اړول (۵) د مځكي اوبه كول (٦) د ويالي او مجري

کنـدل (۷) د دېـوال احاطه (۸) د کولانو . . . کول (۹) د څا کندل چي اوبه ځيني راووزي .

"لـما فـی در الـحـکام شـرح مـجـلـة الاحـکام طبع مکتبه العربیة / ج: ۳/ ۲۸٤ : و الـخـلاصة ان الامـور التـی تـعد احیاء کما ذکر فی المادة الآنفة و فـی متـن و شـرح هـذه الـمادة هی عبارة عن تسعة امور :(۱) زرع البذر (۲) غـرس الشتـل (۳) بـنـاء الابـنية (٤) کـراب الارض (٥) سقـی الارض (٦) شق جدول و مجری للسقی (۷) احاطة الارض بجدار (۸) بناء المساة (۹) حفر بئر حتی خروج الماء ومثله فی مجلة الاحکام المادة (۱۲۷٥) و(۱۲۷٦) " والله اعلم بالصواب۔

سـوال :......

مـحـتـرم مـفـتي صاحب السلام علـيکم ور رحمة الله و بر کاته و بعد، د احیاء الـموات ثبوت په کوم دلیـل سره سوی دی .

جواب :......

بـعـو ن الـملهم الصواب : حامداً و مصليا . محترم مسـتفـتي صاحب، ستـاسي د سوال په جواب کي بايد وويل سي چي د حياء الموات ثبوت په سنت قولي سره سويدی چي ډېرو د مذهب کتـابو نقل کړی دی:

"لـما فـی الـبـحـر الرائق طبع ایم ایچ سعید کمپنی / ج: ۸/ ۲۰۹ : اما دلیلیه فقوله علیه السلام من احیاء ارضا میتة فهی له۔"

د احیاء الموات سبب:

سـوال :......

مـحـتـرم مـفـتـي صـاحـب الـسـلام عـلـيـکـم ور حمة الله و بر کاته و بعد،

احياء الموات په کوم سبب سره مشروع سوی دی .
جواب :......
بعـون الملهم الصواب : حامداً و مصليا . محترم مستفتي صاحب د احياء الموات د مشروعيت سبب د حنفي فقهي په کتابو د ژوند تعلق ور پوري ښودلی دی:
”لما فی الطحطاوی علی الدر المحتار طبع مكتبه رشيديه / ج: :-- / ٢١٤ و سببه تعلق البقاء المقدر و مثله فی البحر الرائق طبع ايم ايچ سعيد كمپنی / ج: : ٨ / ٢٠٩ _“
سـوال :......
محترم مفتي صاحب السلام عليكم ور رحمة الله و بركاته و بعد، د مواتې مځکي احياء په کوم شرط سره مشروط ده او که يا؟
جواب :......
بعـون الملهم الصواب : حامداً و مصليا . محترم مستفتي صاحب ستاسو د سوال په جواب کي بايد وويل سي چي د مواتې احياء په اوو (٧) شرائطو سره مشروطه ده:
١) . . .دغه مځکه به په دار الاسلام کي د يو چا ملکيت نه وي .
٢) . . .دغه مځکه به وقف سوې نه وي .
٣) . . .دغه مځکه به سرکاري (اميريه) نه وي .
۴) . . .دغه مځکه به د يو قريې يا قصبې مرعی نه وي .
٥) . . .دغه مځکه به د يو قريې يا قصبې د خلقو لپاره د بوټو راوړلو ځای نه وي .

٦) . . .دغه مځکه به د يو قريې يا قصبې د خلقو لپاره مقبره نه وي .
٧) . . .دغه مځکه به د إمام يوسف صاحب پر قول د عمران څخه بعيده وي او د إمام محمد صاحب پر قول به د أهل قريه والاؤ انتفاع او ارتفاق ځيني قطعه وي .

بما في درر الحكام شرح مجلة الاحكام / ج: ۲۷۸/۲ و ۲۷۹ ط مكتبه العبيرة و يفهم من التعريف و الشرح انه يجب وجود سبعة شروط حتى تعد الارض مواتا : ۱) .ان تكون تلك الاراضى غير ملك لاحد فى دار الاسلام ۲) .ان لا تكون تلك الارض عائدة للوقف ۳) . ان لا تكون تلك الارض اميرية ۴) . ان لا تكون مرعى لقصبة او قرية ۵) . ان لا تكون محتطباً لقرية ٦) . ان لا تكون مقبرة لقرية اوقصبة فإذا كان مقبرة فيجب ابقائها مقبرة كما كانت اه ۷) .ان لا تكون بعيده عن اقصى العمران ، و مدار الحكم عند ابى يوسف ف يالموات البعد، إما عن الأمام محمد فمحور الحكم هو انقطاع الارتفاق اى عدم انتفاع الاهالى منها . و الله اعلم بالصواب .

په مرعى كې تصرف :

سوال : ......

محترم مفتي صاحب السلام عليكم ور رحمة الله و بركاته و بعد، محترمه زما مځکه يو ځاى پرته ده په مځكې د دوو نورو خلقو مځکې پرتې دي بيا زما مځکه پرته ده ما د خپلې يوې مځکې څخه ځي لوړ طرفته ده خپلې بلې مځکې ته چې کښته طرفته ده خپلې او به د دغو دوو خلقو د مځکو پر سرو په وياله کې په مرعى مځکه کې راوستلې

دي د دوارو پـه اجازه بيا شپږ کاله بعد يو نفر په دغو دوو نفرو کي يو را ولاړ سو زما وياله يې پر خپل سر ونړوله او اوبه يې بندي کړې نو آيا زه د شريعت په رڼا کي حق لرم چي دغه خپلي اوبه په دغه وايله کي راولم او که يا؟

جواب :......

بعون الملهم الصواب : حامداً و مصليا . محترم مستفتي صاحب په مسئوله صورت کي دا چي وايي چي ما په مرعی ځکه کي وياله را کش کړه او خپلي ځمکي ته مي خپلي اوبه پټکښي راوستلې نو اوس چي تا ته څوک په دغه ځای کي چي مرعی ده اوبه او وياله نه در کوي نو په شريعت کي ته حق نلرې چي په دغه ځای کي وياله کش کړې او اوبه پکښي تيري کړې ځکه کتابونه ليکي چي په مرعی کي چي څوک بې له منازعه دېرش يا څلوېښت کاله تصرف وکړي خو وروسته څوک دعوه ورسره وکړي دعوی يې اورېدل کيږي:

”لما فی درر الحکام شرح مجلة الاحکام مطبعة المکتبة العربية / ج: ۳/ص: ۲۷۹ : فإذا کانت مرعی او محتطباً لقرية فبماان لأصحابها حقا فيها فلا تعد مواتا و لا يجوز احيائها (الدرر) حتی انه لو احيا احد هذه الاراضی ظناً منه انها موات و تصرف فيها ثلاثين او أربعين سنة بلا نزاع فتسمع دعوی اهالی القرية علی المتصرف و تنزع منه إذا ثبت دعوی القرية انظر المادة(۱٦٧٥) و فی الهداية علی صدر الفتح القدير طبع المکتبة الرشيدية / ج: ۹ / ص: ٦: و لا يجوز احياء ما قرب من العأمر و يترک مرعی لاهل القرية و مطرحا لحصائد هم و لما فی اعلاء السنن طبع ادارة القرآن والعلوم

الاسلامية / ج: ١٨ / ص: ١٩ : اقـول الـحـديـث حجة فى الباب و هو مؤيد بـالقيـاس ايـضـا لأن الارض القريبة من المصر تكون مشغولة بحق أهل ذلك المصر حقيقة او حكماً لأن من عادة أهل الامصار انه يشغلون بعض الاراضى الـمتـصـلـة لـمـصـرهـم بـحـوائـجهـم الـمـوجـودة ويتـركـون بعضها للحوائج المستقبلة۔"

په وياله سره احياء :

سـوال: ......

مـحـتـرم مـفـتـي صاحب السلام عليكم ور رحمة الله و بركاته و بعد ما خـو ويـالـه پـه مـرعـى كـي راكش كړې ده احياء كړې خو مي نه ده نو اوس حكم څنګه دى؟

جواب: ......

بـعـون الـمـلـهـم الـصـواب : حامداً و مصليا . محترم مستفتي صاحب وياله جوړول يوپه هغو شيانو كي ده چي په هغو سره احياء راځي :

"لـمـا فـى درر الـحـكـام شـرح مجلة الاحكام / ج: ٣ / ص: ٢٨٤ ـ و الـخـلاصة ان الامـور التى تعد احياء ...(٦) شق جدول و مجرى للسقى و لما فـى مجـلة الاحـكام مـاده (١٢٧٥) كـمـا انزرع البذر و غرس شتل الاشجار ، احياء لـلارض ، كـذلك كراب الارض او سقيها او شق مجرى و جدول للسقى احياء لها ايضا و الله اعلم بالصواب"

يادونه: ...... نو ستـا دويالي جوړول په مرعى كي د مرعى لپاره احياء ده او د مـرعـى د احيـاء حـكـم پـه مـخـكـنـي جواب كي تېر سويدى اعادې تـه يې ضرورت نستـه .

سـوال :......

محترم مفتي صاحب السلام عليكم ور رحمة الله و بركاته و بعد ،محترمه د صاحبينو د مرعى په باره كي اختلاف دى، إمام ابى يوسفؒ وايي څې مرعى هغه د عمران قريبه وي او إمام محمدؒ وايي چي مرعى هغه ده چي أهل قريه كټه يا نفعه پر اخلي عام تر دې چي قريبه وي او كه بعيده وي نو فتوا د چا پر قول ده؟

جواب :......

بعون الملک الوهاب . محترم مستفتي ستاسو د سوال په جواب كي بايد وويل سي چي دلته فتوا د إمام محمدؒ پر قول ده:

"لما فی در المختار على الرد المحتار طبع كراچی / ج: ٦ / ص: ٤٣٧ : و اعتبر محمد عدم اتفاق أهل القرية به و به قالت الثلاثة ، قلت : و هذا ظاهر الرواية و به يفتى كما فی زكوة الكبرى ذكره القهستانی و كذا فی البرجندی عن المنصورية عن قاضي خان: ان الفتوى على قول محمد ـ و لما فی الرد المحتار طبع كراچی / ج: ٦ / ص: ٤٣٧ : (قوله و اعتبر محمد الخ) حاصله : انه ظاهر الرواية المفتى به بل عبر عنه بقوله و عن محمد مع تصريحه بان المختار الاول و ذلك عجيب لما قالوا ان مخالف ظاهر الرواية ليس مذهبا لأصحابنا ، ولا سيماً ان لفظ به يفتى أداء الفاظ الصحيح فافهم ـ و لما فی مجمع الأنهر طبع المكتبة الحبيبة / ج: ٤ / ص: ٢٢٩ : و فی القهستانی و بقول محمد يفتى كما فی زكوة الكبرى و هو ظاهر الرواية كما فی شرح الطحاوی و لما فی الطحطاوی على الدر المختار طبع مكتبه رشيده / ج: ٤ / ص: ٢١٤ : و هل يشترط ان يكون بعيدا من العمران شرطه

الطحاوی و فی ظاهر الرواية ليس بشرط .... والصحيح جواب ظاهر الرواية ۔"و الله اعلم بالصواب۔

سوال:......

محترم مفتي صاحب السلام عليكم ور رحمة الله و بركاته و بعد، محترم په احياء كي د ملكيت لپاره إمام اعظم صاحبؒ د سلطان اذن شرط بولي او صاحبين يې شرط نه بولي، فتوا د چا پر قول ده؟

جواب:......

بعون الملهم الصواب: حامداً و مصليا . محترم مستفتي صاحب ستاسو د سوال په جواب كي بايد وويل سي چي دلته دوه صورتونه دي څكه دغه احياء الموات به يا مسلمان كړی وي يا به كافر كړی وي بيا چي كافر كړی وي بيا دوه صورتونه دي يو دا چي مستأمن كافر كړی وي دلته اتفاقاً ملكيت نه فائده كوي . كه اذن د سلطان وي او كه نه وي دوهم دا چي ذمي كړی وي دلته اتفاقاً د سلطان اذن ورته شرط دی .

او چي مسلمان احياء كړی وي بيا دوه صورتونه دي اول دا چي تهاوناً بالأمام يې اذن نه وي طلب كړی، دوهم صورت دا چي په ناخبرتيا سره د إمام اذن پرېږدي چي دا محل د اختلاف دی چي ياران وايي د سلطان اذن نه دی شرط د مليكت لپاره، او إمام اعظم صاحب وايي چي د سلطان اذن د ملكيت لپاره شرط دی او د إمام اعظم صاحب قول مختاره دی او په هغه سره طحاويؒ اخذ كړی دی او پر دغه قول متون روان دي:

"لما قال فی در المختار على الرد المحتار طبعكراچی ، / ج: ٦ / ص: ٤٣٧ ، ٤٣٨ :(ان اذن له إمام فی ذلك) و قالا يملكها بلا اذنه و هذا لو مسلما

فلو ذمياً شرط الاذن اتفاقاً و لو مستأمناً لم يلمها اصلاً اتفاقاً ۔ قهستانی ۔

و فـی رد المحتار طبع کراچي / ج: ٦ / ص: ٤٣٧ ، ٤٣٨: (قوله ان اذن لـه الإمـام فی ذلك) والقاضی فی ولايته بمنزلة الإمام تتارخانيه عن الناطفی ۔ و فيها قبيل كتاب الاحياء : سئل السمرقندی فی رجل و كل باحياء الموات هـل هـو لـلـوكـيل كما فی التوكيل بالاحتطاب و الاحتشاش ام للموكل كما فی سائر التصرفات قال : ان اذن الإمام للمؤكل بالاحياء يقع له اه۔

قوله و قال يملكها بلا اذنه: مما يتفرع علی الخلاف ما لو أمر الإمام رجلاً ان يـعمر ارضاً ميتة علی ان ينتفع بها ، و لا يكون له الملك فاحياها لم يملكها عـنـده ، لأن هـذا شـرط صـحيـح عند الإمام و عندهما يملكها و لا اعتبار لهذا الشرط اه۔

و محـل الـخـلاف : إذا تـرك الاستئذان جهلاً اما إذا تركه تهاونا بالإمام كـان له ان يستردها زجراً فاده المكی ای اتفاقاً ۔ و قول الامام : هو المختار و لـذا قـدمـه فـی الـخـانيـه ، و الـمـلـتقی كعادتهما و به اخذ الطحاوی و عليه الـمـتـون ۔ و لـمـا فـی اعلاء السنن طبع ادارة القرآن المعلوم الاسلامية / ج: ١٨ / ص: ٣ : احتج من حمله علی التشريح بالقياس علی ماء البحر و النهر ، و مـا يـصـاد مـن طير و حيوان ۔ و قال : انهم اتفقوا علی انه من اخذه او صاده يـملكه ، سواء اذن له الإمام او لم يأذن ، نقله فی "الفتح" عن "الطحاوی" ۔ و الـجـواب عـنـه : انـه قيـاس فـاسـد ، لأن الارض الميتة لبيت المال فيحتاج الیء اذن الإمام بخلاف الطير و غيره ، فانه لا ملك فيه لاحد ، فلا يحتاج إلی الاذن ، فـظهـر ان مـذهـب الإمام هو الصواب ، و لا حجة لمن خالفه ، هكذا فـی الـبدائع طبـع مـكتبة رشـيديه / ج: ٥ / ص: ٢٨٤ ۔ و فی البحر الرائق

طبع ایم ایچ سعید کمپنی / ج: ۸ / ص: ۲۱۰ ـ و فی مجمع الأنهر طبع المکتبة الحبیبیه / ج: ٤ / ص: ۳۳۹، ۲۳۰ : و لما فی الطحاوی شرح در المختار طبع مکتبه رشیدیه / ج: ٤ / ص: ۲۱۵ : و اخذ الطحاوی فی مختصره بقوله الإمام وهو المختار۔ و الله اعلم بالصواب۔"

سوال :......

محترم مفتي صاحب السلام علیکم ور رحمة الله و بر کاته و بعد، که یو څوک مواته مځکه احیاء کړي وروسته اجازه دسلطان طلب کي کفایت ورته کوي که یا؟

جواب :......

بعون الملهم الصواب : حامداً و مصلیا . محترم مستفتي صاحب ستاسي د سوال په جواب کي بایدوویل سي چي تر احیاء وروسته د سلطان اذن کفایت نه ورته کوي لما فی رد المحتار طبع کراچی / ج: ٦ / ص: ٤۳۳ :

"بقی هل یکفی الاذن الاحق ؟ لم اره و لما فی الرافعی / ج: ٦ / ص: ۳۱۱، ۳۱۲ :(و قوله بقی هل یکفی الاذن الاحق لم اره) الظاهر من عبارة المتون عدم کفایت الاذن الاحق و الله اعلم بالصواب۔"

څوک چي احیاء سوې مځکه پرېږدي:

سوال :......

محترم مفتي صاحب ، یو څوک چي مواته مځکه احیاء کړي بیا یې پرېږدي او بل څوک یې وکري او دعوه یې سره پر راسي کوم یو یې احق دی؟

جواب :......

بعون الملهم الصواب: حامداً و مصليا . محترم مستفتي صاحب ستاسي د سوال په جواب كي بايد وويل سي چي پر اصح قول اول حقداره دى كه څه هم ضعيفه قول د ثاني د حقيت هم راغلى دى:

"لما فى در المختار على الرد المحتار طبع كراچي / ج: ٦ / ص: ٤٣٣ :(ولو تركها بعد الاحياء و زرعها غيره فالاول احق بها) فى الاصح ، والرد لمحتار عن الحوالة السابقة (قوله فى الاصح) لأنه ملك رقبتها بالاحياء بدليل التعبير بلام الملك فى الحديث الماء فلا تخرج عن مكله بالترك ، و قيل الثانى اهـ - لما فى بحر الرائق طبع ايم ايچ كمپنى / ج: ٨ / ص: ٢١٠ : ولو تركها بعد الاحياء و زرعها غيره قيل الثانى احق بها لأن الاول ملك استغلا لها دون رقبتها والاصح ان الاول احق بها لأنه ملك رقبتها بالاحياء فلا تخرج عن ملكه بالترك - و الله اعلم بالصواب"

د احياء سوي مځكي لار:

سوال:......

محترم مفتي صاحب السلام عليكم ور رحمة الله و بركاته و بعد، چي يو څوک مواته مځکه احياء کړي او وروسته يې څلور و جوانبو ته مځکه احياء سي د اولي مځکي لار پر چا ده؟

جواب:......

بعون الملهم الصواب: دلته دوه صورتونه دي اول دا چي يو نفر جوانبِ أربعه احياء کړي، دوهم دا چي څلور نفره جوانب أربعه احياء کړي نو دا چي يو نفر جوانب أربعه احياء کړي بيا دوه صورتونه لري يو دا چي په يوه وار يې احياء کړي دلته حکم دا دى چي د هره طرفه چي د اولي

محُکي والا خوښه وه د هغه له طرفه دي لار ورته جوړه کړي:

"لما فی رد المحتار طبع کراچی / ج: ٦ / ص: ٤٣٣ : اما لو کان الاحیاء جمیعه لواحد فله ان یتطرق إلی ارضه من ای جانب ط۔ و مثله فی الطحطاوی علی الدر المختار طبع مکتبه رشیدیه / ج: ٤ / ص: ٢١٥ ، کتاب احیاء الموات۔

دوهم دا چې علی التعاقب يې احیاء کړي نو دلته حکم دا دی چې د هر جانب محُکه آخر احیاء سوې وي په هغې کي د لاري حق لري:

"لما فی رد المحتار طبع کراچی / ج: ٦ / ص: ٤٣٣ : اقول یشمل ما لو کان الاحیاء من ذلك الواحد علی التعاقب ایضا ، و هل الحکم فیه کذلك یحتاج إلی نقل؟ والذی یظهر لی من التعلیل الآتی انه کالأربعة تأمل و فی شرح المجلة الآسی طبع مکتبه حنیفیه / ج: ٤ / ص: ٢٠٦ : یعنی فیتعین الطریق فیما احیاه الواحد اخیراً آه"

او چې . . . يې متعدد وي بیا دوه صورتونه دي اول دا چې معاً یعني یو وار يې احیاء کړي په دغه صورت کي اول محُکي والا ته اختیار دی چې د هر طرفه لار جوړوي جوړه دي کړي:

لما فی رد المحتار طبع کراچی / ج: ٦ / ص: ٤٣٣ : (قوله علی التعاقب) فلو احیاء معاً له التطرق من ایها شاء ظهیریه ، و لما فی درر الحکام شرح مجلة الاحکام طبع المکتبة العربیه / ج: ٣ / ص: ٢٨٣ : لأنه إذا لم یحیوا جوانب الارض الأربعة علی التعاقب بل احیوها معاً فللمحیی الاول ان تختار ای جهة من الجهات الأربعة لا تخاذها طریقاً له ۔ و لما فی شرح المجلة الاتاسی طبع مکتبة حنفیة / ج: ٤ / ص: ٢٠٦ : فان جاء أربعة و

احیاء کل واحد جانباً حتی احاط احیائهم بها ، کا ن له ان یتطرق إلی ارضه من ای ارض شاء إذا احیوا جوانبها معاً ۔

دوهم دا چي علـی التـعاقـب يې جوانب أربعه متعددو کسانو احیاء کړی وي په دغـه صـورت کي حکم دا دی چي د إمام محمدؒ څخه روایت دی چي د اول محیي لار پر آخیر احیاء سوي مځکي والا ده ځکه اول او ثاني او ثالث ته چي ده ږغ نه وکړی څلورم جانب د ده لار سوه نو کله چي څلورم جانب آباد سو دا من حیث المعنی د ده لار احیاء سوه:

لـمـا فـی در المختار علی الرد المحتار طبع کراچی / ج: ٦ / ص: ٤٣٣ :(ولـو احیا ارضاً میتة ثم احاط الاحیاء بجوانبها الأربعة من أربعة نفر علی التعـاقـب تعین طریق الاول فی الارض الرابعة ۔ ورد المحتار فی هذه الصفحه لقصد الرابع ابطال حقه ، لأنه حین سکت عن ا الاول والثانی والثالث صار الباقی طریقاً له، فإذا احیاه الرابع فقد احیا طریقه من حیث المعنی ، فیکون له طریق ۔ ولما فی شرح مجلة الاتاسی طبع مکتبه حنفیه / ج: ٣ / ص: ٢٠٦ : لقصد الاخیر ابطـال حق مروره إلی ارضه لأنه حین سکت عما قبل الاخیر صار ما احیاه الاخیر طریقا له فإذا احیاه فقد احیا طریقه من حیث المعنی فکون له طریق۔ ولما فی درر الحکام شرح مجلة الاحکام طبع مکتبه العربیة / ج: ٣ / ص: ٢٨٣ : إذا احی احد ارضا من الاراضی الموات ثم جاء آخرون فاحیوا بالتعاقب الاراضی التی فی اطراف تلك الارض الأربعة فتتعین طریق ذلك الشخص فی الاراضی التی احیاها۔ المحی الآخیر ای تکون طریقه منها ای من اراضی المحی الآخیر لأنه بسکوته اثناء احیاء الاول و الثانی والثالث قد تعین طریقه من الجهة الرابعة

فلذلك يكون المحی للجهة الرابعة قد قصد احياء طريقه و ابطال حقه ۔
و مثله فی الكفاية فی اسفل فتح القدير والعناية علی هامش فتح القدير طبع المكتبة الرشيدية / ج: ۹ / ص: ٥ ۔ و هكذا فی تبين الحقائق طبع مكتبه امداديه ملتان / ج: ٦ / ص: ٣٥ ۔ و الله اعلم بالصواب۔

د تحجير حكم:

سوال:......
محترم مفتي صاحب السلام عليكم ور رحمة الله و بركاته و بعد، چي يو څوک د مواتي مځكي پر اطرافو يو اندازه ډبري كښېږدي چي دا علامه د آبادي يعني دا مځكه زما ده آيا دغه مځكه يې ملكيت ګرځي او كه يا؟

جواب:......
بعون الملک الوهاب: محترم مستفتي صاحب ستاسو د سوال په جواب كي بايد وويل سي چي دغه د ډبرو يا ښاخو يا ازغو اېښودلو ته د يو مواتي مځكي پر اطرافو تحجير ويل كيږي او تحجير ملكيت نه فائده كوي خو البته تر درو كلونو پوري انتظار ورته كول كيږي بعد تر درو كلونو به إمام دغه مځكه بل چا ته وركوي چي احياء يې كړي په دې شرط كه په دغه موده كي اول كس نه كړه احياء:

”لما فی در المختار علی الرد المحتار طبع كراچی / ج: ٦ / ص: ٤٣٣ : ومن حجر ارضاً: ای منع غيره منها، بوضع علامة من حجر او غيره ثم اهملها ثلاث سنين دفعت إلی غيره و قبلها هو احق بها و ان لم يمكها، لأنه انما يملكها بالاحياء و التعمير لا بمجرد التحجير۔

وفي الرد المحتار من الموضع المذكور (قوله دفعت اى غيره) لأنه تحجير، وليس باحياء حتى لو احياها غيره قبل ثلاث سنين ملكها، لكنه يكره كالسوم على سوم غيره، والتقدير بالثلاث مروى عن عمر رضى الله عنه فانه قال: ليس لمحتجر بعد ثلاث سنين حق۔ ولما في البدائع طبع مكتبة رشيديه /ج: ٥ /ص: ٢٨٤: ولو اقطع الإمام الموات انساناً فتركه و لم يعمره لا يتعرض له إلى ثلاث سنين فإذا مضىٰ ثلاث سنين فقد عاد مواتا كما كان وله ان يقطعه غيره لقوله عليه الصلاة والسلام: ليس لمحتجر بعد ثلاث سنين حق، ولأن الثلاث سنين مدة لابلاء الاعذر، فإذا امسكها ثلاث سنين ولم يعمرها دل على انه لا يريد عمارتها بل تعطيلها، فبطل حقه و تعود إلى حالها مواتاً، وكان للإمام ان يعطيها غيره، ولما في البحر الرائق طبع ايم ايچ سعيد كمپنى /ج: ٨ /ص: ٢١٠ خ ٢١١: (وان حجر لا) يعنى وان حجر الإرض لا يملها به واختلف في كون التحجير يفيد التمليك فمنهم من قال: يفيد ملكاً مؤقتاً إلى ثلاث سنين، ومنهم من قال لا يفيد ملكاً وهو مختار المصنف وهو الصحيح ۔ والله اعلم بالصواب"

د مرعىٰ د احياء حكم:

سوال:......

محترم مفتي صاحب، د مرعى آبادول د شريعت له نكاه څخه څه جواز لري كه يا؟

جواب:......

بعون الله تعالى . محترم مستفتي صاحب ستاسي د سوال په جواب كي بايد وويل سي چي د مرعىٰ احياء يا آبادول او شخص مالكانه

تصرفات پکښي کول جواز نلري د شريعت له نګاه څخه:

"لما فی در المحتار علی الرد المختار طبع کراچی / ج: ٦ / ص: ٣٣ (و لا یجوز احیاء ما قرب من العأمر) بل یترك مرعی لهم و مطرحاً لحصائدهم لتعلق حقهم به فلم یکن مواتاً و کذا لو کان محتطبًا ۔ و فی الرد المحتار من الوضع المذکور (قوله و لا یجوز الخ) التقید بالقرب مبنی علی قول ابی یوسف ، و قد مر ان ظاهر الروایة اعتبار حقیقة الانتفاع قرب او بعد کما افاده الاتقانی ۔ و لما فی اعلاء السنن طبع ادارة القرآن والعلوم الاسلامیة / ج: ١٨ / ص: ٩ ، باب فی اشتراط البعد عن المصرفی احیاء الارض ، حدیث نمبر : ٥٧٧٤ : حدثنا عفان ، ثنا سعید بن یزید ، انا لیث ، عن ابی بکر ، و قال عفان مرة : عن ابی بکر بن محمد عن جابر بن عبد اللّٰه الانصاری ، عن النبی ﷺ : من احیا ارضاً غلوة من المصر او رمیة من المصر فهی له ، اخرجه احمد فی مسنده (٣٦٣:٣) قال ظفر احمد العثمانی ؒ ثم التقدیر بالغلوة او الرمیة لیس للتحدید بل للتمثیل ، لأن حوائج أهل کل بلدة و قریة مختلفة حسب اختلاف اهلها بالقلة والکثرة و غیرهما ، و قس عیه قید عدم سماع الصوت فی تعریف الموات عند ابی یوسف ۔ و لم فی بحر الرائق طبع ایم اچی سعید کمپنی / ج: ٨ / ص: ٢١١ :(و لا یجوز احیاء ما قرب من العأمر) لتحقق حاجتهم الیه تحقیقاً عند محداو تقدیراً عند ابی یوسف علی ما تقدم فصار کالنهر والطریق و لهذا قالوا لا یملك الإمام ان یقطع ما لا غنی للمسلمین عنه کالملح و الآبار یستقی منها الناس اه ۔ هکذا فی البدائع طبع مکتبة رشیدیه / ج: ٥ / ص: ٢٨٣ ۔ و هکذا فی مجمع الأنهر طبع المکتبة الحبیبیة / ج: ٤ / ص: ٢٣٠ ۔ و هکذا فی ملتقی الابحر

فی صدر مجمع الأنهر و فی در المنتقی فی اسفل مجمع الأنهر عن الموضع المذکور و هکذا فی مجلة الاحکام ماده (۱۲۷۱) و هکذا فی درر الحکام شرح مجلة الاحکام طبع المکتبة العربية / ج: ۳ / ص: ۲۸۰ و هکذا فی تبين الحقائق طبع مکتبة امدادية ملتان / ج: ٦ / ص: ۳٦، و هکذا فی فتح القدير طبع المکتبة الرشيدية / ج: ۹ / ص: ۷،٦۔

و هکذا فی الهداية فی صدر فتح القدير و فی الکفاية فی اسفل فتح القدير من الموضع المذکور ۔ و هکذا فی شرح مجلة الاحکام الاتاسی طبع مکتبة حنفية / ج: ٤ / ص: ۲۰۳ ۔ و هکذا فی الحاشية الطحطاوی علی در المحتار طبع مکتبه رشيدية / ج: ٤ / ص: ۲۱٥ ۔ و الله اعلم بالصواب"

مرعیٰ د کوم شي لپاره وي:

سـوال:......

محترم مفتي صاحب السلام عليکم ور رحمة الله و برکاته و بعد، مرعی د کورو لپاره وي که د مطلق آبادو او کرل سوو مځکو لپاره وي او که د دوارو لپاره وي؟

جواب:......

بعون الملک الوهاب: محترم مستفتي صاحب ستاسي د سوال په جواب کي باید وويل سي چي کتابو د مرعی د عمران یا عأمر لپاره بيان کړی دی او د عأمر یا عمران تفسير رد المحتار په کورو سره کړی دی نو لهذا مرعی يوازي د کورو لپاره ده او د مطلق آبادي مځکي لپاره نه ده:

"لما فی رد المحتار طبع کراچی / ج: ٦ / ص: ٤۳۲: (قوله باقصی العأمر) ای من طرف الدور، لا الاراضی العأمرة ۔ قهستانی عن الجيس۔

ولما فی مجلة الاحکام ماده(۱۲۷۱): (الاراضی القریبة إلی العمران تترک إلی الاهالی مرعی و محتصداً و محتطباً و یعال لها الاراضی المتروکة) ولما فی مجلة الاحکام ماده (۱۲۷۰)(یعنی ان جهیرا الصوت لو صاح من اقصی الدور فی طرف تلك القصبة او القریة) ۔

ولما فی البحر الرائق طبع ایم ایچ سعید کمپنی / ج: ۸ / ص: ۲۱۱ : (و لا یجوز احیاء ما قرب من العأمر) لتحقق حاجتهم الیه تحقیقاً عند محمد آه ۔ و هکذا فی درر الحکام شرح مجلة الاحکام طبع المکتبة العربیة حاجتهم الیه تحقیقاً عند محمد اه ۔ و هکذا فی درر الحکام شرح مجلة الاحکام طبع المکتبة العربیة / ج: ٤ / ص: ۲۷۷ : و تکون بعیدة عن اقصی العمران ... من اقصی الدور"

نوټ: ......د لغتو کتابو هم د عأمر او عمران ترجمه په بیوت سره کړې ده . و الله اعلم بالصواب .

د ځاه حریم:

سوال: ......

محترم مفتي صاحب السلام علیکم ور رحمة الله و برکاته و بعد ،محترمه د ځاه لپاره څونه حریم دی؟

جواب: ......

بعون الملک الوهاب حامدا و مصلیا . محترم مستفتي صاحب د مسئوله صورت په جواب کي باید وویل سي چي ځاه پر دوه قسمه دی یو هغه ځاه دی چي او به په اوښ باندي ځیني را کښل کیږي دوهم هغه ځاه دی چي او به په لاس باندي ځیني را کښل کیږي او ل ته نافع او دوهم ته

بئر عطن ويل كيږي . إمام اعظم صاحب وايي دواړو ته پر هر طرف څلوېښت گزه حريم دی او ياران وايي چي بئر ناضح ته شپېته گزه حريم دی پر دواړو قولينو فتوی هم سوې ده خو د رد المحتار يې محكمه داسي كړې ده چي اعتبار و حاجت لره دی تقدير لره اعتبار نسته او په معنی كي په دغه مسئله كي اختلاف نسته:

"لما فی رد المحتار طبع كراچی / ج: ٦ / ص: ٤٣٤، ٤٣٥ :(قوله فوق الأربعين) ای فی بئرالعطن او فوق الستين فی بئر الناضح، فيكون له إلى ما ينتهي اليه الحبل اتقانی عن الصحاوی، و فی التتارخانية عن الينابيع و لا حاجته إلى الزيادة، ومن احتاج إلى اكثر من ذلك يزيد عليه و كان الاعتبار للحاجة لا للتقدير و لا يكون فی المسئلة خلاف فی المعنی اه" و الله اعلم بالصواب۔

د چينې حريم:

سوال:......

محترم مفتي صاحب د چينې يا د كاريز حريم څونه اندازه وي ؟

جواب:......

بعون الملک الوهاب: حامداً و مصليا . محترم مستفتي صاحب ستا د سوال په جواب كي بايد وويل سي چي د چينې او د كاريز حريم پر هر طرف باندي پنځه سوه گزه دی:

"لما فی درالمختار علی الرد المحتار طبع كراچی / ج: ٦ / ص: ٤٣٥ و حريم العين خمسائة ذراع من كل جانب كما فی الحديث ـ ولما فی رد المحتار طبع كراچی / ج: ٦ / ص: ٤٣٩ : لقوله عليه الصلاة و السلام:

حريم العين خمسمائة ذراع ۔ آه و اما فى مجلة الاحكام ماده (۱۲۸۵) حريم القناة الجارى مائها على وجه الارض كالعيون خمسمائة ذراع من كل طرف وهكذا فى درر الحكام شرح مجلة الاحكام طبع المكتبة العربية / ج: ۳ / ص: ۲۹ حريم القناة الجارى ماؤها على وجه الارض كالعيون الفوارة خمسمائة ذراع اه" و الله اعلم بالصواب۔

حريم د كوم څاه لپاره:

سوال: ......

محترم مفتي صاحب السلام عليكم ور رحمة الله و بركاته و بعد، محترمه حريم د كوم څاه يا كاريز يا چينې لپاره وي يعني په شخصي املاكو كې هم د حريم حق ستة او كه يوازې په مواتو كې حريم حق ستة او ه يوازې په مواتو كې د حريم حق وي هغه په كوم وخت كې دى؟

جواب: ......

بعون الملهم الصواب: حامداً و مصليا . محترم مستفتي صاحب ستاسو د سوال په جواب كې بايد وويل سي چې په شخصي ملكيت مځكو كې چې څوک څاه يا برمه يا كاريز ووهي او چې په شخصي مځكو كې چينه وي دا حريم نلري او په مواتو مځكو كې چې د سلطان په اذن څوک دغه مذكوره شيان آباد كړي بيا نو حريم لري او كه بلا اذنه د سلطان وي بيا په مواتو مځكو كې هم حريم نلري:

"لما فى مجلة الاحكام ماده (۱۲۹۱) : ليس لبئر حفرها لشخص فيملكه حريم ، و لجاره ايضا ان يحضر بئراً اخرى فى ملك نفسه قرب تلك البئر و ليس لذالك الشخص منع جاره من البئر بقوله : انها تجذب ماء بئرى ۔

وهكذا فى درر الحكام شرح مجلة الاحكام طبع المكتبة العربية / ج: ٣ / ص: ٢٩٤ ـ وفى ـ ـ ـ ٢٨٧ : فى الماده (١٢٨١) حريم البئر التى تحفر فى الارض الموات باذن السلطان آه ـ ولما فى در المحتار على الرد المختار طبع كراچى / ج: ٦ / ص: ٤٣٥ (إذا حفرها باذن الإمام) فلو فى غير موات او فيه بلا اذن الإمام لم يكن الحكم كذلك كذا ذكره المصنف ـ ولما فى الرد المحتار من الموضع المذكور :(قوله باذن الإمام) اى و بدونه عندهما لأن حفر البئر احياء هداية(قوله لم يكن الحكم كذلك) اى لميثبت له الحريم المذكور ، لتوقف الملك فى الاحياء على الاذن عنده ، و بدونه لحصل الحفر تحيرا كما يأتى " والله اعلم بالصواب۔

تر مځکه لاندي د کاريز حريم:

سوال:......

محترم مفتي صاحب السلام عليکم ور رحمة الله و بر کاته و بعد، کاريز چي تر مځکه لاندي روان وي حريم لري که يې نلري؟

جواب:......

بعون الملهم الصواب: حامداً و مصليا . محترم مستفتي صاحب ستاسي د سوال په جواب کي بايد وويل سي چي کاريز په دې شرط چي د إمام په اذن کندل سوی وي فقط دونه حريم لري چي ختې او خاوري او ډبري پر واچول سي او داسي قول هم راغلی دی چي و رأى ته د إمام مفوض دی د په هغه صورت کي چي تر مځکه لاندي يې او به رواني وي:

"لمافى در المختار على الرد المحتار / ج: ٦ / ص: ٤٣٦ (و للقناة) هى مجرى الماء تحت الارض (حريم بقدر ما يصلحه) لا لقاء الطين و نحوه۔

وعن محمد كالبئر ولو ظهر الماء فكالعين ـ وفي الاختيار فوضه لرأى الإمام اى لـو بـاذنـه ، و الا فلا شيئ له ذكره البرجندى ـ ولما فى الرد المحتار من الـموضع المذكور (قوله اى لو باذنه) اى باذن الإمام لأنه شرط عند الإمام ، و الا فلا يملك ما احيا و لا يستحق له حريماً ـ ولما فى درر الحكام شرح مجلة الاحكام طبع المكتبة العربية / ج: ۳ / ص: ۲۹ : وكذلك حريم القناة التى تحت الارض والتى لا يجرى ماؤها فوق الارض هو مقدار ما يلزمها حى الكرى من المحل لطرح احجارها و اوحالها ـ ولما فى تبيين الحقائق طبع مكتبه امدادية ملتان / ج: ٦ / ص: ۳۷ (وللقناة حريم بقدر ما يصلحه) القناة مجرى الماء تحت الارض ولم يقدر حريمه بشيئ يمكن ضبطه ـ ولما فى مجمع الأنهر طبع المكتبة الحبيبية / ج: ٤ / ص: ۲۳۳ (وللقناة) اى مجرى الماء تحت الارض (حريم بقدر ما يصلحها) اى يحتاج اليه لا لقاء الطين ونحوه عند الإمام " والله اعلم بالصواب۔

د نهر ويالې حريم:

سـوال :......

محترم مفتي صاحب السلام عليكم ور رحمة الله و بركاته و بعد، د ويالې لپاره حريم سته او كه نسته او كه سته بيا يې اندازه څونه ده؟

جواب :...... بعون الملهم الصواب : حامداً و مصليا . محترم مستفتي صاحب ستاسو د سوال په جواب كي بايد وويل س چي نهر يا ويالـه پر دوه قسمه ده يو دا چي غټه ويالـه يا رود وي دوهم دا چي كوچنۍ ويالـه وي بيا دا هر قسم پر دوه قسمه دى . يو دا چي په مواته مځكه كي وي بل دا چي د يو چا په شخصي مځكه كي وي، هغه نهر چي په مواته مځكه كي وي

هغه كه نهر كبير وي كه نهر صغير وي و لو كه اختلاف يې په حريم كي ستـه خو د إمام ابی يوسفؒ پر قول فتوی ده چي د نهر د نس نصف پر يوه طرف او د نهر د بطن نصف پر بل طرف حريم لري:

”لـما فی درر الحكام شرح مجلة الاحكام طبع المكتبة العربية / ج: ۳ / ص: ۲۸۹ ، ۲۹۰۔ حـريم الـنهر الـكبير الـذی لا يـحتاج إلی الكری فی كل وقت الـذی حـفر و اجری فی الارض الموات باذن السلطان من كل جانب مقدار نصف النهر ... و هذه المادة منية علی مذهب الإمام ابی يوسف و بما ان رأی الـمومـا اليه فی هذه المسألة مفتی به فقد اختارته المجلة.... حريم الـنهر الـصغير الـمحتاج للكری فی كل وقت ای المجاری والجداول التی ا...فـی الارض الـموات بـاذن السلطان ... هو مقدار ما يلزمها حين الكری مـن الـمحـل لـطـرح احـجـارهـا و اوحـالهـا ۔ هـكـذا فـی مجلة الاحكام مـاده(۱۲۸۳) و مـاده (۱۲۸٤) و لما فی شرح مجلة الاتاسی طبع مكتبة حنفية / ج: ٤ / ص: ۲۱۲ ۔ لـكـن فی رد المحتار عن الاتقانی و غيره : ان للنهر فی الـموات حريماً اتفاقاً و ان الحافر يستحقه اجماعاً ۔ و لما فی رد المحتار طبع كـراچـی / ج: ٦ / ص: ٤۳٦ ، ٤۳۷ : قيـل ان هذه المسألة مبنية علی ان من احيا نهراً فـی مـوات لا مستحـق لـه حريماً عنده ، و عندهما يستحقه ، و قال عـامتهـم : الـصواب انه يستحقه بالاجماع ... ثم نقل عن المحققين ايضا انها يست منية علی ذلك ، و ان للنهر فی الموات حريما اتفاقا “

او هـغـه نهر يا وياله چي ديو چا په شخصي مځكه كي وي خالي به نه ږي يـا بـه كـولأن تر مځكي لوړ يا كښته وي يا به د مځكي سره برابر وي كـلـه چـي د مـځـكـي سره برابر وي بيا به خالي نه وي يا به حد فاصل لكه

دیـوال د مـځـکـي سره یا بـه یې نلري نو پـه هغـه اندازه کي چي اوبـه پـه راګرځي اختلاف نستـه داغه قدر حریم لري:

"**لـمـا فـی رد المحتار طبع کراچی / ج: ٦ / ص: ٤٣٧ : ثم فی الهدایة ولا نزاع فیما به استمساك الماء انما االنزاع فیما وراء مما یصلح للغرس**"

اوس نـو مـحـل د اختـلاف مـعـلـوم سو په دغه مذکوره ټولو صورتو کـي إمـام اعـظـم صـاحب وایي چي تصرف د غرس صاحب الارض لره دی مګر نه په یو دلیـل سره:

'**لـمـا فـی الـرد الـمـحتار من الموضع المذکور ثمرة الاختلاف ان ولایة الغرس لصاحب الارض عنده و عندهما لصاحب النهر**' او په ختیو غورځولو کـي ځـو ک وایـي چي اختـلاف ستـه خو صحیح خبره دا ده چي اتفاقاً القاء الطین اجازه صاحب النهر ته ستـه که بیخي ډېري نه وي .

لـمـا فـی الـرد المحتار من الموضع المذکور و اما القاء الطین فقیل علی الخلاف ، و قیل : لصاحب النهر ذلك ما لم یفحش ، و هو الصحیح ۔

او د ویالې پر غاړه تګ کول قیـل والا وایي چي صاحب النهر ته منع دی خو اشبه بره دا ده چي نه دی منع: ۔**لما فی رد المحتار من الموضع المذکور و اما المرور فقیل یمنع صاحب النهر عنه ، و قیل لا للضرورة و هو الاشبه قال الفقیه ابوجعفر : آخذ بقوله فی الغرس و بقولهما فی القاء الطین۔**

حـاصـل دا دی کـه د ویـالـې کـولان تـر مـځـکـه لوړ یا کښتـه وو نو د صاحـب الـنـهـر دي پـه دې شـرط کـه صاحب الارض دلیـل نه درلودی یا یې درختي نه پر درلودې:

لـمـا فـی درر الحکام شرح مجلة الاحکام طبع المکتبة العربیة / ج: ۳ /

ص: ۲۹۳ : و إذا كـان طـرف النهر غير متصلين بالارض بل كانا مرتفعين فهما لصاحب الجدول ـ

او كـه طرفـين د مځكي سره برابر وو بيا كه حد فاصل موجود وو اوس بـه وګورو كه د هر يوه ذواليدی پر ثابتـه وه د هغه دی او كه ذواليدی نه وه پر ثابتـه بيا د صاحب اللارض دی:

لـما فی درر الحكام شرح مجلة الاحكام طبع مذكور / ج: ۳ / ص: ۲۹٤ : و ادا لم يكن طرفا الجدول مرتفعين بل كانا موازنين و محاذيين الارض العرصة ولـم يـوجـد دليـل عـلی ان احدهما ذواليد بان تكون مشغولة بحق احدهما ـ ففی الحال يكون ذانك المحلان لصاحب الارض ـ

خـو حـق خبـره د ابـو جـعـفـر هـنـدوانـي ده چې د باغ كـولـو پـه باره كي د ويـالـې طـرفـونـه د صـاحـب الارض دي او ويـالـې د ضرورت په باره كي د ويالې طرفونه د صاحب النهر دي . و الله اعلم بالصواب .

(کتاب الفرائض)

په ترکه پوري د حقوقو تعلق:

سوال:......

محترم مفتي صاحب السلام علیکم ورحمة الله و برکاته و بعد، محترمه د مړي په متروکه مال پوري اول څو حقوق تعلق نسي؟

جواب: ...... بعون الملهم الصواب: حامداً و مصلیا . محترم مستفتي صاحب ستاسي د سوال په جواب کي باید وویل سي چي څوک مړ سي په پاته سوي مال پوري یې پنځه حقونه په اوله مرحله کي تعلق نسي . اول د ده خپل تکفین او تجهیز دوهم مالِ مغصوب او عبد آبق او غیر تسلیم سوې مبیعه دریم پورونه څلورم وصیت د دریمي څخه د مال پنځم د ورثهؤ حقوق:

"لما فی در المختار علی الرد المحتار ط کراچی / ج: ٦ / ص: ۷۵۷، ۷۵۸: والحقوق ههنا خمسة بالاستقراء لأن الحق اما للمیت او علیه اولا والاول التجهیز والثانی اما ان یتعلق بالذمة و هو الدین المطلق او لا و هو المتعلق بالعین و الثالث اما اختیاری و هو الوصیة او اضطراری و هو المیراث ۔ و الله اعلم بالصواب"

کفن به څنګه وي؟

سوال:......

محترم مفتي صاحب السلام علیکم و رحمة الله و برکاته و بعد،

محترمه زموږ په علاقو کې رواج دی چې څوک مړ سي د کفن لپاره کمزوري قیمت والا ټوکر ورته راوړي او ورکوي یې آیا صحیح دی که یا؟

جواب:......

بعون الملهم الصواب: حامداً و مصلیا. محترم مستفتي صاحب ستاسي د سوال په جواب کي باید ووایو چې کتابونه وایي چې کفن به په هغه اندازه د قیمت والا ټکور وي کوم چې په ژوند کي یې اغوندي نو لهذا که داسي وسي نو اسراف او تقصیر به نه وي او دغه چې څوک کم قیمته ټوکر ورته کفن کوي دا تقصیر دی او تقصیر کتاب نه دی خوښ کړی:

"لما فی رد المحتار ط کراچی / ج: ٦ / ص: ٧٥٩، ٧٦٠ :(قوله من غیر تقتیر و نبذیر) التقتیر هو التقصیر والتبذیر یستعمل فی المشهور بمعنی الاسراف ...(قوله ککفن السنة) ای من حیث العدد و قوله او قدر ما کان یلبسه فی حیاته ای من حیقت القیمة .... ثم الاسراف نوعان من حیث العدد بان یزاداد فی الرجل علی ثلاثة اثواب، و فی المرأة علی خمسة، و من حیث القیمة بان یکفن فیما قیمته تسعون، و قیمة ما یلبسه فی حیاته ستون مثلا والتقتیر ایضا نوعان عکس الاسراف عدداً و قیمةً۔ و الله اعلم بالصواب"

ذوی الفروض څو دي؟

سوال:

......محترم مفتي صاحب ذوی الفروض څو دي او په کومو جهتو سره دي؟

جواب:

...... محترم مستفتي صاحب ستاسي د سوال په جواب کي باید وویل

سي چي ذوی الفروض دوولس دي لس د نسب د جهته څخه دي په هغو لسو کي درې نارينه دي يو پلار دی دوهم نيکه دی دريم اخيافي ورور دی او اووه زنافی دي چي يوه لور ده دوهمه د زوی لور ده دريمه سکه خور ده څلورمه علاتي خور ده پنځمه اخيافي خور ده شپږمه مور ده اوومه انا ده او دوه بنځي سببي دي چي يو زوج دی بله زوجه ده:

"لما فی در المختار علی الرد المحتار کراچی / ج: ٦ / ص: ٧٦٣ : و هم اثنا عشرة من النسب ثلاثة من الرجال و سبعة من النساء و اثنان من التسبب و هما الزوجان ، ولما فی رد المحتار من الموضع المذکور (قوله ثلاثة من الرجل) هم الاب والجد والاخ لام - (قوله و سبعة من النساء) هی البنت و بنت الابن و الاخت الشقيقة و الاخت لاب و الاخت لام و الام والجدة - و اللّٰه اعلم بالصواب-"

فروض څو دي؟

سوال:......

محترم مفتي صاحب السلام عليکم ور رحمة الله و برکاته و بعد، محترمه په شريعت کي مقدر سهام يا فروض څو دي؟

جواب:......

بعون الملهم الصواب: حامداً و مصليا . محترم مستفتي صاحب ستاسي د سوال په جواب کي بايد وويل سي چي سهام مقدره شپږ دي: ١ . نصف، ٢ . ربع . ٣ . ثمن ۴ . ثلثان ٥ . ثلث ٦ . سدس:

"لما فی رد المختار ط کراچی / ج: ٦ / ص: ٧٦٣ - : قوله ای السهام المقدر: هی النصف والربع و الثمن و الثلثان و الثلث والسدس - و اللّٰه اعلم

بالصواب"

سوال:......

محترم مفتي صاحب السلام عليكم ور رحمة الله و بركاته و بعد، محترمه په سراجي كي وايي چي اختلاف د دارينو د موانعو څخه د ارث دی نو اوس (زيد) او (عمرو) سره وروڼه دي (زيد) په پاكستان كي اوسيږي او (عمرو) په افغانستان كي اوسيږي اوس (زيد) مړ سو او (عمرو) ژوندي دی، آيا (عمرو) د (زيد) په ميراث كي حق لري كه يا؟

جواب:......

بعون الملهم الصواب: حامداً و مصليا . محترم مستفتي صاحب ستاسي د سوال په جواب كي بايد وويل سي چي په مسئوله صورت كي (عمرو) د (زيد) په ميراث حق لري ځكه كوم چي په كتابو كي اختلاف الدار د موانعو څخه د ارث ښودل سويدی هغه د كفارو په حق كي دی نه د مسلمانانو په حق كي:

"لما فی در المختار علی الرد المحتار ط كراچی / ج: :(٦ / ٧٦٧):(و) الرابع (اختلاف الدارين) فيما بين الكفار عندنا و لمافی رد المحتار ط كراچی / ج: ٦ / ص: ٧٦٨ : (قوله بخلاف المسلمين) محترز قوله فيما بين الكفار : ای اختلاف الدار لا يؤثر فی حق المسلمين كما فی عامة الشروح حتی المسلم التاجر او الاسير لو مات فی دار الحرب ورث منه ورثة الذين فی دار الاسلام ، كما فی سكب الأنهر۔"و الله اعلم بالصواب۔

د زوجې حالات:

سوال:......

مـحتـرم مـفتـي صـاحـب السلام عليكم ور رحمة الله و بركاته و بعد،
محترمه د زوجې لپاره څو حالات دي او د هغې لپاره كوم سهام دی .
جواب : ...... بعـو ن الـملهـم الـصواب : حامداً و مصليا . محترم مستفتي صـاحـب ستـاسـي د سوال په جواب كي بايد ووېل سي چي زوجې لره دوه حالتـه دي يـو ربـع ده بې لـه ولده او ثمن دی مع الولد لما فی در المختار عـلـى الـرد الـمحتار . ط كراچی / ج: ٦/ ص: ۷۷۰ . فللزوجات حالتان ا لربع بلا ولد والثمن مع الولد .و الله اعلم بالصواب .

د زوج حالات:

سـوال : ......
مـحتـرم مـفتـي صـاحـب السلام عليكم ور رحمة الله و بركاته و بعد،
محترمه د زوج لپاره څو حالات او كوم سهام دي؟
جواب : ......
بـعـو ن الـمـلهـم الـصواب : حامداً و مصليا . محترم مستفتي صاحب ستـاسـي د سوال په جواب كي بايد ووېل سي چي زوج لره دوه حالتـه دي يـو مـع الـولد دوهم بدو ن الولد دی چي اول حال كي ده لره ربع ده په دوهم حال كي ده لره نصف دی :
"لـمـا فـی در الـمختار عـلـى الرد المحتار ط كراچی / ج: ٦/ ص: ۷۷۰ (والـربـع لـلـزوج) ...(مع احـدهـمـا) ای الولد او ولد الابن (والنصف له عند عدمها) فللزوج حالتان النصف والربع و الله اعلم بالصواب"

د اب او د جد حالات:

سـوال : ......

محترم مفتي صاحب السلام عليكم ور رحمة الله و بركاته و بعد، داب او د جد څو حالات دي او كوم سهام وړي؟

جواب:……

بعون الملهم الصواب: حامداً و مصليا. محترم مستفتي صاحب ستاسي د سوال په جواب كي بايد وويل سي چي د اب او د جد لپاره درې حالات دي اول فرض مُطلق دی سره د ولد الابن چي په دغه حال سدس وړي دوهم تعصيب مطلق دی په وخت كي د عدم دولد او ولد الابن ځي دغه وخت كي ټول مال وړي دريم فرض او تعصيب دی سره د لور او د زوی د لور چي په وخت كي دوی لره سدس دی او بنت يا بنت الابن لره نصف دی او باقي اب يا جد لره په عصبيت دی:

"لما فی در المختار على الرد المحتار / ج: ٦ / ص: ٧٧٠ :(و للاب والجد) ثلاث احوال الفرض المطلق و هو (السدس) و ذلك (ع ولد او ولد ابن) والتعصيب المطلق عند عدمها ، والفرض والتعصيب مع البنت او بنت الابن ـ ولما فی رد المحتار من الموضع المذكور قوله مع البنت او بنت الابن ، فان له السدس فرضا وللبنت ا و بنت الابن النصف والباقی له تعصيباً"

دام يا مور حالات:

سوال:……

محترم مفتي صاحب السلام عليكم ور رحمة الله و بركاته و بعد، د مور لپاره څو حالات او كوم سهام دي؟

جواب:……

بعون الملهم الصواب : حامداً و مصليا . محترم مستفتي صاحب ستاسي د سوال په جواب کي بايد وويل سي چي د مور لپاره درې حالات دي اول حال يې دا دی چي د مړي خپل يا نارينه يا زنانه اولاد پاته وي او يا يې د زوی نارينه يا زنانه اولاد پاته وي او يا چي دوه يا اضافه تر دوو خوندي يا وروڼه پاته وي هغه عيني وي که علاتي وي او که اخيافي وي او که مختلط وي په دغه اول حال کي سدس وړي .

دوهم حال يې دا دی چي د مړه په مذکورو کسانو کي هيڅوک نه وي پاته په دغه دوهم حال کي د ټول مال ثلث يا دريمه حصه وړي .

دريم حال يې دا دی چي د مړه پلار يا احد د زوجينو پاته وي چي په دغه مال کي مور ثلث يا دريمه د باقي مال وړي:

"لما در المختار على الرد المحتار ط كراچى / ج: ٦ / ص: ٧٧٢ : (و للام) ثلاثة احوال (السدس مع احدهما او مع اثنين مع الاخوة او) من (الاخوات) فصاعداً من اى جهة كانا و لو مختطلين و الثلث عند عدمهم و ثلث الباقى مع الاب واحد الزوجين ۔ و لما فى رد المحتار من الموضع المذكور (قوله مع احدهما) اى الولد و ولد الابن ذكراً او انثى (قوله من اى جهة كانا) اى سواء كان الاثنان فاكثر لابوين او لاب اولام (قوله و لو مختلطين) اى ذكورا و اناثاً من جهة واحدة او اكثر (قوله و الثلث عند عدمهم) اى عدم الولد وولد الابن و العدد من الاخوة و الاخوات و عند عدم الاب مع احد الزوجين فافهم (قوله و ثلث الباقى الخ) تحته صورتان كما سيأتى ۔ و الله اعلم بالصواب"

د انا حالات:

سـوال:......

مـحتـرم مـفتـي صـاحـب السلام عليكم ور رحمة الله و بر كاته و بعد، محترمه د انا لپاره څو حالات او كوم سهام دى؟

جواب:......

بعون الملهم الصواب: حامداً و مصليا . محترم مستفتي صاحب انا پـه دې شرط چي صحيحه وي دې لره سدس دى بيا كه يوه وي او كه ډيري وي چي پـه درجـه كـي سـره مسـاوي وي پـه دغـه سهم چي سدس دى سره شريكاني دي:

"لما فى در المختار على الرد المحتار ط كراچى / ج: ٦ / ص: ٧٧٢: (والسدس للجدة مطلقاً) كام ام و ام اب فصاعداً يشتركن فيه (إذا كن ثابتات) ا صحيحات كالمذكورتين فان الفاسدة من ذوى الارحام كما سيجئ متحاذيات فى الدرجة لأن القربى تحجب البعدى مطلقاً كما سيجئ"

د بنت الابن يا لمسي حالات:

سـوال:......

مـحتـرم مـفتـي صـاحـب السلام عليكم ور رحمة الله و بر كاته و بعد، محترمه د بنت الابن يا لمسي لپاره څو حالات دي او كوم سهام دى؟

جواب:......

بعون الملك الوهاب: حامداً و مصليا . محترم مستفتي صاحب ستاسي د سوال پـه جواب كي بايد وويل سي چي د بنت الابن لپاره درې

حالات دي يو دا چي بنت الابن سه ديوې لور وي چي په دغه مال كي سدس ورکړي چي تکمله د ثلثين په وسي دوهم دا چي بنت الابن يوه دانه وي او لور نه وي په دغه حال كي نصف المال ورکړي دريم دا چي دغه لمسياني دوې يا زياتي تر دوو وي چي په دغه مال كي ثلثين د مال ورکړي:

"لما فی در المختار علی الرد المحتار ط کراچی / ج: ٦ / ص: ۷۷۲ : (و السدس لبنت الابن فاكثر مع البنت الواحدة تكملة للثلثين - والله اعلم بالصواب"

فائده :......د بناتو لپاره شپږ احوال دي درې په صلبي بناتو كي ثابتيږي او په بنات الابن كي هم درې ثابتيږي د صلبي بناتو درې احوال دا د اول چي يوه صلبي لور وي نصف ورکړي دوهم چي دوې صلبي لوڼي ي يا اضافه وي ثلثين ورکړي دريم دا چي د صلبي لوڼو سره زوی ورسره وي بيا عصبه کرځي .

هري دوې لوڼي ديوه زوی حصه ورکړي او هغه درې حالات چي په بنات الابن كي ثابتيږي اول دا دي چي ديوې لپاره نصف دی دوهم دا دی چي د دوو يا اضافه تر دوو وي د هغو لپاره ثلثين دي دريم دا دی چي مذكر ورسره وي دوی عصبه کرځي : للذكر مثل حظ الانثنين ورکړي لکه صلبيه لوڼي بلا فرقه او درې نور حالات يوازي په بنات الابن پوري خاص دي اول هغه دي چي سدس ورکړي چي مخكي ذكر سويدي ، دوهم حال يې دا دی چي صلبيه لوڼي هم دوې يا اضافه وي په دغه حالت كي به خالي نه وي يا به بنات الابن يوازي وي كه يوازي وي نو ساقطي دي اوی به ابن الابن هم ورسره وي نو كه ابن الابن و ان سفل ورسره وي بيا عصبه کرځي للكذر

مثـل حـظ الاثـنـيـن يـې حـصـه ده دريـم حـال يـې دا دی چې صلبي ابن هم موجود وي که صلبي ابن موجود وي بيا نو بنات الابن ساقطي دي:

”لـما فی رد المحتار ط کراچی / ج: ٦ / ص: ٧٧٢ : للبنات ستة احوال ثلاثة تتحقق فی بنات الصلب و بنات الابن و هی النصف للواحدة و الثلثان للاكثر و إذا كان معهن ذكر عصبهن و ثلاثة تنفرد بها بنات الابن : الاولی : ما ذكره المصنف ۔ الثانية : يسقطن بالصلبتين فاكثر الا ان يكون معهن غلام ليس اعلی منهن فيعصبهن الثالثة يسقطن الابن الصلبی۔“

د اخت لاب يا علاتي خوندو حالات:

سـوال:......

مـحتـرم مـفتـي صـاحـب السلام عليكم ور رحمة الله و بركاته و بعد، مـحتـرمـه د عيـنـي يعني سكه او عـلاتي يعني مېرني خوندو څو حالات دي او كوم سهام يې دی؟

جواب:......

بعـون الـملک الـوهـاب: حـامـداً و مـصـليا . محترم مستفتي صاحب ستـاسـي د سـوال پـه جـواب كـي بـايـد وويل سي چي پـه مجموع كي د اعيـانـي او عـلاتـي خـونـدو لـپـاره اوه (٧) حالات دي چي د هغو اوو څخـه پـنـځـه حـالات په اعياني او علاتي خوندو كي عموماً موجوديږي چي په دغـو بـنـځـو كي درې هغـه حالات دي چي په بنات الصلب كي تېر سويدي او شـلـورم حـال يـې دا دی چي اعيـانـي او عـلاتـي خـونـدي پـه بناتو او بنات الابـن بـانـدي عـصـبه كرځي او پـنځم حالت يې دا دی چي اعياني او علاتي خـونـدي پـه ابـن او ابـن الابن او پـه ات سره اتفاقاً ساقطيږي او په جد سره د

إمام صاحب په نزد ساقطیږي او په هغو اوو (۷) حالاتو کي دوه حالات یوازي په علاتي خوندو پري خاص دی په هغو دوو کي اول دا دی چي په صلبي خوندي دوې یا اکثر تر دوو موجودوي په حال کي علاتي خوندي ساقطي دي .

دوهم حال یې دا دی چي په دغه مذکور حال کي د صلبي خوندو سره هغه څوک ورسره وي چي دوی یې عصبه گرځولي وي او صلبي خوندو په بناتو سره عصبه نه وي گرځېدلي:

"لما فی رد المحتار ط کراچی / ج: ٦ / ص: ۷۷۲: اعلم ان للاخوات لغیر ام سبعة احوال خمسة تتحقق فی الاخوات الابوین و الاخوات لاب : و هی الثلاثة المارة فی بنات الصلب : والرابعة : انهن یصرن عصبات مع البنات او بنات الابن ۔ والخامسة : انهن یسقطن بالابن و ابنه و بالاب اتفاقا و بالجد عند الإمام : و ثنتان تنفرد بهما الاخوات لاب : الاولی : ما ذکره المصنف الثالثة انهن یسقطن مع الشقیقین فاکثر الا ان یکون معهن من یعصبهن و فی بعض نسخ السراجیة ، و یسقطن بالاخت لاب واماإذا صارت عصبة : ای إذا کانت مع البنات او بنات الابن قال السید : لأنها حینئذ کالاخ فی کونها عصبة اقرب إلی المیت ۔ و اللّٰه اعلم بالصواب ۔ "

ثلثین د چا دي:

سوال :......

محترم مفتي صاحب السلام علیکم ور رحمة الله و برکاته و بعد،
محترمه ثلثین د چا سهم دي؟

جواب :......

بـعـو ن الـمـلـهـم الـصـواب : حامداً و مصليا . محترم مستفتي صاحب ستـاسـي د سـوال پـه جـواب كـي بـايـد وويل سي چي ثلثين هر و هغو ذو اكثرو سهم دى چي حصه يې نصف وي :

""لـما فى در المختار على الرد المحتار ط كراچى / ج: ٦ / ص: ٧٧٣ :(و الثلثان لـكـل اثـنيـن فـصاعداً ممن فرة النصف) و هو خمسة البنت وبنت الابـن و الاخـت لابـويـن و الاخـت لاب (الا الزوج) لأنه يتعدد۔ و اللّٰه اعلم بالصواب۔

الفاظ کفر

سوال:......

یو کس نبي کریم ﷺ ته بنکنځل کوي یا یې اهانت کوي یا یې یو قسم توهین کوي، دغه کس کافر دئ که نه، او توبه یې قبلیږي کنه او په شریعت کي د دادسي کس لپاره څه سزا ده ؟

جواب:......

"وفی المحیط فی شتم النبی ﷺ و اهانه او عابه فی امور دینه او فی شخصه او فی وصف من اوصاف ذاته سواء کان شاتم مثلا من امته او غیرها و سواء کان من اهل الکتاب او غیره ، فقد کفر خلودا بحیث ان تاب لم یقبل توبته ابداً لا عند الله عند الناس حکمه فی الشریعة المطهرة عند متأخرین المجتهدین اجماعاً و عند المتقدمین القتل قطعاً الخ۔"

له عبارت مذکوره څخه معلومه شوه چي دغه کس کافر دئ توبه یې نه قبلیږي او الله تعالی جل جلاله په دربار کي ځکه دا دبنده حق دئ او الله جل جلاله بنده ته د بنده تر حق نه ورتیریږي . یعني د بنده د حق معافي نه ورته کوي چي یو بنده د بل بنده حق تلف کړي او سزا یې په شریعت کي په اتفاق د متقدمینو او متأخرینو علماؤ قتل دئ . (خلاصة الفتاوی / ص: ۳۸۶ / ج: ۴)

سوال:......

کـه يـوه سـړي يـوه مسلمان ته ښېرا وکړه چي الله رب العزت دي له تا څخه مسـلـمـانـي لـري کـړي يـعـني تا دي الله جل جلاله کافر کړي بل کس پـه دې خبره باندي آمين وويل اوس ښېرا کونکی او آمين ويونکی څه حکم لري؟

جواب :...... "**و فى الخزانة لو قال لمسلم (الله تعالى يسلب منك الايمان)** خدای عزوجل مسلمانی از تو بستاند **و (قال الاخر آمين يكفران جميعا)**"

لــه مـذکـوره عبـارت څـخـه مـعـلـومـه سوه چي دواړه کـافـران دي .

(عالمگيرى / ص: ۲۷۹ / ج: ۲)

سوال :......

کـه يـو کـس وايي چي بابا آدم عليه السلام د غنم دنه نه وای خوړلي موږ به داسي بدبختـه نه وو ګرځېدلي يعني په جنت کي به وو؟

جواب :......

"**لو لم يأكل آدم الحنطة ما صرنا اشقياء يكفر**"

لـه مـذکـوره عبارت څخه معلومه شوه چي دغه سړی کافر دئ . (بزازيه على هامش عالمگيرى / ص: ۳۲۷ / ج: ٦)

سوال :......

يـو کـس درواغ وويل بل کس ورتـه وويل الله جل جلالـه دي ستا پـه درواغو کي برکت واچوي آيا دغه سړی کافر دی کنه؟

جواب :......

"**رجل كذب فقال غيره (بارك الله فى كذبك) يكفر**"

لـه مـذکـوره عبــارت څـخـه مـعـلـومـه شوه چي دغـه سړی کـافـر دئ .

(التتارخانيه / ص: ۲۳٦ / ج: ۴)

سوال :......

يو سړي په قصد سره قبلې ته لمونځ نه كوي او يا په قصد سره لمونځ بغير د اوداسه كوي اوس له علماء كرامو څخه پوښتني كيږي چي د شريعت د نګاه څخه داسي سړي ته مسلمان ويل كيږي كه كافر؟

جواب : ......"اذا صلى إلى غير القبلة متعمدا فوافق ذلك القبله ابو حنيفه رحمه الله هو كافر .... الخ ، و لو صلى بغير وضوء متعمدا يكفر الخ"

له مذكوره عبارت څخه معلومه شوه چي دغه كس كافر دئ .

(عالمكيرى / ص: ٢٦٨ / ج: ٢)

سوال :......

كه يو سړى بل سړي ته ووايي چي نوكان پرې كړه ځكه نبي كريم ﷺ وايي چي نوكان پرې كوئ هغه سړي ورته وويل نه يې پرې كوم كه څه هم سنت دى، آيا داسړى كافر دى كنه؟

جواب :......

"قيل قلم الاظافير سنة لما قال النبي ﷺ فقال لاافعل و ان اكن سنة كفر"

له مذكوره عبارت څخه معلومه شوه چي دغه سړى كافر دى . (بزازيه على هامش عالمكيرى / ص: ٣٢٨ / ج: ٦)

سوال :......

يوه كس ته وويل شول چي لمونځ مه پرېږده الله جل جلاله به بيا عذاب دركړي هغه وويل چي الله جل جلاله ما ته عذاب راكوي سره له دې چي زه مريض يم يا مصروفه يم نو دا پر ما باندي ظلم دى، آيا دغه سړى كافر دئ كنه؟

جواب :......

”رجل قال لغيره فى مرضه (لا تترك الصلوة فان الله يؤاخذك بذلك) فقال ذلك الغير : لو يؤاخذنى الله او قال لو عاقبنى الله مع ما بى من المرض .... الخ“

لـه مـذكوره عبارت څخه معلومه شوه چې دغه سړی كافر دی ځكه چې الله جل جلاله ته يې د ظلم نسبت وكړی . (التتارخانيه / ص:۲۴۰ / ج: ۴)

سوال :......

يـوه كـس بـل مسـلمـان سـړي تـه وويـل چې لعنت دي پـر تـا او ستـا پـر مسلماني وي آيا دغه كس كافر دئ كنه؟

جواب :......”قال لاخر مسلمان قال: لعنت برتو برمسلمانى تو يكفر“

لـه مـذكـوره عبارت څخه معلومه شوه چې دغـه سړی كافر دئ . (بزازيه على هامش عالمگيريه / ص:۳۳۰ / ج:٦)

سوال :......

يـوه سـړي وويل چې الله جل جلا له بنه پوهيږي چې ما دا كار نه دی كړی او ده دا كـار كـړی وي او بـنـه ورتـه يـاد هـم وي چـې مـا دا كـار كړی دی، آيا دغـه سړی كافر دئ كنه؟

جواب :......

”ان كـان قـال : الله جـل جـلاله يعلم انى ما فعلت كذا ، و قد فعل ذلك و هو يعلم به قالوا يكون ذلك كفرا الخ“

لـه مـذكـوره عبـارت څخه معلومه شوه كه چيري دا خبره پـخپـل اختيار سـره كـوي كـافـر دئ او، كـه د ويـري لـه وجهـي يې كوي بيـا كـافـر نـه دئ .

(التتارخانية / ص: ۲۴۲ / ج: ۴)

سوال: ......

یو کس هلکی مجوسي ته تحفه ورکوي په ورځ د نوروز آیا دغه کس کافر دئ کنه؟

جواب: ......

"اهداء البیضة إلی المجوس یوم النیروز حیث یکفر"

له مذکوره عبارت څخه معلومه شوه چي دغه کس کافر دی ځکه چي په دې کي د مجوسیانو خوشحالي ده او له دوی سره مشابهت دی. (بزازیه علی هامش عالمګیری / ص: ۳۳۳ / ج: ٦، هکذا التتارخانیه / ص: ۲٦۹ / ج: ۴)

سوال: ......

زید یوه کس ته وویل چي زما دي په الله جل جلاله او ستا په سر سره قسم وي آیا دا زید کافر دئ کنه؟

جواب: ......"و فی (التخبیر) قال لاخر بالله و بسر تو) یکفر لانه اشرك"

له مذکوره عبارت څخه معلومه شوه چي دغه سړی کافر دئ ځکه ده له الله جل جلاله سره شریک ونیوی او مشرک کافر وي. (التتارخانیه / ص: ۲۴۲ / ج: ۴)

سوال: ......

یوه ښځه ملا صاحب ته راغله او ورته یې وویل چي زه له خپل خاوند څخه بیزاره یم ما ته داسي لاره راوښیه چي ځیني جلا شمه ملا ورته وویل چي ته (مرتده شه) او س دغه ملا چي د کفر تعلیم یې ورکړی آیا دا کافر

دئ کنه؟

جواب :......"رجل عَلَم امرأة الردة لتبين على زوجها يكفر المعلم۔ قال الفقيه ابو الليث رحمه الله عليه يعني علمها و أمرها بذلك الخ"

له مذکوره عبارت څخه معلومه شوه چي دغه سړی کافر دئ ځکه چي د بل په کفر سره خوشحاله کېدل کفر دی نو معلم د کفر خو په طریقه اولی سره کافر دی .

سوال :......

یوه سړي مسکین ته له حلال او حرام مال څخه خیرات ورکړی امید یې د ثواب دی، آیا دا کس مسلمان دئ که کافر؟

جواب :......

"و لو تصدق على فقير بشيئ من الحلال و الحرام راجيا الثواب يكفر"

له مذکوره عبارت څخه معلومه شوه چي دغه سړی کافر دئ . (بزازیه علی هامش عالمکیری / ص: ۳۳۴ / ج:٦)

سوال :......

که یوه سړي وویل چي په اسمان کي تر (۱۲۴۰۰۰) زیات ستوري نشته او خپله خبره یې صحیح بلله آیا دا سړی کافر دی کنه ؟

جواب :......

"رجل قال: من درست گویم یک صد بست چهار هزار ستاره بیش نیست در آسمان، يكفر "

له مذکوره عبارت څخه معلومه شوه چي دغه سړی کافر دی . (التتارخانیه / ص: ۲۴۳ / ج: ۴)

سوال :......

يو سړى خواهش او تمنا كوي چې ښه كار به واى چې الله تعالى جل جلاله زنا ظلم او قتل د مسلمان بغير حق نه واى حرام كړى، آيا دا سړى كافر دى كه نه؟

جواب :......

"لو تمنى انه لم يحرم الزنا او القتل النفس بغير حق او الظلم يكفر، و كذا كل ما لا يكون حلال في وقت من الاوقات الخ"

له مذكوره عبارت څخه معلومه شوه چې دغه سړى كافر دئ، ځكه هر هغه كار چې الله جل جلاله په هر وخت كې حرام ګرځولى وي د هغه دا خواهش كول چې په كولو كې يې ګناه نه واى كفر دئ. (خلاصة الفتاوى / ص: ۳۸۷ / ج: ۴)

سوال :......

يو بكر دى بل زيد دى د دوى پخپل مينځ كې اختلاف دى بكر وايي چې زيد كه (نبي) واى هم ما ايمان نه پر راوړى، آيا بكر كافر دئ كنه ؟

جواب :......"لو كان فلان نبيا لم اومن به فقد كفر"

له مذكوره عبارت څخه معلومه شوه چې دغه سړى كافر دئ .

سوال :......

يو سړى وايي كه فلانكى سړى هر څه وايي زه يې كوم كه څه هم ټولي خبري د كفر كوي آيا دغه سړى كافر دئ كنه ؟

جواب :......

"و لو قال فلان: هر چه فلان گويد بكنم واگر همه كفر گويد ، يكفر"

له مذكوره عبارت څخه معلومه شوه چې دغه سړى كافر دئ .

(تتارخانيه / ص: ٢٧٦ / ج: ۴)

سوال: ......

يـو نېک، عـادل سړى وو يـوه ظـالـم تـه يې وويل چې تـه الله جل جلالـه او مسـلمانانو ته ضرر رسوې، ظالم وويل چې زه کوم کار کوم دا ډېر ښه کار کوم، آيا دا ظالم کافر دئ کنه؟

جواب: ......"قيل لظالم تؤذى اله و المسلمين فقال نعما افعل خوش ميكنم كفر"

لـه مـذکوره عبارت څخه معلومه شوه چې دغه سړى کافر دئ. (هامش عـالمکيرى / ص: ٣٣٥ / ج: ٦ ، هکذا التتارخانيه / ص: ٢٧٢ / ج: ۴)

سوال: ......

بـعـضـې خـلک وايـي چـې د کـفارو قانون يا رواج يا بعضې کارونه ډېر ښه دي، مثلاً کـفـار د حيـض پـه وخت کي له ښځې څخه نفرت کوي نه ورسره يـو ځـاى کيـږي يـو مسـلمـان دا ښـه کـار بـولي يعنې نفرت کول له خپلې ښځې څخه په وخت د حيض کي، آيا شرعاً دا کس څه حکم لري؟

جواب: ......

"واتفق مشايخنا أن من رأى امر الكفار حسنا فهو كافر مثلاً (ترك المضاجعة حالة الحيض عنهم حسن فهو كافر)"

لـه مـذکـوره عبـارت څخـه معـلومـه شوه چې دا کـس کـافـر دئ.
(التتارخانيه / ص: ٢٧٠ / ج: ۴)

سوال: ......

يـو سړى پـه داسې عقيده باندې دى وايي چې ما ته علم نشته چې کافر په

جنت کې دی که په دوزخ کې، آیا دا سړی کافر دئ کنه؟

جواب : ......"رجل قال لا ادری الکافر فی الجنة او فی النار فهو کافر لانه جاحد لکتاب الله تعالی الخ"

له مذکوره عبارت څخه معلومه شوه چې داسړی کافر دئ ځکه دی منکر د کتاب الله څخه دی . الله جل جلاله د کفارو ځای جهنم پخپل کتاب کې ذکر کړی دی . (التتارخانیه / ص: ۲۴۹ / ج: ۴)

سوال : ......

که یو سړی وایي چې زه د شریعت موافق فیصله نه کوم بلکه د رواج یا عادت موافق به فیصله کومه، آیا شرعاً دا کس څه حکم لري؟

جواب : ......

"یہ کلمہ کفر ہے اور استخفاف دین ہے اس سے توبہ کرنی چاہئے"

له مذکوره عبارت څخه معلومه شوه چې داسي الفاظ ویل یو کفریه الفاظ دي چې په ویلو سره يې سړی کافر کیږي . (دارالعلوم دیوبند / ص: ۲۹۹ / ج: ۱۲)

سوال : ......

یو سړی وایي چې تر ما کافر ښه دی او یا داسې وایي چې زړه مې تنګ دی غواړم چې کافر شم، آیا دا کس کافر دئ کنه؟

جواب : ......

"و لو قال فلان از من کافر بهتر است او قال دل تنگ هدم که خواستم کافر شدن یکفر"

له مذکوره عبارت څخه معلومه شوه چې دا سړی کافر دئ . (بزازیه علی هامش عالمکیری / ص: ۲۳۱ / ج: ٦)

سوال:......

دوه کسان دي چي یوه کس هغه بل کس ته امر کوي چي کافر شه اوس په دې صورت کي علماء کرام آمر ته شرعاً څه حکم ورکوي . چي آیا شرعاً دا آمر کافر دئ کنه؟

جواب:......"**وعن ابیٔ حنیفة رحمه الله ان من امر رجلا ان یکفر کان الامر کافرا کفر المأمور او لم یکفر**"

له مذکوره عبارت څخه معلومه شوه چي امر په کفر سره مامور ته کي دا (آمر) کافر دئ، که مامور کافر شي کنه. (قاضي خان علی هامش عالمکیری / ص: ۵۷۲ / ج: ۳)

سوال:......

که یو سړی ووایي: (نصرانیت ښه دئ تر یهودیت) آیا دا سړی مسلمان دی که کافر دئ؟

جواب:......

"**ولو قال النصرانية خير من اليهودية كفر، لانه اثبت الخيرية لما هو قبيح شرعاً و عقلا ثابت قبحه بالقطعي الخ**"

له مذکوره عبارت څخه معلومه شوه چي دا سړی کافر دئ ځکه قبحه د دوی شرعاً او عقلا او په دلائلو قطعیه وو سره ثابته ده، او داسي ویل جائز دي: (اذ یجوز کفر بعض اخف من بعض و عذاب بعض ادنی من بعض) (بزازیه علی هامش عالمکیری / ص: ۳۳۰ / ج: ٦)

سوال:......

یو کس ته وویل شول چي لمونځ وکړه هغه جواب ورکړی چي لمونځ نه

کومه ځکه الله جل جلاله زما له مال څخه کموالی کړی دی زه به د ده له حق څخه کموالی کوم، آیا دغه کس څه حکم لري؟

جواب:......"اذا قیل لرجل صلِ: فقال: ان الله نقص عن مالی فانا انقص عن حقه، فهو کفر"

له مذکوره عبارت څخه معلومه شوه چي دا کس کافر دی.

(التتارخانیه/ ص:۲۵۴/ ج:۴)

سوال:......

یو کس وایي که چیري ما ته الله جل جلاله ووایي چي دا کار وکړه زه یې نه کوم، آیا دغه کس کافر دئ کنه؟

جواب:......

"اذا قال لو امرنی الله بکذا لم افعل فقد کفر الخ"

له مذکوره عبارت څخه معلومه شوه چي دغه سړی کافر دئ په داسي الفاظو ویلو سره. (عالمګیری/ ص:۲۵۸/ ج:۲)

سوال:......

یو کس وایي که ما ته الله جل جلاله امر وکړی چي تر پنځو دراهمو زیات زکات ورکړه نه یې ورکوم او یا تر یوې میاشتي زیاته روژه ونیسه نه یې نیسم آیا داکس کافر دئ کنه؟

جواب:......

"لو امرنی الله جل جلاله بالزکاة اکثر من خمسة دراهم او الصوم اکثر من شهر لا افعل فانه کفر الخ"

له مذکوره عبارت څخه معلومه شوه چي په داسي الفاظو ویلو سره

يړى كافر كيږي ځكه دا هم عين بغاوت او سركشي د الله رب العزت له امر څخه ده . (التتارخانيه / ص: ۲۴۸ / ج: ۴)

سوال :......

د دوه كسانو سره دعوه شوه يو هغه بل ته وايي ته زما سه خبري كوې ستا په رقم سړى زه له ختو جوړوم آيا دا كس مسلمان دى كنه؟

جواب :......

"رجل قال لمن ينازعه افعل كل يوم عشرة امثالك من الطين او لم يقل (من الطين) فان عنى به من حيث الخلقة فهذا كفر۔"

له مذكوره عبارت څخه معلومه شوه چي كه چيري د دغه سړي مراد خلقت يعني (پيدايښت) وي نو دا سړى كافر دئ . (و ان عنى به بيان ضعفه لايكفر) (التتارخانيه / ص: ۲۷۳ / ج: ۴)

خبرتيا: د هر مسلمان لپاره مناسب او ضروري دي چي سهار او مابنام يا په هره ورځ كي درې واره دا دعا ووايي ځكه نبي كريم ﷺ وعده كړې ده چي كه څوک دا دعاء ووايي الله تعالى جل جلاله به د كفر او شرک څخه نجات وركړي .

(اللهم انى اعوذ بک من ان اشرک بک شيئاً و انا اعلم و استغفرک لما لا اعلم انک انت علام الغيوب)

سوال :......

كه يو مسلمان بل مسلمان ته ووايي اې كافره، آيا دا سړى مسلمان نه دى كه كافر ؟

جواب :......

"اذا قال لغيره يا كافر و للمرأة يا كافرة و لم يقل المخاطب شيئاً الخ"
له مذکوره عبارت څخه معلومه شوه چي داکس به دا لفظ د کافر په نیت د ښکنځل کړي وي یا به یې عقیده د کفر وي په اول صورت کي مسلمان دی چي نیت د ښکنځل یې وي په دوهم صورت کي کافر دئ ځکه په دین اسلام یې عقیده د کفر ده. (بزازيه على هامش عالمكيرى / ص: ۳۳۱ / ج: ٦)

سوال:......
یو کس قسم اخلي بغیر د الله تعالی جل جلاله د نوم او صفاتو څخه په بل شي سره لکه په کعبه یا مدینه یا په رزق سره یا داسي نور. یو مفتي صاحب داسي کس ته مشرک وایي، آیا د دغه عالم خبره صحیح ده کنه؟

جواب:......
"اذ لا يمين الا بالله فلو حلف بغير الله فقد اشرك قال ابن مسعود رضى الله عنه لان احلف بالله كاذب احب إلى من ان احلف بغير الله صادقا الخ"
له مذکوره عبارت څخه معلومه شوه چي بغیر د الله جل جلاله د نوم او صفاتو څخه په بل شي سره قسم اخیستل شرک دی. (جامع الفصولين / ص: ۲۳۲ / ج: ۲ هكذا دار العلوم ديوبند / ص: ۸۱ / ج: ۱۲)

سوال:......
یو کس ماشومانو ته سبق وایي په دوران د درس کي دا خبره کوي چي یهود تر مسلمانانو ښه دي ځکه دوی د خپلو ماشومانو د استاذ حق ښه ادا کوي تر مسلمانانو آیا دا کس کافر دئ کنه؟

جواب:......"معلم الصبيان قال: اليهود خير من المسلمين بكثير فانهم يقضون

حقوق معلمی صبيانهم يكفر"

لــه مـذكـوره عبـارت څـخــه مـعـلـومـه شـوه چـي دا كــس كـافـر دئ . (التتار خانيه / ص: ٢٦٩ / ج: ۴)

سوال :......

زيد عـمـر پـه داسي حال كي وليدی چي د ګناه كار يې كوی زيد ورته وايي لـه الله جل جلالـه څخه ووېرېږه عمر جواب وركوي چي نه ځني وېرېږم ، آيا عمر په داسي الفاظو ويلو سره كافر كيږي كنه؟

جواب :......

"وان كان رأه على معصية فقيل له الا تخاف الله تعالى قال لا ، يصير كافرا لا يمكنه التاويل الخ"

لـه مذكوره عبارت څخه معلومه شوه چي عمر په داسي جواب وركولو سره كافر كيږي . (قاضی خان علی هامش عالمګیری / ص: ۵۲۷ / ج: ۳)

سوال :......

ديـوه سړي پـخـپـل ايمان كي شك وو او داسي وايي چي انشاء الله زه مؤمن يم آيا دا كس كافر دی كنه؟

جواب :......"من شك فی ايمانه و قال انا مؤمن انشاء لله فهو كافر إذا اول فقال لا دری اخرج من الدنيا الخ "

لـه مـذكـوره عبارت څخه معلومه شوه چي داسړی كافر دی مګر كه يې چيري خروج لـه دنيا څخه مراد وي بيا كافر نه دی . (عالمګيری / ص: ۲۵۷ ج: ۲)

سوال :......

يو نصراني مسلمان شو د اسلام راوړلو څخه وروسته يې پلار مړ شو دى دا خـواهش او تـمنا كوي چي تر اوسه مړ، اسلام نه وى راوړى له پلار به مې ميراث وړى واى آيا دا كس په تمنا او خواهش د كفر سره كافر كيږي كنه؟

جواب :.......

"نـصرانـى اسـلـم فـمـات ابوه بعد ذلك فقال ليتنى لم اسلم إلى هذا الوقت حتى ارث منه فانه يصير مرتدا لانه تمنى الكفر و ذلك كفر"

لـه مـذكـوره عـبـارت څـخـه مـعـلـومـه شوه چي په ارزو او تـمنا د كفر سره سرى كافر كيږي . (قاضي خان على هامش عالمكيرى / ص: ۵۷۳ / ج: ۲)

سوال :.......

زيـد عـمـر تـه وايي چي خيانت مه كوه درواغ مه وايه عمر وايي چي له دې څخه خو زما چاره نشته د داسي كس څه حكم دئ؟

جواب :.......

"ديا يكى را گويد كه چرا خيانت ميكنى، ديا چرا دروغ ميگوئى، گويد از ينها چاره نيست، بدين همه لفظها كافر گردد۔"

لـه مـذكـوره عـبـارت څـخـه مـعـلـومـه شوه چي په داسي خبري كولو سره سرى كافر كرځي .

سوال :.......

زيـد ديـو مسـلـمـان پـه حيثيت خپـل ژوندون په دار الحرب كي تيروي، حـكـومـت د دار الـحـرب ورتـه وايي چي كافر شه كنه بندي به دي كړم اوس زيد ته كفر روا دئ كنه بند به مختاره كوي؟

جواب :.......

"و منها کفر المکره ان اکره بقيد او حبس فکفر يکون کافرا"

لـه مـذکوره عبارت څخه معلومه شوه چي بنديو داسي عمل نه دی چي د ده د خلاصولو څخه سړي تـه کفر روا کيږي پـه خلاف د قتل سره استحسانا سړی نـه کافر کيږي چي زړه يې مطمئن پـه ايمان سره وي . (قاضی خان علی هامش عالمگيری / ص: ۵۷۷ / ج: ۳)

سوال:......

علماء کرام پـه داسي شخص يا ټولی کي څه وايي چي حضرت ابو بکر صديق رضی الله تعالی عنـه او حضر عمر رضی الله تعالی عنـه تـه ښکنځل کوي يا بد رد ورته وايي، آيا داسي شخص تـه مسلمان ويل کېدای شي کنه؟

جواب:......

"الرافضی إذا کان يسب الشيخين و يلعنهما و العياذ بالله فهو کافر"

لـه مذکوره عبارت څخه معلومه شوه چي دا ملعون شخص کافر دئ چي دی افضل ترين د امت تـه داسي منکر الفاظ استعمالوي . (عالمگيری / ص: ۲٦۴ / ج: ۲)

سوال:......

يوه سړي تـه وويـل شـول چي پـرتـه تاخو زکات واجب دئ ادا يې کړه ده پـه جواب کي وويل چي نه يې اداکوم، آيا دا شخص شرعا څه حکم لري؟

جواب:......

"رجل قال لمن وجبت عليه الزکوة ادا الزکوة فقال لا اودی قالوا يکون کفراً الخ"

که چیري دا سړی د زکات د ادا کولو څخه انکار کوي بیا دا سړی کافر دی، که چیري انکار د قول د امیر څخه کوي چي ستا په امر یې نه ادا کوم بلکه د الله جل جلاله په امر سره یې ادا کوم بیا دغه شخص ته کافر ویل صحیح نه دي . (قاضی خان علی هامش عالمګیری / ص: ۵۷۹ / ج: ۳)

سوال:.......

یو سړی حضرت بي بي عائشه صدیقه طاهره مطهره رضی الله تعالی عنها ته نسبت د زنا کوي یا نورو امهات المؤمنینو ته، آیا دا کس کافر دئ کنه ؟

جواب:.......

"ولو قذف سائر نسوة النبي ﷺ غیر العا ئشة لا یکفر و یستحق العنة الخ"

لـه مذکوره عبارت څخه معلومه شوه چي داسړی کافر دئ چي حضرت بي بي عائشه رضی الله عنها ته نسبت د زنا کوي ، ځکه الله جل جلاله په خپل کتاب کي د دې د پاکدامني بیان کړی دئ او نسبت د زنا نورو امهات المؤمنینو ته مستحق د لعنت دی . (عالمګیری / ص: ۲٦۴ / ج: ۲)

سوال:.......

یو کس نشیي دی په وخت د نشې کي قول یا فعل د کفر وکړي آیا دا کس کافر کیږي کنه؟

جواب:.......

"و اما کفر السکران ان کان یعرف الخیر من ا لشر و الارض من السماء فکفره یکون کفرا فی الاحکام"

لـه مذکوره عبارت څخه معلومه شوه که چیري فرق او تمیز په مینځ د

اسمان او ځمکي کي او د ښه او بد کي کولای شي نو بيا به احکام د کفر ورباندي جاري کيږي که يې فرق په مينځ د اسمان او ځمکه کي نه شوای کولای بيا نه کافر کيږي . (قاضي خان علی هامش عالمکيری / ص: ۵۷۷ / ج: ۲)

سوال:......

بعضي خلک داسي عقيده لري چي له الله جل جلاله څخه ماسوا (نبي، ولي الله يا پير) د خلکو په زړونو پوهيږي (يعني د خلکو د زړونو راز دوی ته معلوميږي) آيا دا قسم عقيده شرعا څه حکم لري؟

جواب: ...... "دلوں کی راز اور بھید جاننے والا صرف اللہ تعالیٰ کی ذات ہے یہ اللہ تعالیٰ کی خاص صفت ہے بلکہ فقہاء کرام نے غیر اللہ کو عالم الغیب ماننے اور متصرف فی الامور سمجھنے والے کو کافر تک کہا ہے"

له مذکوره عبارت څخه معلومه شوه چي دا قسم عقيده (يو کفريه او مشرکانه ده) . (حقانيه / ص: ۱۹۸ / ج: ۱)

سوال:......

يو کس په قرآن او حديث او فقه باندي عمل کوي او خلکو ته د زد کولو ترغيب ورکوي او س يو کس وايي چي د چا دا مذکور کتابونه يعني قرآن، حديث او فقه زده وي هغه شيطان دی او دا شيطاني کتابونه دي، آيا دا کس کافر دی کنه؟

جواب:......

"اگر وہ عالم بالحدیث والقرآن حنفی ہے اور موافق فقہ حنفی کی جو عین قرآن و حدیث کی ہے عمل کرتا ہے اور مقلد ہے حنفی سنی ہے تو ایسے عالم حنفی متبع سنت کو برا کہنا نہایت مذموم و قبیح ہے اور بہر حال قرآن و حدیث اور فقہ کو شیطانی کتاب کہنا کفر صریح اور ارتداد قبیح ہے۔" دا کس کافر دئ . (فتاوی دار العلوم

دیو بند / ص: ۲۵۸ / ج: ۱۲)

سوال: ......

یـو سړی وایـي چـي قبلې دوې دي علماء کرام د دغـه سړي په قول او عقیده کي څه وایي ، آیا کافر دی کنه؟

جواب: ......

"رجل قال: قبله دو است یعني الکعبه و بیت المقدس کفر۔ کذا في الینابیع"

لـه مـذکوره عبارت څخه معلومه شوه دا سړی کافر دی . (عالمگیری / ص: ۲٦۹ / ج: ۲)

سوال: ......

زید عـمـر تـه وویـل چـي ته زما سره په حقه اندیوالي وکړه عمر ورته وایي چي زه ستا ملګرتیا په ناحقه او ظلم سره کوم په حق سره خو هر څوک د چا اندیوالي او همدردي کوي، آیاشرعا عمر څه حکم لري؟

جواب: ......

"رجل قال لغیره مرا بحق یاری ده قال بحق هر کس یاری دهد من بظلم وناحق یاری دهم ، قال بعضهم یکون کفرا الخ"

لـه مـذکوره عبارت څخـه معلـومـه شوه چي پـه قول د بعضو سره دا شخص کافر کیږي . (قاضی خان علی هامش عالمگیری / ص: ۵۷۹ / ج: ۳)

سوال: ......

علـمـاء کـرام پـه دې مسئله کي څه وایي چي په بغیر د الله جل جلاله څخه (یعني پیر یا ولي) راننګول کومک او استعانت ځني غوښتل په وخت د

مصيبت يامشكل كار كي، آيا دا قسم عقيده لرل جائز ده كنه؟

جواب:......

"مصائب ومشکلات میں غیر اللہ سے استمداد اور اعانت ناجائز اور حرام ہے اور ایسا عقیدہ رکھنا کہ اللہ جل جلالہ کے سوا کوئی فوت شدہ نبی یا ولی دنیا میں بندوں کی امور میں مداخلت اور تصرف اھ۔ یہ عقیدہ رکھنا کفر ہے"

لـه مذكوره عبارت څخه معلومه شوه چي داسي عقيده كفر دئ.

(فتاوى حقانيه / ص:۱۹۰/ ج:۱)

سوال:......

يو سړى وايي كار د علماؤ په رقم د كار د كفارو دى، آيا داكس كافر دى كنه؟

جواب:......

"رجل قال (فعل العلماء مثل فعل الكفار) فعل دانشمندان همانست وفعل كافران همان يكفر"

لـه مذكوره عبارت څخه معلومه شوه چي داسړى چي عمل دكافر او عمل د وارث د پيغمبر ﷺ تـه پـه يوه نظر ګوري داسړى كافر دئ.

(عالمګيري / ص: ۲۷۱ / ج:۲)

سوال:......

يو كس د عمر څخه خپل حق طلبوي او ورته وايي چي خداى جل جلاله شى هم به زه ستا څخه خپل حق اخلم، علماء كرام په داسي شخص كي څه وايي چي آيادا سړى كافر دئ كنه؟

جواب:......

"(انصرت اله العالمين اخذ حقى منك) كفر، لان هدا دعوى منه ان يغلب زبه الخ"

لـه مـذكوره عبارت څخه معلومه شوه چي دا كس كافر دئ، ځكه د ده له خبرو څـخـه معلوميږي چي دی په الله جل جلا له باندي غالب دی او الله جل جلا لـه مـغـلـوب دی او داسي خـو هيـڅ كـلـه نـه شي كېدلای . (جـامـع الفصولين / ص: ۲۸۱ / ج:۲)

سوال :......

يـو سـړی خپـلـي ښـځـي تـه وايـي چي (پرده شرعي) وكړه ، ښځـه جواب وركوي چي زه داسي لعنتي كار نه كوم، د دې ښځي شرعاً څه حكم دئ؟

جواب :......

''لفظ مذکور فی السوال کلمہ کفر ہے اس میں نص صریح سے ثابت شدہ حکم حجاب کاانکار بلکہ اہانت ہے''

لـه مـذكـوره عبـارت څـخـه مـعـلـومـه شوه چي دا ښځه كافره ده . (احسن الفتـاوی / ص: ۳۹ / ج: ۱)

سوال :......

يـو شـخـص وايي چي الله رب الـعـزت پـه اسمـان كي زمـا شـاهد دی، آيـا دا شخص په داسي الفاظو ويلو سره كافر كيږي كنه؟

جواب :......

''رجـل قال خدای تعالی بر اسمان گواه من است ـ يـكـون كـفـراً ـ لان الله تعالى برئ عن المكان''

لـه مـذكـوره عبـارت څـخـه مـعـلـومـه شوه چي‌دا سړی كافر دی، ځكه الله تـعـالـى (ج) تـه مـكـان ثـابتول يوه عقيده كفريه ده او الله تعالى د تقرر څخه پـه مـكـان كي‌منزه دی . (قاضى خان على هامش عـالـمكيرى / ص:۵۸۰ / ج: ۳)

سوال:

یـوه سړي تـه وویـل شول چې (طالب العلم) د ملائکو په وزرو ځي، یعني تک کـوي، هغـه سـړي جـواب ورکـړی چې داخبره درواغ ده، آیا دغـه سړی کافر دی کنه؟

جواب:......"رجل قیل له طالب العلم یمشون علی اجنحة الملائکة فقال (هذا کذب) این بازی دروغ است ـ کفر"

لـه مـذکـوره عبارت څخـه مـعلـومـه شوه چې داسړی کـافـر دئ .
(عـالمکیری / ص: ۲۷۱ / ج:۲)

سوال:......

د شـاه او مشـاه په خپـل مینځ کي عداوت سره لري شاه مشاه ته وایي چې تا کـلـه ووینـم لـکـه چې عـزرائیل علیه السلام ووینم آیا شرعا داسي الفاظ ویل څه نتیجه لري؟

جواب:......

"لـو قـال لقاء ك كـلقاء ملك الـموت قـال الحاكم عبد الرحمن ان كان قال لكراهة الموت لا يكفر و لو قال لعداوة ملك الموت يكفر"

لـه مـذکـوره عبارت څخه معلومه شوه که چیري بدوالی د مرګ مطلب وي بیـا نـه کـافـر کیږي او که یې بغض او عداوت د حضرت عزرائیل علیه السلام مراد وي بیا کافر دئ . (خلاصة الفتـاوی / ص:۳۸٦ / ج:۴)

سوال:......

یـو کـس داعـقـیـده لـري چې ږیره وهل جائز ده او په وهلو کي یې هیڅ ګناه نشتـه او پـه ژبـه سره د خپـلي عقیدې اظهار هم کوي، آیا د داسي سړي په

شریعت کي څه حکم دی؟
جواب:......
''داڑھی رکھنا شعائر اسلام میں داخل ہے اور روایات سے یہ ثابت ہے کہ رسول اللہ ﷺ کی اور صحابہ کرام رضی اللہ عنہم کی سنت متواترہ میں سے ہے۔ فقہا کے نزدیک اس کی حد مقرر ہے جس کو مدنظر رکھتی ہوئی داڑھی ہے۔ منڈوانا حرام اور ناجائز ہے اگر ایک شخص ایسی گناہ کو گناہ نہ سمجھے اور دیدہ دانستہ اس کی جرأت کرے اور داڑھی رکھنے کو اپنی طرف سے خودساختہ طریقہ سمجھے تو ایسے شخص کا عقیدہ موجب کفر ہے۔''

له مذکوره عبارت څخه معلومه شوه چي داسي عقیده لرل کفر دي .
سوال:......
یو کس په ټوکو او پسخند سره کلمه د کفر وایي آیا دا سړی کافر دی کنه؟
جواب: ......''**و اما الهاذل المستهزئ إذا تكلم بالكفر استخفافا و مزاحا و استهزاء يكون كفر عند الكف ـ و ان كان اعتقاده خلاف ذلك ـ**''
له مذکوره عبارت څخه معلومه شوه چي که د دغه شخص عقیده څه هم په اسلام وي خو په ټوکه سره کلمه د کفر وایي دا شخص کافر دئ..
(قاضی خان علی هامش عالمگیری / ص: ٥٧٧ / ج: ٣)
سوال:......
یو سړی ګناه صغیره کوي مولوي صاحب ورته وایي چي توبه وکاږه هغه وایي چي ما څه کړي دي چي توبه وکاږم، داسړی په شریعت کي څه حکم

لري؟

جواب :......

"رجل ارتكب شيئا من الصغائر فقيل له تب إلى الله فقال : من چه کردم ام تا توبه باید کرد۔ يكفر"

لـه مذكوره عبارت څخه معلومه شوه چي په داسي الفاظو ويلو سره سړى كافر كيږي . (عالمكيري / ص: ٢٧٣ / ج: ٢)

سوال :......

يو كس وايي كه ما ته الله تعالى جنت راكړى زه يې نه غواړم بغير د فلانكي څخه، او يا وايي كه ما ته امر په جنت سره وشي سره له فلانكي زه يې نه غواړم، آيا داسي الفاظ ويل څه نتيجه لري؟

جواب :......

"قال لو اعطانى الله الجنة لا اريدها دونك او قال لو امرت ان ادخل الجنة مع فلان لا ادخلها او قال لو اعطانى الله الجنة لاجلك او لاجل هذا العمل لا اريدها فهذا الكلام كله كفر الخ"

دا سړى كافر دئ ځكه مذكور الفاظ كفريه دي چي په ويلو سره يې سړى كافر كيږي . (جامع الفصولين / ص: ٢٢١ / ج: ٢)

سوال :......

يو كس د علماء كرامو بې عزتي او توهين كوي كه چيري عداوت د يوه دنيوي امر له وجهي ورسره لري يا خاص د علم په وجه تضاد ورسره لري شرعاً دا كس څه حكم لري؟

جواب :......

"اگر کسی عالم کی کوئی شخص اہانت کرتا ہے بلا کسی سبب ظاہری اور عداوت دنیوی سے تو یہ درحقیقت علم دین کی اہانت ہے جس کو کفر قرار دیا گیا ہے"

که چیري دا کس دیو دنیوي امر له و جهي عالم سره عداوت لري فاسق او فاجر دئ او که چیري د علم له وجهي عداوت ورسره کوي نو دا کس کافر دئ . (فتاوی محمودیه / ص:٥٩ / ج:١۴ . هکذا حقانیه / ص:١۴٦ / ج:١)

سوال:......

یو کس حرام مال خوري او په وخت د خوراک کي (بسم الله) وایي آیا دا کس کافر دئ کنه؟

جواب:......

"من اکل طعاما حراما وقال عند الاکل بسم الله حکی الامام المعروف بمشتملی انه یکفر"

له مذکوره عبارت څخه معلومه شوه چي د حرام مال د خوړلو پهوخت کي بسم الله ویل سبب د کفر دی ځکه په دې کي استخفاف د الله جل جلاله د نامه دئ . (عالمگیری / ص: ۲۷۳ / ج:۲)

سوال:......

یو کس وایي چي مال گټل په موږ باندي واجب دی د علم په حاصلولو کي څهٔ فائده ده لکه چي دا خبره په عوامو کي ډېره مشهوره ده؟

جواب:......"الذی یلزم انما هو الدراهم ، ما الفائدة من العلم(دروم باید علم بچه کار اید کفر)"

له مذکوره عبارت څخه معلومه شوه چي دا سړی کافر دئ . (جامع

الفصولين / ص: ٢٢٦ / ج: ٢)

سوال :

د اعياز او د زيد سره دعه ده ، اعياذ يو څو كسان د جرګې په شكل زيد ته راوستل او د خپل حق مطالبه يې له زيد څخه وكړه زيد وويل چې نه يې دركوم ، خداى جل جلاله يې و الله كه را څخه دركړي ، شرعا د زيد څه حكم دئ ؟

جواب :......

"الله جل جلاله ہر چیز پر قدرت کاملہ رکھتا ہے کوئی چیز اس کے قبضہ قدرس سے باہر نہیں وہ واجب الوجود ہے ۔ لہٰذا اللہ جل جلالہ کی طرف سے ایسی چیز کی نسبت کرنا جس سے اللہ تعالی کی قدرت کاملہ یا وجود کی نفی ہوتی ہو فقہاء کی نزدیک موجب کفر ہے "

له مذكوره عبارت څخه معلومه شوه چې زيد كوم الفاظ ويلي دي دا سبب د كفر دي . (فتاوى حقانيه / ص: ٢١۴ / ج: ١)

سوال :......

يوې ښځې خپل خاوند ته وويل : كه تا زما سره بيا (بې وفايي) وكړه او يا دي فلانكى شى نه راواخيست زه كافره كېږم ، ايا دا ښځه شرعا څه حكم لري؟

جواب :......

"قالت لزوجها لو جفوتنى بعد هذا او قالت ان لم تشترلى كاكفرت ـ تكفر فى

الحال"

له مذکوره عبارت څخه معلومه شوه چې دا ښځه د خبرو کولو په وخت کې لا کافره شوه . (جامع الفصولین / ص: ۲۲۸ / ج: ۲)

سوال:......

یو سړی ډېر زیات مریض شو په دوامداره مرض سره او دا یې وویل چې اې الله ستا خوښه ده که مې مسلمان مړ کوې که مې کافر، آیا دا سړی کافر دی که نه؟

جواب:......

"و إذا مرض الرجل اشتد مرضه و دام فقال المريض ان شئت توفني مسلما و ان شئت توفني كافر، يصير كافرا بالله مرتدا عن دينه"

له مذکوره عبارت څخه معلومه شوه چې دا سړی کافر دئ . (عالمگیری / ص: ۲۷۵ / ج: ۲)

سوال:......

بعض خلک وایي چې د رزق حاصلولو لپاره په بنده باندې حرکت کول لازم دی لکه بعضې خلک داسې خبره کوي چې الله جل جلاله وایي ته حرکت کوه زه به برکت کوم شرعاً دا کس څه حکم لري؟

جواب:......**"تلزمه الحركة من العبد - از بنده جنبش باید - قيل كفر، اذ حركة العبد ايضا من الله و هو يرى الرزق من الحركة"**

له مذکوره عبارت څخه معلومه شوه چې په قول د بعضو علماؤ دا سړی کافر دی ځکه دی خپل رزق له حرکت څخه بولي او په اصل کې خو حرکت هم د الله جل جلاله له جانبه دئ . (جامع الفصولین / ص: ۲۳۲ / ج: ۲)

سوال: ......

يـو كـس نيك تـايـي اچـوي او هـغـه زيـړه تـوته چي يهود يې د قميصانو په اوږو باندي كنږي يو عالم ورته وايي چي دا شعار د يهودو دئ داسي مه كوه په دې سره سړى كافر كيږي، آيا د عالم خبره صحيح ده كنه؟

جواب: ......"اذا اشتـد الزنـار عـلى وسطه ا و وضع العسلى على كتفه فقد كفر و فى (التمهيد) سواء فعل من غير اعتقاد سخرية او من اعتقاد"

لـه مـذكـوره عـبـارت څـخـه مـعـلـومه شوه چي دا سړى كافر دئ او د عـالم خبره صحيح ده . (التتارخانيه/ ص:٢٦٨/ ج:۴)

سوال: ......

يـو كـس پـخپـل اختيار سره كلمه د كفر واي ده ته علم نه وي دا كلمه د كفر ده او نـه يې عـقـيـده د كـفـري وي اوس پـه شـريعت كي ددغـه سـړي جهل ناپوهي تـه اعـتبار شتـه كنه؟

جواب: ......

"ولـو لم يعتقد او لم يعلم انا كفر و لكن اتى بها عن اختيار كفر عند عامة العلماء و لا يعذر بجهل"

لـه مـذكـوره عـبـارت څـخـه مـعلـومه شوه چي دا سړى كافر دئ ، جهل يا ناپوهي تـه يې اعـتـبار نشتـه . (جامع الفصولين / ص:٢١٦/ ج:٢)

سوال: ......

د (ږيري) يو كس توهين او بې عزتي كوي شرعا دا كس څه حكم لري، آيا كافر دى كنه؟

جواب: ......

”داڑھی سنت الانبیاء ہے اس لئے داڑھی کی توہین اور بے عزتی کرنے والا آدمی بلا شک وشبہ کافر ہے نیز استقباح سنت کی وجہ سے آدمی کافر ہو جاتا ہے“

دا کس چې توهین د ږیرې کوي بې له شکه او شبهې کافر دئ .
(حقانیه / ص: ۲۵۰ / ج: ۱)

سوال:......

يو سړى ډېر پرهيزګار دى دى ټول وخت خپل عبادت كوي خو چې كله (نوروز) ورځ شي چې دا د مشركينو د اختر يا خوشحالي ورځ ده، دې له مشركانو سره يو ځاى كيږي يا تحفې وركوي يعني د دې ورځې تعظيم كوي، آيا دا كس كافر دى كنه؟

جواب: ......” وعن امام ابی حفص لو ان رجلا عبد ربه خمسين سنة ثم جاء يوم النيروز فآهدى اى بعض المشركين هدية يريد تعظيم ذلك اليوم فقد كفر“

له مذكوره عبارت څخه معلومه شوه چې دا سړى كافر دئ . (بزازيه على هامش عالمكيرى / ص: ۳۳۲ / ج: ٦)

سوال:......

علماء كرام په دې مسئله كې څه وايي: بعضي خلک ځان ته تصوف والا پيران يا مريدان واي دوى په حلقه سره ذكر كوي يعني شا او مخ كيږي سرونه غورځوي او وايي چې دا حلقه چې په عربي (رقص) ورته وايي جائز او مباح ده . يو مفتي صاحب دا فتوى پر كړې ده چې څوک حلقه حلاله او روا بولي هغه كافر دئ، او س دا حلقه د شريعت او مذهب موافق

جواب :......"و للعب بالرقص احدثه اولا السامری حین اخرج لهم عجلا جسدا له خوار .... اهـ والقرطبیؒ علی ان هذا الغناء و ضرب القضیب و الرقص حرام بالاجماع عند مالکؒ و ابی حنیفةؒ والشافعیؒ فی مواضع من کتابه و سید الطائفة الشیخ احمدؒ صرح بحرمته و رأیت فتوی شیخ الاسلام السید جلال الملة والدین الکیلانی رضی الله عنه (ان مستحل هذا الرقص کافر) و لما علم حرمته بالاجماع لزم ان یکفر مستحل الخ"

له مذکوره عبارت څخه معلومه شوه چي رقص یعني حلقه اول وار سامري کافر دنیا ته راویستې ده چي کله یې د غوا سخوندر جوړ کړی د سپینو زرو څخه او خاوره د قدم د آس د حضرت جبرائیل علیه السلام یې په خوله کي ور واچوله او د خدای جل جلاله په قدرت ژوندی شو او رامباړي یې شروع کړې، سامري بني اسرائیلو ته وویل چي دغه دی خدای له موسی علیه السلام څخه روک دی خلکو طوافونه پر کول او حلقه یې شروع کړه نن ورځ دغه کسان چي واي موږ خو جذب کیږي دا هغه سامریان دي .

همدا عمل په اجماع او په اتفاق د حضرت امام اعظمؒ او امام شافعیؒ او امام مالکؒ او امام احمدؒ حرام دی او فتوی د شیخ الاسلام مولانا جلال الدین کیلانيؒ ده که یو څوک دغه عمل ته حلال وایي کافر دئ او یو شی چي په اجماع سره حرام وي حلال شمېرونکی یې ولي نه کافر کیږي .

(بزازیه علی هامش عالمګیری / ص: ۳۴۹/ ج:٦ . هکذا رد المحتار / ص: ۳۳۷/ ج:۳)

سوال :......

يـوه ښـځـه خپـل خـاونـد ته وايي چي ستا سره پهوخت تېرولو باندي كافر كېدل ښه كار دى آيا دا ښځه كافره ده كنه؟

جواب : ......"كافر بودن بهتر از با تو بودن ـ تـكـفـر اذالـمقام مع الزوج فرض فقد رجحت الكفر على الفرض"

لـه مـذكـوره عـبارت څخه معلومه شوه چي دا ښځه كافره شوه . (جامع الفصولين / ص: ۲۲۸ / ج: ۲)

سوال :......

دوه كسان چي زيد او عمر دى، عمر چي له شريعت څخه خلاف كار وكړي يا خبره د كفر يا مشابه له كفر سره، زيد ورته وايي چي ته كفار شوې عمر ورتـه وايـي چي لـه الله جل جلاله څخه وويرېږه په فتوى د فكر په مسلمان بـانـدي احتيـاط كـول ضروري دي آيا يـو كس په يو دسي قول يا عمل سره كافر كيږي كنه؟

جواب :......'

'الـمـعتـمـد عدم التكفير كما هو ظاهر المذهب بل قالوا لو وجد سبعون رواية متفقة عـلـى تـكفير المؤمنين و رواية ضغيفة بعدمه يأخذ المفتى والقاضى بها ـ دون غيرها الخ"(رد المحتار / ص: ٦٠ / ج: ١) ـ

اقـول : هـذا نـص عـلـى أن مجرد امكان التاويل يمنع التكفير و ان لم يظهر التأويـل عـلـى هذا ينبغى ان لا يكفر فى مواضع كثيرة مما قيل بكفره فامل... (جامع الفصولين / ص: ۲۳۰ / ج: ۲)

علماء كو فتوى كفر دينى ميں احتياط كرنى چاہيے اور جلدى نہ كرنى چاہيے حديث شريف ميں ہے (رفع عن امتى الخطاء والنسيان) قال الله تعالى : (ربنا لا

تؤاخذنا ان نسينا او اخطأنا) (البقرة: ٢٨٦)

علاوہ بریں کلمہ ویسی بھی مؤول ہوسکتا ہے اور امکان تاویل کی صورت میں تکفیر کسی مسلمان کی ناجائز ہے۔ (دار العلوم دیوبند/ص:۳۲۵/ ج:۱۲)

له مذکوره عبارت څخه معلومه شوه چې که چیري اویا (۷۰) قوي دلائل د مسلمان پر کفر باندي وي یعني په اویا وو قوي دلائلو سره یو مسلمان کافر وي، او په یوه ضعیف دلیل سره مسلمان وي یعني دا یو دلیل د ده په مسلماني باندي دلالت کوي نو مفتي یا قاضي به د ده اسلام ته ترجیح ورکوي او په ده باندي به دا حکم د اسلام جاري کوي، خو کله چې د ده مسلمان نیت او قصد په اسلام باندي وي او که چیري د ده نیت په کفر باندي وي بیا قاضي یا مفتي تاویل او حمل ده ته فایده نه رسوي بیا کافر دئ . مثلا :یو کس بل کس ته د دین ښکنځل وکړي یو مفتي تاویل داسي ورکړي چي له دین څخه یې (اخلا ق ردي ته) یعني بې کاره اخلاق مراد دي دا تاویل د دې لپار کوي چي دا کس دقتل ا مر څخه خلاص کړې او س د دغه کس هم له دین څخه اخلاق ردیه مراد وي بیا خو تاویل صحیح دئ او که یې دین مراد وي بیا دا تاویل فایده نه لري دا سړی کافر دئ واجب القتل دئ .

خو بهر حال په مسائلو مذکوره وو کي چي یو کس ته کافر ویل شوی دی په ډېرو ځایونو کي باید کافر نه سي، لکه په حدیث شریف کي چي نبي کریم ﷺ فرمايي: ”استماع الملاهی معصية والجلوس عليها فسق والتلذذ بها كفر ای بالنعمة فصرف الجوارح إلى غيرها ما خلق لاجله كفر بالنعمة لا شكر“

له كفر څخه په حديث مذكوره كي (كفران النعمة) دى يعنى فتوالى د نعمت دى . الله جل جلاله بنده ته چي اعضاوي وركړي دي دا يو نعمت دى په بنده اې شكر واجب دئ بنده چي ګناه كوي دا ناشكري او كفران النعمة دئ . (در المختار / ص: ۲۴۶ / ج:۵) . وَ الله اعلم و علمه اتم .

کتاب الصید والذبائح

د ذبحې احکام او مسئلې

..د ذبحې لپاره یواځې د الله د نوم اخیستل کافي دی:

سوال:......

که چیرته سړي د یوه حیوان د ذبح کولو په وخت کښې د بسم الله الله اکبر د ویلو په ځای نور داسې کلمات وایې کوم چې د الله په ذکر کې استعمالیږي نو آیا په دې سره به ذبیحه حلاله وي او که نه؟

الجواب باسم ملهم الصواب:......د ذبیحې د حلال والي لپاره د الله نوم اخیستل کافي دی او تخصیص یې د پورتني کلماتو سره نه دی بلکه په هرو هغو کلماتو سره ذبحه جائزه ده کوم چې د الله تعالی په عظمت باندې دلالت کوي.

"لما قال العلامة التمرتاشی: والشرط التسمية هو الذكر الخالص عن سوب الدعاء) و غيره (فلايحل بقوله اللهم اغفرلی) لانه دعاء و سوال(بخلاف الحمد لله و سبحان الله مريداً به التسمية)فانه يحل۔"(تنوير الابصار على صدر رد المحتار / ج:٦ / ص: ٣٠١ ، كتاب الذبائح)

لما قال الشيخ الاسلام ابو بكر بن على الحداد اليمنیؒ : و ان قال بسم الله الرحمن الرحيم فهو حسنٌ و الشرط هو الذكر الخالص المجرد على ما قال ابن مسعود جود و التسمية .... و لو قال سبحان الله و الحمد لله و لا اله الا الله يريد التسمية اجزاء لان المامور به ذكر الله على وجه التعظيم۔

(الجوهرة النيرة / ج: ۲ / ص: ۲۷٦ ، كتاب الذبائح)

..د ذابح د معاون لپاره د تسمیې حکم:

سوال:......
د مذبوحې د حلالو لپاره اګر که د الله تعالی د نامه اخیستل ضروري دي لیکن که چیرته کوم سړي په حلالولو کي د ذابح امداد کاوه نو آیا د هغه لپاره هم د ذابح غوندي تسمیه ویل ضروري ده او که نه او د بسم الله د نه ویل په صورت کي په مذبوحې باندي څه اثر پرېوزي او که نه؟
الجواب باسم ملهم الصواب: ...... که چیرته په دغي ذبحي کي د ذابح د معاون حیثیت داسيوي چي د هغه نه پرته د ذابح کار نه پوره کیږي لکه که چیري یې له ذابح سره چاړه په لاس کي نیولې وي او ذبح وکړي او په دې کي دواړه شریک وي نو د هر یوه لپاره بسم الله ویل ضروري ده او هر یو به مستقل ذابح ګڼل کیږي.
"لما قال العلامة علاؤ الدين الحصكفى: و فيها اراد الضحية فوضع يديه مع يد القصاب فى الذبح و اعانة على الذبح سمى كل وجوباً فلو تركها احدهما او ظن ان تسمية احدهما تكفى حرمة ـ "(الدر المختار على صدر رد المحتار / ج: ٦ / ص: ٣٣٤ ، كتاب الاضحية)
لما قال العلامة الفرغانى رحمه الله: ررجلٌ اراد ان يضحى فوضع صاحب الشاة مع يد القصاب فى الذبح و اعانة على الذبح حتى صار ذابحاً مع القصاب قال الامام رحمه الله تعالى يجب على كل واحد منهما التسمية حتى لو ترك احدهما التسمية لا تحل الذبيحة ـ (الفتاوى قاضى خان على هامش الهندية / ج: ٣ / ص: ٣٥٥ ، كتاب الاضحية ، فصل فى مسائل المتفرقة)

..د ذبح فوق العقد حكم:

سوال :......

په شريعت كي د ذبح فوق العقد څه حكم دى او په دې باندي د ځناورو په حلالوالي او حراموالي باندي څه اثر لويږي او كه نه ؟

الجواب باسم ملهم الصواب: ......په ذبح كي اصل شى حلقوم يعني مرى ده او د دوو رګونو پريكول ضروري دي كوم چي د عقد لاندي جمع كيږي نو ځكه تحت العقد ذبح ډېر بهتره ده او بيا هم كه چيرته د ذبح ماهرين دا ووايي چي دغه اعضاء لهع عقد څخه پورته پرې كيږي نو بې له شكه ځناور حلال دى ليكن احتياط په دې كي دى چي ذبح تحت العقد وي .

"لما قال العلامة برهان الدين المرغينانيّ : و الذبح بين الحلق و اللبة و فى الجامع الصغير لا بأس بالذبح فى الحلق كله وسطه و اعلاه و اسفله۔ (الهداية / ج: ٤ / ص: ٤٣٥ ، كتاب الذبائح)

قال العلامة علاؤ الدين الحصكفى رحمه الله : و ذكاة (الاختيار ذبح بين الخلق واللبة بالفتح المنحر من الصدر (و عروقه الحلقوم) كله وسطه او اعلاه او اسفله و هو مجر النفس ۔ " (الدر المختار على صدر رد المحتار / ج: ٦ / ص: ٢٩٤ ، كتاب الذبائح ۔ و مثله فى العناية على هامش فتح القدير / ج: ٨ / ص: ٤١٢ ، كتاب الذبائح)

..د حيوان حركت يا له هغه څخه دويني وتل د حلالوالي باعث دى:

سوال:......
که چیرته په یو ځناور کي په ظاهره دژوند آثار نه معلومیږي لیکن د ذبحي نه وروسته ترې وینه راووځي اویا حرکت وکړي نو آیا په دې سره ځناور حلال ګڼل کیږي او که نه؟

الجواب باسم ملهم الصواب:......کله چې په یوه ځناور کي د حیات ظاهري علامې نه وي لیکن د ذبحې په وخت کي حرکت وکړي او یا دومره وینه ترې لاړه شي څومره چې له ژوندي ځناور څخه ځي ن و د هغه دژوند لپاره دا علامه کافي ده او په دې سره دا ځناور حلال ګڼل کیږي.

"لما قال العلامة علاؤ الدین الحصکفی: ذبح شاة مریضة فتحرکت او خرج الدم حلت و الا لا بان لم تدر حیاته قال ابن عابدین (قوله او اخرج الدم) کما یخرج من الحی۔ (رد المحتار / ج: ٦ / ص: ٣٠٨، کتاب الذبائح)

قال العلامة طاهر بن عبد الرشید البخاری: رجل ذبح شاة او بقرة و تحرکت بعد الذبح خرج منها دم مسفوح تحل و کذا ان تحرکت و لم یخرج الدم او خرج الدم و لم یتحرك..... و فی شرح الطحاوی و خروج الدم لا یدل علی الحیوة الا إذا کان یخرج کما یخرج من الحی۔ (خلاصة الفتاوی / ج: ٣ / ص: ٣٠٦، کتاب الذبائح ۔ و مثله فی الفتاوی البزازیة علی هامش الهندیة / ج: ٦ / ص: ٣٠٥، کتاب الذبائح)"

.. د ذبح په وخت کي د حیوان سر له تنې څخه جلا کول مکروه دي:

سوال:......

د ذبحې په وخت کې که چیرته له ذابح څخه د څناور سر پرې شي نو آیا په دې باندې پر مذبحې څه اثر پرېوزي او که نه؟
الجواب باسم ملهم الصواب: ......د ذبحې په وخت کې ذ ذبیحې د سر په پرې کولو سره پر ذبحې هیڅ اثر نه کوي او غوښه یې حلاله او د خوړلو قابله ده بیا هم د حیوان د سوړوالي نه مخکې د هغه سر پرې کول د غیر ضروري تعذیب په وجه سره له کرهات څخه خالي نه ده .
"لما قال العلامة ابو الحسين احمد بن محمد البغدادیؒ : ومن بلغ بالسكين النحر و قطع الرأس كره له ذلك و توكل ذبيحته (مختصر القدوری / ص: ۲۷٦ ، كتاب الذبائح)
لما قال الامام عبد الله بن محمود بن موجود الموصلی و یکره ان یبلغ بالسكين النحر او يقطع الرأس و تؤكل ـ (الاختيار على تعليل المختار / ج: ۵ ص۱۲ ، كتاب الذبائح)ـ و مثله فى الدر المختار على صدر رد المحتار / ج: ٦ / ص: ۲۹٦ ، كتاب الذبائح ـ"

..په کومه حادثه کې د حیوان د سر تر پرې کېدو وروسته د هغه حکم:

سوال: ......
که چیرته دیوه حیوان په کومه حاده کې سر له تن څخه جلا شي نو په پاتې بدن باندې یې د چاړه په تیرولو سره هغه څناوره حلالیږي او که نه؟
الجواب باسم ملهم الصواب: ......د نوموړي صورت مطابق د سر د پرې کېدو نه وروسته که چیرته هغه رګونه پاتې نه وي چې د هغو په پرې کولو سره حیوان حلالیږي نو دا څناور به حلال نه وي یواځې داړه تېرول

پرې کافي نه دي .

"لما قال العلامة ابن البزاز الكردري: و لو انتزع الذئب رأس الشاة و بقيت حية نحل بالذبح بين اللبة و اللحيين ، و فيه ..... شاة قط الذئب او داجها و هي حية لا تذكى لفوات محل الذبح ـ "(الفتاوى البزازية على هامش الهندية / ج: ٦ ، / ص: ٣٠٨ ، كتاب الذبائح ، الباب الثالث فى المتفرقات)

..په غاښ، نوکانو او داسي نورو باندي د حلالېدونکي ذبیحې حکم:

سوال :......

که چیرته یو داسي صورت پیدا شي چي حلال حیوان مرګ ته نژدې شي او چاړه یا بل شي نه وي او د څناور د مردارېدو خطره وه نو آیا په غاښونو نوک او یا په تېرې ډبرې باندي د حیوان ذبح کول جائز ده او که نه؟

الجواب باسم ملهم الصواب : ......په کوم اضطراري حالت کي د چاړه د نه موجودیت په صورت کي په نوکانو، غاښونو او یا په تېرې ډبرې او نورو شیانو باندي د حیوان ذبح کول درست او صحیح ده لیکن په دې شرط چي نوک او یا غاښ وتلی وي او د کوټو په نوکانو یا د خولې په غاښونو سره د څانور ذبح کول جائز نه ده . لیکن چونکه د انسان اجزاء قابل احترام دي نو د دې په وجه سره په وتلي غاښونو او نوکانو باندي د څناور ذبح کول له کراهیت څخه خالي نه ده .

"لما قال العلامة ابو عبد الله محمد بن الحسن الشيباني : ظفر منزوع او قرن او عظم او سنّ منزوعة ذبح به فانهر الدم و اخرى الاوداج لم يكن باكله

باس و اکره هذا الذبح و ان ذبح بطفر او بسن غیر منزوعة فهی میتة"(الجامع الصغیر / ص: ۳۸٦ ، کتاب الذبائح)

قال العلامة برهان الدین المرغینانیؒ : و یجوز بالظفر و السن و القرن إذا کان منزوعاحتی لا یکون باکله باس الا ان یکره هذا لذبح .... بخلاف غیر المنزوع لانه یقتل بالثقل فیکون فی معنی المنخنقة۔ (الهدایة / ج: ٤ / ص: ٤٣٦، کتاب الذبائح)۔ و مثله فی الدر المختار علی صدر رد المحتار / ج: ٦ / ص: ۲۹۱ ، کتاب الذبائح۔

..د مشین د ذبیحې حکم:

سوال:......

نن سبا په نوي سائنسي آلاتو سره حیوان ذبح کیږي په مقدس شریعت کي د مشیني ذبحي څه حکم دی؟

الجواب باسم ملهم الصواب:...... دیوه حیوان د ذبح کولو لپاره مقدس شریعت څو شرائط وضع کړي دي:

۱......ذبح کوونکی به مسلمان وي .

۲......د ذبحي په وخت کي د بسم الله ویل .

۳...... تحت العقد ذبح کول .

له دې وجهې که چیرته په نوي سائنسي آلاتو سره په ذبح کولو کي نوموړي شرائط موجود وي نو ذبیحه به حلاله وي او د هغه په خوړلو کي هیڅ حرج نشته په بل صورت کي داسي ذبیحه حلاله نه ده او نه د هغې د غوښي خوړل جائز دي .

"لما قال الامام ابو الحسن احمد بن محمد البغدادی القدوریؒ : و ذبیحة

المسلم والكتابيب حلال و لا تؤكل ذبيحة المرتد والمجوسی والوثنی والمحرم وان ترك التسمية عمداً فالذبيحة ميتة لا تؤكل و ان تركها ناسياً أكل والذبح بين الحلق واللبة والعروق التی تقطع فی الذكاة اربعة الحلقوم والمری والودجان ۔ (مختصر القدوری / ص: ۲۷٦ ، كتاب الذبائح)

قا ل الامام عبد الله بن محمود بن مودود الموصلیؒ : والذكاة الاختيارية وهی الذبح فی الحلق واللبة والاضطرارية و هی الجرح فی ای موضع اتفق و شرطهما التسمية و كون الذابح مسلماً او كتابياً ۔ (الاختيار لتعليل المختار / ج: ۵ / ص: ۹ كتاب الذبائح ومثله فی كنز الدقائق / ص: ٤١٦ ، كتاب الذبائح)“۔

..د خاصو مواقعو د ذبح حکم:

سوال:......
کله کله د خاصو اسبابو په موجودوالي کي يو حيوان ذبح کيږي مثلا کله چي يو مريض له مريضي څخه روغ شي نو د هغه لپاره حيوان حلاليږي نو آيا د دې خاصو اسبابو په وجه سره د هغه په حلت باندي څه اثر پريوزوي او که نه؟

الجواب باسم ملهم الصواب: ...... په مقدس شريعت کي هغه څناور حرام دی کوم چي د غير الله د تقرب لپاره ذبح کيږي، په نوموړي صورتونو کي د غير الله تقدس او تقرب نشته بلکه خدای پاک د شکريې ادا کول پکښي ملحوظ وي نو ځکه د دې ذبحي په خوړلو کي هيڅ حرج نشته .

"لما قال العلامة ابن عابدينؒ : (ولو ذبح للضعيف يحرم) و على هذا فالذبح عند وضع الجدار او عروض مرض او شفاء منه لا شك فی حله لان

القصد منه التصدق "(رد المحتار / ج: ٦ / ص: ٣٠٩ ، كتاب الذبائح)

قال العلامة المفتي محمد كامل بن مصطفى الطرابلسيؒ: و على هذا فالذبح عد وضع الجدار و عروض مرض و شفاء منه لا شك فى حله لانالقصد منه التصدق۔ (الفتاوى الكاملية / ص: ٢٣٩ ، كتاب الذبائح) و مثله فى غمز عيون البصائر شرح الاشباه والنظائر للحمويؒ / ج: ٣ / ص: ٢٣٠ ، كتاب الذبائح ۔

..د اهل كتابو د ذبيحې حكم:

سوال: ......

د اوسني دور د عيسآيانو او يهوديانو په لاس د حلال شوي ذبيحې څه حكم دی؟

الجواب باسم ملهم الصواب: ...... په مقدس شريعت كي د ذابح لپاره ضروري دي چي يا مسلمان او يا اهل كتاب وي ن و ځكه چيرته عيسايي يا يهودي د خپل مذهب د تعليماتو د پيروي دعوه لرونكی وي نو د هغوی په لاس د ذبيحې په خوړلو كي شرعاً څه ممانعت نشته . خو بيا هم د اوسنی زماني جدت پسندي ته كه چيرته نظر وكړو نو دا اندازه تړې لګيږي چي عيسايان او يهوديان په داسي عقائدو او نظرياتو باندي عمل كوي چي د هغو د مذهب له بنيادي عقايدو سره ټكر خوري نو ځكه احتياط په دې كي دی چي د هغو د ذبيحې له خوړلو نه ځان وساتل شي .

"لما قال العلامة ابو البركات عبد الله بن احمد النسفيؒ: حل ذبيحة مسلم و كتابى الخ ۔ "(كنز الدقائق / ص: ٤١٦ ، كتاب الذبائح)

قال الشيخ ابو الحسين احمد البغداديؒ : و ذبيحة المسلم والكتابى حلال

۔(مختصر القدوری / ص: ۲۷۵ ، کتاب الذبائح) ۔ و مثله فی الاختیار لتعلیل المختار / ج: ۵ / ص: ۹ کتاب الذبائح۔

..د شیعه ګانو د ذبیحې حکم:

سوال :......

جناب مفتي صاحب آیا د شیعه ګانو د ذبیحې خوړل جائز دي او که نه؟

الجواب باسم ملهم الصواب : ...... د محققینو علماؤ په نزد د اوسنۍ زماني د شیعه ګانو د تعصب او بغض په وجه سره د داسي عقائدو معتقدین ګرځېدلي دي چي د کفر موجب دي د داسي کفري عقائدو د لرلو په وجه سره د هغوی د ذبیحې حکم د مرتدینو ګرځېدلی دی او د خوړلو قابل نه دی .

"لما قال العلامة طاهر بن عبد الرشید البخاریؒ : الرافضی ان کان یسب الشیخین و یلعنهما فهو کافرٌ وان کان یفضل علیاً علی ابی بکر و عمر رضی الله عنهم لا یکون کافراً لکنه مبتدعٌ"(خلاصة الفتاوی / ج: ٤ / ص: ۳۸۱ ، کتاب الکراهیة)

لما قال العلامة ملا علی القاریؒ : قلت و هذا فی غیر حق الرافضة الخارجة فی زماننا فانهم یعتصدون کفر اکثر الصحابة فضلا عن سائر اهل السنة والجماعة فهم کفرة بالاجماع بلا نزاع۔ (مرقاة شرح مشکوة / ج: ۹ / ص: ۱۳۷ ، کتاب الفتن ، و مثله فی شرح الفقه الاکبر / ص: ۷۲ ، الکبیرة لا تخرج المؤمن عن الایمان۔

..د غوا غوښې د حلت حکم:

سوال:......

د ځینو واعظینو څخه داسې خبرې اوریدل کیږي چې د غوا له غوښو څخه خلکو ته نفرت ورکوي نو آیا د غوا د غوښې خوړل د شریعت له مخې جائز دي او کنه ؟

الجواب باسم ملهم الصواب: ......د شریعت له مخې غویی د هغو حیواناتو په فهرست کې شامل دی چې څیرل نه کوي یعنې درنده ځناور نه دی ځکه د هغه په حلت کې هیڅ شک نشته د فقهاؤ د تصریحاتو څخه اندازه کیږي چې غوا خو پریږده بلکه د هغې په نس کې چې کوم بچې دی د هغه هم ذبح کول او خوړل جائز دی .

"لما قال العلامة ابن عابدينؒ: بقرة تعسرت ولادتها فادخل ربها يده و ذبح الولد حل و ان جرحه في غير محل الذبح و ان لم يقدر على ذبحه حل و ان قدر لا"(رد المحتار / ج: ٦ / ص: ٣٠٣، كتاب الذبائح)

قال العلامة الاستاذ محمد الشهير بالطوريؒ: لو ان بقرة تعسر عليها الولادة فادخل صاحبها يده و ذبح الولد حل اكله و ان جرحها في غير موضوع الذبح إذا كان لا يقدر على ذبحه يحل و ان كان يقدر لا يحل- (البحر الرائق / ج: ٨ / ص: ١٧١، كتاب الذبائح - و مثله في الفتاوى الهندية / ج: ٥ / ص: ٢٨٧، كتاب الذبائح ، الباب الاول)

..د غلا شوي حیوان د غوښې حکم:

سوال:......

د غلا شوي یا مغصوبه څناور د ذبح کولو نه وروسته د هغه د غوښي خوړل جائز دی او که نه؟

الجواب باسم ملهم الصواب: ...... د حلال حیوان د حلت او د حرمت په احکامو باندي د غلا او غصب اثر نه کوي خو په دې شرط چي ذابح مسلمان وي او د ذبیحې په وخت کي په ذبیحې باندي د الله نوم ذکر کړي خو بیا هم په غل او غاصب باندي مالک ته د هغه د قیمت ادا کول واجب دی .

"لما قال العلامة ابن البزاز الکردریؒ : غصب شاة و ضحی بها ان اخذها مالکها و ضمنه النقصان لا یقع عن الاضحیة و ان ضمنه قیمتها حیة وقعت عنها لانها صارت ملکاً من وقت الغصب ـ "(الفتاوی البزازیة علی هامش الهندیة / ج: ٦ / ص: ۲۹۱ ، کتاب الاضحیة)

لما قال العلامة طاهر بن عبد الرشید البخاریؒ: إذا غصب شاة و ضحی بها لا یجوز و صاحبها بالخیار ان شاء اخذها ناقصة و یضمنه النقصان و لا یجوز عن الاضحیة و ان شاء ضمنه قیمتها حیة فتصیر الشاة ملکاً للغاصب من وقت الغصب فیجوز عند الثلاثة رحمهم الله استحساناً ـ (خلاصة الفتاوی / ج: ٤ / ص: ۳۱٦ ، کتاب الاضحیة) و مثله فی الفتاوی الهندیة / ج: ٥ / ص: ۳۰۳ ، الباب السابع فی التضحیة عن الغیر ـ

..سوی حلال حیوان دی:

سوال: ......

جناب مفتي صاحب د سوی د غوښي خوړل جائز دي او که نه او حال دا چي شیعه ګان د هغه د حراموالي قائل دي؟

الجواب باسم ملهم الصواب : ...... مقدس شریعت د سوی غوښه حلاله کرځولې ده .

"لما قال العلامة التمرتاشي رحمه الله : (و) حل (غراب الزرع) الذی یأكل الحب (و الارنب والعقعق)"(تنویر الابصار علی صدر رد المحتار / ج: ٦ / ص: ٣٠٨ ، كتاب الذبائح)

و اخرجه الامام ابو عیسی الترمذی فی سننه عن هشام بن زید قال سمعت انسا یقول انفجنا ارنباً بمر الظهران فسعی اصحاب رسول الله ﷺ خلفها فادركتُها فاخذتُها فاتیتُ بها ابا طلحة فذبحها بمروة فبعث معی بفخذها او بوركها إلى النبی ﷺ فاكله فقلت اكله قال قبله ۔ (الجامع الترمذی / ج: ٢ / ص: ١ ، كتاب الاطعمة ، باب ما جاء فی اكل الارنب ۔ ومثله فی البحر الرائق / ج: ٨ / ص: ١٧٢ ، كتاب الذبائح۔

..د کارګه د حلت او حرمت حکم:

سوال : ......

جناب مفتي صاحب د کارغه د حلت او د حرمت په باره کي د مقدس شریعت څه حکم دی؟

الجواب باسم ملهم الصواب : ...... کارغه ته په عربي ژبه کي غراب ویل کیږي د فقهاء کرامو له اقوالو څخه معلومیږي چي د هغوی درې ډولونه دي:

۱ . ځیني کارغان داسي دي چي یواځي مردار او نجس شیان خوري . د کارغه دا ډول حرام دی .

۲ . دوهم ډول کارغه هغه دی چي یواځي دانې یعني پاک شیان خوري

نو داسي كارغان مردار نه دي او خوړل يې حلال دي .

۲ . د كارغانو يو دريم ډول هم شته چي د خوراک يې د حلالو او د حرامو څخه مركب وي يعني مردار شيان هم خوري او پاک شيان هم خوري . قاضي ابو يوسف اگر چه د هغه د كراهيت قائل دى ليكن د امام صاحب رحمه الله په نزد باندي حلال دى او فتوى هم د ده پر قول باندي وركړل شوې ده .

"لما قال العلامة فخر الدين عثمان بن على الزيلعيؒ: والغراب ثلاثة انواع يأكل الجيف فحسب فانه لا يؤكل و نوع يئكل الحب فقط فانه يؤكل و نوع يخلط بينهم و هو ايضا يؤكل عند ابى حنيفةؒ و هو العقعق لانه كالدجاج و عن ابى يوسف رحمه الله انه يكره لان غالب ماكوله الجيف و الاول اصح ، انتهى ـ (تبيين الحقائق / ج: ٥ / ص: ٢٩٥ ، كتاب الذبائح)

لما قال العلامة الاستاذ محمد الشهير بالطورى رحمه الله : والغراب ثلاثة انواع نوعٌ ياكل الجيف فحسب فانه لا يؤكل و نوعٌ ياكل الحب فحسب فانه يؤكل و نوع يخلط بينهما و هو ايضا يؤكل عند الامام و هو العقعق لانه يأكل الدجاج و عن ابى يوسفؒ انه يكره اكله لانه غالب اكله الجيف و الاول اصح"(البحر الرائق / ج: ٨ / ص: ١٧٢ ، كتاب الذبائح ـ و مثله فى مجمع الانهر شرح الملتقى الابحر / ج: ٢ / ص: ٥١٤ ، كتاب الذبائح)

..د هُد هُد مرغه د خوړلو حكم:

سوال :......

جناب مفتي صاحب د هدهد د غوښي خوړل د شريعت له مخي جائز دي او كه نه ؟

الجواب باسم ملهم الصواب: ...... په اسلام کې د هر هغه مرغه خوړل حرام دي چې خپل ځان ته خوراک د ښکار په وجه سره پيدا کوي او نور ځناور ځيري . چونکه هدهد هم له دغو درندګانو مرغانو له جملې څخ نه دی له دې وجهې د هغه د غوښې په خوړلو کې شرعاً څه قباحت نشته . بيا هم ځيني فقهاء کرام د هغه خوړل مکروه بولي نو ځکه د هغه له خوړلو څخه ځان ساتنه بهتره ده .

"لما قال العلامة شيخ الاسلام ابو بكر بن على بن محمد الحداد اليمنىؒ: و كذا لا بأس باكل العقعق و الهُدهُد و الحمام والعصافير لان عامة اكلها الحب والثمار ـ "(الجوهرة النيرة / ج: ٢ / ص: ٢٧٩ ، كتاب الذبائح)

و قال العلامة ابن عابدين رحمه الله: ويكره الصرد والهُدهُد ـ (رد المحتار / ج: ٦ / ص: ٣٠٦ ، كتاب الذبائح)

قال الامام ابو الليث الثمر قندى الفقيه الكاملؒ: و لا بأس باكل العقعق عند ابى حنيفةؒ و كذا لا بأس بالهُد هُد ـ (الفتاوى النوازل / ص: ٢٣٦ ، كتاب الذبائح) ـ و مثله فى الفتاوى الهندية (ج ٤ / ص: ٢٩٠ ، كتاب الذبائح ،الباب الثاني ـ)

د موطوئه حيوان شرعي حکم:

سوال: ......

له يوه حيوان سره د بدفعلي په کولو سره د دې کار د قباحت او حراموالي څخه قطع نظر د هغه د غوښې په باره کې د شرعي څه حکم دی؟

الجواب باسم ملهم الصواب: ...... د يوه حلال ځناور سره د داسي بد فعل په کولو د هغه غوښه او شيدې نه حراميږي بيا هم د دې غير فطري عمل

یادونـه ډېـره ضـروري ده نو ځکه فقهاء کرامو لیکلي دي چي داسي ځناور ذبـح کړی او د هغـه غوښـه وسوځوئ تر څو چي د خلکو په ذهنونو کي دغه شـاعت د همېشـه لپاره پاتي نه شي بیا هم داسي کولی شئ چي چیرته دغه حیـوان لیـري عـلاقـې تـه یـوسـئ او هـلتـه یې وپلورئ او له ځان یې لیري کړئ .

"لـمـا قـال الـعـلامة ابـن الـهـمـام: (والذی یروی انه تذبح البهیمة و تحرق ذلك لقطع) امتداد (التحدث به) كلما رؤیت فیتاذی الفاعل به و لیس بـواجـب و إذا ذبـحـت و هـی مـمـا لا تؤكل ضمن قیمتها .... و ان كانت مما تؤكل اكـلـت و ضـمـن عـنـد ابـی حـنیفةؒ و عند ابی یوسفؒ لا تؤكل ـ "(فتح القدیر شرح الهدایة / ج: ٥ / ص: ٤٥٠ ، كتاب الذبائح)

قـال الـعـلامة ابـن نـجـیمؒ: والـذی تـذبـح البهیـمة و تـحـریم فذلك لقطع التحدث به و لیس بـواجب قالوا ان كانت الدابة مما لا تأكل لحمها تذبح و تحرق لـمـا ذكـرنـا و ان كـانت مما تؤكل تذبح و تؤكل عند ابی حنیفةؒ و قالا تحرق هذا ایضا ـ(البحر الرائق / ج: ٥ / ص: ١٧ ، كتاب الذبائح) ـ ومثله رد المحتار / ج: ٤ / ص: ٢٦ ، كتاب الحدود ، مطلب فی وطئ الدابة ـ

..په اروپا کي د ذبح شوي حیوان د غوښي حکم:

سوال:......

جناب مفتي صاحب د عربو په ښارونو کي له نیوزي لینډ، استرلیا او داسي نورو اروپایي ملکونو څخه په بندو ډبو کي د چرګانو او د نورو

ځناورو غوښي راځي ابرسېره پرې ليکلي دي چي په حلاله توګه ذبح شوي دي نو آيا د داسي غوښو استعمالول جائز دي او که نه؟

الجواب باسم ملهم الصواب: ...... د داسي غوښو په باره کي که چيرته غالب ګمان داوي چي د دغو ذبح کوونکي مسلمانان دي او هغوی په اسلامي طريقې سره ذبح کړي وي نو د فتوی له رويه د هغوی استعمالول مرخص دی ليکن د تقوی له مخي په دې سلسلې کي د اوسنی زمانې نورو بې احتياطيو ته پهنظر کولو سره يې له استعمال څخه ځان ساتل په کار دي .

"لما قال العلامة التمرتاشی رحمه اللّٰه : وزكوة الاختيار ذبح اطلق واللبة .... والمرئ والودجان ..... وشرط كون الذابح مسلماً حلالاً خارج الحرم .... والشرط فی التسمية هو الذكر الخالص عن شوب الدعاء ـ "(تنوير الابصار على صدر المحتار / ج: ٦ / ص: ٢٩٦ ، كتاب الذبائح)

وفی الهندية : الاختيارية تركنها الذبح فيما يذبح من الشاة .... والذبح هو فرى الاوداج ومحله ما بين اللبة واللحيين ... منها ان يكون مسلماً او كتابياً ... منها قيام اصل الحياة فی المستأنس وقت الذبح۔ (الفتاوى الهندية / ج: ٥ / ص: ٢٨٥ ، ٢٨٦ ، كتاب الذبائح ، الباب الاول۔ ومثله فی الهداية / ج: ٤ / ص: ٤٣٧ ، كتاب الذبائح۔

..د غير فطري طريقې پيداوار او د غير ملکي غوايانو حکم:

سوال: ......

دځينو غوايانو په باره کې داخبره مشهوره ده چې د هغوی د نسل د ډېرولو لپاره د خنزير مادۀ منويه د ټيسټ ټيوب يعني ستني په ذريعه او يا د جفتي په ذريعه استعمالېږي او بيا بچي ترې پيدا کېږي . داسې غواوو ته جرمني يا خارجي غواوې ويل کېږي . د داسې غوايانو د غوښې حکم د شريعت له مخې څه دئ؟

الجواب باسم ملهم الصواب :...... د حيواناتو نسل له ښځې څخه ثابتېږي او د نر مادۀ منويه لره هيڅ اعتبار نشته له دې وجهې فقهاوو ليکلي دي که چيرته له ووزې سره کوم څيرونکی ځناور جوړه شي يعني تيره يې کړي نو بچی به يې د مور تابع وي . لهذا د نوموړي صورت مطابق د جرمني د مذکوره غوايانو ذبح کول او له هغو څخه انتفاع حاصلول يعني دغوښې خوړل يې جائز دي .

"لما قال العلامة الكاساني رحمه الله : فان كان متولداً من الوحشي والانسي فالعبرة للام فان كانت اهلية يجوز و الا فلا حتى ان البقرة الاهلية إذا نزعها ثور وحشي فولدت ولداً فانه يجوز ان يضحى به و ان كانت البقر وحشية والثور اهليا لم يجز لان الاص في الولد الام لانه ينفصل عن الام۔"(بدائع الصنائع / ج: ٥ / ص: ٦٩ ، كتاب الذبائح)

قال العلامة ابو بكر الجصاص الرازيؒ : الا قرى ان حمارة اهلية لو ولدت من حمار وحشي لم يؤكل ولدها و لو ولدت حمارة وحشية من حمار اهلي اكل ولدها فكان الولد تابعا لامه دون ابيه۔ (احكام القرآن / ج: ٥ / ص: ٣ ، سورة النحل)

..د ذبحي په وخت کي په قصد سره د تسميه (بسم الله) د پرېښودلو حکم:

سوال:......

که چيرته يو سړي د حيوان د ذبح کولو په وخت کي قصدا او عمداً بسم الله پرېږدي ن و آيا ذبيحه به حلاله وي او که نه؟

الجواب باسم ملهم الصواب:......د احنافو په نزد د ذبحي په وخت کي قصداً د بسم الله پرېښودل د ذبيحي د مرداريدو سبب دی لهذا د ذبحي په وخت کي قصداً د بسم الله د پرېښودلو په وجه سره ذبيحه حرامه کرځي او له هغي څخه د هيڅ ډول انتفاع اخيستل جائز نه دي نه يې خپله خوړلی شي او نه يې په نورو خوړلی شي.

"لما قال العلامة المرغيناني رحمه الله: ان ترك التسمية عمداً لا يسمع الاجتهاد و لو قضى القاضي بجواز بيعه لا ينفذ" (الهداية على صدر فتح القدير / ج: ۵ / ص: ۵۷، كتاب الذبائح)

قال العلامة ابن عابدين: و لا تحل ذبيحة من تعمد ترك التسمية مسلماً او كتابياً لنص القرآن و لانعقاد الاجماع۔ (رد المحتار / ج: ٦ / ص: ۲۹۹، كتاب الذبائح)۔ و مثله في الهداية / ج: ٤ / ص: ٤٣٥، كتاب الذبائح۔

..د حلال حيوان حرامي اجزاوي:

سوال:......

د حلالي مذبوحې د بدن د كومو اجزاوو خوړل حرام دي؟

الجواب باسم ملهم الصواب: ...... د حلال حيوان په شرعي توګه د حلالولو سره سره د هغه اوه لاندېني شيانو خوړل حرام دي:

۱ . پتا (تريخى) ۲ . مثانه ۳ . غدود ۴ . فرج ۵ . ذكر ٦ . خصيتين ۷ . دم مسفو ح .

"لما قال العلامة محمد بن حسن الشيبانیؒ: عن مجاهد قال كره رسول الله ﷺ من الشاة سبعاً المرار و المثانة والغدة والحياء والذكر والانثيين والدم ۔ انتهى ۔ (كتاب الآثار / ص: ۱۷۹ ، باب ما يكره من الشاة الدم و غيره)"

قال العلامة علاؤ الدين الكاسانیؒ: و اما بيان ما يحرم اكله من اجزاء الحيوان المأكول فالذى يحرم اكله منه سبعة الدم المسفوح والذكر و الانثيان والقُل و الغدة والمثانة و المرارة ۔ (بدائع الصنائع فى ترتيب الشرائع / ج: ۵ / ص: ٦۱ ، كتاب الذبائح)۔ ومثله فى تنقيح الحامدية / ج: ۲ / ص: ۲۳۲ ، كتاب الذبائح۔

..د حيوان په ګولۍ يا مرمۍ سره ويشتل او بيا ذبح كول:

سوال: ......

جناب مفتي صاحب زموږ په كلي كي يو ځنګ دى چي هغه ته زموږ خلك بيله وايي د كلي خلك په دې ځنګل كي خپل مالونه پيايي او كله كله يو نيم حيوان پكښې وحشي شي او په هيڅ طريقې سره نه نيول

کیږي یعني لاس ته نه راځي نو خلک هغه په ګولۍ ولي او څملوي يې او بيا يې ذبح کوي نو آيا داسې کول شرعاً صحيح دي او که نه؟

الجواب باسم ملهم الصواب:...... د توپک په ګولۍ سره د ويشتلو نه وروسته که چیرته په حیوان کې روح پاتي وي او فوراً يې په شرعي توګه ذبح کړي نو حلال به وي او که نه وي نو بيا به حلال نه وي البته يو ځناور د ذبح کولو نه مخکې بې له ضرورته په ګولۍ ويشتل او بيا يې ذبح کول ظلم او زياتی دی او د ګناه سبب ګرځي.

"قال العلامة الحصكفی رحمه الله: وحل المذبوح بقطع ای ثلاث منها اذ للاكثر حكم الكل ۔"(الدر المختار علی صدر رد المحتار ٦ / ص: ۲۹۵، كتاب الذبائح)

..د خنزير د حرمت فلسفه:

سوال:......

جناب مفتي صاحب دلته په جاپان کې عموما د خنزير غوښه خوړل کیږي تر دې پورې چې ځيني مسلمانان چې له ډېره وخته راهيسې دلته مقيم دي هغوی يې هم خوري او داوايي چې د غوايي او خنزير په غوښې کې فرق نشته. د دواړو غوښې يو ډول دي بلكه د خنزير غوښه د غوايي له غوښې خوږه هم ده. د قرآن او سنت په رڼا کې د دې وضاحت وکړئ چې په اسلام کې د خنزير د غوښې د حراموالي فلسفه څه ده؟

الجواب باسم ملهم الصواب:...... د اسلامي نقطۀ نظر له مخې د يوه شي د حلت او حرمت حق يوازې الله تعالی ته حاصل دی. الله تعالی چې کوم شي ته حلال ويلي دي هغه حلال دی او کوم شي ته چې يې حرام ويلي دي

هغه حرام دی . په دې مسئله کې چا ته د قياس د جنګولو هيڅ حاجت نشته چې هغه اې خوا او دې خوا صغرى او کبرى سره يو ځای کړي او په يو شي باندې د حلالو يا حرامو حکم ولګوي . الله تعالى د مختلفو حيواناتو غوندې غوا هم حلاله ګرځولې ده لکه څرنګه چې الله تعالى فرمايلي دي: ﴿ ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ مِّنَ الضَّأْنِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْمَعْزِ اثْنَيْنِ قُلْ آلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ الْأُنثَيَيْنِ ...... وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ قُلْ آلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ الْأُنثَيَيْنِ ﴾ (سورة الانعام: پاره ٨)

"اته نر او ښځې يعني په ميږو کې دوه ډوله او په ووزو کې دوه ډوله تاسو ووايې چې آيا الله تعالى د هغو دوه نران حرام کړي دي او که دواړه ښځې"

مشهور د قرآن مفسر علامه ابن کثير د دې آيت لاندې ليکلي دي:

"ثم بين اضاف الانعام إلى غم ... الابل ذكورها و اناثها و بقر كذلك و انه تعالى لم يحرم شيئا من ذلك و لا شيئا من اولادها بل كلها مخلوقة آدم اكلا و ركوباً و حملة و حلباً و غير ذلك من وجوه المنافع" (تفسير ابن كثير / ج: ٢ / ص: ٨٣)

"بيا الله تعالى د هغه حيوان اقسام بيان کړه تر دې پورې چې د آس او د هغه د نر او ښځې او همدا رنګه د غواوو هم . بې شکه الله تعالى په غو کې او د هغو په اولادونو کې هيڅ شی هم نه دې حرام کړې . دا ټول يې د بني آدم د خوړلو، سورلۍ، د بار د وړلو، شيدو او د نورو منافعو لپاره پيدا کړي دي" .

نو ځکه د غوايي په حلالوالي کې شک کول صحيح نه دی او خنزير يې

د ځینو نورو حیواناتو غوندي حرام کړځولی دی . لکه څرنګه چي الله تعالی فرمایي:﴿قُل لَّا أَجِدُ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّماً عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَن يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَماً مَّسْفُوحاً أَوْ لَحْمَ خِنزِيرٍ فَإِنَّهُ رِجْسٌ أَوْ فِسْقاً ﴾ (سورة الانعام: پاره ۸)

''ته و وایه اې محمده ﷺ چي ما نه دي موندلي په دې وحي کي کوم چي ما ته کیږي یو شی حرام د خوړلو نه چي هغه وخوری مګر هغه شی چي هغه مردار وي او یا بهېدونکي وینه وي او یا د خنزیر غوښه کومه چي هغه ناپاکه او ناجائزه ده'' .

او په دې باندي د امت اجماع ده . علامه دمیري صاحب فرمایي: ''چي خنزیر نجس العین دی او د هغه د غوښي خوړل حرام دي او اخیستل او خرڅول یې هم جائز نه دي'' . (حیات الحیوان اردو ./ ج:۲/ ص: ٦١، الخنزیر)

د خنزیر په حراموالي باندي قرآني آیتونه، مبارک حدیثونه، د صحابه وو او تابعینو آثار دومره په کثرت سره دال دي چي یوه مسلمان ته هم هغو ته په نظر کولو سره د هغه خوړل حلال نه دی .

شریعت چي کوم شی حراموي په هغه کي د هغه حکم نه پرته نور ضررونه هم موجود وي چي د انساني بدن او یا د هغه د اخلاقو لپاره صحیح نه وي . چنانچه حکیم الامت مولانا اشرف علي تهانوي د خنزیر د غوښي د حراموالي وجوهات بیان کړي او فرمایلي یې دي:

(۱) د دې خبري علم هیچا ته نشته چي دغه ځناور د اولي درجې نجس، حرام خور، بې غیرت او دیوث دی نو اوس د ده د حرام والي وجه ظاهره ده

چي د داسي پليد او بدبويه ځناور د غوښي اثرات په انساني بدن او روح باندي به هم پليد وي ځکه چي دا خبره ثابته شوې ده چي د غذاؤ اثر به هم بد وي لکه څرنګه چي يوناني طبيبان د اسلام څخه مخکي هم دغه رايه ظاهره کړې وه . چي د دې ځناور د غوښي خوړل د حياء قوت کموي او د ديوثي ماده زياتوي .نو کله چي دا امر مسلم دی چي د بدن او اخلاقو د تبديلۍ ډېر قوي سبب غذا ده نو له دې وجهي د داسي ځناورو غوښي اسلامي شريعت منع کړځولي دي .

(۲) خنزير يعني خوګ د نجاست خواته ډېر مايل دی خصوصا د انسان ګندګي د دغه خوراک دی او غوښه يې د همدې نجاست څخه جوړېږي پس د هغه شي خوړل ګواکه د خپل نجاست خوړل دي .

(۳) صاحب مخزن ادويه د خنزير د غوښي او د هغه د حراموالي ديارلس وجوهات ليکلي دي او فرمايلي يې دي چي د دې ځناور غوښه د انسان د فطرت په خلاف ده او مخکي ليکلي چي :

"گوشت خوک موار خلط غليظ است و مورث حرض شديد صداع مزمن، دوادالفيل، و اوجاع المفاصل و فسادِ عقل و زوال مروت وغيرت وحميت و باعث فحش است و اکثرے از فرق غير اسلامی آن رامی خورند وقبل از ظهور نور اسلام گوشت آن را در بازارہامی فروختند و بعد ازان در مذهب اسلام حرام و بيع آن ممنوع و موقوف گرديد بسيار کثيف و بد ہئيت است"

(د اسلام احکام د عقل په نظر کي / ص: ۲۰۴)

(۴) د خنزير غوښه د سترګو ديو مرض سبب جوړېږي کوم چي نوم يې

ترک اوسس دی کوم چي په صح رايي اب و هوا کي ډېر اثر کوي .

پاتـي شـوه د غـوا او د اسـي نورو د غوښي مسئله نو مولانا اشرف علي تهانويؒ د هغې په باره کي وايي:

(۱) دا ټول ځناو رپـه اصـل کـي د انسـاني مزاج موافق پاک او معتدل مزاجـه دي ځکه حلال ګرځول شوي دي او دغو ځناورو ته الله تعالى بهيمه الانعـام ويـلـي دي او د تـوافـق او اعـتـدال په وجه سې په دنيا کي اکثر خلک ددې ځناور غوښه استعمالوي . د انسان فطرت د دې امر متقاضي دی چي لـکـه څرنګه چي د انسان د خوراک څه حصه د نباتاتو څخه ده همدا رنګه څـه حصه د دوی د حيواناتو څخه هم وي او د دوی د خوراک لپاره حيوانات هم هغه تاکل مناسب وو کوم چي د هغه د مزاج موافق وي نو له دې وجهي الله تعالى همداسي وکړل .

(۲) لـکه څرنګه چي انسان جامع الجلال او جمال دی نو د ده په خوراک کـي هـم د جلال او جـمـال د دواړو مـوجوديت ضـروري دی لهذا د انسـان د خـوراک لپاره هغه حيوانات مقرر شول چي په هغوی کي د جلال او جمال دواړه صفتونه موجود دي . (احکام اسلام د عقل په نظر کي / ص: ۲۱۷)

د نـور تفصيل لپاره د علامه دميري صاحب د کتاب ''حيات الحيوان'' خـوا تـه مـراجـعـه وکـړئ . د مسلمانانو لپاره يوائې د الله او د هغه د رسول ﷺ حکم کافي دی . هوالموفق و المعين .

..د کوني کبر د خوړلو حکم:

سوال :......

جـنـاب مفتـي صاحب د ځينو خلګو وينا ده چي چونکه دريابي ځناور ټول

حلال دي نو ځکه کوني کبر هم حلال دی او حال دا چي د ځینو خلکو په نزد یې خوړل جائز نه دي نو د شریعت مطهره د احکاماتو په رڼا کي وښیاست چي د کوني کبر خوړل جائز دی او که نه؟

الجواب باسم ملهم الصواب: ...... د احنافو په نزد په دریابي ځناور کي یواځي کب حلال دی او نور ټول حرام دي لهذا د کوني کبر یعني شمشتی خوړل حرام دي.

"قال العلامة المرغینانی: و لا یؤکل من حیوان الماء الا السمك"(الهدایة / ج: ٤ / ص: ٤٤٠، کتاب الذبائح)

..د درندګانو د حرمت فلسفه:

سوال:......

په ځینو علاقو کي زما په ذهن کي یو سوال پیدا کیږي چي شریعت مقدسه کوم زمری، ییږه، ګیدړ او نور درندګان یې حرام ګرځولي دي د دې څه وجه ده او د کومي فلسفې لاندي یې نوموړي درندګان حرام ګرځولي دي مهرباني وکړئ تسلي بخښونکی ځواب راکړئ ډېره شکریه به مو وي؟

الجواب باسم ملهم الصواب: ...... یو مسلمان ته نه دي په کار چي د یو شي د حلت او حرمت اعتقاد ـ فلسفې لاندي ولري بلکه ضروري دا دی چي یواځي دي د الله حکم ومني، او الله تعالی د یو شي په باره کي د حلت او حرمت حکم بې له کوم حکمت څخه نه دی فرمایلی:

لکه څرنګه چي حضرت مولانا اشرف علي تهانوي فرمایي: "د ټولو درندګانو ځناورو چي د هغوی په فطرت کي په پنجو سره د ښکار او په

صولت سره زخمي كول او كوم چي پكښي سخت دلي وي ټول حرام كړځولي دي . همدا وجه ده چي حضور ﷺ د لېوانو په باره كي فرمايلي دي چي: ”او يأكل احد؟“ آيا لېوه هم كوم انسان خوري يعني لېوه هيڅوك هم نه خوري . د حراموالي وجه يې ظاهره ده چي د هغو ځناورو په خوړلو سره په انسانانو كي درندګي او د ځيرلو ماده پيدا كيږي نو ځكه په دې وجه سره حضور ﷺ د هر ښكاري مرغۍ د خوړلو څخه هم منع فرمايلې ده . (د اسلام احكام د عقل له مخې / ص: ۲۰۵، كتاب الأكل والشرب) .

سوال:......

په ځينو علاقو كي خلك ماهيان (كبان) او مرغۍ د جال په ذريعه ښكار كوي چي په هغوی كي عموماً مرغيو ته ښه شيان ښكاروي او نيسي يې نو آيا دا طريقه د دوكې وركول نه ده او په ښكار باندي يې څه اثر كيږي او كه نه؟

الجواب باسم ملهم الصواب:......ښكار د قرآن او حديث له مخې مبا ح دی . د داسي مبا ح امر د حصول لپاره ديوې حيلې اختيارول شرعاً ممنو ع نه دي او په جال سره ښكار كول څه نوې مسئله نه ده . د فقهاؤ عام عبارتونه د دې پر جواز دلالت كوي .

”لما قال العلامة القاضی خانؒ: رجلٌ حفر فی ارضه حفيرة فوقع فيها صيداً فجاء رجلٌ و اخذه قال الصيد يكون للآخذ و ان كان صاحب الارض اتخذ تكل الحفيرة لاجل الصدی فهو احق بالصيد“(الفتاوی قاضی خان علی هامش الهندية / ج: ۳ / ص: ۳۵۹ ، كتاب الصيد والذبائح)

قال العلامة ابن البزاز الكردریؒ: كمن نصب قسطاطاً بارض صيد فی ارض رجل او انكر رجله فيها او وقع فيه بحيث لا يقدر علی الباراه فاخذه انسان و نازعه

صاحب ان کان صاحب الارض بحیث لو مدّ یده یصل الیه فهو لهٗ و ان کان بعیداً لا یصل الیه یده لو مدّه فهو للآخذ۔ (الفتاوی البزازیة علی هامش الهندیة / ج: ٦ / ص: ۳۰۳ ، الباب الخامس فی تملیك الصید) و مثله فی الهندیة / ج: ٥ / ص: ٤١٨ ، الباب الثانی فی تملیك ما به الصید الخ۔

..په اسلحې د ښکار کولو حکم:

سوال :......

په ټوپک یا په لینډۍ باندي ښکار شوې مرغۍ که چیرته ذبح نه کړی شي نو د هغه د خوړلو څه حکم دی او که چیرته په ټوپک یا په لینډۍ باندي ښکار زخمي شي او مړ شي نو آیا دغه زخم د ذبحې لپاره کافي دی او که نه؟

الجواب باسم ملهم الصواب : ...... د فقهاؤ له عبارتونو څخه معلومیږي چي کوم شی پخپله زخمي کوونکی نه وي بلکه په زور سره ښکار زخمي کړي او په وجه یې ښکار مړ شي نو دا د موقوضه په حکم کي راځي او حلال نه دی . د ټوپک او لینډۍ ګولۍ پخپله جارح نه دي بلکه عموماً یو حیوان د هغه په زور سره زخمي کیږي نو ځکه د هغه د حلت لپاره دغه جرحه کافي نه ده . بیا هم که چیرته په حیوان کي څه ژوند پاتي وي او ذبح شي نو بیا یې په خوړلو کي څه حرج نشته .

"لما قال العلامة قاضی خانؒ : و لا یحل صید البندقة والحجر والمعراض والعصا وما اشبه ذلك وان حرق ذلك ۔ (الفتاوی قاضی خان علی هامش الهندیة / ج: ۳ / ص: ۳۰ ، کتاب الصید و الذبائح)"

عن ابراهیم بن عدی بن حاتمؓ : قال قال رسول الله ﷺ إذا رمیت فسمیت فخرقت فکل و ان لم تخرق فلا تأکل و لا تأکل من المعراض الا ما ذکیت و لا تأکل من البندقة الا ما ذکیت ۔ (رواه احمد ۔ نیل الاوطار / ج: ٨ / ص: ١٤٣ ، کتاب

الصيد ، باب النهي عن الرمي بالبندق و ما في معناه)۔ و مثله في رد المحتار على الدر المختار / ج: ٦ / ص: ٤٧١ ، كتاب الصيد۔

..دمجروح (زخمي) ښکار ذبح کول ضروري دي:

سوال :......

مجروح ښکار که چيرته د څه وخت لپاره ژوندي پاتي کېدلی شو او يا د اضطراري مرګ څخه بچ کيدی شو نو د هغه د حلت لپاره همدا زخم کافي دی او که د هغه ذبح کول ضروري دي؟

الجواب باسم ملهم الصواب :...... مجروح ښکار که چيرته د لږ وخت لپاره ژوندی پاتي شي او يا کم تر کمه د اضطراري مرګ څخه بچ کيدلی شو نو شرعاً يې ذبح کول ضروري دي ځکه چې جرح د اختياري ذبحې په حکم کې ده او دا په هغه وخت کې د عمل قابل دی چې ذبح اختياري قابل عمل نه وي .

"لما قال العلامة ابو بكر الكاسانيؒ : و قال اصحابنا رحمهم الله لو جرحه السهم او الكلب فادركه لكن لم يأخذه حتى مات فان كان في وقت لو اخذه يمكنه ذبحه فلم يأخذ حتى مات لم يؤكل لان الذبح صار مقدوراً عليه فخرج الجرح من ان يكون ذكاةً ۔ "(بدائع الصنائع في ترتيب الشرائع / ج: ٥ / ص: ٥١ ، كتاب الصيد)

قال العلامة علاؤ الدين الحصكفيؒ : (و لا بد من ذبح صيد مستأنس لان ذكاة الاضطرار انما يصار اليها عند العجز عن ذكاة الاختيار و كفى جرح نعم) كبقر و غنم (توحش) فيجرح كصيد (او تعذر ذبحه) كان تردى في بئر او ند او صال حتى لو قتله المصول عليه مريداً ذكاته حل۔(الدر المختار على صدر رد المحتار / ج: ٦ ، / ص: ٣٠٣ ، كتاب الذبائح) و مثله في البحر الرائق / ج: ٨ / ص: ١٧١ ، كتاب

الذبائح۔

..د ښكار د پرې شوي اندام خوړل جائز نه دى:

سوال:......
كه چيرته د ښكار د كولو په وخت كې په كولى او يا بلې تېرې آلې سره د حيوان كوم اندام بېل شي او وروسته هغه حيوان ذبح شي نو د دې پرې شوي اندام خوړل جائز دى او كه نه؟

الجواب باسم ملهم الصواب:......كله چې له يوه ژوندي ځناور څخه د هغه كومه عضو د ښكار د آلې په سبب سره پرې شي نو د هغه حيوان د ذبحې په صورت كې هغه پرې شوى اندام نه حلالېږي ن و ځكه يې خوړل شرعًا صحيح نه دي .

"لماقال العلامة ابو بكر بن على الحداد اليمنىؒ: (قوله و إذا رمى صيداً فقطع عضواً منه اكل الصيد لما بيناه ولا يؤكل العضو) لقوله عليه السلام ما ابين من الحى فهو ميت والعضو بهذه الصفة لان المبان منه حى حقيقة لقيام الحيات فيه "
(الجوهر النيرة / ج: ۲ / ص: ۲۷٤ ، كتاب الصيد)

قال العلامة اكمل الدين محمد بن محمود البابرتىؒ: قال (و ان رمى صيداً إذا قطع بالرمى عضوا من الصيد لما بيناه ان الرمى مع الجرح مبيح و قد وجود و لا يؤكل العضو ان امكن حياته بعد الابانة و ان لم يمكن اكلا ۔(العناية شرح الهداية على هامش فتح القدير / ج: ۹ / ص: ٦١ ، كتاب الصيد)۔ و مثله فى الدر المختار على رد المحتار / ج: ٦ / ص: ٤٧٣ ، كتاب الصيد۔

..په دریابونو کې د موجودو کبانو پلورل جائز نه دي:

سوال: ......

په ځینو دریابونو کې د کبانو کثرت ته په کتو سره د حکومت هغه دریابونه د آمدني ذریعې په توګه استعمالوي او په داسې ځایونو کې بیا خلکو ته د کبانو د ښکار د کولو اجازه ورکوي کوم چې حکومت ته یوه خاصه اندازه پیسې ورکوي او په عرف کې دغه اجازه ته ټیکه ویل کیږي نو آیا شرعاً دا معامله صحیح ده او که نه؟

الجواب باسم ملهم الصواب: ...... د ملکیت لپاره کوم ځای کې چې بیع د سبب په توګه سره استعمالیږي نو په هغه کې دا ضروري ده چې د کوم شي پلورل مقصود وي د هغه تسلیم به د بائع په دائرۀ اختیار کې وي او کوم ځای کې چې د پلورل شوي شي څخه بائع مشتري ته له حواله کولو یعني ورسپارلو څخه قاصر وي نو هلته به د بائع دا معامله ناجائزه وي او د هغه لپاره د دغو روپو اخیستل جائز نه دی . او بیا هم که چیرته ټیکه دار محنت وکړي او کبان ښکار کړي او بیا یې وپلوري نو په ښکار کولو سره د هغه ملکیت ثابت شو او کټل شوې روپۍ ورته جائز ګرځي .

"لما قال العلامة برهان الدين المرغيناني : و لا يجوز بيع السمك قبل ان يصطاد لانه باع ما لا يملكه و لا في خطيرة إذا كان لا يؤخذ الا يصيد لانه غير مقدور التسليم ـ "(الهداية / ج: ۳ / ص: ۵۵ ، كتاب الصيد)

قال العلامة ابن نجيمؒ :(قوله و السمك قبل الصيد اى لم يجز بيعه لكونه باع ما

لا يملكه فيكون باطلاً اطلقه فشمل ما إذا كان فى خطيرة إذا كان لا يؤخذ الا بصيد لكونه غير مقدور التسليم ـ (البحر الرائق / ج: ٦ / ص: ٧٣، كتاب الصيد) و مثله فى فتح القدير / ج: ٦٠ / ص: ٤٩ ، كتاب الصيد۔

..د ښکاري سپي (تازي) د ښکار حکم:

سوال:......

زموږ په کلي کي خلک دښکار لپاره سپي ساتي او هغوی ته د ښکار تعليم ورکوي او بيا په هغو باندي ښکار کوي نو که چيرته هغه سپی ښکار ونيسي او پخپله يې و نه خوري او خپل مالک ته يې راوړي او په لار کي يې هغه ښکار په خوله کي مړ شي نو آيا د دې ښکار خوړل جائز دي او که نه؟

الجواب باسم ملهم الصواب:...... اسلام د ښکار په غرض سره د سپي ساتل او د هغه په ذريعه ښکار کول جائز ګرځولی دی خو په دې شرط سره چي هغه ته يې د ښکار کولو تعليم ورکړی وي او هغه ښکار ونيسي او مالک ته يې راوړي او پخپله له هغه څخه څه و نه خوري نو د داسي سپي ښکار شوی شی حلال دی . اګر که هغه ځناور د سپي په خوله کي ختم شي ليکن د هغه لپاره دا ضروري دي چي مالک يې د ښکار د نيولو په وخت کي او د سپي د پرېښودو په وخت کي د الله نوم ياد کړی وي . پرته له دې څخه ښکار حلال نه دی .

لقوله تعالى: ﴿يَسْأَلُونَكَ مَاذَا أُحِلَّ لَهُمْ قُلْ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ وَمَا عَلَّمْتُم مِّنَ الْجَوَارِحِ مُكَلِّبِينَ تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللَّهُ فَكُلُوا مِمَّا أَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ وَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ﴾ (سورة المائدة: ۴)

..د پړانګ او زمري په ذريعه د ښکار کولو حکم:

سوال:......

جناب مفتي صاحب د پړانګ او د زمري په ذريعه ښکار کول جائز دی او که نه د حنفي مذهب په رڼا کي د هغه ځواب راکړئ؟

الجواب باسم ملهم الصواب: ...... چونکه دغه دواړه ځناور د خپل درندګۍ او خونخوارۍ په وجه سره د تعليم قابل نه دي نو ځکه فقهاوو د هغو په ذريعه ښکار کول ناجائز ګرځولي دي او بيا هم که چيرته دا ځناور تعليم يافته شي او ښکار وکړی شي نو په دې کي څه حرج نشته ځکه چي د علت په وجه سره يې د هغوی ښکار ناجائز ګرځولی دی او هغه علت اوس مفقود دی.

"لما قال العلامة الحصكفيؒ: فلا يجوز الصيد بذب و اسد لعدم قابليتهما للتعليم فانهما لا يعملان للغير الاسد لعلو همته و الذئب لخسامسته"(الدر المختار على صدر رد المحتار / ج: ٦ / ص: ٤٦٣، كتاب الصيد)

قال العلامة ابن عابدينؒ: و حاصله البحث فى استثناء الخنزير و الاسد و الذب و فى التعليل لان الشرط فى ظاهر الرواية قول التعليم فيحل بكل معلم و لو خنزير-(رد المحتار / ج: ٦ / ص: ٤٦٤، كتاب الصيد)

قال العلامة وهبة الزحيلي: و استثنىٰ ابو يوسفؒ من ذلك الاسد و الذئب لانهما لا يعملان لغيرهما الاسد لعلو همته و الذئب لخساسته والحق بعضهم الحداة لخساستها والخنزير مستثنى - (الفقه الاسلامى و ادلته / ج: ٣ / ص: ٧٠٤، الفصل الثانى فى الصيد)

..يواځي د شوق له مخي د ښکار کولو حکم:

سوال:......

جناب مفتي صاحب زموږ په کلي کي ځيني موذي حيوان لکه ګيدړ او داسي نورو ښکار خاص د شوق له مخي کوي چي مطلب يې ترې يواځي لوبي او تماشه وي نو آيا شرعاً داسي ښکار کول جائز دی او که نه؟

الجواب باسم ملهم الصواب:......د هر يوه حيوان ښکار يواځي په دې غرض سره بايد وشي چي له هغه څخه څه نفع حاصله شي يواځي د لوبي او تماشې لپاره ښکار کول جائز نه دی خصوصا د حرامو ځناورو ښکار چي له هغه څخه هيڅ ګټه په ښکاره توګه نه حاصليږي ليکن هغه ځناور چي پټي او داسي نورو ته نقصان رسوي نو بيا د هغوی وژل او ښکار کول جائز دي .

"لما قال العلامة وهبة الزحيلى : و يكره الصيد لهوا لانه عبث لقوله عليه السلام لا تتخذوا شيئا فيه الروح غرضا اى هدفاً فى قتل عصفوراً عبثا عج إلى الله يوم القيامة يقول يا رب ان فلاناً قتلنى عبثاً ولم يقتلنى منفعة"(الفقه الاسلامى و ادلته / ج: ۳ / ص: ٦٩٣ ، الفصل الثانى فى الصيد)

لما قال العلامة الحصكفیؒ : هو مباح بخمسة عشر شرطا ..... الا المحرم فى غير الحرم او للتلهى كما هو ظاهر ۔ قال العلامة ابن عابدينؒ فى مجمع الفتاوى و يكره للتلهى ۔ (الدر المختار على صدر رد المحتار / ج: ٦ / ص: ٤٦١، ٤٦٢ ، كتاب الصيد)

..د تجارت په غرض د ښکار حکم:

سوال:......
جناب مفتي صاحب موږ څو ملګري په اجتماعي توګه د سیند په دریاب کي د ماهیانو ښکار کوو او بیا هغه پلورو یو صاحب وایي چي ښکار یوائې د خوړلو تر حده پوري جائز د تجارت لپاره ښکار کول ناجائز دی. له تاسو څخه هیله ده چي د قرآن او سنت په رڼا کي ځواب راکړئ چي د تجارت په غرض ښکار کول جائز دی او که نه؟

الجواب باسم ملهم الصواب: ......اګر که د ځینو علماؤ په نزد د کسب په توګه ښکار کول مکروه دی لیکن راجح قول دا دی چي د داسي عمل په کولو کي څه حرج نشته لهذا د نوموړي صورت مطابق د تجارت لپاره ښکار کول مباح دی او د حرمت هیڅ شائبه پکښي نشته.

"لما قال العلامة الحصكفيؒ: هو مباح بخمسة عشر شرطا .... الا المحرم فى غير الحرم او للتلهى كما هو ظاهر او حرفة على ما فى الاشباه قال المصنفؒ و انما زدته تبعاً له و الا فالتحقيق عندى اباحة اتخاذه حرفة لانه نوع من الاكتساب و كل انواع الكسب فى الاباحة سواء على المذهب الصحيح"(الدر المختار على صدر رد المحتار / ج: ٦ / ص: ٤٦٢ ، كتاب الصيد)

قال العلامة ابن عابدينؒ: و فى التتارخانية قال ابو يوسفؒ إذا طلب الصيد لهواً و لعباً فلا خير فيه و اكرهه و ان طلب منه ما يحتاج اليه من بيع او ادام او حاجة اخرى فلابأس ـ (رد المحتار / ج: ٦ / ص: ٤٦٢ ، كتاب الصيد)

(کتاب الحظر والاباحة
د هگی یو جنگول)

سوال)

داختـر پـر مـوقـعـو بـانـدی هلوکان هگی جنگوی نو آیا ددې هگیو خوړل جائز دی او که نه؟

جواب)

پـر کـومی هگی باندی چی شرط لگول سوی وی او په ساتیری کی استعمال سوې وی د هغه خوراک حرام دی همداسی جوز او نور شیان . قالـو او الـجـوز الـذی یـلـعـب به الصبیان یوم العید یو کل و هذا اذا لم یکن عـلـی وجه المقامرة فان کان علی وجه المقامرةفهو حرام . . .الخ (فتاوی قاضی خان ص۳۸۱ج۴)

(د خیاط او موچی لپاره شرعی حکم)

سوال)

و خیـاط تـه یو چا کالی راوړل او هغه ته وویل چی زما لپاره کف او کالـر والا کـالـی جـوړ کـه او یا یی یو موچی ته وویل چی د فلانی شو والا چمپـل زمـا لپـاره تیـار کړه او حال دا چی هغه اسلامی فیشن نه وی نو آیا د خیاط لپاره او یا د موچی لپاره داډول کالی او یا چمپل جوړول جائز دی؟

جواب)

داډول کـالـی جـوړول خیاط تـه جائز نه دی بلکی د هغه لپاره یوائی

اسلامی فیشن والا کالی جوړول په کار دی که یی د بل فیشن والا کالی جور کړل نو هغه گناهگار کیږی همداسی موچی لپاره هم دا حکم دی اکساف امره انسان یتخذ له خفا مشهور اعلی ذی المجوسی او لفسقة و زاد له فی الاجرة قیل لا یبغی له ان یفعل ذالک و کذا الخیاط اذا امر ان یخیط ثوبا علی ذی الفساق الخ (الفتاوی قاضی خان ۳۷۹ ج۴

(د حلالو حیوانانو خصیتین (خوټې) خوړل)

سوال)

د حلالو حیوانانو خصیتین (خوټې) خوړل) مکروه تحریمی دی او که حرامی آیا خصیتین خوړونکی سړی حرام خور بلل کیدلای سی او که نه؟

جواب)

خصیتین (خوټې) خوړل مکروه تحریمی دی د هغو خوړل حرام دی

کره تحریما من الشاة الحیاء والخصیة . . .الخ (تنویر الابصار مع الدر المختار علی هامش رد المحتار ص۳۴۱ ج۴

(د کافر سره یو ځای ډوډی خوړل)

سوال)

زه هوائی میدان په دفتر کی دنده تر سره کوم او راسره یو څو کافران هم کار کونکی دی او موږ یو ځای ډوډی خورو او چائی کو نو آیا د

کافر سره یو ځای ډوډۍ خوړل جائز دی کله نا کله زما دا خیال سی چې راسی دا کار پرېږده تاسی ددې په اړه زما لارښوونه وکړی؟

جواب)

تاسی خپله مزدوری مه پرېږدی ولی چې تاسی ددې کافرانو ملازمین نه یاست بلکی تاسی د هوائی میدان کارکونکی یاست د کافرانو سره د یو ځای ډوډی خوړلو څخه خپل ځان ساتی تاسی جلا لوښی او ګلاس استعمالوی

ولم یذکر محمد ﷺ الاکل مع المجوس و مع غیره من اهل الشرک انه هل یحل ام لا وحکی عن الحاکم الامام عبد الرحمن الکتاب انه ان ابتلی بی المسلم مرة او مرتین فلا باس به و اما الدوام علیه فیکره کذا المحیط . . . الخ (الفتاوی العالمگیری ص۳۴۷ ج۵)

(په ولاړه خوراک کول)

سوال)

نن صبا د خوراک دا رواج عام سوی دی چې پر میز باندی ډوډی اېښول کیږی او خلک یې په ولاړه سره خوری آیا دا طریقه جائز ده او که نه؟

جواب)

په ولاړه سره ډوډی خوړل د کافرانو یو جوړه طریقه ده او د سنت خلاف کار دی .

او دا د حیوانانو سره د تشبیه یو ډول دی .

حدثنا محمد بن مثنی قال نا عبد الاعلی قال نا سعید عن قتادة عن انس عن النبی ﷺ انه نهی ان یشرب الرجل قائما قال قتادة فقمنا فالاکل فقال

ذالک اشر و اخبث (الحديث) صحيح مسلمص١٧٢ ج٢باب فی الشربقائما .

(د بينک له کار کونکی ځخه ډالی اخستل)

سوال)

يـو سـړی پـه بيـنک کـی کـارکـونـکی دی د هغـه څخـه ډالـی (تحفه) اخستـل جائز ده او که نه؟

جواب)

د کوم سړی مال چی حرام وی هغه څخه ډالی اخستـل جائز نه ده .
ولا يجوز قبول هدية امراء الجور . . .الخ (الهندية ص٣٤٢ ج٥)

(د غنمو پر غلې باندی د حيوانانو بولی)

سوال)

پـه يو ميـدان کـی د غـنمـو غـلـه پرتـه ده د شپې پر دې غلې باندی حيـوانـانـو بـولـی کړی او پکښی کرځيدلی دی په شريعت کی ددې غلې د پاکی څه طريقه ده او دا غله پاکه ده که حرامه؟

جواب)

ددې د پـاکـولـو طريقه دا ډول کيدلای سی چی چيری د بولـو نښانونه سـړی و ويـنـی د هغــه شـاه و خـوا دی را جمع کړی او پرې دی وی اووچ دی کړی بس دا حلال سول

ولـو کـانـت الـحـنـطة منفغة و اللحم مغل بالماء الجش يغل ثلاثا و يجفف

فی کل مرة الخ (مجمع الانهر ص۴۰ ج۱
او کوم کوم ځای چی ددې حیوان د کرځیدلو اثار نه ولیدل سی هغه د پریمنځلو ضرورت نسته هغه پاک دی .
و فی فتاوی الحجة سئل ابو لیث البخاری عن کداس تداس بالحمر فتروث و تبول فی الحنطة قال ارجوا ان لا یکون به باس . . . الخ (الفتاوی التتار خانیه ص۳۲۳ ج۱

(د ږیری یوه قبضه کیدل سنت مؤکده دی)

سوال)
ما ږیره پرې ایښې ده مګر د کور والا له وجهی می کوچنی کړې ده البته ما په زړه کی اراده کړې ده چی د سنت مطابق به یو موټ اندازه ږیره به لازم پریږدم په دې اړه زه معلومات لرم چی ددې کوچنی ږیری ګناه ماته رسیږی زما په دې اړه مکمله لارښوونه وکړی؟
جواب)
لا طاعة لمخلوق فی معصیة الخالق (الحدیث صحیح البخاری ص۱۰۷۸ ج۲)
د الله تعالی د حکم په مقابل کی د بندګانو حکم منل جائز نه دی د ږیری خریل او کوچنی کول دواړه کبیره ګنهونه دی .
ولا باس بنتف الشیب واخذ اطراف اللحیة والسنة فیها القبضة و کذا یحرم علی الرجل قطع لحیة . . . (الدر المختار ص۲۸۸ ج۵
تر یوه موټه کمی ږیری ته شرعی ږیره نه ویل کیږی همدا راز د یو

ملازمت حاصلولو لپاره ږیره خریل هم مکروه تحریمی ده .

(پیکی پریکول مکروه تحریمی دی)

سوال)

پیکی پریښول د ښځی لپاره جائز دی که نه همدا راز د پیکی پریکول د ښځی لپاره جائز دی که نه؟

جواب)

په رواج کی د زلفو پریکول لازمی دی ولی چی د ښځی لپاره ویښتان پریکول او لنډول مکروه تحریمی دی نو په التزام سره ثابت سول چی پیکی پریښول جائز نه دی یعنی که چیری ویښتان پرې نه کړی نو یواځی د ښائست لپاره یی پریښول منع نه دی و فیه قطعت شعرا سها ثمت و لعنت زاد فی البزازیة و ان یاذن الزوج لانه لا طاعة لمخلوق فی معصية الخالق . . .الخ (الدر المختار علی هامش رد المحتار ص۲۸۸ ج۲

(مصنوعی ویښتان لګول (پیوندول) جائز دی)

سوال)

مصنوعی ویښتان لګول څرنګه دی که چیری یو ښځه د ښائست لپاره پر خپل سر باندی مصنوعی ویښتان کسیږدی نو آیا پر هغه باندی مسح جائز ده؟

جواب)

مصنوعی ویښتان پریښول مکروه تحریمی دی او جائز نه دی (صحیح مسلم ص۲۰۴ ج۲
له حضرت اسماء بنت ابی بکر صدیق رضی الله عنها څخه روایت دی وایی چې یوه ښځه د نبی کریم ﷺ په خدمت کې راغله او ویې ویل چې اې الله رسوله زما د لور واده کیدونکی دی او دیو مرض له وجهې د هغې ویښتان بالکل توی سوی دی نو آیا زه هغې ته مصنوعی ویښتان پیوندولای سم نو نبی کریم ﷺ ورته و فرمائل چې ویښتان پیوند کونکی او ورته پیوند کونکې دواړه لعنتی دی.
وعن ابن عمر ان النبی ﷺ قال لعن الله الواصلة والمستوصلة والواشمة والمستوشمة متفق علیه... الخ (مشکوة ص۳۸۱ ج۲
له حدیث شریف څخه معلومه سوه چې مصنوعی ویښتان اینبول او یا د ویښتان لګول جائز نه دی او پر مصنوعی ویښتانو باندې مسح جائز نه ده او په دې سره د اوداسه فرض نه اداء کیږي ولې چې مسح کې روایت کې دالفظ ذکر دی مس الشعر

(له بدن څخه د کریمو، پوډرانو په ذریعه ویښتان پاکول)

سوال)
بال صفاء یو ډول کریم دی په عام ډول ښځې هغه استعمالوی او بعضې نارینه هم د چرې پر ځای باندې دغه بال صفاء استعمالوی نو آیا شرعاً د نارینه و لپاره ددې استعمال جائز دی که نه؟
جواب)

بال صفاء د ښځینه و لپاره استعمالول جائز او د نارینه و لپاره یی استعمال اولی نه دی د نارینه و لپاره چاړه استعمالول سنت طریقه ده .
په حدیث شریف کی راغلی دی و حلق العانة (الحدیث) په صحیح مسلم شریف ص۱۲۹ ج۱ کی ذکر دی او حلق خریلو ته ویل کیږی او خریل په چړې سره وی :
په بال صفاء سره خریل نه راځی بلکی په هغه سره نطف د بیخه راکښل وی نو د نارینه لخوا په دې سره سنت نه ادا کیږی که یی وکړی نو یواځی یی جواز دی قال فی الهندیه و یبتدی من تحت السرة ولو عالج بالنورة یجوز کذا فی الغرائب . . .الخ (رد المحتار ج۵ص۲۸۸ .

(تر نامه لاندی ځایونه حدود)

سوال)
تر نامه لاندی ویښتانو خریلو حدود تر کومه ځایه پوری دی او کوم ویښتان په هغه کی شامل دی
جواب)
تر نامه لاندی حدود د سپو خسی (آمخانه) د هډوکی څخه شروع کیږی په کوم کی چی هغه درې اندامونه هغه حصه په کوم کی چی د تلوث خطره وی او ددبرې ویښتان ددې ټولو خریل واجب دی (طحطاوی علی مراقی الفلاحص۲۸۷)

(پر اندامو باندی خالونه وهل)

سوال)
یو سړی پر خپل بدن کی د خال په ذریعه باندی خپل نوم لیکلی

واوخه وخت بعده یې هغه عیب وبلي او خلکو هم دی ملامتوي چې دا دې
څه کړي دي آیا پر بدن باندې داسي کول جائز دي .
جواب)
پر بدن باندې ستني وهل او بیا پر هغه رانجه اچول بالکل ناجائز او
مکروه تحریمي دي دداسي سړي په اړه په حدیث شریف کي لعنت راغلی
دی .
لعن الله الواشمة والمستوشمة (الحدیث) (صحیح البخاری ص۸۷۸ ج۲)
پر بدن باندې ستني وهونکي او ددې حکم کونکي دواړه لعنتیان دي

(دپتلون،نیکر،او ټائی بیان)

سوال)
حکومت یو څوک ددې پابنده کړي چې ته به دااغوندې نو بیا ددې
اغوستل جائز دي که نه؟
جواب)
نن صبا پتلون ټائی دکافرانو قومي پیژندګلوي ده نو مسلمان
لپاره دکافرانو شعار خپلول مکروه تحریمي دي
وعنه (ابن عمر) قال قال رسول الله ﷺ من تشبه بقوم فهو منهم (رواه
احمد و ابو داؤد (مشکوة المصابیحص۳۷۵ ج۲ کتاب اللباس)
نبي کریم ﷺ وفرمایل چې کوم څوک چې دیو چا سره خپل ځان مشابه
کړي هغه دهغه قوم څخه دي .
مسلمان ته په کار دي چې هغه خپله جامه نه پریږدي او دنابلدو خلکو ته
ځان نه کړي خپل

(د ښځو لپاره د نارینه و جامې اغوستل)

سوال)

بعضې ښځې خپل ویښتان پرې کوی او د نارینه په شان خپل ځان جوړوی آیا داسې کول جائز دی؟

جواب)

ښځو لره د نارینه او نارینه لره د ښځینه و شکل جوړول حرام دی او پر داسې چا باندې د الله تعالی لعنت سوی دی.

قال قال رسول الله ﷺ لعن الله المتشبهین من الرجال بالنساء والمتشبهات من النساء باالرجال (رواه البخاری) مشکوة المصابیحص۳۸۰ ج۲)

(د ښځو چوټی ګان)

سوال)

ښځه خپل د سر ویښتان د ښائست لپاره باید څو حصې کړی او بعض خلک د ښځو د ویښتان پر یوه چوټی کولو باندې زور اچوی؟

جواب)

په حدیث شریف او فقهی کی دښځې د ویښتان لپاره قرآن لفظ او د ضفر تین راغلی دی

و قالت فضفرنا شعرها ثلاثة قرون (الحدیث)

علامه طیبیؒ ویلی دی چی ویښتان پر درې حصو ویښل ددې دور دښځو عادت و

قال الطيبی لعل المرادبا فتل شعرها ثلاثة قرون مراعاة عادة النساء فی ذالک . . .الخ

ښځی لره خپل د سرويښتان پر دو حصو باندی ويښل ښه کار دی

ثم يجعل شعرها ضفر تين الخ (الهدايهص۱٦۴ج۱)

د مرګ جامه د ړوندون پر ډول باندی رواج جوړول کيږی (الطحطاويص۳۱۵)

(روغبړ مصافحه کول)

سوال)

روغبړ (مصافحه) کول او د لاس مچولو شرعی طريقه څه ده؟

جواب)

د نارينه د نارينه سره روغبړ کول جائز دی او معانقه هم جائز ده همداسی د احترام لپاره د لاس او تندی مچه هم جائز ده .

قال ابو يوسف لا باس بالتقبيل والمعانقة فی الزار واحد فان كانت المعانقة فوق قميص او جبة او كانت القبة علی اوجه المبرة دون الشهوة جاز عند الكل كذا فی فتاوی قاضی خان . . .الخ (الفتاوی العالمكيريه ص۳٦۹ج۵)

البته نارينه لره د نا محرمه ښځی سره روغبړ کول بالکل جائز نه دی همداسی ښځه لره د نا بلده نارينه سره لاس ملاوول جائز نه دی .

لقوله عليه السلام العنيان تزينان و زنا هما النظر و اليدان تزينان و زنا هما البطش . . .الخ (الهداية ص۴٦۰ج۴)

په يو حديث شريف كی راغلی دی چی كوم چا چی ديو نا بلدی په

یو ښځی سره لاس یو ځای کړی ګوا کی هغه د دوږخ او انکار په خپل لاس کی واخستی؟

(د قومیت د بدلولو بیان)

سوال)

بعض خلک په یو سیمه کی مشهوره نه وي هغه د خپل ځان پیږندلو لپاره دیو مشهوره قوم سره ګډون کوي او بیا همیشه لپاره هغه خپل قوم ښکاره کوی په اسلام کی ددې په اړه څه حکم دی؟

جواب)

د الله تعالی په دربار کی قبولیت دارومدار پر تقوی باندی دی دیو قوم سره یو ځای کیدل او قوم غټ بلل هیڅ حیثیت نه لری او قومیت بدلول حرام دی.

و من ادعی الی غیر ابیه او انتمی الی غیر موالیه لعنة الله والملائکة والناس اجمعین لا یقبل الله منه یوم القیمة صرفا ولاعد (الحدیث)

• کو چا حقیقی مالک بدل کړی پر هغه باندی الله تعالی او ملائکو او د ټولو خلکو لعنت دی وی تر قیامته پوري د هغه نفلی او فرضی عبادت به الله تعالی نه قبلوی

(روغبړ په دو لاسو کول سنت دی)

سوال)

روغبړ په دو لاسو سره کول سنت دی او که لاس بعض خلک په یوه لاس روغبړ کولو ته سنت وایی؟

جواب)

روغبړ په دو لاسو سنت دی .

(۱) باب المصافحه قال ابن مسعود علمنی النبی ﷺ التشهد و كفی بين كفيه (الحديث) صحيح البخاری ص۹۲۶ ج۲)

(۲) باب الاخذ باليدين و صافح حماد بن زيد ابن المبارک بيديه (الحديث) صحيح البخاری حوالۂ بالا)

په يوه لاس باندی روغبړ كول د كافرانو طريقه ده د مسلمانانو لپاره په يوه لاس روغبړ منعه دی كه يو شی فی نفسه جائز وی مگر كه د يو شی فی نفسه جائز وی مگر كه د يو كافر شعار جوړ سوی وی نو مسلمانانو ته د هغه څخه ځان ساتل په كار دی لقوله عليه السلام من تشبه بقوم فهو منهم (ابو داؤد ص۵۵۹ ج۲) كتاب اللباس باب فی لبس الشهرة)

ختم شد

کتاب الوصیة
د وصیت احکام او مسئلې

..وارث ته وصیت باطل دی:

سوال: ......

یوه سړي د خپل ټول مال وصیت خپل لمسي ته وکړ او حال دا چې د هغه نور لمسي او نړندي هم شته نو آیا دا وصیت به شرعاً درست او نافذ وي او که نه؟ تفصیلاً ځواب مطلوب دی؟

الجواب باسم ملهم الصواب: ...... د وارثانو حقوق د وراثت د قانون مطابق ټاکل شوي دي او مورث که وارثانو ته وصیت وکړي په هغه کې د هیڅ ډول کموالي او زیاتوالي حق نلري . د کوم وارث لپاره چې وصیت وکړي نو د هغه تنفیذ به د نورو وارثانو تر اجازې پورې موقوفه وي او که نور وارثان اجازه ورنه کړي نو وصیت به کالعدم پاتې شي . بیا هم د اجازې په صورت کې که په وصیت باندې عمل وکړي نو څه پروا نلري .

"قال العلامة المرغینانیؒ: و لا تجوز لوارثه لقوله علیه الصلوة و السلام ان الله تعالی کل ذی حق حقه الا لا وصیة لوارث و لانه یتأذی البعض بایثار البعض ففی تجویزه قطعیة الرحم و لانه حیف بالحدیث الذی رویناه" (الهدایة / ج: ٤ / ص: ٦٢٥ ، کتاب الوصایا)

عن ابن عمرو بن خارجة خطب رسول الله ﷺ فقال ان الله تعالی قد اعطی کل ذی حق حقه الا وصیة لوارث۔ (سنن النسائی / ج: ۲ / ص: ۱۳۱ ،

كتاب الوصايا ، باب ابطال الوصية للوارث)

..نابالغو اولادونو ته د ودونو د کولو وصیت:

سوال :......

زید خپلو بالغو زامنو ته ودونه کړي دي نو آیا هغه خپلو نابالغو اولادونو ته د خپل جائیداد شرعا دیوې حصې وصیت کولی شي او که نه؟

الجواب باسم ملهم الصواب : ......زامنو ته ودونه کول د پلار ذمه واري نه ده بلکه د احسان معامله ده . په ژوند کي پلار ته پخپل جائیداد او مال و دولت کي مکمل اختیار حاصل وي لیکن له مرګ نه وروسته د اولاد لپاره د داسي اضافي اخراجاتو وصیت به کالعدم وي .

"كما قال عليه الصلوة و السلام : ان الله اعطى كل ذى حق حقه الا لا وصية لوارث"(سنن النسائى / ج: ٢ ، / ص: ١٣١ ، **كتاب الوصايا ، باب ابطال الوصية للوارث)**

لما قال العلامة المرغيناني رحمه الله : و لا تجوز لوارثه لقوله عليه السلام ان الله اعطى كل ذى حق حقه الا لا وصية لوارث. (الهداية / ج: ٤ ، / ص: ٦٢٥ ، كتاب الوصايا)

..وصیت په مملوکه جائیداد کي نافذ وي:

سوال :......

زید د بکر لپاره پخپل جائیداد کي د پنځمي حصې وصیت وکړ او بیا یې خپل زوی خالد ته ځیني جائیداد په مختلفو ځایونو کي ورکړ خو بیا هم د

مرګ په وخت کې یې په ملکیت کې څه څمکه پاتې وه، نو آیا په داسې حالت کې یې وصیت په ټول جائیداد کې نافذ وي چې په هغه کې زوی ته هغه ورکړ شوی جائیداد به هم شامل وي او که یواځې د مرګ په وخت کې یې په هغه مملوکه جائیداد کې وصیت نافذ وي؟

الجواب باسم ملهم الصواب:......وصیت په حقیقت کې د مرګ په وخت کې نافذیږي ځکه چې مرګ په وخت کې څومره جائیداد پاتې وي په هغه کې به وصیت معتبر وي چونکه له مرګ څخه مخکې وصیت کوونکی پخپل ټول جائیداد کې د مالکانه تصرفاتو حق ورته حاصل وي نو ځکه هغه ته د وصیت څخه قولا یا عملا د رجوع حق هم حاصل دی لهذا زامنو ته چې کوم جائداد په ژوند کې ورکړی وي هغه به د هغوی ملکیت وي البته د پاتې جائیداد څخه به پنځمه حصه موصیٰ له ته ورکول کیږي.

"قال العلامة السجاوندیؒ: ثم تنفذ وصایاه من ثلث ما بقی بعد الدی۔"(مقدمة السراجی / ص: ۳)

و فی الهندیة: ثم تنفذ وصایاه من ثلث مایبقی بعد الکفن والدین۔ (الفتاوی الهندیة / ج: ٦ / ص: ٤٤٧، کتاب الفرائض) ومثله فی البزازیة علی هامش الهندیة / ج: ٦ / ص: ٤٥٣، کتاب الفرائض۔

..د ټول مال له ثلث (دریمې برخې) څخه په زیاتو کې وصیت معتبر نه دی:

سوال:......

یوه ښځه پخپل ژوند کې خپل ټول جائیداد غیر منقوله د رائج الوقت

ملكي قانون مطابق د انتقال په ذريعه د كلي د جومات لپاره په دې شرط وقف كړ چي زما تر مرګه پوري به دا جائيداد زما وي او زما له مرګ نه وروسته به زما شيان آن تر ستنو پوري به د جومات لپاره وقف وي او د دې خبري ګواهان هم موجود دي او حال دا چي په وارثانو كي د ماما د زوى او لور نه پرته نور هيڅوک هم نشته او هغې مرحومي فرمايلي وه چي ما دغې نجلۍ ته كوم شيان په زړه كي وو هغه مي وركړي دي نور هغې ته څه نه وركوم . نو اوس پوښتنه دا ده چي آيا د مرحومي له مرګ نه وروسته د دې خپلوانو ته څه وركول كيږي او كه نه او كه د هغې ټول مالونه منقوله او غير منقوله به د جومات لپاره وقف وي؟

الجواب باسم ملهم الصواب:......په نوموړي صورت كي د مرحومي دا وقف د وصيت سره تعلق لري او وصيت د ټول مال له دريمي حصې څخه په زياتو كښي معتبر نه دی يعني د ټول جائيداد منقوله او غير منقوله يوائي په يو په دريمي حصې كي وصيت نافذ دی او هغه به د جومات لپاره وقف وي او په دويمي په دريمي حصې كي يې ارث جاری كيږي ځكه چي د وصيت په ذريعه هيڅوک هم خپل وارثان د ميراث څخه نه شي محرومولی .

"قال العلامة محمد علاؤ الدين افنديؒ: الارث جبری لا يسقط بالاسقاط "(تكملة رد المحتار / ج: ۱ / ص: ۳۵۹ ، مطلب واقعة الفتوى ، كتاب الدعوى)

قال العلامة السجاونديؒ : و تنفذ وصاياه من ثلث ما بقى بعد الدين ـ (مقدمة السراجی / ص: ۳)

وفی الهندیة: ثم تنفذ وصایاه من ثلث ما بقی بعد الکفن والدین.... ثم یقسم الباقی بین الورثة علی سهام المیراث ۔ (الفتاوی الهندیة / ج: ٦ / ص: ٤٤٧، کتاب الفرائض)

..د مړي په وصیت سره په جومات باندې مصرف کول:

سوال:......

زید له مرګ څخه دوه میاشتې مخکې جومات ته د لسو زرو روپو د ورکولو وعده کړې وه چې له هغو څخه یې دوه نیم سوه روپۍ په جومات کې مصرف کړې هم وې لیکن پاتې روپۍ یې تر مرګه پورې د څه وجوهاتو په بناء نه سمو مصرف کولی نو آیا د مرحوم له ترکې څخه به دا روپۍ په جومات مصرف کیږي او که نه، په داسې حال کې چې د مرحوم په وصیت باندې ګواه هم موجود دی؟

الجواب باسم ملهم الصواب: ......که چیرته د مرحوم د وصیت په باره کې د هغه اقربا اقرار کاوه او یا ګواه پرې موجود وو او هغه وصیت شوی شی د متروکه له دریمې حصې څخه ادا کیدل ممکن وو نو ادا کول یې ضروري دي.

"قال العلامة السجاوندیؒ: و تنفذ وصایاه من ثلث ما بقی بعد الدین "(مقدمة السراجی / ص: ٣)

قال العلامة ابن البزازؒ: و تبرعات المریض کالهبة والصدقة .... من الثلث ۔ (البزازیة علی هامش الهندیة / ج: ٦ / ص: ٤٣٤، کتاب الوصایا)

..د وصيت له وجهي وارث د ميراث له حق څخه محروميږي:

سوال:......
يوه ښځه چي وارثان نه لري وصيت يې وکړ چي زما له مرګ نه وروسته زما زراعتي جائيداد او کور په دوارو لېورونو باندي برابر تقسيميږي ځکه چي هغوی دواړه زما په مريضي باندي کافي روپۍ لګولي دي او په راتلونکي کښي هم زما په تکفين او تجهيز باندي پيسې مصرفوي . ځکه زما نورو خپلوانو ته زما په جائيداد کي هيڅ حق حاصل نه دی . حال دا چي د هغې له وفات څخه وروسته د هغ د تره دوه زامن هم ژوندي دي نور آيا شرعا هغو دواړو ته د مرحومي له مال څخه څه حصه ورکول کيږي او که نه؟

الجواب باسم ملهم الصواب: ...... د شريعت د اصولو مطابق چي په کفن او دفن کي څومره روپۍ مصرفيږي هغه به له ترکې څخه اخيستل کيږي او د پاتي جائيداد له دريمي حصې څخه به وصيت پوره کاوه شي ځکه چي له ثلث څخه په زياتو کي وصيت معتبر نه دی او پاتي مال به په وارثانو باندي تقسيميږي لهذا په نوموړي صورت کي د مرحومي دواړو لېورونو ته د ثلث مال د ورکولو نه وروسته پاتي مال به د هغې د تره د دواړو زامنو وي .

”قال العلامة السجاوندیؒ: تتعلق بتركة الميت حقوق اربعة مرتبة الاول يبدأ بتكفينه و تجهيزه من غير تبذير ولا تقطير... ثم تنفذ وصاياه من ثلث ما

بقى بعد الدين ثم يقسم الباقى بين ورثته بالكتاب والسنة والاجماع الامّة"(مقدمة السراجى / ص: ٣)

قال العلامة المرغينانىؒ: قال و لا تجوز بما زاد على الثلث لقول النبیﷺ فى حديث سعد ابن وقاص رضى الله عنه الثلث والثلث كثير۔(الهداية / ص: ٦٥٣ ، كتاب الوصايا ، باب صفة الوصية)

وصيت يوائې په ثلث د مال کې نافذ دی

سوال:......

که چیرته یو سړی پخپل ژوند کې د خپل مال وصیت وکړي نو د هغه وصیت به په څومره مال کې نافذوي او که د هغه ټول مال به ذ وصیت مطابق مصرفیږي؟

الجواب باسم ملهم الصواب: ...... وصیت د مړي د ټول مال یوائې په ثلث کې جاري کیږي یعني د مړي وصیت به د هغه د دریمې حصې مال څخه پوره کیږي او پاتې ترکه به په وارثانو ویشل کیږي .

"قال الشيخ سراج الدين محمد بن عبد الرشيدؒ: ثم تقضى ديونه من جميع ما بقى من ماله ثم تنفذ وصاياه من ثلث ما بقى بعد الدين الخ"(السراجى / ص: ٣)

و فى الهندية ثم تنفذ وصاياه من ثلث ما يبقى بعد الكفن و الدّين الا ان تجيز الورثة اكثر من الثلث الخ۔ الفتاوى الهندية / ج: ٦ / ص: ٤٤٧ ، كتاب الفرائض ، الباب الاول فى تعريفها و فيما يتعلق بالتركة)۔ و مثله فى الهداية / ج: ٤ / ص: ٦٥١ ، كتاب الوصايا ، باب فى صفة الوصية ما يجوز من ذلك الخ۔

..له وصيت څخه رجوع صحيح ده:

سوال:......

که چیرته یو سړی د چا لپاره د خپل مال د مخصوصې حصې وصیت وکړي او و یې هم لیکي لیکن څو ورځې وروسته وصیت کوونکی د څه خفګان له وجهې د خپل وصیت څخه رجوع وکړي نو آیا د دې سړي د وصیت څخه رجوع کول صحیح ده او که نه؟

الجواب باسم ملهم الصواب: ...... د وصیت څخه رجوع کول صحیح ده لهذا په صورت مسئوله کي وصیت کوونکی چي کله له خپلي وصیت نامې څخه رجوع وکړي نو له مرګ ن ه وروسته وصي ته هیڅ شی نه و رکول کیږي .

"قال العلامة المرغينانيّ : و يجوز للموصى الرجوع عن الوصية و إذا صرح بالرجوع او فعل ما يدل على الرجوع كان رجوعاً"(الهداية / ج: ٤ ، / ص: ٦٤٤ ، كتاب الوصايا ، باب صفة الوصية ما يجوز من ذلك الخ)

و فى الهندية : و يصح للموصى الرجوع عن الوصية ثم الرجوع قد يثبت صريحاً و قد يثبت دلالة الخ۔(الفتاوى الهندية / ج: ٦ ، / ص: ٩٢ كتاب الوصايا ، الباب الاول فى تفسيرها و شرط جوازها و حكمها الخ)

و مثله فى فتاوى قاضى خان / ج: ٤ / ص: ٤٣٢ ، كتاب الوصايا ، فصل فيما يكون رجوعاً عن الوصية الخ۔

..کافر ته د وصیت کولو حکم:

سوال:......

یوه مسلمان ته پخپل مال کي کافر ته وصیت کول جائز دی او که نه او که چیرته جائز وي نو په څومره مال کي به نافذیږي؟

الجواب باسم ملهم الصواب: ......په اسلام کي د وصیت دائره پراخه ده . له مسلمان شخصه پرته کافر ته هم وصیت کول صحیح دی او یواځي به په دریمې حصې د مال کي جاري کیږي .

"قال العلامة الكاسانیّ : اما کونه مسلماً فلیس بشرط حتی لو کان ذمیاً فاوصی له مسلم او ذمی جاز"(بدائع الصنائع / ج: ۷ ، / ص: ۳٤۱ ، کتاب الوصایا)

قال العلامة المرغینانیّ : و یجوز ان یوصی المسلم للکافر و الکافر للمسلم فالاول لقوله تعالی لا ینهاکم الله عن الذین لم یقاتلونکم فی الدین۔ (الهدایة / ج: ٤ / ص: ٦٤۱ ، کتاب الوصایا)

..د وصیت د اثبات لپاره د شهادت ضرورت:

سوال: ......

یوه سړي دا دعوه وکړه چي فلاني سړي زما لپاره د دومره مال وصیت کړی وو او حال دا چي د مرحوم وارثان له دې وصیت څخه منکر دي لیکن د مدعي سره ګواه موجود دی نو آیا شرعا د وارثانو انکار د مرحوم وصیت حتمولی شي او که نه ؟

الجواب باسم ملهم الصواب: ...... لکه څرنګه چي د نورو معاملاتو او عقدونو د ثبوت لپاره د شاهدانو ګواهي د ثبوت موجب ده بالکل په

همدې ډول وصیت هم د شاهدانو په شهادت سره ثابتیږي او په دې سره د وارثانو د انکار شرعاً څه حیثیت نه پاتې کیږي .

"لما قال العلامة الدکتور وهبة الزحیلی: و تثبت الوصیّة بطرق الاثبات الشرعیة کالشهادة والکتابة" (الفقه الاسلامی وادلته / ج: ۸ / ص: ۱۲٦، المبحث السابع اثبات الوصیّة)

..موصیٰ له د موصي څخه مخکې په وفات کېدو سره د وصیت حکم:

سوال:......

جناب مفتي صاحب زما والد صاحب پخپل ژوند کې د خپل یوه ملګري لپاره د یوې ټکړې ځمکې وصیت نامه لیکلې وه چې زما د مرګ نه وروسته دا ځمکه ستا ده . لیکن زما د والد صاحب دا ملګری زما د والد صاحب نه مخکې مړ شو او اوس زما د والد صاحب د انتقال نه وروسته د هغه ملګري زامن د دې ټکړې ځمکې مطالبه کوي نو آیا شرعاً د دوی دغه دعوی صحیح ده او که نه؟

الجواب باسم ملهم الصواب:...... د وصیت د تکمیل لپاره ضروري ده چې موصیٰ له د وصیت کوونکي تر مرګه پورې ژوندی وي نو بیا به د وصیت اهل وي .

او که نه نو په بل صورت کې که چیرته موصیٰ له د وصیت کوونکي په ژوند کې وفات شي نو وصیت باطلیږي نو ځکه په صورت مسئوله کې د وصیت مال د وصیت کوونکي حق دی د موصیٰ له د اولاد د

استحقاق دعوی صحیح نه ده .

"قال العلامة الكاسانی رحمه الله : و تبطل بموت الموصی له قبل موت الموصی لان العقد وقع له لا لغیره فلا یمكن ابقاء علی غیره۔"(بدائع الصنائع / ج: ۷ / ص: ۳۹٤ ، كتاب الوصایا ، فصل تبطل الوصیة)

قال العلامة وهبة الزحیلی: موت الموصی له المعین قبل موت الموصی تبطل به الوصیة باتفاق المذاهب الاربعة لان الوصیة عطیة و قد صادقت المعطی میتاً فلاتصح كالهبة للمیت ۔ (الفقه الاسلامی و ادلته / ج: ۸ ، / ص: ۱۱٦ ، المبحث الرابع مبطلات الوصیة) و مثله فی البحر الرائق / ج: ۸ / ص: ٤٥٣ ، كتاب الوصایا۔

..د وصي معزولول جائز دی:

سوال:......

که چیرته یو سړی خپل وصي وټاکي او بیا یې څو ورځې وروسته معزول کړي او کوم بل څوک وصي مقرر کړي نو آیا شرعاً هغه ته دا اختیار حاصل دی چې یو ځل څوک وصي مقرر کړي او بیا یې معزول کړي؟

الجواب باسم ملهم الصواب : ......موصي ته شرعاً دا اختیار حاصل دی چې د کوم وصي لـه ټاکلو نه وروسته هغه معزول کړي لیکن په دې کې د دې خبرې خیال ساتل پکار دي چې وصي ته د هغه د معزول والي اطلاع ور کړي .

"قال العلامة الكاسانیؒ : فالوصیة تبطل بالنص علی الابطال .... اما النص فنحو ان یقول ابطلت الوصیة التی اوصیتها لفلان او فسختها او نقضتها

الخ"(بدائع الصنائع / ج: ۷ / ص: ۳۹٤ ، کتاب الوصایا ، فصل بیان ما تبطل به الوصیة)

قـال العلامة وهبة الـزحیلـی : والـرجوع اما ان یکون صریحاً او دلالة فالرجـوع التـصریـح ما کان بلـفظ هو نص فی لارجوع مثل قول الموصی رجعت عن وصیتی لفلان او ترکتها او ابطلتها او نقضتها او ما اوصیت به لفلان هـو لـورثتی و نحـوه ـ (الفقه الاسلامی و ادلته / ج: ۸ / ص: ۱۱٤ ، المبحث الرابع ، مبطلات الوصیة)

..په وصیت باندي د ملکیت لپاره قبول والی ضروري دی:

سوال :......

کـه چیرته یو سړی د خپل مرګ نه وروسته د چا لپاره د یو مخصوص مال وصیت وکړي نو آیا د هغه سړي یواځې په وصیت سره موصی له د هغه مخصوص مال مالک جوړیږي او کـه د هغه قبلول د هغه لپاره ضروري دی؟

الجواب باسم ملهم الصواب : ...... وصیت یو عقد دی او د حنفیه وو اصول دي چې د هر عقد د تکمیل لپاره د هغه عقد قبلول ضروري دی نو ځکه په نـوموړي صـورت کې د موصٰی له وصیت قبلول لازمي امر دی . پرته له قبلولو څخه د هغه شي مالک نه شي جوړیدلی .

لیـکن په قبلولو کې یې د واضحو الفاظو ویل ضروري نه دي نفس په قبضه کې یې اخیستل هم کافي دي .

"قال العلامة وهبة الزحيلي: حكم الوصية بمعنى الاثر المترتب على الشيئ هو انتقال ملكية الموصى به إلى الموصى له ملكاً جديدا بقبول الموصى له بعد وفاة الموصى و به تلزم الوصية بالاتفاق ـ" (الفقة الاسلامی و ادلته / ج: ٨ ، / ص: ٢٢ ، كتاب الوصايا ، وقت ثبوت ملكية الموصى به)

قال العلامة الكاسانيؒ: وملك بدون القبول او بدون عدم الرد وقوع اليأس عنه ولم يوجد القبول منه و لا وقع اليأس عن الرد ما دام حيا فلا يعتق (بدائع الصنائع / ج: ٧ ، / ص: ٣٣٢ ، كتاب الوصايا، فصل ركن الوصية)

و مثله في الهندية / ج: ٦ / ص: ٩٠ ، كتاب الوصايا ، الباب الاول۔

د مبهم وصیت حکم:

سوال:......

که چیرته یو سړی په دې الفاظو سره وصیت وکړي چې زما له مال څخه څه حصه فلاني سړي ته ورکړه لیکن هغه د دې مال تعین نه وکړي نو آیا د وصیت کوونکي له مرګ نه وروسته موصٰی له ته به هغه مال ورکول کیږي او که نه؟

الجواب باسم ملهم الصواب:......شرعاً خو دا وصیت صحیح ده البته د ابهام په وجه سره د وصیت کوونکي د انتقال نه وروسته د هغه تعین د وارثانو په صوابدید باندې موقوفه وي.

چې هغوی موصٰی له ته څومره وغواړي ورکولی یې شي او بیا هم که چیرته وصیت کوونکی پخپل ژوندکي دا مال متعین کړی وي نو پس له مرګه به هم هغه مال ورکول کیږي خو په دې شرط سره چې هغه ما د مړي د ټولي ترکې د ثلث څخه زیات نه وي.

”قال العلامة الكاساني رحمه الله : منها ما ذا اوصيلرجل بجزء ماله او بنصيب من ماله او بطائفة من ماله او ببعض او شقص من ماله فان بين في حياته شيئاً و الا اعطاه الورثة بعد موته ما شاء و الان هذه الفاظ تحتمل القليل و الكثير فيصح البيان فيه ما دام حيا و من ورثته إذا مات لانهم قائمون مقامه ۔ “(بدائع الصنائع / ج: ۷ / ص: ۳٥٦ ، كتاب الوصايا ، فصل شرائط الوصية)

..دلیوني یا مجنون او نابالغ د وصیت حکم:

سوال :......

جناب مفتي صاحب که چیرته مجنون یا نابالغ هلک چا ته وصیت وکړي نو آیا د دوی له مرګ څخه وروسته موصٰی به د دې مال مالک ګڼل کیږي او که نه؟

الجواب باسم ملهم الصواب :......نابالغ او مجنون چونکه د تصرفاتو حق نلري نو ځکه د دوی وصیت لره هیڅ اعتبار نشته لهذا د لیوني او نابالغ په وصیت سره به موصٰی له د هغه مال مالک نه ګڼل کیږي .

”قال العلامة الكاساني رحمه الله : ومنها ان يكون من اهل التبرع في الوصية بالمال و ما يتعلق به لان الوصية بذلك تبرع بايجابه بعد موته فلا بد من اهلية التبرع فلا تصح من الصبي و المجنون لانهما ليسا من اهل التبرع لكونه من التصرفات“(البدائع الصنائع / ج: ۷ ، / ص: ۳۳٤ ، كتاب الوصايا ، فصل في الشرائط)

و فی الهندیة : و لا تصح الوصیة الا ممن یصح تبرعه فلا تصح من المجنون و المکاتب و الماذون الخ ـ الفتاوی الهندیة / ج: ٦ / ص: ۹۲ ، کتاب الوصایا ، الباب الاول)

..لمسي ته د وصیت کولو حکم:

سوال :......

که چیرته نیکه د خپل لمسي لپاره د خپلو زامنو سره د برابري حصې وصیت وکړي نو آیا د هغه د وصیت په وجه سره د هغه لمسي ته هم د هغه د زامنو غوندي برابري حصې ورکول کیږي او که نه؟

الجواب باسم ملهم الصواب : ......د زامنو په موجود والي کي اګر که د لمسي لپاره وصیت کول صحیح دی لیکن دا وصیت

د مړي په دریمه حصه د مال کي جاري کیږي . د دریمې حصې څخه به زیاته لمسي ته نه ورکول کیږي او بیا هم که چیرته ثلث د مال یې دومره وو چي د زامنو د حصو سره برابرېده نو د

وصیت مطابق به برابري حصې ورکول کیږي . مثلاً د مرحوم دوه زامن یو لمسی وو نو مال به درې حصې کړي او هر یوه ته به یوه یوه حصه ورسیږي .

"کما فی الهندیة : یعتبر کونه وارثا او غیر وارث وقت الموت لا وقت الوصیة حتی لو اوصی لاخیه و هو وارث ثم ولد له ابن صحت الوصیة للاخ و لو اوصی لاخیه و له ابن ثم مات الابن قبل موت الموصی بطلت الوصیة للاخ ـ "(الفتاوی الهندیة / ج: ٦ / ص: ۹۰ ، کتاب الوصایا ، الباب الاول)

..له وصیت څخه رجوع صحیح ده:

سوال:......

که چیرته یو سړي د خپل یوه ملګري لپاره د څه مال وصیت وکړي لیکن له مرګ نه مخکې یې منسوخ کړي نو آیا د ده له خپل وصیت څخه رجوع کول صحیح دي او که نه؟

الجواب باسم ملهم الصواب:...... وصیت چونکه یو استحبابي امر دی نو ځکه که چیرته موصي له خپل وصیت څخه وروسته ترې رجوع وکړي او خپل مخکینی وصیت باطل

کړي نو دا د هغه شرعي حق دی او په دې رجوع سره یې وصیت باطلیږي که قولاً وي او یا تحریراً وي .

"قال العلامة الکاسانیؒ : الموصی حتی یملك الرجوع عندنا ما دام حیا لان الموجود قبل موته مجرد ایجاب و انه یحتمل الرجوع فی مقدار المعاوضة فهی بالتبرع اولی"(بدائع الصنائع / ج: ۷ ، / ص: ۳۷۸ ، کتاب الوصایا ، فصل صفة هذا العقد)

قال العلامة وهبة الزحیلی : تبطل الوصیة باسباب امام فی الموصی کرجوعه عن الوصیة او زوال اهلیته او ردته ـ (الفقه الاسلامی و ادلته / ج: ۸ / ص: ۱۱۲ ، المبحث الرابع ، مبطلات الوصیة ـ و مثله فی الهندیة / ج: ٦ / ص: ۹۳ ، کتاب الوصایا ، الباب الاول)

..پر موصٰى بهٖ باندي يواځې قبضه هم كافي ده :

سوال :......

جناب مفتى صاحب د وصيت د قبلولو لپاره د ”قبلوم“ الفاظ ويل ضروري دي او كه يواځې د موصٰى بهٖ (د وصيت شوي شي) په قبضه كولو سره موصٰى له قبلويت پوره كيږي؟

الجواب باسم ملهم الصواب :...... ”قبلوم“ د الفاظو په ويلو سره لكه څرنګه چې قبلوم پوره كيږي او همدا رنګه دلالتًا او فعلًا چې كوم ډول قبلول وي له هغه څخه هم معلوميږي چې قبلول پرې پوره كيږي نو هغه كافي ده د الفاظو ويل ضروري نه دي .

”قال العلامة علاؤ الدين الحصكفى رحمه اللّٰه : و فى البدائع و ركنها الايجاب و القبول و قال زفر الايجاب فقط قلت و المراد بالايجاب مايعم الصريح و الدلالة بان يموت الموصى له بع دموت الموصى بلا قبول“(الدر المختار على صدر رد المحتار / ج: ٦ ، / ص: ٦٥٠ ، كتاب الوصايا)

و فى الهندية و يشترط فى الوصية القبول صريحا او دلالة ذلك بان يموت الموصى له قبل الرد و القبول فيكون موته قبولًا فترثها ورثته ـ (الفتاوى الهندية / ج: ٦ / ص: ٩٠ ، كتاب الوصايا ،الباب الاول فى تفسيرها)

..د وصي د موصٰى تر انتقال وروسته د وصيت ردولو حكم:

سوال :......
یو چا یوه سړي لره خپل وصي جوړ کړ او هغه قبول هم کړ او په دې خبرې باندې د وصیت کوونکي تر وفاته پورې قائم هم وو . اوس هغه د موصي له وفات نه وروسته له دې ذمه وارې څخه ځان فارغوي نو آیا هغه له دې ذمه وارې څخه فارغېدلی شي او که نه؟

الجواب باسم ملهم الصواب :...... کله چې یو سړی وک وصي مقرر کړي او هغه وصیت قبول کړي او د وصیت کوونکي تر مرګه پورې په دې منصب باندې قائم هم وي نو د وصیت کوونکي له مرګ نه وروسته د وصي توب ذمه وارې پوره کول به پر هغه باندې لازمه وي او هغه د دې ذمه وارې څخه خلاصېدلی نه شي .

"قال العلامة محمد الطوری رحمه الله: و إذا وصی الیه فقبل قبل موته او بعده ثم رده لم یخرج لان الموصی ما اوصی الا إلی من یعتمد علیه من الاصدقاء و الامناء الخ"(البحر الرائق / ج: ٨ / ص: ٤٥٧ ، كتاب الوصايا)

..د زوی په موجودوالي کي ورور ته وصیت کول:

سوال :......
یو ورور غریب دی او بل ورور امیر او مالدار دی او د دواړو ورونو زامن هم شته اوس که چیرته مالدار ورور خپل غریب ورور لپاره له خپل مال څخه د څه مخصوصي روپیو وصیت وکړي نو آیا د خپل اولاد په موجودوالي کي د ورور په حق کي یې وصیت صحیح دی او که نه؟

الجواب باسم ملهم الصواب : ......وروور اګر که وارث دی لیکن د اولاد په موجودوالي کي د اجنبي په منزله کي دی او حال دا چي په شریعت کي د اجنبي لپاره په دریمي حصې د مال کي وصیت صحیح دی البته که چیرته دغه مخصوص مال د ټول مال د ثلث څخه متجاوز وي نو هغه به د وارثانو اختیار کي وي نو د زامنو په موجودوالي کي د غریب وروور لپاره وصیت صحیح دی .

"و فی الهندیة : یعتبر کونه وارثا او غیر وارث وقت الموت لا وقت الوصیة حتی لو اوصی لاخیه و هو وارث ثم ولد له ابن صحت الوصیة للاخ و لو اوصی لاخیه و له ابن ثم مات الابن قبل موت الموصی بطلت الوصیة۔" (الفتاوی الهندیة / ج: ٦ / ص: ٩٠ ، کتاب الوصایا ، الباب الاول)

..د شیخ احمد خوا ته د منسوبې وصیت نامې شرعي حیثیت:

سوال :......

څه فرمایي علماء دین او مفتیان شرع متین د دې مسئلې په باره کي چي له ډېره وخته راهیسي په پاکستان ، هندوستان او افغانستان کي باز بار یوه وصیت نامه شائع کیږي چي نسبت یې شیخ احمد خادم روضۂ رسول مقبول ﷺ ته شوی دی . دغه وصیت نامه د اشتهار په صورت کي په مختلفو عنوانونو سره بار بار په مختلفو مضامینو کي شائع کېده او ساده مسلمانانو ته یې ترهیب او ترغیب ورکاوه او د هغې د اشاعت تلقین پکښي شوی دی . آیا د حضور نبي ﷺ خوا ته د هغې نسبت

صحیح دی او آیا دا په غیر یقیني توګه سره حضور ﷺ خواته یې منسوب کول جائز دي او که نه او ددې اشتهار شرعي حیثیت څه دی او په اشاعت باندي یې شرعاً رڼا واچوئ؟

الجواب باسم ملهم الصواب:......مذکوره وصیت نامه د اعلان او اشتهار په صورت کي د نیمي پېړۍ څخه په مختلفو ښارونو کي بار بار چاپ کیږي او د دې د مندرجاتو د غیر شرعي والي په وجه سره علماء کرامو بار بار د هغه تردید کړی دی او دا یې واضحه کړې ده چي د دې ډول وصیت نامې هیڅ شرعي حیثیت نشته ځکه چي د دې مندرجات بالکل بیهوده، غلط او د اسلام د بنیادي تعلیماتو خلاف دي. چنانچه له نن څخه ډېر وخت مخکي حضرت حکیم الامت مولانا اشرف علی تهانويؒ دې غلط توهم په سختۍ سره رد کړی دی. لکه څرنګه چي د دې په باره کي د هغه مفصله فتوی په امداد الفتاوی کي په/ ج:٦ / ص: ٥٠٦/٥٠٧ کي موجوده ده. لیکن دا د مسلمانانو د ناپوهي او جهالت نتیجه ده چي د نبي کریم ﷺ د یقیني او ثابت شوي ارشاداتو او تعلیماتو کوم چي د قرآن او سنت په شکل کي مدون او منضبط موجود دي د هغه د اشاعت او ترویج خواته توجه نه کوي لیکن بلي خواته د علماء کرامو د وعظونو او اعلانونو باوجود د یوې بې بنیاده شي په ترویج او اشاعت کي له یوه او بل نه وړاندي والي کوي او د حضور ﷺ د وعیدونو مصداق جوړیږي د نبي ﷺ ارشاد دی: من کذب علیّ متعمداً فلیتبوء مقعده من النار. (الحدیث)

"چا چي پر ما باندي ناحقه دروغ وتړلو نو هغه دي په جهنم کي د خپل

ځان لپاره ځای جوړ کړي .
دا حدیث او له دې پرته بې شمېره نور نصوص او احادیث دي چې له هغو څخه دا واضحه کیږي چې رسول کریم ﷺ او د مذهب په ن امه په وچه او لنده کې بې له کوم سوچ او فکر نه په پټو سترګو عمل کول نه دی په کار .
د نبي کریم ﷺ د تعلیماتو او ارشاداتو له دروا غو او د جعلسازۍ له دسیسو او د دوکه بازانو له دوکې څخه د ساتلو لپاره د مسلمانانو اسلاف د حدیثو د فن ، اصول او د اسماء الرجال د فنونو په نامه سره عظیم الشان علوم او فنون مدون کړي دي او د محدثینو یو یو روایت یې د شریعت، عقل و فهم، درایت او د ادراک په تلې باندې تللی دی او صحیح او ضعیف حدیث یې له یوه اوبل څخه جلا کړي دي او د معمولي قرائنو په وجه سره چې کوم روایات په دې باندې دال دي چې دا د شریعت خلاف دی هغه حدیثونه به یې موضوعي ګرځول . یوې خوا ته دومره په احتیاط سره او دومره تقوٰی او بصیرت دا حالت دی او بلې خوا ته زموږ ساده مسلمانان د خپلې کم علمۍ او کم فهمي په وجه سره یو موضوع او بې اصله وصیت نامه په اشاعت او خپرونې باندې شپه او ورځ مصروف او مشغول دي . حالانکه چې د معمولي توجه او عقل او پوهې څخه کار واخیستل شي نو دا به ثابته شي چې د اصل خلاف ، بې سنده او بې دلیله ده . او دا ظاهره خبره ده چې د کومې خبرې نه سند وي نه دلیل وي محضې په یو فرضي نوم سره یې منسوبول . نو د داسې مضامینو به څه حیثیت وي کوم چې د قرآن و حدیث او د شرعي له مخې د قرآن او سنت د

تعلیماتو خلاف دي مثلاً د دې مختلف النوع وصیت نامو څخه ځیني مندرجې او منتخبې خبرې دلته بیانیږي:

﴿الف﴾ . . . او بیا تعجبه دا ده چي د یوه سړي دي دومره ډېر عمر وي .

﴿ب﴾ . . . بیا دا هم سوچ وکړئ چي لـه یو سړي نه بغیر د روضهٔ نبوي ﷺ بل خادم او یا د عالم اسلام نور اکابر اولیاء او د دین بزرگان او مشران او مقربینو بندگانو ته په خوب کي داسي وعیدونه او تهدیدونه او وصیت ولي نه دی شوی .

﴿ج﴾ . . . او که چیرته دا قصه صحیح هم وي نو خپرول یې په مدینه منوره او مکه معظمه کي ډېر په کار وو او حالانکه د ډېرو مسلمانانو د تګ او راتګ د خطونو او رسائلو سره سره هلته د دې وصیت نامې نوم او نشان هم نشته او که چیرته دا قصه تسلیم هم کړو نو بیا د فکر خبره دا ده چي آخر هغه کوم خلک وو چي هغوی ته خوب ویونکي دا قصه کړې وي . او بیا کومو راویانو په کومو وسائطو سره دا قصه هندوستان ته ورسوله . او دلته کومو ثقه او معتمدو اشخاصو دا واقعه واورېدله . او بیا چا دغه شی په اردو او پښتو ژبي سره ترجمه کړ او خپور یې کړ .

ظاهره خبره ده چي دا یو داسي روایت دی چي نه یې راوي معلوم دی، نه سند او نه یې په منځ کي سند او وسائط او نه د هغه څه تاریخي حیثیت شته محض یو وهم دی او د نبي کریم ﷺ په نامه سره د جعلي یا د موضوع هدایت د خپرولو روایت نصا او اجماعا حرام دی بلکه د ځینو محدثینو په نزد کفر دی .

﴿۲﴾ . . . په دې کي لیکلي دي چي دیوې جمعې نه تر بلي جمعې پوري

شپېتـه زره کسـان مـري چې یو هم له ایمان سرهٔ نه مري بلکه ټول له دنیا ځـخـه بې ایمانه تېرېږي . او په ځینو وصیت نامو کې لیکلي دي چې لس لـکـه کـلـمـه ویونکي مړه شوي دي او په ه غوی کې یوائې اولس کسان له دنیا نه مسلمان تېر شوي دي . دا مضمون هم د اسلام او د نبي کریم ﷺ د ارشاداتو خلاف دی . ارشاد باري تعالی دی:

وَسِعَت رَحمَتِي عَلَی غَضَبِي (چې زما رحمت زما په غضب باندي غالب دی) او زموږ مشاهده ده چې په دغي تیري شوې زمانې کې چې هم زیات مسلمانان توبه کوي کلمه وایي او مړه کیږي نو دا د نبې خاتمې علامه ده ..

﴿۳﴾ . . . همدا رنګه په دې کې دا هم لیکلي دي چې "د تارک الصلوة د جنازې لمونځ مه کوئ" دا حکم په صفا توګه سره د حدیثو خلاف دی . د نبي ﷺ ارشاد دی چې "صلوا علی کا بر و فاجر" یعني هر نېک او ګنهګار سري باندي د جنازې لمونځ وکړئ .

﴿۴﴾ . . . په دې کې د قیامت د علامو او د قیامت د نژدې والي په باره کې داسې شیان لیکلي دي چې هغه د حدیثو په روایاتو کې بالکل نشته مثلاً:

(الف) یو ستوری به په آسمان کې راخیږي .

(ب) د قرآن کریم الفاظ الوزي .

﴿۵﴾ . . . په دې کې د ځینو داسې شیانو ترغیب او تعلیم شته چې د هغه حراموالی او بدعت د شریعت په دلائلو سره ثابت شوی دی مثلاً:

(الف) د شربت تخصیص د کربلا د شهیدانو لپاره .

(ب) او پېژنئ جنت په خاطر .

(ج) او پلو (وريژې) د حضرت غوث الاعظم په خاطر .

﴿٦﴾ . . . او همداسي د مروجه مولود شريف او قوالۍ کوم چي د شرعي او عقل خلاف دي لکه څرنګه چي حضرت تهانوي رحمه الله د دې وصيت نامې په باره کي په امداد الفتاوى / ج: ۴/ ص: ۵۰۷ کي د دغو شيانو ذکر کړى دى .

﴿٧﴾ . . . په دې کي ځيني داسي شيان ذکر دي چي له هغه څخه العياذ بالله د حضور ﷺ توهين معلوميږي او د حضور ﷺ د شفاعت کبرىٰ او ددې سره سره چي حضور ﷺ رحمة للعٰلمين دى او د محبوبيت او مقبوليت خداوندي سره په ټکر کي لويږي مثلاً:

چا چي دا وصيت نامه خپره کړه د هغه د ټول خاندان شفاعت به کيږي او هغه ته به په جنت کي ځاى ورکول کيږي او څوک يې چي خپره نه کړي نو هغه به د خداى له رحمت څخه محرومه وي ګواکي د فرضي خوب په وجه سره د مسلمانانو د نجات او شفاعت لپاره يو داسي شرط لازمي کړى دى چي هغه نه په قرآن کي شته او نه په حديث کي . که چيرته واقعي ـ ايمان د مقبوليت او د انسان د مغفرت او شفاعت لپاره د دې وصيت نامې خپرول ضروري وبلل شي نو ظاهره خبره ده چي په کرورونو مسلمانان ، علماء ، صلحاء اهل الله او د دين بزرګان به ټول له شفاعت څخه محرومه وي او جهنمي به وي . چا چي د دې وصيت نامې تشهير نه وي کړى او نه يې اوس کوي . نو د دې توهم پرستي او د بې بنيادو خبرو نتيجه تر کومه ځايه پوري رسيږي . يوه بله وصيت نامه کومه چي د ملتان څخه خپره

شوې ده په هغې كي مندرجه ذيل عبارات ليكلي دي:

(الف) اې شيخ احمد زه د خداى عزوجل څخه ډېر شرمنده يم .

(ب) په دې وجه زه د خداى او فرښتو مخ ته نه شم كتلى .

(ج) اې شيخ احمده زما امت ته ووايه چي د تاسو په وجه سره زه خداوند كريم ته ډېر شرمنده يم .

(د) زه (نبي كريم ﷺ) بيا د خپل خداى څخه معافي غوارم او اې شيخ احمده ته هم دغه وصيت نامه خلكو ته ورسوه تر څو چي زه د خپلي ذمه وارى نه خلاص شم . (د مختلفو علماء كرامو فتوى مطبوعه هفت روزه خدام الدين لاهور / ص:١٦، ٢٥ جنوري ١٩٦٣ء مطالعه كړئ)

له دې ډول جملو څخه د حضور ﷺ شان اقدس او د شان شفاعت او وجهات او عظمت ته د نقصان ور رسولو كوشش شوى دى كوم چي د اسلام دښمن د رايو او د عيسايانو سازش معلوميږي . او نبي كريم ﷺ خپل فريضۀ رسالت او د تبليغ ذمه وارى په اكمل او احسن او په انتهائى كمال سره ادا كړې ده او له ذمه وارى څخه يې ځان فارغ كړى دى او د باركاه خداوندي څخه راضية مريضة او فادخلى فى عبادى وادخلى جنتى او همدار نكه: و رفعنا لك ذكرك او ليغفرلك ما تقدم من ذنبك و ما تأخر و په نورو ډېرو انعاماتو او بشاراتو باندي مشرف شوى دى او شفيع المذنبين او په رحمة للعالمين په مقاماتو باندي فائز شوى دى . نو اوس د امت د كناهونو عذر او پوښتنه په حضور ﷺ باندي نه ده او نه زموږ په بد اعماليو وبال په ده مبارك ﷺ باندي دى چي نعوذ بالله دى د شرمندكي سره مخامخ كيږي . هغه د خپلي فريضې څخه په زركونو درجې پورته د

خدای جل جلاله د رشد او هدایت انسانانو ته رسولی دی او د خپل منصب تبلیغ څخه په احسنه توګه کامیاب شوی دی .

د دې وصیت نامې خپرولو ته توجه ورکول او په لکونو، کرورونو روپۍ مصرفول او په دې لالچ سره خلک د عذاب او تباهۍ، بربادۍ څخه داروي او فرضي افسانې یې پکښې لیکلي دي چې نه یې اورېدونکی معلوم او نه یې اوروونکی معلوم دی .

لنډه دا چې هیڅکله د دې وصیت نامې لیکل او مضمونونه صحیح مه ګڼئ . البته چې کومې خبرې په قرآن او حدیث او په دیني کتابونو کې لیکلي دي د هغو موافق پر نېغې لارې باندې د تللو او د بني کریم ﷺ سنت په مضبوطي سره نیول او د بدې لارې نه د بچ کېدلو کوشش وکړئ . نو ځکه د شرعي له مخې د داسې مضمون خپروونکی به سخت ګنهګار وي که چیرته چا ته د حضور ﷺ د تعلیماتو ارشاداتو، مبشراتو او وعیدونو د لوستلو او خپرولو شوق وي نو دا ټول تعلیمات د حضور ﷺ د مبارکو حدیثونو په مستندو کتابونو کې موجود دي نو د هغو په لوستلو، زده کولو، عمل کولو او خپرولو ایماني جذبه او د نبوي ﷺ د عشق ثبوت ورکولی شي . و الله اعلم و علمه اتم و احکم .

